

ΕΥΑΓΓ ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΓΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Α ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1969

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ἀγία, Ἀγία, Σωτήρ, Δυνατός
(Ὁ ἄλλο θῶς)

**Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ψηφιδωτὸν τῆς 1. μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ Βοιωτίας.*

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

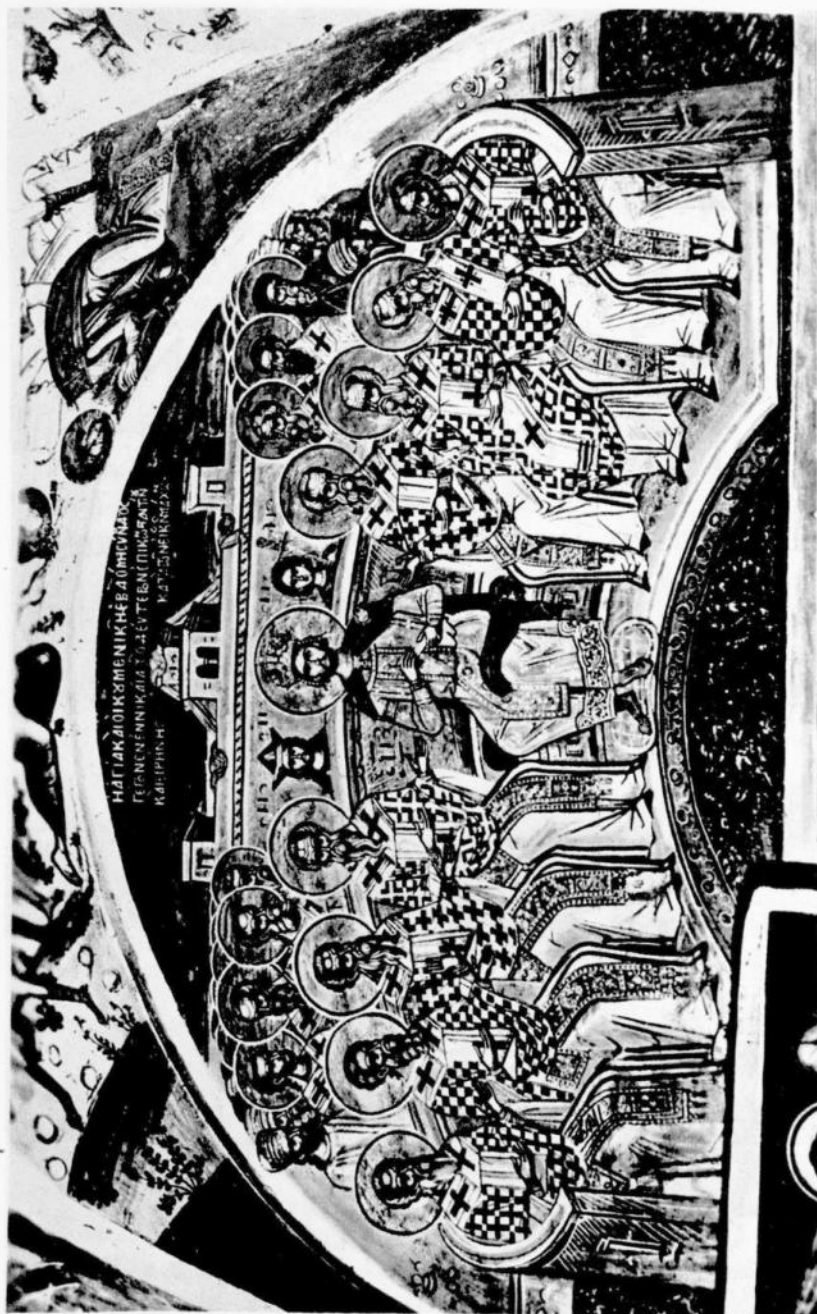
ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΤΡΕΙΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1969

Οι Πατέρες της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου. Τοιχογραφία της Ι. μονής Μεταμορφώσεως Μετεώρων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπὸς τοῦ παρόντος Ἀνθολογίου, τὸ ὁποῖον προορίζεται διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Γυμνασίου, εἶναι νὰ παρουσιάσῃ ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν ἔργων τῶν κυριωτέρων Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Διδασκάλων σχετικὰς πρὸς τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα προβλέπονται ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος σήμερον «Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος Θερησκευτικῶν Ἀνωτέρου Κύκλου».

Ὡς καθίσταται φανερόν ἐκ τῶν περικοπῶν τούτων, τὸ συγγραφικόν καὶ κηρυκτικόν ἔργον τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων πείθει ἀφ' ἑνὸς περὶ τοῦ ἀρίστου φιλολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ ταλάντου αὐτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ τοῦ ἀδιασπάστου τῆς ἐλληνορθοδόξου παραδόσεως διὰ τῆς γλωσσικῆς καὶ πνευματικῆς συνέχειας αὐτῆς.

Ἐπειτα ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων τούτων ἔχει πάντοτε θαυμασίαν ἐπικαιρότητα καὶ ἀπαράμιλλον ἀριότητα. Ἐὰν ἔζων σήμερον οἱ Μεγάλοι Πατέρες, ἀσφαλῶς θὰ προσέθετον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν παραδείγματα καὶ εἰκόνας ἢ παραστάσεις, εἰλημμένας ἐκ τῶν ἀματωδῶς ἀναπτυχθέντων κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τομέων τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὰλλα θὰ προέβαλλον ἀπαράλλακτον τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς θερησκευτικόν, ἠθικόν, μορφωτικόν καὶ πολιτιστικόν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον παρούσας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει κλασσικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀκατάλυτον ἰσχύν. Δὲν πρόκειται περὶ ἰδεῶδους μονομεροῦς, ἀναιμικοῦ, νεφελώδους, πλήρους ἀοριστολογίας καὶ ἐσωτερικῶν ἀντιφάσεων, ἀλλὰ περὶ ἰδεῶδους ἀρίτου, ὠλοκληρωμένον, πλήρους κρυσταλλίνης διαυγείας, ἐσωτερικῆς ἐνότητος καὶ δυναμισμού. Τὸ ἰδεῶδες τοῦτο ἀκριβῶς ὑλοποίησαν καὶ ἐν τῇ προσωπικῇ ζωῇ τῶν οἱ μεγάλοι Πατέρες, μὴ περιορισθέντες ἀπλῶς εἰς θεωρητικὴν

καὶ ἀφηρημένην διδασκαλίαν οὐτοπιστικῶν ὀνειροπολήσεων, ἀλλὰ βιώσαντες προσωπικῶς τὰ διδαχθέντα ὑπ' αὐτῶν καὶ παρουσιάσαντες «οἷον τὸν λόγον τοιόνδε τὸν τρόπον καὶ οἷον τὸν τρόπον τοιόνδε τὸν λόγον» (Εὐσέβιος).

Πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο πρέπει νὰ στραφῇ ἡ ἑλληνικὴ νεολαία. Οἱ μεγάλοι Πατέρες δὲν πρέπει νὰ εἶναι δι' αὐτὴν ἀναιμικὰ σύμβολα, τὰ ὁποῖα ἐνθυμούμεθα ἅπαξ τοῦ ἔτους μόνον κατὰ τὴν φορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀλλ' ὑπόθεσις ζωντανῆς συνεχοῦς παρουσίας καὶ πηγῇ οὐσιαστικῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας. Ἡ ἀξιέπαινος ἐξάρτησις ἐκ τῆς σοφίας τῶν ἀρχαίων προπατόρων μας πρέπει νὰ ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τοῦ ἀνοθεύτου χρυσοῦ τῆς ἀκεραίας καὶ ὠλοκληρωμένης ἀληθείας τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἐγγύτερον ἱσταμένων πρὸς ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπῆρξαν μόνον οὐρανοφάντορες, μελωδήσαντες τὸ ἐναρμόνιον μέλος τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ προσγειωμένοι παιδαγωγοί, ρηξικέλευθοι σκαπανεῖς τῆς καθ' ὅλα ἀληθοῦς προόδου.

Ε.Δ.Θ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἰουλίου 1969

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ — ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- ΒΕΠΕΣ** = Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, ἔκδοσις «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἐν Ἀθήναις 1955 ἔξ.
- Δ. Σ. Μ.** = Ἰωάννου Καμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔκδ. β', τόμ. 1, ἐν Ἀθήναις 1960.
- Ἑ. Π.** = Ἑλληνικὴ Πατρολογία = J. P. Migne, *Patrologiae graecae cursus completus*, Παρίσιοι 1856 ἔξ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ

(ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Η ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Μεγάλα, ἀγαπητοί, καὶ πάντα λόγον ἀνθρώπινον ὑπερβαίνοντα τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χαρίσματα· διὰ τοι τοῦτο κοινῇ πάντες χαίρωμεν καὶ σκιρτῶντες ἀνυμνήσωμεν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην. Ἑορτὴ ἡμῖν καὶ πανήγυρις ἡ σήμερον ἡμέρα. Ὡς περ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν ὥρων καὶ τῶν τροπῶν ἐναλλαγῆς ἑτέρα τὴν ἑτέραν διαδέχεται, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἑορτὴ ἑορτὴν διαδεχομένη, οὕτως ἡμᾶς εἰς ἀλλήλας παραπέμπουσι. Πρῶην μὲν οὖν ἑωρτάσαμεν τὸν σταυρόν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν, μετὰ ταῦτα τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνοδὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ τέλος ὑπηντήσαμεν τῶν ἀγαθῶν, εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν ἐφθάσαμεν τῶν ἑορτῶν, εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν παρεγενόμεθα τῆς τοῦ Κυρίου ἐπαγγελίας. **Ἐὰν γὰρ ἀπέλθω, φησὶν, ἐγὼ ἄλλον Παράκλητον πέμψω ὑμῖν καὶ οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς.** Εἶδετε κηδεμονίαν; Εἶδετε φιλαθρωπίαν ἄφατον; Πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνῆλθεν εἰς οὐρανόν, τὸν βασιλικὸν ἀνέλαβε θρόνον, τὴν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέδραν ἀπειλήφε καὶ σήμερον ἡμῖν τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου χαρίζεται καὶ δι' αὐτοῦ τὰ μύρια ἡμῖν ἀπὸ τῶν οὐ-

Σχόλια—Παρατηρήσεις

1. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Β' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν (Ἐ.Π. 50, 463-464).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ:** λόγος = λογικόν, λογικὴ σκέψις, λογισμός. — ὥρα = ἐποχὴ τοῦ ἔτους. — τροπὴ = στροφή, γύρισμα· κίνησις οὐρανίου σώματος. — ὑπαντάω - ὦ = ἔρχομαι εἰς προὑπάντησιν. — τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν = τὸ ἔσχατον (ὑψιστον), τὸ ἄκρον ἄωτον τῶν ἀγαθῶν· τὸ κύριον καὶ πρῶτιστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν. — μητρόπολις = κύριον κέντρον. — παραγίγνομαι = εἶμαι παρῶν, εὐρίσκομαι πλησίον τινός. — εἶδετε... τί γάρ, εἰπέ μοι...· ρητορικαὶ ἐρωτήσεις. — καθέδραν ἀπειλήφε = ἔχει λάβει τὴν καθέδραν, ἔχει καθήσει ἐπιστήμως. — ἐπιδημία = ἔλευσις καὶ διαμονὴ εἰς κάποιον

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

1. Μετάφρασις.

«Μεγάλα είναι, ἀγαπητοὶ μου, καὶ ξεπερνοῦν κάθε ἀνθρωπίνην λογικὴν τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα σήμερον ἐχαρίσθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπον Θεόν· δι' αὐτὸ λοιπὸν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ᾧς εἴμεθα χαροῦμενοι καὶ ᾧς ἀνυμνήσωμεν μὲ ἐσωτερικὰ σκιρτήματα τὸν Δεσπότην μας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι δι' ἡμᾶς ἑορτὴ καὶ πανήγυρις. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν κινήσεων (στροφῶν) τῶν οὐρανίων σωμάτων ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἔρχεται μετὰ τὴν ἄλλην, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αἱ ἑορταὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφοῦ ἡ μία διαδέχεται τὴν ἄλλην, ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὴν μεταξὺ των σχέσιν. Πρῶτον μὲν λοιπὸν ἐωρτάσαμεν τὸν σταυρόν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασις, μετὰ ταῦτα τὴν ἄνοδον εἰς τὸν οὐρανὸν (ἀνάληψιν) τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν ἡλθομεν, διὰ τὸ προὔπαντήσωμεν αὐτὸ τὸ ὕψιστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν (αὐτὸ τὸ κύριον κέντρον) τῶν ἑορτῶν, εὐρέθημεν κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Κυρίου. Διότι, λέγει, ἐὰν ἐγὼ ἀπέλθω, θὰ σᾶς στείλω ἄλλον Παράκλητον καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσω ὀρφανούς. Εἶδατε στοργικὴν φροντίδα; Εἶδατε ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν; Πρὶν ἀπὸ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐδέχθη τὸν βασιλικὸν θρόνον,

τόπον. — **συνέχω** = συγκρατῶ, περικλείω. — **οικονομέω-ῶ** = διαχειρίζομαι
ὡς οἰκονόμος· διανέμω, παρέχω, χορηγῶ. — **ἀναπλάττω** = διαμορφώνω πρὸς
τὸ καλύτερον. — **ἀποτίθεμαι** = ἀποβάλλω. — **χορδός** = δμῖλος, ὁμάς.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις:** τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα· ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «σήμερον» ἢ ἐνεστωτικῶν ἐκφράσεων εἰς τὰ λειτουργικὰ καὶ πατερικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸν ἑορτασμόν τῶν διαφορῶν σταθμῶν τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, αἰσθητοποιεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ «λειτουργικοῦ χρόνου», κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ χρόνος παύει νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ βιοῦται ὡς ἐν διαρκείᾳ παρόν. Εἰς τὴν λατρείαν δὲν ἐνθυμούμεθα ἀπλῶς τὰ κύρια γεγονότα τῆς

ρανῶν ἀγαθὰ χορηγεῖ. Τί γάρ, εἶπέ μοι, τῶν συνεχόντων τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν οὐχὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῖν ᾠκονόμηται; Διὰ τοῦτου δουλείας ἀπαλλαττόμεθα, εἰς ἐλευθερίαν καλούμεθα, εἰς υἱοθεσίαν ἀναγόμεθα καὶ ἄνωθεν ἀναπλαττόμεθα, τὸ βαρὺ καὶ δυσῶδες τῶν ἁμαρτημάτων φορτίον ἀποτιθέμεθα· διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἱερέων βλέπομεν χορούς, διδασκάλων ἔχομεν τάγματα· ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν πηγῆς καὶ ἀποκαλύψεων δωρεαὶ καὶ ἰαμάτων χαρίσματα· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ κοσμεῖν εἴωθεν, ἐντεῦθεν ἔχει τὴν χορηγίαν».

2. ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

(Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως).

«Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἀνατέλλων, ἀρκτοῦρον καὶ ὠρίωνα καὶ πλειάδα ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἑωσφόρον παρανατέλλοντα ἔχει· ὁ δὲ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἐκ κόλπων παρθενικῶν ἀναλάμπας..., Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα συνανατολέα τῶν ἀθανάτων ἀκτίων πεποιήται... Ἐκεῖνον ἐπὶ ἄρματος οἱ ζωγράφοι ἐπιβεβηκότα γράφουσι, τοῦτον οἱ θεολόγοι ἐπὶ φάνης ἀναπανόμενον διαγγέλλουσιν...

ᾧ ξένου Βασιλέως παράδοξα πράγματα! Χθὲς ἐτέχθη καὶ σήμερον αὐτῷ Στέφανος προσηνέχθη· Στέφανος, ὁ φερώνυμος μάρτυς· Στέφανος, ὁ ἔμψυχος στέφανος· Στέφανος, τὸ αὐτόπλεκτον διάδημα· Στέφανος, τὸ αὐτοχάλκευτον περιθema· Στέφανος, τὸ αὐτοφυὲς τῆς ἰδίας κορυφῆς στεφάνωμα· Στέφανος, τὸ πολυανθὲς τῆς πίστεως βλά-

ζωῆς τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ τὰ βιοῦμεν ὡς σήμερον συμβαίνοντα ἐνώπιον ἡμῶν (πρβλ. «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου» ἢ «Τὰ πάθη τὰ σεπτὰ ἢ παρούσα ἡμέρα ὡς φῶτα σωστικά ἀνατέλλει τῷ κόσμῳ»). — ἐὰν γὰρ ἀπέλθω.... ὄρφανούς· πρόκειται περὶ ἐλευθερίας ἀπὸ μνήμης ἀποδόσεως τῶν χωρίων Ἰωάν. 1στ', 7 καὶ 1δ', 18 πρὸς τονισμόν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶναι ὁ κύριος Ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας. — εἰς ἐλευθερίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Β' Κορ. γ', 17: «οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία». — εἰς υἱοθεσίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Γαλ. δ', 6: «Ὅτι δὲ ἔστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράζον· ἀββᾶ ὁ πατὴρ». — καὶ τὰ λοιπὰ πάντα....· κατὰ τὸν ὕμνον τῆς Πεντηκοστῆς «πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· βρῦει προφητείας, ἱερέας τελιοί, ἄγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλῖεις θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας».

ἔχει καθήσει ἐπισήμως εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ σήμερον χα-
ρίζει εἰς ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν καὶ παραμονὴν πλησίον ἡμῶν τοῦ Ἀγίου
Πνεύματος καὶ δι' αὐτοῦ χορηγεῖ εἰς ἡμᾶς τὰ ἀναρίθμητα οὐράνια ἀ-
γαθὰ. Διότι, εἰπὲ εἰς ἐμέ, τί ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια περικλείουν τὴν ἰ-
δικὴν μας σωτηρίαν, δὲν ἔχει χορηγηθῇ εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ (ἀγίου) Πνεύ-
ματος ; Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἀπαλλασσόμεθα ἐκ τῆς (πνευματικῆς)
δουλείας, καλούμεθα εἰς ἐλευθερίαν, ὁδηγούμεθα εἰς τὴν θείαν υἱοθεσίαν
καὶ μεταμορφωνόμεθα πρὸς τὸ καλῦτερον ἐκ τῶν ἄνω, ἀποβάλλομεν
τὸ βαρὺ καὶ δυσῶδες φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων· διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύ-
ματος βλέπομεν ὁμάδας ἱερέων, ἔχομεν τάξεις διδασκάλων· ἀπὸ τὴν
πηγὴν ταύτην προέρχονται καὶ δωρεαὶ ἀποκαλύψεων καὶ χαρίσματα
(θαυματουργικῶν) ἰάσεων (θεραπειῶν). Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα συν-
ήθως στολίζουν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, παρέχονται ἀπὸ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος».

2. Μετάφρασις.

«Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος, ὅταν ἀνατέλλῃ ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχει
κοντὰ του (παραπλεύρως ἀνατέλλοντα) τὸν ἀρκτοῦρον καὶ τὸν ὠρίωνα
καὶ τὴν πλειάδα ἥ καὶ αὐτὸν τὸν αὐγερινόν· ὁ δὲ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης,
ποῦ ἀνυψώθῃ λαμπρὸς ἀπὸ τοὺς παρθενικοὺς κόλπους,... ἔχει κάμει τὸν
πρωτομάρτυρα Στέφανον συνεργόν εἰς τὴν ἀνατολὴν τῶν θείων ἀκτί-
νων... Ἐκεῖνον (τὸν ἥλιον) τὸν ζωγραφίζουν οἱ ζωγράφοι ἀνεβασμέ-
νον ἐπάνω εἰς ἄρμα, τοῦτον οἱ θεολόγοι εἰς τὸ κήρυγμά των παρου-
σιάζουν νὰ ἀναπαύεται εἰς τὴν φάτνην...

2. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. ιζ' λόγου τοῦ Πρόκλου (Ἑ.Π. 65, 809
- 812).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἐπιβεβηκῶς (μτχ. πρκ. τοῦ ρ. ἐπι-
βαίνω) = ἀνεβασμένος. — **Στέφανος, ὁ φερώνυμος μάρτυς...** μελιστάλακτος
βότρυς· φράσεις περιέχουσαι πολλὰ σχήματα λόγου καὶ ἰδίως παρονομασίας,
παρηχήσεις, ἐτυμολογικὰ σχήματα, κύκλους καὶ μεταφοράς. — **ξένος** = νέος. —
περίθεμα = περίβλημα τῆς κεφαλῆς. — **πολυφόρος** = πολυκάρπος. — **ἐκαμον**
ἀόρ. β' τοῦ **κάμνω** = κουράζομαι πράττων τι, ἀποκάμνω. — **ἄρμόζω** = συν-
δέω. — **παρρησία** = θαρραλέα καὶ εἰλικρινὴς ἔκφρασις γνώμης, ἐλευθεροστομία.
— **Ἡ μὲν πρὸς τὴν πίστιν... παρεσκεύαζεν** ἀντιθέσεις.

στημα· Στέφανος, τὸ τῆς ἀγάπης εὐωδέσταιον ῥόδον· Στέφανος, τὸ τῆς ἐλπίδος ἀμάρανιον ἄνθος· Στέφανος, ὁ τῆς χάριτος εὐθαλέστατος στάχυς· Στέφανος, ὁ τῆς αἰεζῶον ἀμπέλου τὸ πολυφόρον κλήμα· Στέφανος, τῆς ἀθανασίας ὁ μελίστακτος βότρυνς... Ἔκαμον, ἔκαμον πλέκων τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον, καὶ οὐδέ πω τῆς πλοκῆς ἐφηψάμην. Τῇ θείᾳ τοίνυν Γραφῇ τὸν Στέφανον στεφανῶσαι παραχωρήσωμεν.

Στέφανος, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. Πῶς ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, ὃν ἡ χάρις τοῖς οἰκείοις δακτύλοις ἐπλέξατο ; Τί χαρίζομαι τῷ Στεφάνῳ, πᾶσαν κεφαλὴν μαρτύρων στεφανοῦντι ; Τί δύναμαι προσθῆναι τῷ τῇ χάριτι πεπλεγμένῳ Στεφάνῳ ;... Χάρις καὶ δύναμις τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον ἐπλεκον. Ἡ μὲν πρὸς τὴν πίστιν αὐτόν, ἡ δὲ πρὸς τὸ μαρτύριον ἤρμοζεν. Ἡ μὲν πρὸς τὴν διακονίαν, ἡ δὲ πρὸς τὸν λόγον ὠδήγησεν. Ἡ μὲν πρὸς παρησίαν, ἡ δὲ πρὸς ὑπομονὴν διεργούμιζεν. Ἡ μὲν πρὸς θαύματα, ἡ δὲ πρὸς κατορθώματα παρεσκεύαζε. Χάρις καὶ δυνάμεις, ὁμότιμον φύτευμα· χάρις καὶ δυνάμεις, ὁμόχρονον βλάστημα· χάρις καὶ δυνάμεις, ὁμόρριζον κλάδευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμοδίαιτος συζυγία· χάρις καὶ δύναμις, τὸ διττὸν τῆς πίστεως μόσχευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμόηχος συμφωνία· χάρις καὶ δύναμις, οἱ καλλιβλέφαροι τῆς ὀρθοδοξίας ὀφθαλμοί. . . χάρις καὶ δύναμις, οἱ τοῦ Στεφάνου ἀγρυπνοὶ φύλακες. **Στέφανος γάρ, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».**

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἄρκτοῦρος· ὀνομασία ἀστέρος, εὐρισκομένου πλησίον τῆς μεγάλης ἄρκτου. — **ὥριων**· ὀνομασία ἑνὸς ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστερισμῶν. — **πλειάς**· ἀστερισμὸς εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀστερισμοῦ Ταύρου (πούλια). — **ἑωσφόρος**· ὁ τὴν ἑω φέρων, ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, τὸ ἀστρον τῆς αὐγῆς, ὁ αὐγερινός. — **χθὲς ἐτέχθη**· ὁ ἔορτασμός τῆς μνήμης τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου γίνεται τὴν μεθεπομένην τῶν Χριστουγέννων. — **πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως**... Πράξ. στ', 8· ἄλλη γραφὴ εἶναι « πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ». — **σημεῖα καὶ τέρατα**· συμβάντα ἢ ἐνέργειαι ἑκτακτοί, ὑπερβαίνουσαι τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ προκαλοῦσαι ἐντύπωσιν ἑκτακτον. Ἡ λέξις « σημεῖα » φανερώνει τὰ θαύματα κατὰ τὴν ἡθικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπουν. Ἡ λέξις « τέρατα » φανερώνει πάλιν τὰ θαύματα κατὰ τὸν ἐξαιρετικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν φυσικὴν τάξιν.

᾿Ω παράδοξα πράγματα ἐνὸς νέου Βασιλέως! Χθὲς ἐγεννήθη (ὁ Βασιλεὺς) καὶ σήμερον προσεφέρθη εἰς αὐτὸν ὁ Στέφανος. Στέφανος, ὁ μάρτυς ποὺ φέρει τὸ ὄνομα αὐτό. Στέφανος, τὸ ἐμψυχον στεφάνι. Στέφανος, τὸ στέμμα, ποὺ ἐπλέχθη ἀφ' ἑαυτοῦ. Στέφανος, τὸ περιβλημα τῆς κεφαλῆς, ποὺ ἐχαλκεύθη ἀφ' ἑαυτοῦ. Στέφανος, τὸ στεφάνωμα τῆς κεφαλῆς του, ποὺ ἐβλάστησε μόνον του. Στέφανος, τὸ βλαστάρι τῆς πίστεως μὲ τὰ πολλὰ ἄνθη. Στέφανος, τὸ εὐωδέστατον τριαντάφυλλον τῆς ἀγάπης. Στέφανος, τὸ ἀμάραντον ἄνθος τῆς ἐλπίδος. Στέφανος, ὁ πολὺ θαλερὸς στάχυς τῆς χάριτος. Στέφανος, τὸ πολύκαρπον κλῆμα τοῦ ἀμπελιοῦ, ποὺ ἔχει πάντοτε ζωτικότητα. Στέφανος, τὸ σταφύλι τῆς ἀθανασίας, ποὺ ἀποστάζει μέλι... Ἐκουράσθην, ἐκουράσθην νὰ πλέκω τὸ στεφάνι εἰς τὸν Στέφανον καὶ δὲν ἤρχισα ἀκόμη τὴν πλέξιν. Εἰς τὴν θείαν λοιπὸν Γραφὴν ἄς παραχωρήσωμεν νὰ στεφανώσῃ τὸν Στέφανον.

᾿Ο Στέφανος, λέγει, γεμᾶτος ἀπὸ χάριν καὶ δύναμιν ἔκανεν ἀνάμεσα εἰς τὸν λαὸν θαυμαστάς πράξεις καὶ ἐκτάκτους ἐνεργείας, (ποὺ προεκάλουν κατάπληξιν καὶ ἀπεδείκνουν τὴν ἀλήθειαν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος). Πῶς θὰ ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, τὸν ὁποῖον ἡ χάρις ἐπλεξε μὲ τὰ ἰδικά της δάκτυλα; Τί θὰ εἶπω (ἢ πράξω) πρὸς χάριν τοῦ Στεφάνου, ὁ ὁποῖος στεφανώνει κάθε κεφάλι τῶν μαρτύρων; Τί ἤμπορῶ νὰ προσθέσω εἰς τὸ στεφάνι, ποὺ ἔχει πλεχθῇ ἀπὸ τὴν χάριν;... Ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις ἐπλεκαν εἰς τὸν Στέφανον τὸ στεφάνι. Ἡ μὲν μία τὸν συνέδεε πρὸς τὴν πίστιν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸ μαρτύριον. Ἡ μὲν μία ὠδήγησε πρὸς τὴν διακονίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸν λόγον. Ἡ μὲν μία τὸν παρεκίνει πρὸς θαρραλέαν ὁμιλίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς ὑπομονήν. Ἡ μὲν μία τὸν ἡτοίμαζε διὰ θαύματα, ἡ δὲ ἄλλη διὰ κατορθώματα. Χάρις καὶ δύναμις, φυτὸν ποὺ ἔχει τὴν ἰδίαν ἀξίαν· χάρις καὶ δύναμις, βλαστὸς ποὺ ἔγινε τὸν ἴδιον χρόνον· χάρις καὶ δύναμις, κλάδευμα ποὺ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἰδίαν ρίζαν· χάρις καὶ δύναμις, συζυγία μὲ κοινὴν ζωὴν· χάρις καὶ δύναμις, ὁ διπλοῦς (μεταφυτευόμενος) βλαστὸς τῆς πίστεως· χάρις καὶ δύναμις, συμφωνία μὲ τὸν ἴδιον ἦχον· χάρις καὶ δύναμις, τὰ μάτια τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὰ ὠραῖα βλέφαρα... χάρις καὶ δύναμις, οἱ ἄγρυπνοι φρουροὶ τοῦ Στεφάνου. Διότι ὁ Στέφανος, λέγει, ἦτο πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».

3. ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καὶ ὥσπερ πυρᾶς ἀναφθείσης, αἱ ἄκανθαι, κατὰ μικρὸν δαπανώμεναι, εἴκουσι καὶ παραχωροῦσι τῇ φλογὶ καὶ καθαρὰς ποιοῦσι τὰς ἀρούρας· οὕτω δὴ καὶ τῆς Παύλου γλώττης φθεγγομένης καὶ πάντα πυρὸς σφοδρότερον ἐπιούσης, εἶκεν ἅπαντα καὶ παρεχώρει, καὶ δαιμόνων θεραπείαι καὶ ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις καὶ πάτρια ἔθνη καὶ νόμων διαφθοραὶ καὶ δῆμων θυμοὶ καὶ τυράννων ἀπειλαὶ καὶ οἰκείων ἐπιβουλαὶ καὶ ψευδαποστολῶν κακουργίαι· μᾶλλον δέ, καθάπερ τῆς ἀκτίνος ἀνισχύουσης, καὶ σκότος ἐλαύνεται καὶ θηρία καταδύεται καὶ φωλεύει λοιπὸν καὶ λησται δραπετεύουσι καὶ ἀνδροφόνου περὶ τὰ σπῆλαια καταφεύγουσι καὶ πειράται ἀφίστανται καὶ τυμβωρύχοι ἀναχωροῦσι καὶ μοιχοὶ καὶ κλέπται καὶ τοιχωρύχοι, ἅτε ἀπὸ τῆς ἀκτίνος ἐλέγχεσθαι μέλλοντες, ἀπελθόντες πονηρὰν ἐαυτοὺς ἀφανίζουσι, καὶ πάντα διαφανῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται, καὶ γῆ καὶ θάλαττα, τῆς ἀκτίνος ἄνωθεν πάντα καταναγαζούσης, τὰ πελάγη, τὰ ὄρη, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· οὕτω δὴ καὶ τότε τοῦ κηρύγματος φανέντος καὶ τοῦ Παύλου πανταχοῦ τοῦτο διασπείροντος, ἡλαύνετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπανήκει δὲ ἡ ἀλήθεια, κνίσσαι δὲ καὶ καπνὸς καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ κῶμοι καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ἄλλα, ἃ μὴδὲ εἰπεῖν καλόν, τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν εἰδώλων τελούμενα ἔληγε καὶ ἐδαπανᾶτο, καθάπερ κηρὸς ὑπὸ πυρὸς τηκόμενα, καθάπερ ἄχυρα ὑπὸ φλογὸς δαπανώμενα· ἡ δὲ λαμπρὰ τῆς ἀληθείας φλόξ ἀνῆκε φαιδρὰ καὶ ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν ».

3. Περικοπὴ ἐκ τῆς δ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ἀπ. Παῦλον (Ή.Π. 50, 494 - 495).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά:** δαπανῶμαι = καταστρέφομαι. — εἶκω = ὑποχωρῶ. — ἀρούρα = γῆ γεωργουμένη, χωράφι. — ἐπειμι = (ἐκ τοῦ ρ. εἶμι) = κατευθύνομαι ἐναντίον. — καὶ δαιμόνων θεραπείαι... κακουργίαι· πολυσύνδετον σχῆμα. — δῆμος = γῆ, χώρα· συνεκδοχικῶς οἱ κάτοικοι, ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας· πλῆθος. — θυμὸς = ψυχὴ ἢ πνεῦμα· καρδία· ἐπιθυμία, ροπὴ, ὀρεξίς· πάθος. — τῆς ἀκτίνος = ἡλίου (συνεκδοχή). — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνυψῶ· ἀναδύομαι· ἀνατέλλω. — καὶ σκότος ἐλαύνεται... καὶ γῆ καὶ θάλαττα· πολυσύνδετον σχῆμα, ποῦ δίδει ζωηρότητα εἰς τὸν λόγον. — λοιπὸν = εἰς τὸ ἐξῆς, ἐπειτα, τέλος, ἐπὶ τέλους. — ἀφίσταμαι = ἀπομακρύνομαι. — τυμβωρύχος = ὁ ἀνοίγων τοὺς τάφους πρὸς κλοπὴν. — κνίσσα (καὶ κνῖσα) = λιπαρὸς ἀτμὸς καὶ ὁσμὴ κρέατος, ποῦ ψήνεται. — κνίσσαι δὲ

3. Μετάφρασις.

«Καὶ καθὼς ἀκριβῶς, ὅταν ἀναφθῇ φωτιά, τὰ ἀγκάθια, ἀφοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταστρέφονται, ὑποχωροῦν καὶ κάνουν τόπον εἰς τὴν φλόγα καὶ καθιστοῦν καθαρὰ τὰ χωράφια· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὅταν ἡ γλῶσσα τοῦ Παύλου ἐξέβαλλε δυνατὴν φωνὴν καὶ σφοδρότερα ἀπὸ τὴν φωτιὰν κατηυθύνετο ἐναντίον ὧν, ὑπεχώρουν ὅλα καὶ ἀπὸσύροντο (παρεμέριζον), καὶ ἐκδηλώσεις λατρείας πρὸς τοὺς δαίμονας καὶ (εἰδωλολατρικαὶ) ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις καὶ πατρικὰ ἔθιμα καὶ διαφθοραὶ τῶν νόμων καὶ πάθη τῶν κατοίκων διαφόρων χωρῶν καὶ ἀπειλαὶ τυράννων καὶ κακόβουλα σχέδια συμπατριωτῶν καὶ κακαὶ ἐνέργειαι ψευδαποστόλων· μᾶλλον δέ, καθὼς ἀκριβῶς, ὅταν ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ καὶ τὸ σκότος ἐκδιώκεται καὶ τὰ ἄγρια ζῶα κρύπτονται καὶ καταφεύγουν τέλος εἰς τὰς φωλεὰς των καὶ οἱ λησταὶ δραπετεύουν καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ διαπράττουν φόνους, ζητοῦν καταφύγιον εἰς τὰ σπήλαια καὶ οἱ πειραταὶ ἀπομακρύνονται καὶ οἱ ἀνοίγοντες τοὺς τάφους πρὸς κλοπὴν ἀναχωροῦν καὶ οἱ μοιχοὶ καὶ οἱ κλέπται καὶ οἱ λαθραίως εἰσερχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας πρὸς κλοπὴν, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ φανερωθοῦν ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ φύγουν μακράν, προσπαθοῦν νὰ ἐξαφανίσουν τὸν ἑαυτὸν των καὶ ὅλα γίνονται φανερά καὶ λαμπρά, καὶ γῆ καὶ θάλασσα, διότι ὁ ἥλιος ἀπὸ ὑψηλὰ καταυγάζει ὅλα, τὰ πελάγη, τὰ βουνά, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τότε, ὅταν ἐφανερῶθῃ τὸ (χριστιανικὸν) κήρυγμα καὶ ὁ Παῦλος διεσχόρπισεν αὐτὸ παντοῦ, ἐξεδιώκετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπανήρχετο δὲ ἡ ἀλήθεια, λιπαροὶ δὲ ἄτμοι (καὶ ὄσμαι) καὶ καπνὸς (ἀπὸ τὸ κρέας, ποὺ ἐψήνετο εἰς τὰς εἰδωλολατρικὰς θυσίας) καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ ὀργιώδεις διασκεδάσεις καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ἄλλα, ποὺ δὲν εἶναι καλὸν οὔτε νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ποὺ ἐτελοῦντο εἰς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, ἐσταματοῦσαν καὶ κατεστρέφοντο, ἀφοῦ ἔλυοναν καθὼς ἀκριβῶς τὸ κερὶ ἀπὸ τὴν φωτιὰν καὶ ἀφοῦ ἐκαίοντο καθὼς ἀκριβῶς τὰ ἄχυρα ἀπὸ τὴν φλόγα· ἡ δὲ λαμπρὰ φλόξ τῆς ἀληθείας ἀνήρχετο ὀλοφώτειν καὶ ὑψηλῇ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν».

καὶ καπνός... καὶ τὰ ἄλλα· πολυσύνδετον. — κῶμος - ου (ὁ) = φαῖδρον συμπόσιον, ξενύχτι, ὀργιώδης διασκέδασις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: ψευδαποστόλων κακουργίαι· περὶ αὐτῶν ὁμιλεῖ ὁ ἀπ. Παῦλος ἐν Β' Κορ. ια', 13. — κύμβαλον· εἶδος

4. ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Εἰ γὰρ οἱ μέταλλα διορύττοντες χρυσίου, ὅσον ἂν ἐκεῖθεν κενώσωσι πλοῦτον, οὐ πρότερον ἀφίστανται, ἕως ἂν τὸ πᾶν ἀνέλονται χρυσίου· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς μείζονι προθυμίᾳ κεχρησθαι δεῖ καὶ σπουδῇ περὶ τὴν τῶν θείων λόγων ἔρευναν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς χρυσίου ὁρύττομεν, οὐκ αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· οὐ γὰρ μέταλλα γῆς, ἀλλὰ μέταλλα τοῦ Πνεύματος ἐργαζόμεθα. Αἱ γὰρ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου τοῦ Πνεύματος εἰσι μέταλλα καὶ πηγαί· μέταλλα μὲν, ὅτι χρυσίου παντὸς τιμιώτερον ἡμῖν παρέχονσι πλοῦτον· πηγαὶ δέ, ὅτι οὐδέποτε ἐπιλείπουσιν· ἀλλ' ὅσον ἂν κενώσης ἐκεῖθεν, τοσοῦτον καὶ πολλῷ πλεον ἐπιρρεῖ πάλιν. Καὶ τούτου γένοιτ' ἂν ἀπόδειξις σαφῆς ὁ χρόνος ὁ παρελθὼν ἅπας. Ἐξ οὗ γοῦν Παῦλος ἐγένετο, πεντακόσια λοιπὸν ἔτη παρελθόν· καὶ τούτον ἅπαντα τὸν χρόνον πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ δὲ διδάσκαλοι καὶ ἐξηγηταὶ πολλὰ πολλάκις ἐκεῖθεν ἠντλήσαν καὶ τὸν ἀποκείμενον οὐκ ἐκένωσαν πλοῦτον. Οὐ γὰρ αἰσθητὸς ὁ θησαυρὸς διὰ τοῦτο οὐκ ἀναλίσκεται τῇ τῶν ὁρυττόντων πολυχειρίᾳ, ἀλλ' αὖξεται καὶ πλεονάζει. Καὶ τί λέγω τοὺς ἔμπροσθεν; Πόσοι μεθ' ἡμᾶς ἐροῦσι καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι πάλιν, καὶ οὐ παύσεται πηγάζων ὁ πλοῦτος, οὐδὲ ἐπιλείψει τὰ μέταλλα; Πνευματικὰ γάρ ἐστι καὶ οὐ πέφνκε δαπανᾶσθαι ποτε».

μουσικοῦ ὄργανου, ἀποτελουμένου ἐκ δύο μεταλλίνων κοίλων ἡμισφαίρων, τὰ ὁποῖα κτυπῶνται μεταξύ των· ἐκρησιμοποιεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Κυβέλης. — **τύμπανα**· ἐκρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν λατρείαν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάκχου. — **τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς...** **τελούμενα**· ἐννοοῦνται τὰ ὄργανα, ποῦ ἐγίνοντο εἰς πολλοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς, δοθέντος ὅτι πολλοὶ Θεοὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας ἦσαν προσωποποιήσεις τῆς μέθης, τῆς αἰμομιξίας, τῆς μοιχείας, τῆς λαγνείας, τῆς ὠμότητος.

4. Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀποστολικήν ρῆσιν « Ἐχόντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως... » (Β' Κορ. δ', 13) (Ἐ.Π. 51, 291).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά** : **μέταλλα χρυσίου** = χρυσωρυχεῖα. — **κενώω-ω** = ἀφαιρῶ. — **ἀναιρέομαι-οῦμαι** (ἀόρ. β' ἀνελόμην) = παίρνω διὰ τὸν ἑαυτόν μου. — **κέχρημαι** = (πρκ.) = **χρῶμαι** (ἐν.) με **δοτ.** = κάμνω χρῆσιν τίνος, κρησιμοποιῶ, μεταχειρίζομαι. — **ἐπιλείπω** (ἰδίως ἐπὶ πηγῶν, πο-

4. Μετάφρασις.

«Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι, ποὺ σκάπτουν καὶ ἐρευνοῦν τὰ χρυσωρυχεῖα, ὅσον πλοῦτον καὶ ἂν ἀφαιρέσουν ἀπὸ ἐκεῖ, δὲν ἀπομακρύνονται ἕως ὅτου πάρουν διὰ τὸν ἑαυτὸν των ὅλο τὸ χρυσάφι· πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ χρησιμοποιοῦμεν μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἐρευνητικὴν μελέτην τῶν θείων λόγων. Βεβαίως καὶ ἡμεῖς σκάπτομεν ζητοῦντες χρυσόν, ὄχι αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· διότι ἐργαζόμεθα ὄχι εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Πνεύματος. Διότι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου εἶναι μεταλλεῖα καὶ πηγαὶ τοῦ Πνεύματος· μεταλλεῖα μὲν, διότι παρέχουν εἰς ἡμᾶς πλοῦτον πολυτιμότερον ἀπὸ κάθε χρυσάφι· πηγαὶ δέ, διότι οὐδέποτε στερεοῦν (ξηραίνονται)· ἀλλ' ὅσον καὶ ἐὰν ἀντλήσῃς ἀπὸ αὐτὰς ὕδωρ, τόσον καὶ πολὺ περισσότερον αὐταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ρέουν. Φανερὰ ἀποδείξεις αὐτοῦ θὰ ἡμποροῦσε νὰ γίνῃ ὅλος ὁ χρόνος, ποὺ ἐπέρασεν (ἀπὸ τότε). Ἀφ' ὅτου λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ Παῦλος, ἐπέρασαν ἤδη πεντακόσια χρόνια· καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ δὲ διδάσκαλοι καὶ ἐξηγηταὶ πολλὰς φορὰς ἠντλήσαν πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλ' οὐδόλως ἐξήντησαν τὸν ἀποθησαυρισμένον πλοῦτον. Ὁ θησαυρὸς βεβαίως δὲν εἶναι αἰσθητός· διὰ τοῦτο δὲν ἐξοδεύεται μὲ τὸ πλῆθος τῶν χειρῶν, ποὺ σκάπτουν, ἀλλὰ γίνεται μεγαλύτερος καὶ περισσεύει. Καὶ διατὶ ἀναφέρω τοὺς παλαιούς; Πόσοι θὰ ὀμιλήσουν κατόπιν ἡμῶν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐκείνους πάλιν ἄλλοι καὶ ὁμῶς δὲν θὰ παύσῃ νὰ ρέῃ ἐκ τῆς πηγῆς ὁ πλοῦτος, οὔτε θὰ ἐξαντληθοῦν τὰ μέταλλα; Διότι εἶναι πνευματικὰ καὶ δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ ἐξαντλοῦνται κάποτε».

ταμῶν) = λείπω, ἐλλείπω· ἐξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεῶ. — πολυχειρία = πλῆθος χειρῶν.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις :** πεντακόσια... ἔτη· ἀναφέρει ὁ Χρυσόστομος πεντακόσια ἔτη ἀντὶ περίπου τετρακοσίων, χρησιμοποιοῦν σχῆμα ρητορικῆς ὑπερβολῆς. — πόσοι μεθ' ἡμᾶς... ἐροῦσι καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι· εἶναι πράγματι ἀναρίθμητοι ὅσοι διὰ τῶν αἰώνων ἡσχολήθησαν περὶ τὸ ἔργον τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀπ. Παύλου.

5. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ (Ἄσπεριου ἐπισκόπου Ἀμασείας).

« Ἐρωτῶντος γάρ ποτε τοῦ Κυρίου τοὺς δώδεκα... καὶ κελεύοντος σαφῶς εἰπεῖν, τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν ἄλλων ἀπάντων σιωπῆσαι βουλομένων καὶ βραδυνόντων καὶ δεικνύντων, ὡς διὰ τινος ἐπισκέψεως, τὴν ἀποκρισιν ἀνοίξας τὸ στόμα ταχέως ὁ τὸν ζῶντορον ἐπὶ τῆς ψυχῆς φέρον τῆς πίστεως ἄνθρακα, ᾧ καὶ Ἡσαίας πρότερον ἐκαθάρθη τὰ χεῖλη, τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ σαφῆ ἀληθῶς ρῆσιν καθωμολόγησε· **Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.** Τίνα ἂν τις πρὸς ἀξίαν τῶν λόγων τούτων θαυμάσειεν, ἀξιόπιστος γενόμενος ἐρμηνεὺς τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων; Ὁρᾷτε γάρ, ὅπως ἀπέριτος ὁ λόγος καὶ σύντομος, ἐκφωνήσῃ βραχεῖα μυρίων πραγμάτων καὶ μεγάλων δυνάμιν ἐκτιθέμενος...

Ἴδου γὰρ Πέτρος ὁ κατ' ἐκλογὴν γνήσιος τοῦ Χριστοῦ μαθητής..., ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ πάνν, οὗ τὸ κλέος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν, κελευσθεὶς εἰπεῖν, ὅπως δοξάζει περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, οὐκ ἀπὸ μακρᾶς τινος ἡρξάτο περινοίας, οὐδὲ κύκλον συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων περιβαλλόμενος ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν πεῦσιν, ὥσπερ δὴ νῦν ποιεῖν εἰώθασιν οἱ δεινοὶ σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλ' ἐν ἀπλότητι καρδίας σύντομον ἐξέθετο τὴν ἀλήθειαν, οὗ τὸν ἀγέννητον διαστείλας τῷ γεννητῷ, οὗ τὰ περὶ ὁμοίου καὶ ἀνομοίου λεπτολογήσας ἐμπλήκτως, οὐδὲ τῶν ὑπὲρ πάντα οὐσιῶν πολυπραγμονήσας διαφορὰν, οὐδὲ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μετρήσας συλλογισμοῖς, οἷα δὴ τὰ Ἀρείου παίγνια καὶ τὰ Εὐνομίου παρεγχει-

5. Περικοπὴ τῆς ἡ' ὁμιλίας τοῦ Ἀσπερίου ἐπισκόπου Ἀμασείας εἰς τοὺς ἀγίους κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον (Ἐ.Π. 40, 277 - 281).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: εἰπεῖν, τίνα... εἶναι· πλάγιος λόγος, μὲ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἐξαρτώμενον ἐκ λεκτικοῦ ρήματος. — ἐπίσκεψις = ἐξέτασις. — ἐκφώνησις = διατύπωσις. — ἐκτιθεμαι = παρουσιάζω. — κλέος (τὸ) = φήμη· δόξα. — περινοία = διάσκεψις, συζήτησις, σκέψις. — περιβάλλομαι = περικαλύπτω. — πεῦσις = ἐρώτησις. — διαστέλλω = διαχωρίζω. — ἐμπλήκτως = μανιωδῶς, ἀνοήτως, μωρῶς. — πολυπραγμονέω-ω = πολυεξετάζω. — παρεγχείρημα = ἐσφαλμένον ἐπιχείρημα. — ζηλόω-ω = μετὰ ζήσεως μιμούμαι, ζηλεύω. — ἀπερίεργος = μὴ ἐξεζητημένος, ἀπέριτος, λιτός. — μελετῶ = φροντίζω διὰ κάτι· ἀσκοῦμαι· γυμνάζομαι.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι· Ματθ.

5. Μετάφρασις.

«Διότι ὅταν ὁ Κύριος ἠρώτησε κάποτε τοὺς δώδεκα μαθητάς... καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ εἴπουν σαφῶς, ποῖος νομίζουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι· ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἤθελον νὰ σιωπήσουν καὶ καθυστέρουν τὴν ἀπάντησιν καὶ ἤθελον νὰ τὴν παρουσιάσουν ὕστερα ἀπὸ κάποιαν ἐξέτασιν· ἀφοῦ ἤνοιξε γρήγορα τὸ στόμα του ἐκεῖνος, ποῦ εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν τὸν ζωοποιὸν ἀναμμένον ἄνθρακα τῆς πίστεως, μετὰ τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Ἡσαΐας προηγουμένως ὑπέστη τὴν κάθαρσιν τῶν χειλέων, εἶπε τὴν εὐτυχῇ καὶ ἀληθινᾷ σαφῇ ἐκείνῃν ὁμολογίαν: **Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.** Ποῖα πράγματα θὰ ἠμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ κανεὶς διὰ τὴν ἀξίαν τῶν λόγων τούτων, ἀφοῦ γίνῃ ἀξιόπιστος ἐρμηνευτὴς τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων. Διότι βλέπετε, κατὰ ποῖον τρόπον ὁ λόγος εἶναι λιτὸς καὶ σύντομος, παρουσιάζων μετὰ σύντομον διατύπωσιν τὴν δύναμιν ἀναριθμητῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων...

Διότι ἰδοὺ ὁ Πέτρος ὁ γνήσιος κατ' ἐκλογὴν μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ..., ὁ πολὺ ἐνδοξος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἡ φήμῃ ἐγέμισεν ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅταν ἔλαβε τὴν προτροπὴν νὰ εἴπῃ τί φρονεῖ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, δὲν ἤρχισεν ἀπὸ κάποιαν μακρὰν σκέψιν, οὔτε ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐρώτησιν, περικαλύπτων διὰ λέξεων (ὀλόκληρον) κύκλον συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων, ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως συνηθίζουν τώρα νὰ πράττουν οἱ ἱκανοὶ σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλὰ μετὰ ἀπλότητα καρδίας ἐξέθεσε σύντομον τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς νὰ διαχωρίσῃ τὸν ἀγέννητον ἀπὸ τὸν γεννητόν, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ ἀνοήτως μετὰ πολλὴν λεπτολογίαν τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον, χωρὶς νὰ πολυεξετάσῃ (τὴν) διαφορὰν τῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑπεράνω ὅλων, χωρὶς νὰ μετρήσῃ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μετὰ συλλογισμοὺς, ἀναλόγους πρὸς τὰ παιγνίδια τοῦ Ἀρείου καὶ τὰ ἐσφαλμένα ἐπιχειρήματα τοῦ Εὐνομίου. Ἄς μιμηθῶμεν λοιπόν, Χριστιανοί, (τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ

ιστ', 13 «ἡρώτα τοὺς μαθητάς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;». — καὶ Ἡσαΐας πρότερον· Ἡσ. στ', 6: «καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφείμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου». — **Σὺ εἶ ὁ Χριστός...**· Ματθ. ιστ', 16. — **σοφισταί**· οἱ ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς διδάσκοντες καὶ ἐξαπατῶντες τοὺς μαθητάς μετὰ ὡραίους γοητευτικούς λόγους, «τὸν ἡττονα λόγον κρείττω ποιοῦντες». — **τεχνολόγοι**· οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν τεχνολογίαν, δηλαδὴ τὴν γραμματικὴν ἀνάλυσιν τῶν λεκτικῶν τύπων.

ρήματα. Ζηλώσωμεν τοίνυν, ὦ Χριστιανοὶ (ὡν πίστις, οὐ πολυλογία τὸ γνῶρισμα), τὸν ἀλιέα, τὸν ἀπερίεργον, τὸν ἐκ Βηθσαϊδᾶς γέγοντα· τὸ πρῶτον θήρευμα τοῦ Χριστοῦ. Μελετήσωμεν λέγειν· «Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»· τὰ δὲ πλεονα τούτων ἀφιέναι τοῖς λογομάχοις, ὧν ἔρις τὸ ἔργον καὶ τὸ τέλος ἀπώλεια ».

6. Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

(Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας).

« Μυσταγώγησον, εὐαγγελιστά, εἰπὲ καὶ νῦν, ὦ μακάριε Ἰωάννη. Υἱὸς ἐκλήθης βροντῆς· μέγα τι καὶ ἐξαίσιον κατεκτύπησας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἀθανάτους ἔχεις φωνὰς καὶ λήθη καὶ χρόνος τοῖς σοῖς παραχωροῦσι λόγοις... Ἀποκύλισον ἡμῖν τὸν λίθον, ὥς ὁ μακάριος Ἰακώβ τοῖς ποιμέσιν· ἀποκάλυσον τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δὸς ἀρύσασθαι καὶ νῦν ἐκ τῶν τοῦ σωτηρίου πηγῶν· μᾶλλον δὲ τὴν σὴν παράθεσις ἡμῖν πηγὴν. Οὐκοῦν ἀκούσωμεν λέγοντος· **Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος... Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.** Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν, ἀλλὰ σὰρξ γέγονε, τοῦτέστιν ἀνθρώπος· γέγονε δὲ ἀνθρώπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἀποβεβληκῶς τὸ εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐν προσλήψει σαρ-

6. Περικοπή ἐκ τῆς β' ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἥτις ἐλέχθη ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ (Ἐ.Π. 77, 988 - 989).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: μυσταγωγέω - ὦ = ὀδηγῶ εἰς τὰ μυστήρια, μυῶ, κατηχῶ. — κατακτυπέω - ὦ = κτυπῶ ἰσχυρῶς, ἐγείρω μέγαν κτύπον. — ἐξαίσιος = ὁ ἐκτὸς τοῦ αἰσίου, τοῦ δικαίου· ὑπέρμετρος, ἐκπληκτικός. — παραχωρέω - ὦ = ἀποσύρομαι εἰς τὰ πλάγια, παραμερίζω. — ἀποκυλίω = κυλίω μετατοπίζω. — ἀρύομαι = ἀντλῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — παρατίθημι = παραθέτω, φέρω ἐνώπιόν τινος, παρουσιάζω. — πρόσληψις = πρόσκτησις, ἐπὶ πλέον ἀπόκτησις. — ἀτρεπτος = ἀμετάβλητος. — τροπή = στροφή, γύρισμα· μετατροπή, ἀλλοίωσις. — φρονέω - ὦ = σκέπτομαι· πιστεύω. — ἔμπορος = ὁ ἐπιβαίνων πλοίου ὡς ἐπιβάτης, ὁ ταξιδιώτης. — ἀπλανής = μὴ πλανώμενος, μὴ κινούμενος, σταθερός. — ναυτίλλομαι = ταξιδεύω διὰ θαλάσσης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: υἱός... βροντῆς· ὁ χαρακτηρισμὸς σημαίνει μᾶλλον τὸν φλογερὸν χαρακτήρα, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ συνήθως ἦτο ἥρεμος, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἐξέσπα ἐξαφνα ὡς βροντῇ. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀπέδόθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἰωάννην, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (Μάρκ. γ', 17). — ὡς ὁ μακάριος Ἰακώβ· ἐν Γεν. κθ', 10 ἀναφέρεται, ὅτι «προσελθὼν Ἰακώβ ἀπεκύ-

πίστις, ὅχι ἡ πολυλογία), τὸν ψαῖον, τὸν ἀπέριτον, τὸν καταγόμενον ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ, τὸ πρῶτον θῆραμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄς ἀσκηθῶμεν νὰ λέγωμεν : «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· τὰ δὲ περισσότερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἄς τὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς λογομάχους, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον εἶναι φιλονεικία καὶ τὸ τέλος ἀπώλεια».

6. Μετάφρασις.

«Ὁδηγήσέ μας εἰς τὸ μυστήριον, εὐαγγελιστά, ὁμίλησε καὶ τώρα, μακάριε Ἰωάννη. Ὁνομάσθης υἱὸς βροντῆς· ἔδωσες μέγα καὶ ἐκπληκτικὸν κύπημα εἰς τὴν γῆν· ἔχεις ἀθανάτους φωνὰς καὶ (δι' αὐτὸ) ἡ λήθη καὶ ὁ χρόνος παραμερίζουν εἰς τοὺς λόγους σου... Ἀφοῦ κυλίσσης μετατόπισε πρὸς χάριν μας τὴν πέτραν, ὅπως (ἔκαμεν) ὁ μακάριος Ἰακώβ εἰς τοὺς ποιμένας· ἀποκάλυψε μας τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δῶσέ μας νὰ ἀντλήσωμεν καὶ τώρα διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς σωτηρίας· μᾶλλον δὲ φέρε μπροστά μας τὴν ἰδικὴν σου πηγὴν. Λοιπὸν ἄς ἀκούσωμεν νὰ λέγῃς· **Εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος... Καὶ ὁ Λόγος ἐγένετο σὰρξ.** Δὲν ἔχει γίνεи μέσα εἰς ἀνθρωπον, ἀλλ' ἔχει γίνεи σὰρξ, δηλαδὴ ἀνθρωπος· ἔχει γίνεи δὲ ἀνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἔχη ἀποβάλλει τὸ ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλ' ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐπὶ πλέον ἀπόκτησιν τῆς σαρκὸς (δηλ. τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως) ἔχει μείνει ἐκεῖνο ἀκριβῶς, ποῦ ἦτο (δηλ. Θε-

λισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ». — **Λόγος**· διὰ τὸν Ἡράκλειτον καὶ τοὺς Στωϊκοὺς ὁ ὅρος ἐκφράζει ἀπλῶς τὴν λογικὴν καὶ ὑπὸ αἰωνίων νόμων διεπινομένην τάξιν τοῦ παντός, ἐνῶ διὰ τὸν Ἰουδαῖον Φίλωνα ὁ Λόγος εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς πολλὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δίδει τελειῶς διαφορετικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν λέξιν « Λόγος ». Λόγος εἶναι, κατ' αὐτόν, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς αὐτός ὁ Θεός, ὡς ὁ ἐκπροσωπῶν πᾶν ὅ,τι ὁ Θεὸς εἶχε νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἀνθρωπον καὶ πᾶν ὅ,τι ἀπεκαλύφθη πλήρως εἰς τὸ κήρυγμα τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἐλέους τῆς Κ.Δ. Ὡστε ὁ Λόγος, κατὰ τὸν Ἰωάννην, εἶναι « ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἀπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἀπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν » (Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι 1954, σελ. 39). — **ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο**· ἡ φράσις τοῦ Ἰωάννου (α', 14), σημαίνουσα ὅτι ὁ Λόγος ἐγένετο τελείος ἀνθρωπος, καταπολεμεῖ τὸν λεγόμενον Δοκητισμὸν. Πρβλ. Α' Ἰωαν. δ', 2. — **τροπῆς ἀποσκίασμα**· ἡ ἐκφρασις ἐλήφθη ἐξ Ἰακ. α', 17 πρὸς δῆλωσιν σκιάς, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία ρίπτεται διὰ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως τῶν ἀστέρων.

κός μεμενηκώς, ὅπερ ἦν. Ἐτρεπτος γάρ ἐστι καὶ ἀναλλοίωτος ἡ τοῦ Λόγου φύσις καὶ οὐκ οἶδε παθεῖν τροπῆς ἀποσκίασμα. Ταῦτα φρονεῖν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς καὶ ἄστρον ἀληθῶς τὸ μέγα καὶ περιφανέστατον, ἄστρον χρησιμώτατον οὐ τοῖς τὴν αἰσθητὴν διαπορευομένοις θάλατταν, ἀλλὰ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἐμπόροις, τοῖς τῆς ἀληθείας ἐρασταῖς, τοῖς ὀρθὴν ἐθέλουσιν ἔχειν καὶ ἀπλανῆ πίστιν. Εἴ τις οὖν ἐρᾷ τοῦτον ναυτίλλεσθαι τὸν τρόπον, ὥσπερ ἄστρον εἰς νοῦν ἔχέτω τὰς τοῦ θεηγόρου θεολόγου φωνάς. Οὕτω τὰ πικρὰ τῶν αἰρέσεων διατηρήσει κύματα. Οὕτως εἰς εὐδιον καταντήσει λιμένα καὶ πρὸς αὐτὴν ἤξει τὴν ἀλήθειαν, τοὔτεστι τὸν Χριστόν ».

7. ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Τὶ δὲ τὸ πιθανὸν τοῦ νομίζειν συμφώνως ἅπαντας ψεύσασθαι, δώδεκα ὄντας τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἐκκρίτους, ἑβδομήκοντα δὲ τοὺς λοιπούς ;... Πόθεν οὖν ἐν πληθείᾳ τοσῶνδε ἀνδρῶν ἡ τῶν κακῶν εὗρηται συμφωνία ; - Πόθεν ἡ περὶ τῶν αὐτῶν ἐν πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόφωνος μαρτυρία ; Ἡ μέχρι θανάτου ὁμοφροσύνη ;... Ποίοις ἄρα λόγοις ἐχρήσατο πρὸς ἀλλήλους εἰς τὸ σύμφωνα περὶ αὐτοῦ πλάσασθαι ; Ταῦτα γὰρ μὴ γενόμενα μὴδ' ἀκουσθέντα πῶς κατὰ τοὺς αὐτῶν χρόνους πῶς ἐξ ἐνὸς στόματος ἐμαρτύρουν γεγονέναι, μέχρι καὶ θανάτου πιστούμενοι τὴν ὁμολογίαν, εἰ μὴ ποτε ἄρα, συνελθόντες συνωμοσίαν τε κατὰ τὸ αὐτὸ πεποιημένοι, συνθήκας ἔθεντο πρὸς ἀλλήλους πλάσασθαι καὶ καταψεύσασθαι τῶν μὴ γεγονότων ; Καὶ ποίοις ἄρα πιθανὸν εἰπεῖν χρήσασθαι αὐτοὺς λόγοις ἐπὶ ταῖς συνθήκαις, εἰ μὴ ποτε τοῖς τοιοῖσδε ;

« Ἄνδρες φίλοι, τὸν μὲν δὴ χθὲς καὶ πρόην ἀπατεῶνα καὶ πλάνης διδάσκαλον ὑπὲρ ὀφθαλμοῖς ἀπάντων ἡμῶν τὴν ἐσχάτην ὑπομείναντα τιμωρίαν, ὅστις ποτὲ ἦν, πάντων ἡμεῖς μάλιστα ἀκριβῶς ἴσμεν, οἷα μύσται τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ γεγενημένοι σεμνὸς μὲν τις τοῖς πολλοῖς ἐφαντάζετο καὶ τι πλεόν ἔχειν παρὰ τοὺς πολλοὺς ἐφρόνει, οὐδὲν δὲ μέγα οὐδὲ τῆς ἀναστάσεως ἄξιον ἐπήγετο, εἰ μὴ τις τὸ δολερόν καὶ ὁ-

7. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἔργου « Εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις » τοῦ Εὐσεβίου (ΒΕΠΕΣ 27, 110 - 117).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἐκκριτος = ἐπίλεκτος, διαλεκτός.
- χρώμαι + δοτ. = χρησιμοποιοῦ. - πῶς (μὲ ἀρνησιν) = ὅχι ἀκόμη.

ός). Διότι είναι ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ φύσις τοῦ Λόγου καὶ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑποστῇ σκιὰν ἐκ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως. Νὰ πιστεύωμεν αὐτὰ μᾶς ἐδίδαξεν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, (ποῦ εἶναι) καὶ ἄστρον ἀληθῶς μέγα καὶ πάρα πολὺ περίοπτον, ἄστρον χρησιμώτατον ὅχι δι' ἐκείνους, ποῦ διαπλέουν τὴν αἰσθητὴν θάλασσαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ταξιδιώτας τῆς εὐσεβείας, διὰ τοὺς ἐραστὰς τῆς ἀληθείας, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἔχουν τὴν ὁρθὴν καὶ σταθερὰν ἄνευ πλάνης πίστιν. 'Εὰν λοιπὸν κανεῖς θερμὰ ἐπιθυμῇ νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἅς ἔχῃ εἰς τὸν νοῦν του ὡς ἄστρον τοὺς λόγους τοῦ θεολόγου 'Ιωάννου. Τοιουτοτρόπως θὰ ὑπερπηδῇ τὰ πικρὰ κύματα τῶν αἱρέσεων. Τοιουτοτρόπως θὰ φθάσῃ εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα καὶ θὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, δηλαδὴ τὸν Χριστόν».

7. Μετάφρασις.

«Ποῖα δὲ εἶναι ἡ πιθανοφάνεια τοῦ νὰ νομίζῃ κανεῖς, ὅτι ὅλοι συν-εφώνησαν νὰ εἴπουν ψέματα, ἐνῶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν δώδεκα οἱ ἐπίλεκτοι, ἑβδομήντα δὲ οἱ ὑπόλοιποι ;... 'Απὸ ποῦ λοιπὸν εἰς ἓν πληθος τόσοι πολλῶν ἀνδρῶν ἔχει ἐπινοηθῇ ἡ συμφωνία τῶν κακῶν ; 'Απὸ ποῦ προῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἡ ὁμόφωνος εἰς ὅλα μαρτυρία των ; 'Ἡ μέχρι θανάτου συμφωνία τῶν φρονημάτων ;... Ποῖα λοιπὸν λόγια ἐχρησιμοποίησαν μεταξύ των, διὰ νὰ καταλήξουν εἰς συμφωνίαν περὶ αὐτοῦ (τοῦ 'Ιησοῦ) ; Διότι πῶς αὐτοὶ ἐκεῖνα, ποῦ δῆθεν δὲν ἔγιναν καὶ δὲν ἤκούσθησαν ἀκόμη εἰς τοὺς χρόνους των, τὰ ἐμαρτύρουν μὲ ἓνα στόμα σὰν γεγονότα, παρέχοντες μάλιστα μέχρι θανάτου ἐγγύησιν διὰ τὴν ὁμολογίαν (των), ἐὰν ποτὲ λοιπὸν, ἀφοῦ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ ἔκαμαν συνωμοσίαν, δὲν συνεφώνησαν μεταξύ των νὰ πλάσουν καὶ νὰ παράσχουν ψευδεῖς πληροφορίας διὰ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχον γίνεῖ ; Καὶ ποῖα λόγια εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐχρησιμοποίησαν αὐτοὶ διὰ τὰς συμφωνίας αὐτάς, ἐὰν ὅχι τέλος πάντων τέτοια περίπου ;

«Ἄνδρες φίλοι, ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τὸν χθεσινὸν βεβαίως καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου ὑπάρξαντα ἀπατεῶνα καὶ διδάσκαλον τῆς πλάνης, ὁ ὁ-

— πιστοῦμαι τι = ἐπιβεβαιῶ τι, ἐγγυῶμαι. — καταψεύδομαι + γεν. = παρέχω ψευδεῖς πληροφορίας διὰ κάτι. — μύστης = γνώστης, κάτοχος τῶν μυστικῶν. — σεμνὸς = σεβαστός, ἅγιος. — ἐπάγομαι (μεσ.) = ἐπικαλοῦμαι· φέρω μὲ τὸν ἑαυτὸν μου. — τυφός = καπνός, σκότος· ἐπαρσις, κομπορρη-

πουλον λέγοι τοῦ τρόπου, καὶ τὸ διάστροφα διδάξει ἡμᾶς αὐτοὺς τὸν τε δι' ἀπάτης τύπον. Ἀνθ' ὧν, φέρε, δεξιὰς δόντες ἀλλήλοις, ὁμοῦ πάντες συνθώμεθα περὶ αὐτοῦ σύμφωνον ἐξενεγκεῖν εἰς πάντας ἀνθρώπους πλάνην καὶ λέγωμεν ἑωρακέναι αὐτὸν τυφλοῖς τὸ βλέπειν κεχαρισμένον, ὃ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἰστόρησεν· καὶ κωφοῖς τὴν ἀκοὴν παρασχεῖν, ὃ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἤκουσε· λεπρούς τε καθαρῖσαι καὶ νεκροὺς ἐγείραι· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἃ μήτε εἶδομεν πρὸς αὐτοῦ πραχθέντα μήτε ἠκούσαμεν λεχθέντα, ταῦτα ὡς ἀληθῶς πεπραγμένα διατεινόμεθα. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἡ ἐσχάτη αὐτοῦ τελευτὴ περιβόητον ἔσχε καὶ διαφανῆ τὸν θάνατον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐπικρύψασθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἡμεῖς ἀδιατρέπτως ἐπιλυόμεθα, μαρτυροῦντες εὖ μάλα ἀναιδῶς, ὅτι δὴ πᾶσιν ἡμῖν μετὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναβιώσαι συνεγένετο, ἐστίας τε καὶ τροφῆς συνήθους ἐκοινώνησε... Ψευδόμεθα δὴ πάντες ὁμοῦ συμφῶνως καὶ πλαττώμεθα ἐπ' οὐδενὸς ὠφελείᾳ, οὐθ' ἡμῶν οὔτε τῶν ἀπατωμένων, οὐδὲ μὴν αὐτοῦ τοῦ τὰ ψευδῇ πρὸς ἡμῶν ἐκθειαζομένου. Τείνωμεν δὲ τὸ ψεῦδος μὴ ἐπὶ μόνους τοὺς ὁμοεθνεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας προσελθόντες ἀνθρώπους καὶ σύμψασαν τὴν οἰκουμένην καταπλήσωμεν τῶν περὶ αὐτοῦ συντιθεμένων... Προθυμίας δὲ μηδεὶς ἡμῶν λειπέσθω. Οὔτε γὰρ μικρὸς ὁ ἄθλος τῶν τολμωμένων, ἐπεὶ μὴ τὰ τυχόντα βραβεῖα ἡμᾶς ἐκδέξεται, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παρ' ἐκάστοις, ὡς εἰκός, νόμων τιμωρίαι, δεσμὰ δηλαδὴ καὶ βάσανοι καὶ φυλακαί, πῦρ τε καὶ σίδηρος καὶ σταυροὶ καὶ θῆρες».

Ἄρα σοι πιθανὰ ταῦτα ἢ καὶ ἀληθοῦς ἐχόμενα λόγου τὰ τοιαῦτα εἶναι δοκεῖ; ... Καὶ μὴν, εἴπερ ψεύσματα ἦν κατὰ συνθήκην αὐτοῖς πε-

μοσύνη, ἀλαζονεία. — **συντίθεμαι** + ἀπρμφ. = συμφωνῶ νὰ πράξω κάτι. — **ἐκφέρω** (ἀόρ. β' ἐξήνεγκον) = φέρω ἔξω, γνωστοποιῶ, παρουσιάζω. — **ιστορῶ** = πληροφοροῦμαι καλῶς· διηγούμαι, ἐξιστορῶ. — **διατείνομαι** = ἰσχυρίζομαι. — **ἐπικρύπτομαι** = ἀποκρύπτω. — **ἀδιατρέπτως** = μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην. — **ἐπιλύομαι** (μεσ.) = ἀπαλλάσσω τινὰ τινος· ἀνασκευάζω. — **συγγίγνομαι** (μὲ δοτ. προσ.) = συναναστρέφομαι κάποιον. — **ἐστία** = κατοικία, οἰκογενειακὸς κύκλος, οἶκος. — **κοινωνέω-ω** = εἶμαι συμμέτοχος, συκοινωνός. — **πλάττομαι** = ὑποκρίνομαι, προσποιούμαι. — **τείνω** = ἐκτείνω, ἀπλώνω, προβάλλω. — **προέρχομαι** = παρέρχομαι ἐπὶ τὸ βῆμα, παρουσιάζομαι διὰ νὰ ὁμιλήσω. — **καταπίμπλημι** = γεμίζω ἐντελῶς. — **προθυμία** = δραστηριότης, ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ ζῆλον. — **τρέω** = τρέμω, τρομάζω ἐκ φόβου, πτοοῦμαι, φοβοῦμαι, δειλίζω, τρέπομαι εἰς φυγὴν ἐκ φόβου.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ὡς εἶναι φανερόν, ὁ Εὐσέβιος ἀ

ποῖος κάτω ἀπὸ τὰ μάτια ὄλων μας ὑπέμεινε τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, ἡμεῖς περισσότερον ἀπὸ ὅλους γνωρίζομεν καλὰ μὲ κάθε ἀκρίβειαν ποῖος ὑπῆρξε κάποτε, ἐφ' ὅσον ἔχομεν γίνεи κάτοχοι τῶν μυστικῶν του· εἰς ὅλους μὲν ἐφαίνετο σεβαστὸς καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε κάτι περισσότερον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἐνῶ (εἰς τὴν πραγματικότητα) δὲν παρουσίαζε τίποτε τὸ μεγάλον καὶ ἄξιον τῆς ἀναστάσεως, ἐκτὸς ἐὰν κανεῖς ὁμιλήσῃ διὰ τὴν γεμάτην ἀπὸ δόλον καὶ ὑπουλον τρόπον συμπεριφορὰν του καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους πράγματα δι-εστραμμένα καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἡ ὁποία δημιουργεῖται διὰ τῆς ἀπάτης. Εἰς ἀνταπόδοσιν ὄλων αὐτῶν, ἀφοῦ δώσωμεν τὰ δεξιὰ μας χέρια ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, ὅλοι μαζί ἄς συμφωνήσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν ὁμοφώνως μίαν πλάνην εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄς λέγωμεν, ὅτι ἔχομεν ἴδει αὐτὸν νὰ ἔχῃ προσφέρει τὴν ὄρασιν εἰς τοὺς τυφλοὺς, πρᾶγμα ποὺ κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἐπληροφορήθη καλῶς· καὶ ὅτι παρέσχεν εἰς τοὺς κωφοὺς τὴν ἀκοήν, πρᾶγμα ποὺ κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἤκουσε· καὶ ὅτι ἐκαθάρισε λεπροὺς καὶ ἀνέστησε νεκροὺς· καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν γενικῶς, ἄς ἰσχυρίζωμεθα, ὅτι ἔχουν συμβῇ ἀληθινὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οὔτε εἶδομεν νὰ πραχθῶν, οὔτε ἤκούσαμεν νὰ λεχθῶν ἐκ μέρους αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ τὸ πρόσφατον τέλος τῆς ζωῆς του παρουσίασε περιλάλητον καὶ φανερόν τὸν θάνατον, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦμεν νὰ ἀποκρύψωμεν αὐτόν, ἡμεῖς ἐν τούτοις ἄς καταλύσωμεν καὶ τοῦτον μὲ ἰσχυρογνώμοσύνην, μαρτυροῦντες πολὺ ἀναισχύντως ὅτι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν συνανεστράφη μάλιστα ὅλους ἡμᾶς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ εἰς τὸ συνηθισμένον φαγητόν... Ἄς ψευδῶμεθα λοιπὸν ὅλοι μαζί συμφώνως καὶ ἄς ὑποκρινώμεθα πρὸς ὄφελος οὐδενός, οὔτε ἡμῶν, οὔτε τῶν ἐξαπατωμένων, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκθειάζεται ἀπὸ ἡμᾶς ψευδῶς. Ἄς ἀπλῶσωμεν δὲ τὸ ψεῦδος ὅχι μόνον εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ παρουσιασθῶμεν διὰ νὰ ὁμιλήσω-

ποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τῶν κηρυττομένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀπαγωγῆς. Οὐδέποτε ἡ ἀπάτη ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἡ αἰτία τῆς καταπληκτικῆς δράσεως καὶ αὐτοθυσίας τῶν ἀποστόλων, οἵτινες ὑπέγραψαν διὰ τοῦ αἵματός των τὴν περὶ τοῦ Κυρίου μαρτυρίαν των. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐκήρυξαν μόνον ὅ,τι ἐγνώριζον ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοῆς: « Ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἑώρακαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἔθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν... ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν » (Α' Ἰωαν. α', 1-3).

πλασμένα, θαυμάζειν ἄξιον ὅπως τοσοῦτο πλῆθος τὴν συμφωνίαν ἐπὶ τοῖς πλάσμασι καὶ μέχρι θανάτου διεφύλαξεν, οὐδεὶς τε αὐτῶν πώποτε, τὰ συμβάντα τοῖς προαναηρημένοις τρέσας, ἐξέστη τῆς ἐταιρείας, οὐδ' ἀντεκίηρξε τοῖς ἄλλοις εἰς φῶς ἀγαγὼν τὰ συντεθειμένα».

8. Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ὅταν τοίνυν ὁ Θεὸς κελεύῃ, μὴ ζήτηι κατὰ ἀκολουθίαν ἀνθρωπίνην διερευνᾶσθαι τὰ πράγματα. Ἀνώτερος γὰρ ὢν τῆς φύσεως, οὐ δεῖται τῆς ἀκολουθίας τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν κωλυόντων τὰ πράγματα αὐξάνεσθαι παρασκευάζει... Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως ἐστὶν ἰδεῖν γινόμενον. Τοιούτων γὰρ ὄντων τῶν πολεμούντων, τοσοῦτων ὄντων τῶν ἐπιβουλευόντων, καὶ βασιλέων καὶ τυράννων, καὶ δήμων κατεξανισταμένων καὶ πάντα ποιούντων, ὥστε σβέσαι τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, δι' αὐτῶν τῶν ἐπιβουλευόντων, διὰ τῶν κωλύειν βουλομένων, τοσαύτη ἤρθη τῆς εὐσεβείας ἡ φλόξ, ὥς ἅπασαν καταλαβεῖν τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἀοίκητον. Κἂν πρὸς Ἰνδοὺς γὰρ ἀπέλθῃς, κἂν πρὸς Σκύθας, κἂν πρὸς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, κἂν εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, πανταχοῦ εὐρήσεις τοῦ Χριστοῦ τὴν διδασκαλίαν καταυγάζουσιν τὰς ἀπάντων ψυχάς... Ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς διὰ τῶν ἑνδεκα, τῶν ἀλίων, τῶν ἀγραμμάτων, τῶν ἰδιωτῶν, τῶν μηδὲ διαῖραι τὸ στόμα τολμώντων, ἅπασαν ἐπεσπάσατο τὴν οἰκουμένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι οὗτοι καὶ οἱ ἰδιῶται καὶ οἱ ἀλίεῖς τῶν φιλοσόφων ἐπέφραξαν τὰ στόματα καί, καθάπερ ὑπόπτεροι, οὕτω τὴν οἰκουμένην ἅπασαν διέδραμον κατασπείραντες τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον καὶ τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνοντες καὶ τὰ παλαιὰ ἀνασπῶντες ἔβη καὶ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πανταχοῦ καταφυτεύοντες· καὶ οὔτε τὸ ὀλίγον αὐτοὺς εἶναι, οὔτε ἡ ἰδιωτεία, οὔτε τὸ αὐστηρὸν τῶν ἐπιταγμάτων, οὔτε τὸ παλαιᾷ συνθηεῖα προκατελιῆφθαι ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γέ-

8. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς κη' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν (Ἑ.Π. 53, 258).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** κελεύω = διατάσσω. — διερευνῶμαι = ἐρευνῶμαι ἀκριβῶς. — αἶρομαι = ὑψοῦμαι. — διαίρω τὸ στόμα = ἀνοίγω, κινῶ τὸ στόμα· ὁμιλῶ. — ἐπισπῶμαι = προσελκύω, καταπαίθω. — ὑπόπτερος = ὁ ὑπὸ πτερὰ ὢν, ὁ ἔχων πτερὰ, πτερωτός. — ἀποσπάω

μεν εις αὐτούς, καὶ ἄς γεμίσωμεν ἐντελῶς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην μὲ τὰ ψεύδη, ποὺ ἔχουν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) συμφωνηθῇ ἀπὸ ἡμᾶς... Εἰς τὸν ζῆλον δὲ διὰ δρᾶσιν ἄς μὴ ὑστερῇ κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι δι' αὐτὰ ποὺ θὰ τολμήσωμεν δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἄμιλλα διὰ τὴν βράβευσιν, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ μᾶς περιμένουν τὰ τυχαῖα βραβεῖα, ἀλλ' αἱ τιμωρίαι, ποὺ προβλέπονται, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς ἕκαστον λαὸν ἀπὸ τούς νόμους, δηλαδὴ δεσμὰ καὶ βασανιστήρια καὶ φυλακαὶ καὶ φωτιά καὶ (ἀναμμένο) σίδερο καὶ σταυροὶ καὶ ἄγρια θηρία ».

Ἄρα γε φαίνονται εἰς σὲ αὐτὰ πιθανὰ ἢ ἀληθινὰ ; Καὶ βέβαια ἐάν (τὰ κηρυττόμενα ὑπ' αὐτῶν) ἦσαν ψεύδη, τὰ ὅποια εἶχον πλασθῇ ὑπ' αὐτῶν κατὰ συνθήκην, εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, πῶς τόσον μέγα πλῆθος διεφύλαξε μέχρι θανάτου τὴν συμφωνίαν διὰ τὰ πλαστὰ ψεύδη, καὶ κανεῖς ποτὲ ἀπὸ αὐτούς, τραπεῖς τυχὸν εἰς φυγὴν ἐκ φόβου δι' ὅσα ἔγιναν εἰς ἐκείνους ποὺ εἶχον φονευθῇ προηγουμένως, δὲν ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν συντροφιάν, οὔτε ἐκήρυξεν ἀντίθετα εἰς τὰ κηρύγματα τῶν ἄλλων ἀποκαλύπτων ἐκεῖνα, ποὺ εἶχον συμφωνηθῇ ».

8. Μετάφρασις.

«Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς διατάσῃ, σὺ νὰ μὴ ζητῇς νὰ ἐρευνῶνται ἀκριβῶς τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλουχίαν. Διότι, ἐπειδὴ (ὁ Θεὸς) εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως, δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς φυσικῆς τάξεως, ἀλλὰ κατευθύνει τὰ πράγματα νὰ αὐξάνωνται ἀκόμῃ καὶ μὲ τὴν (ἀκουσίαν) βοήθειαν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐμποδίζουν... Τὸ ἴδιον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεῖς νὰ γίνεται καὶ εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν. Διότι ἐνῶ εἶναι τοιοῦτου εἶδους αὐτοί, ποὺ τὴν πολεμοῦν, ἐνῶ εἶναι τόσον πολλοὶ αὐτοί, ποὺ μηχανεύονται κακὰ, καὶ βασιλεῖς καὶ τύραννοι καὶ λαοί, ποὺ ἐξεγείρονται ἐναντίον τῆς, καὶ ἐνῶ οὗτοι κάνουν τὰ πάντα διὰ νὰ σβῇσουν τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, τόσον μεγάλη ὑψώθη ἡ φλόγα, μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν τῶν σκεπτομένων τὸ κακόν, μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ποὺ θέλουν νὰ ἐμποδίσουν, ὥστε νὰ καταλάβῃ τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἔρημον. Καὶ ἐάν ἀκόμῃ ἀπέλθῃς εἰς τοὺς

-ω = ἀνασύρω, ἐκρίζωνω. — ἀναιρέω - ὦ = σηκώνω, θέτω ἐκποδῶν, βγάζω ἀπὸ τῇ μέση.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** πρὸς Ἰνδούς... πρὸς Σκύθας... πρὸς ὠκεανόν· ὁ Χρυσόστομος ὑπαινίσσεται τὴν θαυμαστὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

νος ἔσχεσε κώλυμα αὐτοῖς γενέσθαι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνήρει προο-
δοποιούσα ἡ χάρις, καὶ μετ' εὐκολίας ἔπαντα εἰργάζοντο, δι' αὐτῶν
τῶν κωλυμάτων μείζονα δεχόμενοι τὴν προθυμίαν».

9. ΑΦΟΣΙΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΠΙΣΤΙΝ

(Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

« Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ἐκφοβῶν καὶ δουλαγωγῶν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ
τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκότας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, φανερόν ἐστι. Κεφα-
λοτομούμενοι γὰρ καὶ σταυρούμενοι καὶ θηρίοις παραβαλλόμενοι καὶ
δεσμοῖς καὶ πυρὶ καὶ πάσαις ταῖς ἄλλαις βασάνοις, ὅτι οὐκ ἀφιστάμε-
θα τῆς ὁμολογίας, δηλόν ἐστιν· ἀλλ' ὅσῳ περ ἂν τοιαυτὰ τινα γίνηται,
τοσοῦτον μᾶλλον ἄλλοι πλείονες πιστοὶ καὶ θεοσεβεῖς διὰ τοῦ ὀνόματος
τοῦ Ἰησοῦ γίνονται. Ὅποιον ἐὰν ἀμπέλου τις ἐκτέμῃ τὰ καρποφορή-
σαντα μέρη, εἰς τὸ ἀναβλαστῆσαι ἑτέρους κλάδους καὶ εὐθαλεῖς καὶ
καρποφόρους ἀναδίδωσιν τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται· ἡ
γὰρ φυτευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἄμπελος καὶ σωτῆρος Χριστοῦ ὁ λαὸς
αὐτοῦ ἔστιν ».

10. Η ΣΤΑΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ

(Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου).

« Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὐνοία ἄκαιρος γένεσθέ μοι. Ὑπερέτε με
θηρίων εἶναι βοράν, δι' ὧν ἐστὶ Θεοῦ ἐπιτεχεῖν. Σίτος εἰμι Θεοῦ καὶ

9. Ἡ περικοπὴ αὐτὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰουστίνου
« Πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαῖον διάλογος » (ΒΕΠΕΣ 3, 310).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δουλαγωγέω - ὦ = ὁδηγῶ κάποιον
εἰς δουλείαν, καθιστῶ δοῦλον. — κεφαλοτομέω - ὦ = καρατομῶ ἀποκεφαλίζω.
— ἀναδίδωμι = δίδω πρὸς τὰ ἄνω· ἐκβάλλω, ἐξάγω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** οὐκ ἔστιν ὁ ἐκφοβῶν· φράσις
εἰλημμένη ἐκ Μιχ. 8', 4. — ἄμπελος· ἀλληγορικῶς ἐννοεῖται τὸ χριστεπώνυμον
πλήρωμα. Πρβλ. Ἰω. 1ε', 1 - 8. Εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην ἡ ἄμπελος εἶναι μία
τῶν προσφιλεστέρων συμβολικῶν παραστάσεων. Μέχρι σήμερον χρησιμοποιεῖται
πρὸς διακόσμησιν τέμπλων, ἀμβώνων, ἐπισκοπικῶν θρόνων κ.λ.π.

10. Περικοπὴ ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου
τοῦ θεοφόρου (ΒΕΠΕΣ 7, 304 - 305). Ἐπειδὴ ὁ Ἰγνάτιος, μεταφερόμενος ἐξ
Ἀντιοχείας εἰς Ρώμην διὰ τὴν μαρτυρήσιν, ὅταν εὕρισκετο εἰς Σμύρνην, ἔμαθεν,
ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ρώμης κατέβαλλον προσπάθειάς, διὰ τὴν τὸν σώσουν ἐκ

Ἰνδούς, καὶ ἐὰν ἀκόμη μεταβῆς εἰς τοὺς Σκύθας, καὶ ἐὰν ἀκόμη φθάσῃς εἰς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης, καὶ ἐὰν ἔλθῃς εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, παντοῦ θὰ εὕρῃς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ νὰ φωτίζει τὰς ψυχὰς ὄλων... Ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων μὲ τοὺς ἑνδεκα, τοὺς ἀλιεῖς, τοὺς ἀγραμμάτους, τοὺς ἀπλοῖκούς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐτολμοῦσαν οὔτε νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, προσεῖλκυσε ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπλοῖκοι καὶ οἱ ἀλιεῖς ἔφραξαν τὰ στόματα τῶν φιλοσόφων, καί, καθὼς ἀκριβῶς ὥς ἐὰν εἶχον πτερά, διέτρεξαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ ἔσπειραν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ ἀπέκοπταν τὰ ἀγκάθια καὶ ἐξερρίζωναν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ ἐφύτευαν πυκνὰ παντοῦ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὔτε τὸ ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ὀλίγοι, οὔτε ἡ ἀπλοϊκότης, οὔτε ἡ αὐστηρότης τῶν (χριστιανικῶν) ἐντολῶν, οὔτε τὸ ὅτι ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦτο προκατειλημμένον μὲ παλαιὰν συνήθειαν, ἡμπόρεσε νὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, ἀλλ' ἡ Χάρις, ποὺ ἤνοιγε μπροστὰ τὸν δρόμον, ἔβγαζε ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τῆ μέση. Καὶ αὐτοὶ μὲ εὐκολίαν ἔφερον εἰς πέρας ὅλα τὰ ἔργα των, διότι ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἐλάμβανον μεγαλύτερον τὸν ζῆλον διὰ δρᾶσιν».

9. Μετάφρασις.

«Καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ ἐκφοβίσῃ καὶ καταστήσῃ δούλους ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι εἰς ὅλην τὴν γῆν ἔχομεν πιστεύσει εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἶναι φανερόν. Ἐνῶ βεβαίως ἀποκεφαλιζόμεθα καὶ σταυρωνόμεθα καὶ ριπτόμεθα εἰς τὰ θηρία καὶ εἰς τὰ δεσμὰ (τῆς φυλακῆς) καὶ εἰς τὴν φωτιὰν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα βασανιστήρια, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν ἐγκαταλείπομεν τὴν (μετὰ θάρρους) διακήρυξιν τῆς πίστεως· ἀλλ' ὅσον βεβαίως συμβαίνουν τέτοια γεγονότα, τόσον πῶς πολὺ ἄλλοι περισσότεροι γίνονται πιστοὶ καὶ θεοσεβεῖς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ. Ὅπως, ἐὰν κανεῖς εἰς μίαν κληματαριάν κόψῃ τὰ τμήματα, ποὺ ἔκαμαν καρπὸν, αὐτὴ ἐκβάλλει πρὸς τὰ ἄνω νέους βλαστοὺς καὶ ἄλλους κλάδους θαλεροὺς καὶ καρποφόρους· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναβλάστησις. Διότι τὸ ἀμπέλι, ποὺ ἐφύτευσε ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ Χριστός, εἶναι ὁ λαὸς αὐτοῦ».

10. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ δεῖξετε ἀκαίρως τὰ εὐνοϊκὰ δι' ἐμὲ αἰσθήματα· Ἀφῆστέ με νὰ εἶμαι τροφή τῶν θηρίων, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁπίων εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχω τὴν συνάντησιν μὲ τὸν Θεόν. Εἶμαι

δι' ὁδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄριστος εὗρεθῶ τοῦ Χριστοῦ... Ὁναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, ἃ εὖχομαι σύντομά μοι εὗρεθῆναι, ἃ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἤφαντο. Καὶ αὐτὰ δὲ ἐκόντα μὴ θέλῃ, ἐγὼ προσβιάσομαι. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι· μηδὲν με ζηλῶσαι τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρὸς, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὁστέων, συγκοπαὶ μελῶν, ἄλεσμοι ὅλου τοῦ σώματος, κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

Οὐδὲν με ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τοῦ κόσμου, οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου· καλὸν ἐμοὶ ἀποθανεῖν διὰ Ἰησοῦν Χριστόν ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. «Τὶ γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσῃ;» Τὸν Κύριον ποθῶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα· ἐκεῖνον θέλω, τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα. Συγγνωμονεῖτέ μοι, ἀδελφοί, μὴ ἐμποδίσθητέ μοι εἰς ζωὴν φθάσαι. Ἰησοῦς γάρ ἐστιν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Μὴ θελήσητέ με ἀποθανεῖν· θάνατος γάρ ἐστιν ἡ ἀνεν Χριστοῦ ζωὴ. Τοῦ Θεοῦ θέλοντά με εἶναι, κόσμῳ μὴ χαρίσθητε. Ἀφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν. Ἐκεῖ παραγενόμενος, ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι».

11. ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

(Εὐσεβίου Καισαρείας).

«Πάντων δὲ ὅσοι τῶν πώποτε ἀνυμνοῦνται θαυμάσιοι καὶ ἐπ' ἀνδρεία βεβοημένοι εἴτε παρ' Ἑλλήσιν εἴτε παρὰ βαρβάρους, θείους

τοῦ μαρτυρίου, ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, παρακαλῶν νὰ παύσουν τὰς ἐνεργείας ταύτας πρὸς διάσωσίν του.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ὀναίμην = εὐκτ. ἀορ. ὠνάμην τοῦ ρ. ὀνίναμαι = ὠφελοῦμαι· χαίρομαι. — δειλαίνω = δειλιῶ. — προσβιάζομαι = βιάζω, ἀναγκάζω. — ζηλῶσαι = ἀπαρέμφατον ἀντὶ εὐχετικῆς εὐκτικῆς. — ζηλώω-ῶ = ζηλεύω· μὲ ζῆλον καὶ πόθον προσπαθῶ νὰ ἀποκτήσω κάτι. — σύστασις = σύνθεσις· συνάντησις. — ἀνατομή = διαμέλισις. — συγκοπή = κοπή εἰς μικρὰ τεμάχια. — ἄλεσμος = ἐνέργεια, πρᾶξις τοῦ ἀλέθειν. — συστάσεις... κακαὶ κολάσεις· ἀσύνδετον, πού καθιστᾷ ζωηρὸν τὸν λόγον. — συγγνωμονέω-ῶ = συγχωρῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : «Τί ὠφελεῖται . . .»· Ματθ. 1στ', 26

σιτάρι τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὰ δόντια τῶν θηρίων ἀλέθομαι, διὰ νὰ εὑρεθῶ καθαρὸς ἄρτος τοῦ Χριστοῦ... Εἶθε νὰ χαρῶ τὰ θηρία, ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθῇ δι' ἐμέ, τὰ ὁποῖα εὐχομαι σύντομα νὰ εὑρεθοῦν κοντά μου, τὰ ὁποῖα καὶ θὰ κολακεύσω, νὰ μὲ καταφάγουν συντόμως, διὰ νὰ μὴ συμβῇ καὶ εἰς ἐμέ ὅ,τι συνέβη εἰς μερικούς, τοὺς ὁποίους δὲν ἤγγισαν ἀπὸ δειλίαν. Καὶ ἐὰν αὐτὰ δὲν θέλουν, ἐγὼ θὰ τὰ ἀναγκάσω. Παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσετε· ἐγὼ γνωρίζω τί εἶναι συμφέρον εἰς ἐμέ. Τώρα ἀρχίζω νὰ εἶμαι μαθητὴς (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ)· εἶθε τίποτε νὰ μὴ προσπαθῇσω μὲ ζῆλον νὰ ἀποκτήσω ἀπὸ τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, διὰ νὰ ἐπιτύχω μόνον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἡ φωτιὰ καὶ ὁ σταυρὸς καὶ αἱ συναντήσεις τῶν θηρίων, οἱ διαμελισμοί, οἱ διαχωρισμοί, οἱ διασκορπισμοί τῶν ὁστῶν, αἱ κατατμήσεις τῶν μελῶν, τὰ ἀλέσματα (ἡ συντριβὴ) ὀλοκλήρου τοῦ σώματος, αἱ κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ὅς ἔλθουν ἐναντίον μου, μόνον καὶ μόνον, διὰ νὰ συναντήσω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Εἰς τίποτε δὲν θὰ μὲ ὠφελήσουν τὰ τερπνὰ πράγματα τοῦ κόσμου, οὔτε αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ· εἶναι καλὸν δι' ἐμέ νὰ ἀποθάνω πρὸς χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρὰ νὰ εἶμαι βασιλεὺς ὀλοκλήρου τῆς γῆς. «Διότι τί ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ἀλλὰ χάσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;». Ποθῶ τὸν Κύριον, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ζητῶ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν· θέλω ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀνέστη δι' ἡμᾶς· νὰ μὲ συγχωρήτε, ἀδελφοί, νὰ μὴ μὲ ἐμποδίσετε νὰ φθάσω εἰς τὴν ζωὴν. Διότι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Νὰ μὴ θελήσετε νὰ ἀποθάνω· διότι θάνατος εἶναι ἡ ζωὴ χωρὶς τὸν Χριστόν. Μὴ προσφέρετε εἰς τὸν κόσμον ἐμέ, ὁ ὁποῖος θέλω νὰ ἀνήκω εἰς τὸν Θεόν. Ἀφῆστέ με νὰ λάβω καθαρὸν φῶς. "Ὅταν φθάσω ἐκεῖ, θὰ εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ».

11. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ ὅλους δὲ ὅσοι ἐξυμνοῦνται ὡς θαυμάσιοι καὶ ξακουστοὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν των εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἕλληνας εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς

καὶ Λουκ. θ', 25. «Πῦρ καὶ σταυρὸς...» ἀναφέρονται μερικὰ εἶδη τῶν βασιανιστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τοὺς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν.

11. Περικοπὴ ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας (VIII, 6) τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας (ΒΕΠΕΣ 20, 48 - 49).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἡγέομαι - οὔμαι = θεωρῶ. —

ἤνεγκεν ὁ καιρὸς καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς ἀμφὶ τὸν Λωρόθεον βασιλικούς παῖδας, οἱ καὶ τῆς ἀνωτάτω παρὰ τοῖς δεσπόταις ἡξιωμένοι τιμῆς γνησίῳν τε αὐτοῖς διαθέσει τέκνων οὐ λειπόμενοι, μέλζονα πλοῦτον ὡς ἀληθῶς ἡγῆνται τῆς τοῦ βίου δόξης καὶ τροφῆς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ὀνειδισμούς τε καὶ πόρους καὶ τοὺς κεκαινουργημένους ἐπ' αὐτοῖς πολυτρόπους θανάτους. Ἐνὸς τινος οἶον κέχρηται μνησθέντες τῷ τοῦ βίου τέλει, σκοπεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις συμβεβηκότα τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλείψομεν. Ἦγετό τις εἰς μέσον κατὰ τὴν προειρημένην πόλιν ἐφ' ὧν δεδηλώκαμεν ἀρχόντων. Θύειν δὴ οὐν προσταχθεὶς, ὡς ἐνίστατο, γυμνὸς μετάρσιος ἀρθῆναι κελεύεται μαστιγίῃ τε τὸ πᾶν σῶμα καταξάινεσθαι, εἰς ὅτε ἡττηθεὶς κἂν ἄκων τὸ προσταττόμενον ποιήσειεν. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα πάσχων ἀδιάτρεπτος ἦν, ὅξος ἤδη τῶν ὀστέων ὑποφαινομένων αὐτοῦ σὺν καὶ ἄλατι φύραντες κατὰ τῶν διασπέντων τοῦ σώματος μερῶν ἐνέχον. Ὡς δὲ καὶ ταύτας ἐπάτει τὰς ἀλγηδόνας, ἐσχάρα τοῖντεῦθεν καὶ πῦρ εἰς μέσον εἴλκετο καὶ κρεῶν ἐδωδίμων δίκην τὰ λείψανα αὐτῷ τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὐκ εἰς ἄθρον, ὡς ἂν μὴ συντόμως ἀπαλλαγείη, κατὰ βραχὺ δὲ ἀνηλίσκετο, οὐ πρότερον ἀνεῖναι τῶν ἐπιτιθέντων αὐτὸν τῇ πυρᾷ συγχωρουμένων, πρὶν ἂν καὶ μετὰ τοσαῦτα τοῖς προσταττομένοις ἐπινεύσειεν. Ὁ δ' ἀπρίξ ἐχόμενος τῆς προθέσεως νικηφόρος ἐν αὐταῖς βασάνοις παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Τοιοῦτο τῶν βασιλικῶν ἐνὸς τὸ μαρτύριον παίδων, ἄξιον ὡς ὄντως καὶ τῆς προσηγορίας. Πέτρος γὰρ ἐκαλεῖτο ».

— ὀνειδισμός = χλευασμός, ὑβριστικὴ προσβολή· συκοφαντία. — πόνος = μόχθος, κόπος· ἀγών· σωματικὸς πόνος. — πολῦτροπος = ποικίλος, παντοειδής. — σκοπέω - ὦ = ἐξετάζω· συμπεραίνω. — ἐντυγχάνω = τυχαίως συναντῶ· (ἐν σχέσει πρὸς βιβλία) τυχαίως λαμβάνω ἀνὰ χεῖρας, ἀναγινώσκω. — οἱ ἐντυγχάνοντες = οἱ ἀναγνώσται. — ἐνίσταμαι = ἀρνούμαι νὰ πράξω. — καταξάινω = καταξοσχίζω, κατακομματιάζω, καταπληγώνω. — ἀδιάτρεπτος = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος, ἀμετάπειστος. — φύρω = ἀναμιγνύω. — πατέω - ὦ = καταπατῶ, περιφρονῶ, καταφρονῶ. — εἰς ἄθρον (ἀθρόον) = διὰ μιᾶς. — ἀνίημι = ἐγείρω, σηκώνω. — συγχωρουμένων = ἐχόντων τὴν ἀδειαν, τὴν συγκατάθεσιν. — ἐπινεύω = κάνω νεῦμα, κλίνω τὴν κεφαλὴν πρὸς δὴλωσιν συγκαταθέσεως. — ἀπρίξ = ἰσχυρῶς· σφιχτά.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Λωρόθεος· ἦτο διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Διοκλητιανοῦ ἢ τοῦ Γαλερίου Καίσαρος ἐν Νικομηδείᾳ, μαρτυρήσας μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν, οἵτινες κατεῖχον ἐν Νικομηδείᾳ πολιτικά, στρατιωτικά καὶ αὐλικά ἀξιώματα. — βασιλικούς παῖδας·

βαρβάρους, ἡ κατάλληλος περίστασις ἀνέδειξεν ὡς θείους καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς βασιλικοὺς νέους ὑπηρέτας εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ Δωροθέου, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ εἶχον ἀξιωθῇ ἀπὸ τοὺς κυρίους τῶν νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν πλέον μεγάλην τιμὴν καὶ χαθόλου δὲν ὕστεροῦσαν ἀπέναντι τῶν πραγματικῶν τέκνων αὐτῶν ὡς πρὸς τὰ αἰσθητά (ποῦ ἔτρεφον οἱ κύριοι δι' αὐτούς), ἐθεώρησαν πράγματι ὡς μεγαλύτερον πλοῦτον ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τὰς ὕβριστικὰς προσβολὰς πρὸς χάριν τῆς εὐσεβείας καὶ τοὺς σωματικούς πόνους καὶ τὰ πολλὰ νέα εἶδη τοῦ θανάτου, ποῦ εἶχον ἐπινοήσει δι' αὐτούς. Ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν ποῖον τέλος τῆς ζωῆς εἶχεν ἓνας ἐξ αὐτῶν, θὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας νὰ συμπεράνουν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔχουν συμβῇ εἰς τοὺς ἄλλους. Κάποιος ὠδηγήθη δημοσίᾳ εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν πόλιν τῶν ἀρχόντων, διὰ τοὺς ὁποίους ἔχομεν ὁμιλήσει. "Ὅταν λοιπὸν ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὰ εἶδωλα, καθὼς ἤρνεϊτο νὰ τὸ πράξῃ, δίδεται ἐντολὴ νὰ σηκωθῇ γυμνὸς εἰς τὸν ἀέρα καὶ νὰ καταπληγῇ ὅλον τοῦ τὸ σῶμα μὲ τὰ μαστίγια, ἕως ὅτου νικημένος νὰ πράξῃ ἔστω καὶ ἀκουσίως ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐζητεῖτο μὲ τὴν διαταγὴν. Καθὼς δὲ ἦτο ἀμετάπειστος παρ' ὅλον ὅτι ἔπασχεν αὐτά, ἀφοῦ ἀνέμιζαν ξύδι καὶ ἀλάτι, τὸ ἔρριχναν εἰς τὰ καταπληγώμενα μέρη τοῦ σώματος, ἐνῶ τὰ ὀστέα αὐτοῦ ἐφαίνοντο ἀπὸ κάτω. Ἀφοῦ δὲ ἐπεριφρονούσε καὶ αὐτοὺς τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους, ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ μετεφέρθη εἰς τὸ μέσον μία ἐσχάρα καὶ φωτιά καὶ τὰ ἀπομεινάρια τοῦ σώματός του σὰν κρέατα φαγώσιμα κατεστρέφοντο ἀπὸ τὴν φωτιάν ὅχι διὰ μιᾶς, διὰ νὰ μὴ ἀπαλλαγοῦν σύντομα (ἀπὸ τὸ βασιανιστήριον), ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον, διότι αὐτοί, ποῦ τὸν εἶχον τοποθετήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν φωτιάν, δὲν εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ τὸν σηκώσουν πρὶν αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὰ τόσα πολλὰ (βασιανιστήρια) δεῖξῃ μὲ ἓνα νεῦμα τῆς κεφαλῆς ὅτι θὰ ὑπακούσῃ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχον διαταχθῇ. Αὐτὸς δὲ μένων ἰσχυρῶς προσκολλημένος εἰς τὴν ἀπόφασίν του νικηφόρος μέσα εἰς αὐτὰ τὰ βασιανιστήρια παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Αὐτὸ ἦτο τὸ μαρτυρικὸν τέλος ἐνὸς ἀπὸ τοὺς νεαροὺς βασιλικοὺς ὑπηρέτας, τὸ ὅποιον ἦτο πράγματι ἄξιον καὶ τοῦ ὀνόματός του· διότι ὠνομάζετο Πέτρος».

πρόκειται περὶ νεαρῶν ὑπηρετῶν, ὑπηρετούντων εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν τῆς Νικομηδείας ὑπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Δωροθέου. — **ἀρχόντων**· ἐννοεῖ τοὺς ἀρχοντας τῆς Νικομηδείας, περὶ ὧν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου προηγουμένως λόγος. — **ἀξίου καὶ τῆς προσηγορίας Πέτρος**· ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν τοὺς

12. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Τότε τοίνυν αἰθριοὶ διανυκτερεύειν κατεδικάσθησαν, ὅτε λίμνη μὲν, περὶ ἣν ἡ πόλις κατ'όκισται, ἐν ἣ ταῦτα διήθλουν οἱ ἅγιοι, οἷόν τε πεδίον ἱππῆλατον ἦν, μεταποιεῖσάντος αὐτὴν τοῦ κρυστάλλου· καὶ ἡ-
πειρωθεῖσα τῷ κρύει, ἀσφαλῶς ὑπὲρ νῶτον πεζεύειν παρείχετο τοῖς
περιοίκουσ· ποταμοὶ δὲ ἀένναα ῥέοντες, τῷ κρυστάλλῳ δεθέντες τῶν
ρεϊθρων ἔστησαν· ἢ τε ἀπαλὴ τοῦ ὕδατος φύσις πρὸς τὴν τῶν λίθων
ἀντιτυπίαν μετεποιεῖται, βορέου δὲ δριμεῖαι πνοαὶ τὸ ἔμφυχον ἅπαν
ἐπὶ τὸν θάνατον ἡπείγον.

Τότε τοίνυν ἀκούσαντες τοῦ προστάγματος (καὶ σκόπει μοι ἐν-
ταῦθα τῶν ἀνδρῶν τὸ ἀήττητον), μετὰ χαρᾶς ἀπορρίψαντες ἕκαστος
καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, πρὸς τὸν διὰ τοῦ κρύους ἐχώρον θάνατον,
ὥσπερ ἐν σκύλων διαρπαγῇ ἀλλήλοις ἐγκελευόμενοι. Οὐ γὰρ ἱμάτιον,
φησὶν, ἀποδύμεθα, ἀλλὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποτιθέμεθα, τὸν
φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύ-
ριε, τῷ ἱματίῳ τούτῳ τὴν ἁμαρτίαν συναποβάλλοντες. Ἐπεὶ δὲ διὰ
τὸν ὄφιν ἐνεδυσάμεθα, διὰ τὸν Χριστὸν ἐκδυσώμεθα. Μὴ ἀντισχώμεθα
ἱματίων διὰ τὸν παράδεισον, ὃν ἀπωλέσαμεν. Τὶ ἀνταποδῶμεν τῷ Κυ-
ρίῳ ; Ἐξεδύθη ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος. Τὶ μέγα δούλω τὰ τοῦ Δεσπότου

λόγους τοῦ Κυρίου : « σὺ εἰ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου
τὴν Ἐκκλησίαν » (Ματθ. 1στ', 18), ὅπου ὑπὸ τὴν λέξιν « πέτρα » νοεῖται ὁ
βράχος τῆς ἀληθοῦς πίστεως, τὴν ὁποίαν ὡμολόγησεν ὁ Πέτρος, ὅταν εἶπτε : « σὺ
εἰ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος » (Ματθ. 1στ', 17).

12. Περικοπή ἐκ τῆς 1θ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τοὺς ἁγίους τεσ-
σάρακοντα μάρτυρας ('Ε.Π. 31, 516 - 517). Οἱ μάρτυρες οὗτοι ἡθλήσαν περὶ
τὸ 320 ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας, ὅπου ἦτο ἡγεμὼν ὁ Ἀγρικόλας ἐπὶ αὐτο-
κράτορος Λικινίου. Ὑπηρέτου ἐἰς τὸ αὐτὸ «τάγμα» καὶ κατεδικάσθησαν νὰ
ἀποθάνουν γυμνοὶ ἐπὶ τῆς παγωμένης λίμνης.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** αἰθριος = ὑπαίθριος. — διαθλέω-
ω = ἀγωνίζομαι. — πεδίον ἱππῆλατον = πεδίον κατάλληλον δι' ἱππασίαν. —
ἡπειρόομαι-οῦμαι = μεταβάλλομαι εἰς ξηράν. — τὸ κρύος = τὸ παγετῶδες
ψυχός. — τὸ νῶτον = ράχης, πλάτη· ἐπιφάνεια. — ἀντιτυπία = ὁμοίωμα. — ἐπέλω
= πιέζω· ὥθω, ἐξαναγκάζω. — τὸ σκύλον = τὸ λάφυρον, ἡ λεία. — ἀντέχομαι
τινος = κρατῶ στερεῶς, προσηλοῦμαι εἰς κάτω. — ἀνάγραπτος = χαραγμένος εἰς
στήλην πρὸς κοινὴν ἀνάγνωσιν· ἀνεξάλειπτος. — δι' ἑαυτῶν· τὸ ὀρθὸν θὰ
ἦτο « δι' ἡμῶν αὐτῶν ». — πῆξις = στερεότης· ψῆξις, πάγωμα. — θάλλω =

12. Μετάφρασις.

«Τότε λοιπόν κατεδικάσθησαν νά διανυκτερεύσουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὅταν ἡ μὲν λίμνη, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε σχηματισθῇ ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαναν τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς οἱ ἄγιοι, ἦτο τρόπον τινὰ ἐν πεδίον κατάλληλον δι' ἵππασίαν, ἀφοῦ τὴν μετέβαλεν (εἰς τοιοῦτο πεδίον) ὁ κρύσταλλος (τοῦ πάγου)· καί, ἐπειδὴ μετεβλήθη εἰς ξηρὰν ἀπὸ τὸ παγετώδες ψῦχος, ἔδιδεν εἰς τοὺς περιόικους τὴν εὐκαιρίαν νά περιπατοῦν ἀσφαλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν· ποταμοὶ δέ, ποὺ ἔτρεχον ἀδιακόπως, ἀφοῦ ἐδέθησαν μὲ τὸν κρύσταλλον τοῦ πάγου τῆς κοίτης των, ἐστάματῃσαν νά τρέχουν· καί ἡ ἀπαλὴ φύσις τοῦ νεροῦ μετεβλήθη εἰς ὁμοίωμα (τῶν σκληρῶν) λίθων, ἐνῶ τὰ ὀρμητικὰ φυσήματα τοῦ βορρᾶ ἀναγκαστικῶς ὠδήγουν κάθε ἔμψυχον εἰς τὸν θάνατον.

Τότε λοιπόν μόλις ἤκουσαν τὴν διαταγὴν (καὶ πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ ἀνίκητον φρόνημα τῶν ἀνδρῶν), ἀφοῦ μὲ χαρὰν ἔβγαλεν ὁ καθένας καὶ ἐπέταξε καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, ἐπροχωροῦσαν πρὸς τὸν θάνατον διὰ τοῦ παγετώδους ψύχους, παροτρύνοντες ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως θὰ ἔκαναν εἰς τὴν λεηλασίαν λαφύρων. Δὲν ἐκδυόμεθα, λέγουν, τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἀποθέτομεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος φθίρεται (ἐξακολουθητικῶς) σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας. Σὲ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, διότι μαζὶ μὲ τὸ ἱμάτιον τοῦτο ἀποβάλλομεν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ φιδιοῦ ἐφορέσαμεν ἐνδύματα, διὰ τὸν Χριστὸν ἃς ἐκδυθῶμεν. Πρὸς χάριν τοῦ παραδείσου, τὸν ὅποιον ἐχάσαμεν, ἃς μὴ προσηλωθῶμεν εἰς τὰ ἐνδύματα. Τί θὰ ἀνταποδώσωμεν εἰς τὸν Κύριον; Ἐξεδύθη καὶ ὁ Κύριός μας. Ποῖαν σπουδαιότητα ἔχει διὰ τὸν δοῦλον νά πάθῃ ἐκεῖνα, ποὺ ἔπαθε καὶ ὁ Κύριος; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι,

θερμαίνω, ζεσταίνω. — ἀπορρέω (ἀόρ. ἀπερρύν) = χύνομαι πρὸς τὰ ἔξω· αποπίπτω, ἐκλείπω, χάνομαι. — προῖμαι = χαρίζω, δίδω αὐτοπροαιρέτως.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : χιτῶν· ἀνδρικὸν ἐσωτερικὸν ἐνδύμα, στενὸν καὶ ποδιῆρες, φορούμενον κατάσαρκα. — ἱμάτιον· ἐνδύμα φορούμενον ἄνωθεν τοῦ χιτῶνος. — παλαιὸς ἄνθρωπος· Ἐφεσ. 8', 22. Πρβλ. Ρωμ. στ', 6. Ἡ ἔκφρασις σημαίνει τὸν φυσικὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον, τὸν προερχόμενον ἐκ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, τὸν πεπταλαιωμένον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν καινόν. — διὰ τὸν ὄφιν· ἐννοεῖ τὸ φίδι, ποὺ παρέσυρε τοὺς πρωτοπλάστους καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νά φορέσουν οὗτοι ἐνδύματα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας.

παθεῖν ; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς ἔσμεν οἱ ἐκδύσαντες. Στρατιωτῶν γὰρ ἐκεῖνο τὸ τόλμημα· ἐκεῖνοι ἐξέδυσαν καὶ διμερίσαντο τὰ ἱμάτια. Ἀνάγραπτον οὖν ἡμῶν κατηγορίαν δι' ἐνυτῶν ἀπαλείψωμεν. Δριμὺς ὁ χειμῶν, ἀλλὰ γλυκὺς ὁ παράδεισος· ὀλγεινὴ ἡ πῆξις, ἀλλ' ἡδεῖα ἡ ἀνάπανσις. Μικρὸν ἀναμείνωμεν καὶ ὁ κόλπος ἡμᾶς θάλλει τοῦ πατριάρχου. Μιᾶς νυκτὸς ὄλον αἰῶνα ἀνταλλαξώμεθα. Κανθήτω ὁ ποῦς, ἵνα διηνεκῶς μετ' ἀγγέλων χορεύῃ· ἀπορρηνήτω ἡ χεὶρ, ἵνα ἔχη παρηρσίαν πρὸς τὸν Δεσπότην ἐπαίρεσθαι. Πόσοι τῶν στρατιωτῶν τῶν ἡμετέρων ἐπὶ παρατάξεως ἔπεσον, βασιλεῖ φθαρτῶ τὴν πίστιν φυλάττοντες ; Ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα πίστεως τὴν ζωὴν ταύτην οὐ προησόμεθα ; ».

13. Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἀκουέτωσαν Ἕλληνες, ἀκουέτωσαν Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματα ἡμῶν καὶ τὴν προεδρίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ πόσων ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' οὐδέποτε ἐνίκηθη ; Πόσοι τύραννοι ; Πόσοι στρατηγοί ; Πόσοι βασιλεῖς ; Αἰγυσιώτης, Τιβέριος, Γάιος, Κλαύδιος, Νέρων, ἄνθρωποι λόγοις τετιμημένοι, δυνατοὶ τοσαῦτα ἐπολέμησαν ἀκμὴν νεάζουσιν, ἀλλ' οὐκ ἐξεργίζουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν πολεμήσαντες σεσίγηται καὶ λήθη παραδέδονται, ἡ δὲ πολεμηθεῖσα τὸν οὐρανὸν ὑπεραίρει. Μὴ γάρ μοι τοῦτο ἴδης, ὅτι ἐν γῇ ἔστηκεν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' ὅτι ἐν οὐρανῷ πολιτεύεται. Πόθεν τοῦτο δηλόν ; Δείκνυσι τῶν πραγμάτων ἡ ἀπόδειξις. Ἐπολεμήθησαν ἑνδεκα μαθηταί, καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολέμει, οἱ δὲ πολεμηθέντες ἐνίκησαν καὶ οἱ πολεμήσαντες ἀνῆρθεσαν τὰ πρόβατα τῶν λύκων περιεγένοντο. Εἶδες ποιμένα τὰ πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν λύκων ἀποστέλλοντα, ἵνα μὴδὲ τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίσωνται ; Ποῖος ποιμὴν τοῦτο ἐργάζεται ; Ἀλλ' ὁ Χριστὸς

13. Περικοπὴ ἐκ τῆς δ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ χωρίον Ἠσ. στ', 1 (Ε.Π. 56, 121 - 122).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : προεδρία = πρωτοκαθεδρία· τὰ πρωτεῖα. — λόγος = ἱκανότης ρητορικοῦ λόγου· μὀρφωσις, μάθησις. — ἀκμὴν = ἔτι, ἀκόμη. — ἀναιροῦμαι = καταλύομαι, ἀφανίζομαι. — περιγίγνομαι τινος = νικῶ κάποιον. — ριζόομαι-οὔμαι = στερεοῦμαι, θεμελιώνομαι. — ἀπόνοια = ἀνοησία, ἀκρισία. — Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης ρητορικῶν ἐρωτήσεων καὶ ἀντιθέσεων.

οἱ ὅποιοι τὸν ἐξεδύσαμεν. Διότι ἐκείνη ἡ τολμηρὰ ἐνέργεια ἤτο ἔργον τῶν στρατιωτῶν· ἐκεῖνοι τὸν ἐξέδυσαν καὶ διεμοιράσθησαν τὰ ἐνδύματά του. Τὴν ἀνεξάλειπτον λοιπὸν ἐναντίον μας κατηγορίαν ἄς τὴν ἐξαλείψωμεν μετὰ τὴν θυσίαν τῶν ἑαυτῶν μας. Εἶναι δριμύς ὁ χειμῶν, ἀλλὰ γλυκεὺς ὁ Παράδεισος· ὁδυνηρὸν τὸ πάγωμα, ἀλλὰ γλυκεῖα ἡ ἀνάπαυσις. "Ἀς ἀναμείνωμεν ἀκόμη ὀλίγον καὶ θὰ μᾶς θερμάνῃ ὁ κόλπος τοῦ πατριάρχου. "Ἀς ἀνταλλάξωμεν ὅλην τὴν αἰωνιότητα μετὰ μίαν (ὁδυνηρὰν) νύκτα. "Ἀς κατὰ τὸ πόδι, διὰ τὴν χορεύει ἀδιάκοπα μαζί με ἀγγέλους· ἄς πέσῃ τὸ χέρι, διὰ τὴν ἔχῃ παρρησίαν νὰ ὑψώνεται (διὰ προσευχὴν) πρὸς τὸν Δεσπότην. Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας στρατιώτας ἐφονεύθησαν εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης, μένοντες πιστοὶ εἰς τὸν φθαρτὸν βασιλεῖα; "Ἡμεῖς δὲ χάριν τῆς πίστεως εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλεῖα δὲν θὰ προσφέρωμεν ἐκουσίως τὴν ζωὴν αὐτήν;».

13. Μετάφρασις.

«Ἀς ἀκούουν οἱ εἰδωλολάτραι, ἄς ἀκούουν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματά μας καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν (τὰ πρωτεῖα) τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ πόσους ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐνίκηθη; Πόσοι τύραννοι; Πόσοι στρατηγοί; Πόσοι βασιλεῖς; Ὁ Αὐγούστος, ὁ Τιβέριος, ὁ Γάιος, ὁ Κλαύδιος, ὁ Νέρων, ἄνθρωποι τιμώμενοι διὰ τὴν μόρφωσίν των, δυνατοὶ τόσον πολὺ (τὴν) ἐπολέμησαν, ἐνῶ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν νεανικὴν τῆς ἡλικίας, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐξεργάζωσαν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, οἱ ὅποιοι τὴν ἐπολέμησαν, δὲν ἀκούονται πλέον καὶ ἔχουν λησμονηθῇ, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἐπολεμήθη, ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ. Διότι νὰ μὴ κοιτάξῃς αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκεται εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ὅτι ἔχει τὸ πολίτευμά της εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν αὐτό; Τὸ δεικνύει ἡ ἀπόδειξις τῶν πραγμάτων. Ἐπολεμήθησαν ἑνδεκα μαθηταὶ καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολεμοῦσε, αὐτοὶ δέ, ποὺ ἐπολεμήθησαν, ἐνίκησαν, ἐνῶ αὐτοὶ, ποὺ ἐπολέμησαν, κατελύθησαν (ἠφανίσθησαν)· τὰ πρόβατα ἐνίκησαν τοὺς λύκους. Εἶδες ποιμένα νὰ ἀποστέλλῃ τὰ πρόβατα ἀνάμεσα εἰς τοὺς λύκους, διὰ νὰ μὴ σωθοῦν οὔτε μετὰ τὴν φυγὴν; Ποῖος

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** "Ἕλλην" ἐννοεῖ τὸν ἐθνικόν, τὸν εἰδωλολάτρην. — ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν· ἡ θριαμβευτικὴ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπηλήθευσε πλήρως τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Χρυσόστομου.

τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα σοι δείξῃ, ὅτι οὐ κατὰ ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν καὶ ἀκολουθίαν τὰ κατορθώματα γίνεται. Ἡ γὰρ Ἐκκλησία οὐρανοῦ μᾶλλον ἐρρίζωται. Ἀλλ' ἴσως ἀπὸ νοιάν μου καταγινώσκει ὁ Ἕλλην· ἀλλ' ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν καὶ μανθανέτω τῆς ἀληθείας τὴν ἰσχύν, πῶς εὐκολώτερον τὸν ἥλιον σβεσθῆναι ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἀφανισθῆναι ».

14. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΚΛΟΝΗΤΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα δξέα λακτίζειν. Οὐκ ἀμβλύνεις τὰ κέντρα, ἀλλὰ τοὺς πόδας αἰμάσσεις· ἐπεὶ καὶ τὰ κύματα τὴν πέτραν οὐ διαλύει, ἀλλ' αὐτὰ εἰς ἀφρόν διαλύονται. Οὐδὲν Ἐκκλησίας δυνατώτερον, ἄνθρωπε. Ἄνθρωπον ἐὰν πολεμῇς, ἢ ἐνίκησας ἢ ἐνίκηθης. Ἐκκλησίαν δὲ ἐὰν πολεμῇς, νικῆσαι σε ἀμήχανον. Ὁ Θεὸς ἐπηξε, τίς ἐπιχειρεῖ σαλεύειν; Οὐκ οἶσθα αὐτοῦ τὴν δύναμιν; Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν· κελεύει καὶ τὰ σειόμενα ἡδραζετο. Εἰ τὴν πόλιν σαλευομένην ἔστησε, πολλῶ μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν στήσαι δύναται. Ἡ Ἐκκλησία οὐρανοῦ ἰσχυροτέρα· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι». Ποιοὶ λόγοι; « Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ μου τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς ».

Εἰ ἀπιστεῖς τῷ λόγῳ, πιστεue τοῖς πράγμασι. Πόσοι τύραννοι ἠθέλησαν περιγενέσθαι τῆς Ἐκκλησίας; Πόσα τήγανα; Πόσοι κάμιννοι; Θηρίων ὀδόντες, ξίφη ἠκονημένα; Καὶ οὐ περιεγένοντο. Ποῦ οἱ πολεμήσαντες; Σεσίγηνται καὶ λήθη παραδέδονται. Ποῦ δὲ ἡ Ἐκκλησία; Ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπει ».

14. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐξεφώνησε πρὸ τῆς ἐξορίας (Ἐ.Π. 52, 428 - 429).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά: λύω = παύω. — ἀμήχανον = ἀδύνατον. — σαλεύω = κλονίζω.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις: Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν.... ἔκφρασις ἐκ τοῦ ψαλμοῦ ργ', 32. — κέντρα λακτίζειν· πρβλ. Πραξ. θ', 4. — Σὺ εἰ Πέτρος· ἰδὲ Ματθ. ιστ', 18. — Σεσίγηνται....· προσφιλὴς ἔκφρασις τοῦ Χρυσοστόμου ἐπαναλαμβανομένη.

ποιμὴν κάνει αὐτό; Ἄλλ' ὁ Χριστὸς τὸ ἔκαμε, διὰ νὰ σοῦ δείξῃ, ὅτι τὰ κατορθώματα γίνονται ἔχι κατὰ τὴν (φυσικὴν) ἀλληλουχίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀνώτερον τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῆς. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι στερεωμένη περισσότερον ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄλλ' ἴσως ὁ εἰδωολάτρης μὲ κατηγορεῖ δι' ἀνοησίαν (ἀκρίσιαν)· ἀλλ' ἄς ἀναμὲν τὴν ἀπόδειξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἄς μανθάνῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας, πῶς δηλαδὴ εἶναι εὐκολώτερον νὰ σβησθῇ ὁ ἥλιος παρὰ νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ Ἐκκλησία».

14. Μετάφρασις.

«Εἶναι σκληρόν διὰ σέ νὰ λακτίζῃς πρὸς μυτερὰ καρφίς. Δὲν χαλᾷς τὴν αἰχμὴν τῶν καρφιδῶν, ἀλλὰ τὰ πόδια αἱματώνεις· ἐπειδὴ καὶ τὰ κύματα δὲν διαλύουν τὴν πέτραν, ἀλλ' αὐτὰ διαλύονται εἰς ἄφρον. Τίποτε δὲν εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἄνθρωπε... Ἐὰν ἔχῃς πόλεμον μὲ ἓνα ἄνθρωπον, ἢ ἐνίκησες ἢ ἐνίκηθης. Ἄλλ' ἐὰν ἔχῃς πόλεμον μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσῃς. Ὁ Θεὸς ἐστέρωσε, ποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ κλονίσῃ; Δὲν γνωρίζεις τὴν δύναμιν του; Ρίπτει ἓν βλέμμα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάνει νὰ τρέμῃ· δίδει μίαν ἐντολήν, καὶ ἐκεῖνα, ποὺ σείονται, στερεώνονται. Ἐὰν τὴν πόλιν, ποὺ σεῖεται ἀπὸ τὸν σεισμόν, ἐκράτησεν ὀρθίαν, πολὺ περισσότερον δύναται νὰ κρατήσῃ ὀρθίαν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἰσχυροτέρα τοῦ οὐρανοῦ· «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ δὲ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν». Ποῖοι λόγοι; «Σὺ εἶσαι Πέτρος καὶ ἐπάνω εἰς τὸν βράχον αὐτὸν (τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ποὺ ὡμολόγησες, γενόμενος μὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν ὁ πρῶτος λίθος τῆς πνευματικῆς μου οἰκοδομῆς), θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν μου, ὁ θάνατος δὲ καὶ αἱ ὀργανωμένοι δυνάμεις τοῦ κακοῦ δὲν θὰ ὑπερσχύσουν καὶ δὲν θὰ κατανικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν».

Ἐὰν δὲν πιστεύῃς εἰς τὸν λόγον, νὰ πιστεύῃς εἰς τὰ πράγματα. Πόσοι τύραννοι ἠθέλησαν νὰ νικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν; Πόσα τηγάνια ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς τοῦτο; Πόσα καμίνια; Δόντια ἀγρίων θηρίων, ἀκονισμένα ξίφη; Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐνίκησαν. Ποῦ εἶναι ὅσοι ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν; Δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ αὐτῶν καὶ ἔχουν λησμονηθῇ. Ποῦ εἶναι δὲ ἡ Ἐκκλησία; Λάμπει περισσότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον».

15. ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Ίουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

«Ὅσα γὰρ αἰὲ καλῶς ἐφθέγγαντο καὶ εὖρον οἱ φιλοσοφῆσαντες ἢ νομοθετήσαντες, κατὰ Λόγου μέρος δι' εὐρέσεως καὶ θεωρίας ἐστὶ πονηθέντα αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ οὐ πάντα τὰ τοῦ Λόγου ἐγνώρισαν, ὅς ἐστι Χριστός, καὶ ἐναντία ἑαυτοῖς πολλάκις εἶπον. Καὶ οἱ προγεγενημένοι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον λόγῳ πειραθέντες τὰ πράγματα θεωρῆσαι καὶ ἐλέγξαι, ὥς ἀσεβεῖς καὶ περιεργοὶ εἰς δικαστήρια ἤχθησαν. Ὁ πάντων δὲ αὐτῶν εὐτονώτερος πρὸς τοῦτο γενόμενος Σωκράτης τὰ αὐτὰ ἡμῖν ἐνεκλήθη· καὶ γὰρ ἔφασαν αὐτὸν καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν καὶ οἷς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς μὴ ἡγεῖσθαι αὐτόν. Ὁ δὲ δαίμονας μὲν τοὺς φαύλους καὶ τοὺς πράξαντας, ἃ ἔφασαν οἱ ποιηταί, ἐκβαλὼν τῆς πολιτείας καὶ Ὀμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, παραιτῆσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδαξε, πρὸς Θεοῦ δὲ τοῦ ἀγνώστου αὐτοῖς διὰ λόγον ζητήσεως ἐπίγνωσιν προὔτρεπετο, εἰπὼν· «τὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργὸν πάντων οὐθ' εὖρεῖν ῥάδιον, οὐθ' εὐρόντα εἰς πάντας εἰπεῖν ἀσφαλές». Ἀ ὁ ἡμέτερος Χριστὸς διὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἔπραξε. Σωκράτει μὲν γὰρ οὐδεὶς ἐπείσθη ὑπὲρ τούτου τοῦ δόγματος ἀποθνήσκειν· Χριστῷ δὲ οὐ φιλόσοφοι οὐδὲ φιλόλογοι μόνον ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνη καὶ παντελῶς ἰδιῶται, καὶ δόξης καὶ φόβου καὶ θανάτου καταφρονήσαντες· ἐπειδὴ δυνάμις ἐστὶ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς καὶ οὐχὶ ἀνθρωπείου λόγου κατασκευή».

15. Περικοπή ἐκ τῆ Β' ἀπολογίας τοῦ Ἰουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ῥωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 205).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ**: φθέγγομαι = ἐκστομίζω, διακηρύττω. — πονοῦμαι (παθ.) = κερδαίνομαι, ἐπιτυγχάνομαι, κατορθώνομαι. — προγίγνομαι = γεννώμαι, ζῶ πρότερον· προϋπάρχω. — περιεργος = ὁ ὑπερμέτρως ἐπιμελής· παράδοξος, ἀλλόκοτος. — εὐτονος = ἔντονος· εὐγλωττος. — ἐγκαλέω-ῶ = καταγγέλλω. — ἐπίγνωσις = ἀναγνώρισις. — πείθομαι τινι = πιστεύω, ὑπακούω εἰς κάποιον· ἀκολουθῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: κατὰ Λόγου μέρος· ὡς βᾶσις τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου εἶναι ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ σπερματικοῦ Λόγου, ὅστις κατέστησεν ἱκανοὺς τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους «ἀμυδρῶς ὄραν τὰ δυνά» καὶ νὰ διδάξουν «σπέρματα ἀληθείας». Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία κατὰ τὸν Ἰουστίνον δὲν εἶναι «κενὴ ἀπάτη», καθ' ὅσον τὰ διδάγματα αὐτῆς «οὐ πάντη ὁμοία... οὐκ ἀλλότρια ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ· ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ θείου Λόγου τὸ συγγενὲς ὄρων, καλῶς ἐφθέγγατο». Λόγῳ τῆς τοιαύτης

15. Μετάφρασις.

«Διότι ὅλα ὅσα καλῶς πάντοτε διεκήρυξαν καὶ ἀνεῦρον (ἐπενόησαν) ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐφιλοσόφησαν ἢ ἐνομοθέτησαν, ἐπετεύχθησαν εἰς αὐτοὺς δι' ἐπινοήσεως καὶ θεωρητικῆς ἐνεργείας, συμφώνως πρὸς μερικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώρισαν ὅλα τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸν Λόγον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Χριστός, πολλὰς φορὰς εἶπον καὶ πράγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς των. Καὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν ζήσει πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἀπεπειράθησαν ἀνθρωπίνως νὰ μελετήσουν θεωρητικῶς καὶ ἐξήτασαν τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν (μερικὴν) ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου, ὡς ἀσεβεῖς καὶ παραδοξολόγοι ὠδηγήθησαν εἰς τὰ δικαστήρια. Ὁ Σωκράτης δέ, πρὸς ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἐγένετο ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ εὐγλωττότερος, κατηγγέλθη διὰ τὰ ἴδια πράγματα, διὰ τὰ ὅποια κατηγοροῦμεθα ἡμεῖς· διότι εἶπον, ὅτι καὶ αὐτὸς εἰσάγει καινὰ δαιμόνια καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν θεωρεῖ ὡς θεοὺς αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους παραδέχεται ἡ πόλις. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πολιτείας ὡς δαίμονας τοὺς φαύλους καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔπραξαν ὅσα εἶπον οἱ ποιηταί, καὶ τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, (αὐτός) ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν, προέτρεπε δὲ αὐτοὺς πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτοὺς Θεοῦ δι' ἀναζήτησεως (τῶν ἀληθειῶν τῆς μερικῆς ἀποκαλύψεως) τοῦ Λόγου, εἰπών, ὅτι «δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ εὕρῃ κανεὶς τὸν Πατέρα καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων, οὔτε εἶναι ἀσφαλές, ἐὰν τὸν εὕρῃ, νὰ ὁμιλήσῃ δι' αὐτὸν εἰς ὅλους». Ταῦτα ἔπραξεν ὁ ἰδιὸς μας Χριστὸς διὰ τῆς δυνάμεώς του. Διότι οὐδεὶς ὑπῆκουσεν εἰς τὸν Σωκράτη, διὰ νὰ ἀποθάνῃ πρὸς χάριν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς· τὸν Χριστὸν ὅμως ἠκολούθησαν ὅχι μόνον φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνη καὶ τελείως ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι περιεφρόνησαν καὶ δόξαν καὶ φόβον καὶ θάνατον· ἐπειδὴ εἶναι δύνამις τοῦ ἀνεκφράστου Πατρὸς καὶ ὅχι δημιουργήμα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος».

τοῦ Λόγου σποράς, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους εἶναι δυνατόν, κατὰ τὸν Ἰουστίνον, νὰ ὀνομάζωνται καὶ νὰ θεωρῶνται Χριστιανοί, διότι οἱ «μετὰ λόγου βιώσαντες καὶ βιοῦντες Χριστιανοί εἰσιν». Τοιοῦτους ἰδίως ἐθεώρει τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Σωκράτη. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας τοῦ Ἰουστίνου, αἱ ὁποῖαι ἐκτίθενται εἰς τὴν Α' καὶ Β' Ἀπολογία αὐτοῦ ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ρωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 162 - 208), εἶχε καὶ ὁ ἀπολογητὴς Ἀριστείδης. Προηγουμένως κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὁ Λόγος, δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ

16. ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
Η ΤΕΛΕΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
 (Ίουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

« Καὶ τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μερόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκονται, μέχρις ἐγχωρεῖ. Ἐἵτα πανσαμένον τοῦ ἀναγινώσκοντος ὁ προεστὼς διὰ λόγον τὴν νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται. Ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν καί, ὡς προέφημεν, πανσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ καὶ ὁ προεστὼς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ Ἀμήν. Καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἐκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται. Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ δ βούλεται δίδωσι καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προεστῶτι ἀποτίθεται καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε καὶ χήραις καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὔσι καὶ τοῖς παρ επι-

Θεοῦ, ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἀπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἀπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν, « ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον » (Ίωαν. α', 9). — καὶ γὰρ ἔφασαν... μὴ ἡγεῖσθαι αὐτόν· σχετικῶς γίνεται λόγος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γραφεῖσαν ἀπολογία τοῦ Σωκράτους. — ἐκβαλὼν τῆς Πολιτείας· Πλάτωνος, Πολιτεία 595. — « τὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργόν... » Πλάτωνος, Τίμαιος 28.

16. Περικοπή ἐκ τῆς Α' Ἀπολογίας τοῦ Ίουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς Ἀντωνίνον τὸν Εὐσεβῆ (ΒΕΠΕΣ 3, 198).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ:** ἐγχωρεῖ = ὑπάρχει καιρὸς, εἶναι δυνατόν. — προεστὼς = προϊστάμενος λειτουργός. — ἐπευφημέω = ἐπιδοκιμάζω μὲ τὴν φωνήν, δίδω τὴν συγκατάθεσίν μου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** ἡ τοῦ ἡλίου ἡμέρα· εἶναι ἡ Κυριακὴ· ὁ Ίουστίνος χρησιμοποιεῖ τὴν ὁρολογίαν τῶν ἐθνικῶν, ἡ ὁποία διетηρήθη εἰς μερικὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὡς εἰς τὴν ἀγγλικὴν (Sunday), τὴν Γερμανικὴν (Sonntag) κ.λ.π. — ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων· ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα. — τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν· εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἀνεγινώσκοντο ἀνελλιπῶς περικοπαὶ καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ μάλιστα ἐκ τῶν προφητικῶν βιβλίων. — διὰ λόγού τὴν νουθεσίαν· ἐξ ἀρχῆς τὸ θεῖον

16. Μετάφρασις.

«Καὶ κατὰ τὴν λεγομένην ἡμέραν τοῦ ἡλίου γίνεται συγκέντρωσις ὄλων, ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς πόλεις ἢ τοὺς ἀγρούς, καὶ διαβάζονται τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν, μέχρις οὗτου εἶναι δυνατόν. Ἐπειτα, ὅταν σταματήσῃ ἐκεῖνος πού διαβά-
ζει, ὁ προϊστάμενος λειτουργῶς με ὁμιλίαν ἀπευθύνει τὴν νοουθεσίαν καὶ τὴν πρόσκλησιν διὰ τὴν μίμησιν τῶν καλῶν τούτων. Ἐπειτα ἐγειρόμεθα ὅλοι μαζί καὶ ἀπευθύνομεν προσευχάς· καί, ὡς προείπομεν, ὅταν σταμα-
τήσωμεν τὴν προσευχήν, προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ καὶ ὁ προϊστάμενος λειτουργῶς, με ὅσπην δύναμιν ἔχει, ἀπευθύνει ὁμοίως (λειτουργικῶς) εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας καὶ ὁ λαὸς συμμετέχει ἐπιδοκιμα-
στικῶς λέγων τὸ Ἀμήν. Καὶ ἡ μετάδοσις (τῆς Θ. Κοινωνίας) καὶ ἡ μετά-
ληψις ἀπὸ τὰ δῶρα, διὰ τὰ ὅποια ἔγινεν ἡ Εὐχαριστία, γίνεται διὰ τὸν καθένα χωριστὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι παρόντες, στέλλεται με τοὺς διακόνους. Ἀπὸ ἐκείνους δέ, οἱ ὅποιοι εἶναι εὐποροὶ καὶ οἱ ὅ-
ποιοι θέλουν, ὁ καθένας ἀνάλογα με τὴν ἐλευθέραν ἀπόφασίν του δίδει ὅ,τι θέλει· καὶ τὸ ποσόν, πού συγκεντρώνεται, δίδεται εἰς τὸν προϊστά-
μενον λειτουργῶν καὶ αὐτὸς παρέχει συνδρομὴν εἰς τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰς χήρας καὶ γίνεται προστάτης εἰς ὅλους, ὅσοι ἀπουσιάζουν ἕνεκα ἀσθε-
νείας ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, καὶ εἰς ἐκείνους, πού εἶναι φυλακισμένοι, καὶ εἰς τοὺς ξένους, πού παρεπιδημοῦν, καὶ εἰς ὅλους ἀνεξαίρετως, οἱ ὅποιοι

κήρυγμα ἦτο συνδεσμένον με τὴν Θ. Λειτουργίαν. — καὶ ὕδωρ· συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ὁ ἐν τῷ Ποτηρίῳ ἐγχυνόμενος οἶνος ἀναμιγνύεται μετ' ὀλίγου ὕδατος πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ γαιονότου, ὅτι αἷμα καὶ ὕδωρ ἐξέρρευσεν ἐκ τῆς λοχουθειᾶς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου. — εὐχὰς... ὅση δύ-
ναμις αὐτῶν· εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ αὐτοσχέδιοι εὐχαὶ κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν. — διὰ τῶν διακόνων· αἱ γυναῖκες διάκονοι μετέφερον τὴν Θ. Κοινωνίαν εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναῖκας. — ἐπικουρεῖ... κηδε-
μὼν γίνεται· ὑποδηλοῦνται πολλοὶ τομεῖς τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. — συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδὴ... παρουσιάζονται μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Κυριακῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ τοῦ Ἰουστίνου δεικνύει, ὅτι ἤδη κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος ὑπῆρχε πλήρης τυπικὸν τῆς Θ. Λειτουργίας (ἀνάγνωσις Γραφῶν — λόγος καὶ νοουθεσία — κοιναὶ εὐχαὶ κλήρου καὶ λαοῦ — εὐχαριστήριος καὶ τελεστικὴ εὐχή τοῦ προεστῶτος — χρῆσις τοῦ Ἀμήν — διάδο-
σις καὶ μετάληψις τῆς Θ. Κοινωνίας — «λογία» καὶ ὕλική συνδρομή ὑπὲρ τῶν πασχόντων).

δήμοις οὔσι ξένοις καὶ ἀπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρεῖα οὔσι κηδεμὼν γίνεται. Τὴν δὲ τοῦ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ πάντες τὴν συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδὴ πρώτη ἐστὶν ἡμέρα, ἐν ἣ ὁ Θεὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην τρέψας κόσμον ἐποίησε καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμέτερος σωτὴρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη».

**17. ΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΠΑΝΩΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 250.
(Διονυσίου Ἀλεξανδρείας).**

«Νῦν μὲν γε θεῖοι πάντα καὶ πενθοῦσι πάντες καὶ περιηχοῦσιν οἰμωγαὶ τὴν πόλιν διὰ τὸ πλῆθος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ἀποθνησκόντων ὁσημέραι· ὥς γὰρ ἐπὶ τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων γέγραπται, οὕτω καὶ νῦν «ἐγεννήθη κραυγὴ μεγάλη· οὐ γὰρ ἐστὶν οἰκία, ἐν ἣ οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς...».

Οἱ γοῦν πλεῖστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσιν ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν, ἀφειδοῦντες ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκοποῦντες ἀφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας, λιπαρῶς ὑπηρετούμενοι, θεραπεύοντες ἐν Χριστῷ, συνατηλλάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα τοῦ παρ' ἐτέρων ἀναμιμνῆσθαι πάθους καὶ τὴν νόσον ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλκοντες ἀπὸ τῶν πλησίων καὶ ἐκόντες ἀναμασσόμενοι τὰς ἀληθόνας. Καὶ πολλοὶ νοσοκομήσαντες καὶ ρώσαντες ἐτέρους, ἐτελεύτησαν αὐτοὶ, τὸν ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτοὺς μεταστησάμενοι... Οἱ γοῦν ἄριστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἀδελφῶν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τοῦ βίου, πρεσβύ-

17. Περικοπή ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφούς ἐορταστικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας (ΒΕΠΕΣ 17, 217-218).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** οἰμωγὴ = ὀλοφυρμός. — ὁσημέραι = καθημερινῶς. — ἀφειδέω - ῶ = ἀψηφῶ, παραμελῶ. — ἔχομαι τινος = προσκολλῶμαι, δεικνύω ἀφοσίωσιν εἰς κάποιον. — ἐπισκοπέω - ῶ = ἐπισκέπτομαι. — ἀπαλλάσσομαι (τοῦ βίου) = ἀποβιβῶ, ἀποθνήσκω. — θεραπεύω = περιπιοῦμαι. — ἀναμίμνησθαι = μολύνωμαι. — ἀναμάσσομαι = ἀποτυπῶ κάτι εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — ρώννυμι (ἀόρ. ἔρρωσα) = δίδω ἰσχύν, δύναμιν· τονώνω, δυναμώνω. — ἀποδέω = ὑπολείπομαι, εἶμαι μικρότερος ἢ κατώτερος. — ὕπτιος = κατακεκλιμένος ἐπὶ τῆς ράχους· ἀνεστραμμένος· ἀπλωμένος. — καθαιρῶ (ὀφθαλμούς) = κλείνω τὰ μάτια· καταβιάζω τὰ βλέφαρα. — ὠμοφορέω - ῶ = μεταφέρω ἐπὶ τῶν ὤμων. — ἡμιθνής - ῆτος

εὐρίσκονται εἰς ἀνάγκην. Τὴν δὲ ἡμέραν τοῦ ἡλίου ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ κάνομεν τὴν λατρευτικὴν σύναξιν, ἐπειδὴ εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα, εἰς τὴν ὅποιον ὁ Θεός, ἀφοῦ μετέβαλε τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην, ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, καὶ (ἐπειδὴ) ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ μας τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀνέστη ἐκ νεκρῶν».

17. Μετάφρασις.

«Τώρα πραγματικὰ ὅλα εἶναι θρῆνοι καὶ ὅλοι ἔχουν πένθος καὶ ὀλόγυρα εἰς τὴν πόλιν ἀντηχοῦν ὀλοφυρμοὶ διὰ τὸ πλῆθος ἐκείνων, ποὺ ἔχουν ἀποθάνει καὶ ἀποθνήσκουν καθημερινῶς· διότι ὅπως ἔχει γραφῇ διὰ τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα «ἐγίνε κραυγὴ μεγάλη· διότι δὲν ὑπάρχει σπῆτι, μέσα εἰς τὸ ὅποιον δὲν ὑπάρχει ἓνας πεθαμένος»...

Οἱ πλεῖστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἕνεκα πολὺ μεγάλης ἀγάπης καὶ φιλαδελφίας, ἀψηφοῦντες (παραμελοῦντες) τὸν ἑαυτὸν των καὶ δεικνύοντες ἀφοσίωσιν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, ἐπισκεπτόμενοι χωρὶς προφυλάξεις ἐκείνους, ποὺ ἦσαν ἄρρωστοι, παρέχοντες εἰς αὐτοὺς πλουσίως τὰς ὑπηρεσίας των, περιποιούμενοι αὐτοὺς ἐν Χριστῷ, ἀπέθνησκον πολὺ εὐχαρίστως μαζί με ἐκείνους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπάθαιναν μόλυνσιν καὶ ἐδέχοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ πάθημα καὶ ἀφοῦ ἐφείλκυον ἐπάνω των τὴν ἀσθένειαν ἀπὸ τοὺς πλησίον καὶ ἀφοῦ μετὴν θέλησίν των ἀπετύπωναν εἰς τὸν ἑαυτὸν των (ἐδοκίμαζον) τοὺς πόνους. Καὶ πολλοί, ἀφοῦ παρέσχον εἰς ἄλλους νοσοκομειακὴν περίθαλψιν καὶ τοὺς ἔδωσαν δύναμιν, ἀπέθανον οἱ ἴδιοι, ἀφοῦ μετέφεραν τρόπον τινὰ τὸν θάνατον ἐκείνων εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των... Οἱ ἄριστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας καὶ μερικοὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ λαῖκοι ἔφυγαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐπαινούμενοι πολὺ, εἰς τρόπον, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ θανάτου, ποὺ ἤρχετο ἕνεκα πολλῆς εὐσεβείας καὶ ἰσχυρᾶς πίστεως, οὐδόλως νὰ φαίνεται, ὅτι εἶναι κατώτερον τοῦ μαρτυρίου. Καὶ ἀφοῦ με

= ἡμιθανής. — ἀποσχυβαλίζω = ἀπορρίπτω κάτι ὡς ἀχρηστον. — ἐκτρέπομαι = τρέπω μακράν, ἀποτρέπω, ἀποτρέπω. — ἐκτρεπόμενοι· βουλευτικός ἢ ἀποπειρατικός ἐνεστώς. — ἐκκλίνω τι = ἀποφεύγω τι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: «ἐγεννήθη κραυγὴ...» Ἰδὲ 'Εξ. ἰβ', 30. — διὰ πολλὴν εὐσέβειαν· καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἀνεγνώριζον τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀγάπην τῶν Χριστιανῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐσέβιος ἐξ ἀφορμῆς παρομοίας δράσεως τῶν Χριστιανῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμίνου, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐνέσκηψε λιμὸς καὶ πανώλης (ΒΕΠΕΣ 20, 72 - 73).

τεροί τέ τινες καὶ διάκονοι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ λίαν ἐπαινούμενοι, ὡς καὶ τοῦ θανάτου τοῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίου δοκεῖν. Καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν ἁγίων ὑπταίς χερσὶ καὶ κόλποις ὑπολαμβάνοντες, καθαιροῦν-
τές τε ὀφθαλμούς καὶ στόματα συγκλείοντες, ὁμοφοροῦντές τε καὶ διατιθέντες, λουτροῖς τε καὶ περιστολαῖς κατακοσμοῦντες, μετὰ μικρὸν εἰσὶν ἔνθα τῶν ἰσων, ἀεὶ τῶν ὑπολειπομένων ἐφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν. Τὰ δέ γε ἔθνη πᾶν τούναντίον καὶ νοσεῖν τε ἀρχομένους ἀπο-
θοῦντο καὶ ἀπέφευγον τοὺς φιλάτους, κὰν ταῖς ὁδοῖς ἐρρίπτουν ἡμι-
θνήτας καὶ νεκροὺς ἀτάφους ἀπεσκυβαλίζοντο, τὴν τοῦ θανάτου διά-
δοσιν καὶ κοινωνίαν ἐκτρεπόμενοι, ἣν οὐκ ἦν καὶ πολλὰ μηχανωμένοις
ἐκκλίνειν ῥάδιον ».

18. Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἔθνη ἦκει τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, καθάρσεως
τούτου εἶναι καιρὸν τῶν ποτε αὐτῷ πεπλημμελημένων δεῖν ᾤετο, ὅσα
οἷα θνητῷ διαμαρτεῖν ἐπῆλθε, ταῦτ' ἀπορρῦσθαι τῆς ψυχῆς λόγων
ἀπορρήτων δυνάμει, σωτηρίῳ γε λόγῳ λουτροῦ, πιστεύσας. Τοῦτο
τοὶ διανοηθεῖς, γόνυ κλίνας ἐπ' ἐδάφους, ἰκέτης ἐγίνετο τοῦ Θεοῦ...
Μεταβάς δ' ἔθνη, ἐπὶ προάστειον τῆς Νικομηδέων ἀφικνεῖται πόλεως,

18. Περικοπή τοῦ δ' λόγου τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας εἰς τὸν βίον τοῦ
Μεγάλου Κωνσταντίνου (Ἑ.Π. 20, 1212-1220).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** πλημμελέω - ὦ = σφάλω εἰς τὸ
ἄδειν, κάνω παραφωνίαν· σφάλω εἰς κάτι. — ὅσα οἷα... πιστεύσας· ἡ κα-
νονική σύνταξις θὰ ἦτο ὡς ἐξῆς: πιστεύσας, λόγων ἀπορρήτων δυνάμει,
σωτηρίῳ γε λόγῳ λουτροῦ, ἀπορρῦσθαι τῆς ψυχῆς ταῦτα, ὅσα
ἐπῆλθεν (αὐτῷ) οἷα θνητῷ διαμαρτεῖν — ἀπορρῦπτομαι = καθαρίζω τὸν
ἑαυτὸν μου ἀπὸ τὸν ρύπον. — πιστεύω = δέχομαι, παραδέχομαι. — εἰ γὰρ
καὶ πάλιν.... διατετάξομαι· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ α' εἰδους. — συναγελά-
ζομαι = συναναστρέφομαι, ζῶ μαζί. — ἐκκλησιάζω = εἶμαι μέλος τῶν ἐκκλη-
σιαστικῶν συνάξεων, λαμβάνω μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις. — θεσμός
= κανονισμὸς ζωῆς, διάταξις. — διατετάξομαι· τετελ. μέλλον ἀντὶ μέλλοντος
πρὸς δῆλωσην μελλούσης πράξεως, ἥτις θὰ ἀκολουθήσῃ ἀφεύκτως κατόπιν
ἄλλης. — ἀποπληρώω-ὦ = πληρῶ, γεμίζω ὀλοτελῶς· ἐκτελῶ, ὀλοκληρῶνω.
— προδιαστέλλομαι = προσδιορίζω κάτι, συμφωνῶ κάτι. — ἐξ αἰῶνος = ἐκ
τοῦ πάλαι χρόνου, ἀρχῆθεν. — μαρτύριον = μαρτυρία, ἀπόδειξις. τελειοῦμαι

ἀπλωμένα χέρια ἐσήκωναν τὰ σώματα τῶν ἁγίων μέσα εἰς τὴν ἀγκάλην των καὶ ἔκλειαν εἰς αὐτοὺς τὰ μάτια καὶ τὰ στόματα καὶ τοὺς μετέφερον ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους καὶ τοὺς ἐσαβάνωναν καὶ τοὺς ἔλουον καὶ τοὺς ἐστόλιζον μετ' τὴν νεκρικὴν στολήν, μετ' ὀλίγον ἐτύγγανον καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων φροντίδων, διότι πάντοτε αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἀπέμενον εἰς τὴν ζωὴν, (λόγῳ τῆς ἐπιδημίας) ἠκολούθουν (εἰς τὸν θάνατον) τοὺς προαπελθόντας ἀδελφούς. Οἱ εἰδωλολάτραι ὅμως ἔπραττον τελείως τὰ ἀντίθετα· ἐξεδιώκον ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μόλις ἤρχιζον νὰ εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀπέφευγον τοὺς φιλότατους των καὶ τοὺς ἔρριπτον μισοπεθαμένους εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἔρριπτον εἰς τὰ σκουπίδια νεκροὺς ἀτάφους, προσπαθοῦντες νὰ ἀποτρέψουν τὴν μετάδοσιν καὶ προσέγγισιν τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν (ὅμως) δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἀποφύγουν παρ' ὅλον ὅτι ἐμηχανεύοντο (ἐπενόουν) πολλά».

18. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ δὲ ἀντελήφθη τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἐνόμιζεν, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ καθαρισμοῦ ἀπὸ τὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα κάποτε εἶχον πραχθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐδέχθη, μετ' τὴν δύναμιν τῶν μυστικῶν λόγων, μάλιστα μετ' τὸν σωτήριον λόγον τοῦ λουτροῦ (τοῦ βαπτίσματος) νὰ καθάρσῃ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ρύπου τῶν ἁμαρτημάτων, ὅσα συνέβη νὰ πράξῃ ὡς θνητός. Ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν νοῦν του, γονατίσας ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος, ἰκέτευε τὸν Θεόν... Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ ἐδῶ, φθάνει εἰς ἓν προάστειον τῆς Νικομηδείας καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐκάλεσεν εἰς συνάθροισιν τοὺς ἐπισκόπους, ὡς ἐξῆς περίπου ὠμίλησε πρὸς αὐτούς :

«... Καιρὸς εἶναι νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν σφραγῖδα, ποὺ προσφέρει τὴν ἀθανασίαν, καιρὸς εἶναι νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὸ σωτήριον σφράγισμα... Ἄς μὴ ὑπάρχῃ λοιπὸν καμμιὰ ἀμφιβολία. Διότι καὶ ἐὰν πάλιν ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσωμεν ἡμεῖς νὰ ζῶμεν ἐδῶ καὶ ἐὰν τοιουτοτρόπως ἔχῃ ὀρίσθῃ (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ) νὰ ζῶ

= βαπτίζομαι, γίνομαι τέλειος (Χριστιανός). — ἐμπίμπλαμαι = γεμίζω τὸν ἑαυτὸν μου, χορταίνω. — καταπέπληγα = πρκ. τοῦ ρ. καταπλήττω = ἐκθαμβῶ, ἐκπλήσσω. — ἀμφίασμα = ἐνδυμα. — στρωμνὴ = ἐστρωμένη κλίνη. — ἐπιψαύω = ἐγγίζω τι ἑλαφρῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. — ἀλουργίς = πορφυρὰ ἐσθῆς.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις: λόγων ἀπορρήτων· γενικῶς οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων εἶχον τὴν συνήθειαν τῆς ἀποκρύψεως τῶν μυστηρίων (disciplina arcana). — λουτροῦ· τὸ βάπτισμα ἐχαρακτηρίζετο

κάνταυθα συγκαλέσας τοὺς ἐπισκόπους, ὧδέ πη αὐτοῖς διελέξατο :

«...Ὡρα καὶ ἡμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς ἀθανατοποιουῦ σφραγίδος, ὥρα τοῦ σωτηρίου σφραγίσματος μετασχεῖν... Μὴ δὴ οὖν ἀμφιβολία τις γινέσθω. Εἰ γὰρ καὶ πάλιν ἡμᾶς ἐνταυθοὶ βιοῦν ὁ καὶ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος ἐθέλοι καὶ οὕτως ἐμὲ συναγαλάζεσθαι λοιπὸν τῷ τοῦ Θεοῦ λαῷ καὶ ταῖς εὐχαῖς ὁμοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκκλησιάζοντα κοινωνεῖν ἅπαξ ὥρισται, θεσμοὺς ἤδη τοῦ βίου Θεῷ πρέποντας ἐμαντῶ διατετάξομαι ».

Ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἔλεγεν· οἱ δέ, τὰ νόμιμα τελοῦντες, θεσμοὺς ἀπεπλήρουν θεῖους καὶ τῶν ἀπορρήτων μετεδίδουσαν, ὅσα χρὴ προσδιαστειλάμενοι. Καὶ δὴ μόνος τῶν ἐξ αἰῶνος αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνος, Χριστοῦ μαρτυρίοις ἀναγεννώμενος ἐτελειοῦτο, θείας τε σφραγίδος ἀξιούμενος, ἡγάλλετο τῷ πνεύματι, ἀνεκαινοῦτό τε καὶ φωτὸς ἐνεπίμπλατο θεῖου, χαίρων μὲν τῇ ψυχῇ δι' ὑπερβολὴν πίστεως, τὸ δ' ἐναργὲς κατατεπληγῶς τῆς ἐνθέου δυνάμεως. Ὡς δ' ἐπληροῦτο τὰ δέοντα, λαμπροῖς καὶ βασιλικοῖς ἀμφιάσμασι, φωτὸς ἐκλάμπουσι τρόπον, περιεβάλλετο, ἐπὶ λευκοτάτῃ τε στρωμνῇ διανεπαύετο, οὐκ ἔθ' ἄλουργίδος ἐπιφαῦσαι θελήσας ».

19. ΑΙΡΕΣΕΙΣ — ΛΥΚΟΙ ΜΕ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΠΡΟΒΑΤΩΝ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Μιμεῖται τὴν ἀρετὴν ἢ κακία καὶ τὸ ζιζάνιον βιάζεται σῖτος νομισθῆναι, σχήματι μὲν πρὸς τὸν σῖτον ἐξομοιούμενον, ἐκ δὲ τῆς γεύσεως ὑπὸ τῶν διακριτικῶν ἐξελεγχόμενον. Καὶ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, οὐχ ἵνα ἐπανεέλθῃ ὅπου καὶ ἦν, (ὥσπερ γὰρ ἄκμων, ἀνήλατον τὴν καρδίαν κτησάμενος, ἀμετανόητον λοιπὸν

ὡς « λουτρόν », διότι δι' αὐτοῦ πλυνόμεθα ἐκ τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας. Πρβλ. Ἐφεσ. ε', 26· Ἐβρ. ι', 22-23. — σφραγίδος· σφραγίσματος· αἱ ἐκφράσεις αὗται χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ χρίσματος, διότι δι' αὐτῶν δεχόμεθα ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀποτύπωσιν τῶν δωρεῶν τῆς Θ. Χάριτος καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πρβλ. Ἐφ. ε', 13 : « ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι... τῷ ἁγίῳ ». Ὡσαύτως πρβλ. τὴν κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ χρίσματος φράσιν : « Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου ».

19. Περικοπὴ ἀποτελοῦσα τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν δ' κατήχησιν φωτιζομένου τοῦ Ἀγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Ἐ.Π. 33, 453-456).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ζιζάνιον = ἄγριον χόρτον. —

ἐγὼ (ἀκόμη εἰς τὴν γῆν) μαζί με τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνων μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις νὰ συμμετέχω μαζί με ὅλους εἰς τὰς κοινὰς προσευχάς, τότε θὰ ἐπιβάλω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου κανονισμοὺς ζωῆς, οἱ ὅποιοι (θὰ) ἀρμόζουν εἰς τὸν Θεόν».

Αὐτὸς μὲν λοιπὸν ἔλεγε αὐτά· οἱ δὲ ἐπίσκοποι, τελοῦντες ὅσα ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα, ἐφήρμοζον τὰς θείας διατάξεις καὶ μετέδιδον ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, ἀφοῦ προσδιώρισαν ἐκεῖνα, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα. Καὶ τώρα πλέον ἀπὸ τοὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντας αὐτοκράτορας μόνος ὁ Κωνσταντῖνος, ἀναγεννώμενος μετὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζετο καὶ, καθιστάμενος ἄξιος τῆς θείας σφραγίδος (τοῦ χρίσματος), ἐνοιῶθε πνευματικὴν ἀγαλλίασιν, ἐγένετο καινούργια ὑπαρξίς καὶ ἐγέμειζεν ἐσωτερικὰ ἀπὸ θεῖον φῶς, ἔχων χαρὰν μὲν εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τὸ ὑπέρμετρον τῆς πίστεως, δοκιμάζων δὲ εὐχάριστον ἑκπληξίν διὰ τὸ ὅτι ἦτο ὀλοφάνερη ἡ θεία δύναμις. Ὅταν δὲ ἐτελείωσαν ὅσα ἔπρεπε νὰ γίνουιν, ἐφόρεσε λαμπρὰ καὶ βασιλικὰ ἀκτινοβολοῦντα ἐνδύματα καὶ ἀνεπαύετο ἐπάνω εἰς ὀλόλευκα στρωμένο κρεβάτι, διότι δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ ἐγγίση τὴν (βασιλικὴν) πορφυρᾶν ἀλουργίδα (ἐσθῆτα)».

19. Μετάφρασις.

«Ἡ κακία μιμεῖται τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορτον κάνει ἀπόπειραν νὰ νομισθῇ ὡς σιτάρι, διότι ἀποκτᾷ μὲν κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιότητα πρὸς αὐτό, ἀλλ' ἐκ τῆς γεύσεως ἐξακριβώνεται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἡμποροῦν νὰ διακρίνουιν τὰ πράγματα. Καὶ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, ὅχι διὰ νὰ ἐπανεέλθῃ ἐκεῖ ὅπου ἦτο (διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀμόνι, ποὺ ἔχει ἀποκτήσει ἄκαμπτον καρδίαν, ἔτσι ἔχει ἀμετανόητον τὴν ἐλευθέραν θέλησιν), ἀλλὰ διὰ νὰ περιβάλλῃ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ζοῦν ζῶν ἀγγελικὴν, μετὰ τὸ σκότος τῆς τυφλότητος καὶ μετὰ τὴν μολυσματικὴν κατάστασιν τῆς ἀπιστίας. Πολλοὶ λύκοι

ἀνήλατος = ὁ μὴ ἐλατὸς διὰ τῆς σφύρας· ἄκαμπτος. — ἄκμων = ἀμόνι. — προαίρεσις = ἐλευθέρᾳ θέλῃσις. — ἀβλεψία = τυφλότης. — περιάγω = τριγυρῶ. — ἄκακος = ἀθῶος. — προχέω = ξεχύνω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: εἰς ἄγγελον φωτός· Β' Κορ. ια', 14. — ἐκ τῶν ὀδόντων.... Ἰὼν διὰ τοῦ κοίλου ὀδόντος τῆς ἐχίδνης τὸ δηλητήριον ἐνίεται ὡς διὰ σύριγγος εἰς τὴν σάρκα τοῦ θύματος. — λύκοι ἐν ἐνδύμασι προβάτων· Ματθ. ζ', 15. — ὡς λέων ὠρυόμενος.... Α' Πέτρ. ε', 8.

ἔχει τὴν προαίρεσιν), ἀλλ' ἵνα τοὺς ἰσάγγελον βίον πολιτευομένους ἀβλεψίας σκότει καὶ ἀπιστίας λοιμώδει περὶβάλλῃ καταστάσει. Πολλοὶ λύκοι περιάγουσιν ἐν ἐνδύμασι προβάτων, προβάτων μὲν ἐνδύματα κεκτημένοι, οὐ μὴν καὶ ὄνυχας καὶ ὀδόντας· ἀλλὰ τὴν ἡμέραν περικείμενοι δορᾶν καὶ τῷ σχήματι τοὺς ἀκάκους ἀπατῶντες, τὸν φθοροποιὸν τῆς ἀσεβείας ἐκ τῶν ὀδόντων προχέουσιν ἰόν. Χρεία τοίνυν θείας ἡμῶν χάριτος καὶ νηφαλίου διανοίας καὶ βλεπόντων ὀφθαλμῶν· ἵνα μὴ ζιζάνιον ὡς σίτον φαγόντες, ἐξ ἀγνοίας βλαβῶμεν· μήτε τὸν λύκον πρόβατον ὑπολαβόντες, θηρευθῶμεν· μήτε ἄγγελον ἀγαθὸν τὸν ὀλεθροποιὸν διάβολον ὑποπτεύσαντες, καταποθῶμεν· περιέρεχεται γὰρ «ὡς λέων ὠρυσόμενος, ζητῶν τίνα καταπίῃ», κατὰ τὴν Γραφίην. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία νοθετεῖ διὰ τοῦτο τὰ παρόντα διδασκαλεῖα· διὰ τοῦτο τὰ ἀναγνώσματα γίνονται».

20. Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ (Μεγάλου Φωτίου).

«Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυξσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· περιεῖλε Κύριος τὰ ἀδικήματά σου· ἐρρύσατό σε ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν σου...¹ Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου, οὓς αἱρέσεων πάλαι καὶ σχισμάτων βάκχαι καὶ ἄρπυιαι συναρπάσασαι καὶ πολλῆς κορυβαντίας ἐμπλήσασαι εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς ἀπωλείας διέσπειραν ἀνοιστρήσασαι. Εὐφραίνου καὶ κατατέρου»

20. Περικοπή ἐκ τῆς 18ης ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ἧτις ἐλέχθη ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τῆς ἀγίας Σοφίας, «ἡνίκα τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ μεγάλοις ἡμῶν βασιλεῦσι Μιχαὴλ καὶ Βασίλειῳ ὁ κατὰ πάσης αἱρέσεως ἐστηλογραφηθὴ θρίαμβος» (Β. Λαοῦρδα, Φωτίου ὁμιλίας, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 175 - 177).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** **περιαιρέω** - ὦ (ἀόρ. περιεῖλον) = ἀφαιρῶ, ἀπομακρύνω. — **ρύομαι** (ἀόρ. ἔρρυσάμην) = προστατεύω, ἐλευθερώνω, διασφάζω, λυτρώνω. — **ἡ βάκχη** = ἡ τελοῦσα τὰ ὄργια τοῦ Βάκχου, ἡ μαινάς. — **ἄρπυιαι** = πτερωτὰ τέρατα, πνεύματα (τῶν ἀνεμοστροβίλων). — **κορυβαντία** = μανιώδης ἐνθουσιασμός (τῶν Κορυβάντων, ἱερέων τῆς Κυβέλης εἰς τὴν Φρυγίαν, τελούντων τὰς τελετὰς μὲ μανιώδεις κινήσεις καὶ θορυβώδη μουσικὴν). — **ἀνοιστρέω** - ὦ = κεντῶ μὲ οἶστρον (δίπτερον ἔντομον, ποῦ κάνει μανιώδη τὰ ζῶα, ὅταν τὰ κεντᾷ). — **λῆρος (δ)** = ἀνοησία, παραλήρημα, φλυαρία. — **ἀπελαύνω** = ἐκδιώκω. — **οὔμενον** = οὐ μὲν οὖν = βαβαίως ὄχι, λοιπὸν ὄχι. — **εὐφημία** = ἐκφρασις τιμῆς. — **κενολόγημα** = μα-

τριγυρνοῦν, μέσα εἰς ἐνδύματα προβάτων, διότι ἔχουν μὲν ἐνδύματα προβάτων, ἀλλ' ὅμως καὶ δόντια καὶ νύχια· ἀλλ' ἐνῶ περιβάλλονται τὸ ἡμερον δέρμα καὶ μὲ τὸ σχῆμά των ἑξαπατοῦν τοὺς ἀθώους, ξεχνῶνουν ἀπὸ τὰ δόντια τοὺς τὸ καταστρεπτικὸν δηλητήριον τῆς ἀσεβείας. Ἐχομεν λοιπὸν ἀνάγκην ἀπὸ θεῖαν χάριν καὶ ἀπὸ φρόνιμον διάνοιαν καὶ ἀπὸ μάτια, ποὺ βλέπουν· διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν βλάβην ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀφοῦ φάγωμεν τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορτον ὡς σιτάρι· μήτε νὰ συλληφθῶμεν ὡς λεία, ἀφοῦ νομίσωμεν τὸν λύκον ὡς πρόβατον· οὔτε νὰ ἀφήσωμεν τὸν ἄγγελον, ποὺ φέρει τὸν ὄλεθρον, νὰ μᾶς καταπιῇ, ἀφοῦ τὸν φταντασθῶμεν ὡς ἀγαθὸν ἄγγελον· διότι τριγυρνᾷ «σὰν λιοντάρι ποὺ οὐρλιάζει καὶ ζητεῖ ποιὸν νὰ καταπιῇ», κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία παρέχει νοουθεσίας· διὰ τοῦτο λειτουργοῦν τὰ διδασκαλεῖα αὐτά· διὰ τοῦτο γίνονται αἱ ἀναγνώσεις (τῆς ἀγ. Γραφῆς)».

20. Μετάφρασις.

«Νὰ χαίρης πάρα πολὺ, θυγατέρα Σιών, νὰ κηρύττης, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ· ὁ Κύριος ἀπεμάκρυνε τὰ ἀδικήματά σου· σὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἐχθρῶν σου... Σήκωσε τριγύρω τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε συνηθροισμένα τὰ τέκνα σου, τὰ ὅποια, ἀφοῦ τὰ ἤρπασαν βίαια καὶ τὰ ἐγέμισαν μὲ μανιώδη ἐνθουσιασμὸν οἱ ἀγῶνες τῶν αἰρέσεων καὶ αἱ μαινάδες καὶ τὰ πτερωτὰ τέρατα τῶν σχισμάτων, τὰ διεσκόρπισαν εἰς βουνὰ καὶ κρημνοὺς ἀπωλείας, διότι τὰ ἐκέντησαν μὲ οἷστρον. Νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ κατευχαριστῆσαι μὲ ὅλην τὴν καρδίαν σου. Ὁ Υἱὸς κηρύσσεται ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· τὸ Πνεῦμα μαζί μὲ αὐτοὺς ἀριθμεῖται εἰς μίαν θεότητα· ὁ Λόγος, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα ἐκ τῆς παρθένου πρὸς κοινὴν σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν θεότητα· αἱ φύσεις εἰς αὐτὸν (τὸν Κύριον)

ταιολογία, φλυαρία. — μηχανάω - ὦ = ἐπινοῶ ἐντέχνως, μὲ πανουργίαν. — μαίνομαι = γίνομαι μανιώδης, κάνω ὡς τρελλός. — ἐπιμαίνομαι = μαίνομαι ἐξ ὀργῆς· ἄγομαι ὑπὸ σφοδροῦ πάθους πρὸς κάτι. — ὑπογραμμὸς = ὑπόδειγμα (κυρίως πρὸς γραφήν). — ναι δὴ = μάλιστα βεβαίως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** Σιών· Ἱερουσαλήμ· ὑπονοεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἡ περιλαμβανούσα εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν νέον Ἰσραὴλ τῆς χάριτος. — Χαίρε... κήρυσσε... Σοφ. γ', 14-15. — ἄρον κύκλῳ... Ἡσ. ξ', 4. — κηρύσσεται ὁμοούσιος· κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — τὸ πνεῦμα συναριθμεῖται· κατὰ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — ὁ λόγος ἐκ παρθένου.... οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· κατὰ τὴν Γ' καὶ Ε' Οἰκουμ. Σύν-

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου. Υἱὸς πατρὶ κηρύσσεται ὁμοούσιος· τὸ Πνεῦμα τούτοις εἰς μίαν συναριθμεῖται θεότητα· ὁ Λόγος ἐκ παρθένου σάρκα λαβὼν εἰς κοινὴν τοῦ γένους σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· αἱ φύσεις ἐπ' αὐτοῦ φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον καὶ τῶν θελημάτων ἐκάτερον τῇ οἰκείᾳ φύσει συναναφαίνεται ἐνεργούμενον· πᾶσα πλάνη καὶ λῆρος μακρὸς ἀπελήλათαι... Οὐ μένου, οὐδὲ Χριστὸς αὐτὸς ἐν εὐφημίας προσχήματι πικρῶς ὑβρίζεται χλευαζόμενος· ἄλλο τοῦτο κεκολόγημα καὶ ξένος τρόπος τῷ πονηρῷ μεμηχανημένος ἐξουθενώσεως, μαίνεσθαι μὲν κατὰ τῆς εἰκόνης, ἐπὶ τιμῇ δὲ τοῦ εἰκονιζομένου τερατολογεῖν, ταύτην σπαράττειν καὶ διπλὴν μανίαν ἐπιμαίνεσθαι. Οὐδὲν οὖν ἐστὶ τῶν ἀσεβημάτων παρορησιάζεται...

Τὰς συνόδους, αἱ κατὰ καιροὺς τὴν οἰκουμένην τῶν ζιζανίων ἐκάθαιρον, ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος χάρις συνήθροισεν· ἀλλ' ἐξ ἐτέρων καὶ αὗται τὴν γνώσιν εἰλκύνσαντο· ἔοχε πρὸ ταύτης ἡ πρώτη πολλῶν ἐν μέρει τὰς πράξεις μιμήσασθαι· ἡ δευτέρα τὴν πρώτην ὑπογραμμὸν καὶ τύπον ἐδέξατο, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παρὰδειγμα, καὶ δὴ καὶ τετάρτην ταύταις ἐπλούτει μιμήσασθαι καὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπῆρχον αἱ προλαβοῦσαι διδάσκαλοι ».

21. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Μικρὸν ἀπὸ τῆς πόλεως πρόελθε καὶ θεάσαι τὴν καινὴν πόλιν, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον, τὸ κοινὸν τῶν ἐχόντων θησαυρίσμα, εἰς δὲ τὰ περιττὰ τοῦ πλούτου, ἤδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῖς ἐκείνου παραι-

οδον. — αἱ φύσεις... φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον· κατὰ τὴν Δ' Οἰκὸν. Σύν-
οδον. — τῶν θελημάτων ἐνεργούμενον· κατὰ τὴν ΣΤ' Οἰκουμένην Σύνοδον.
ψυχῶν οὐδεὶς μετοικισμὸς ἀναπλάττεται· κατὰ τὴν Ε' Οἰκουμένην Σύν-
οδον. — οὐ μένου... ἐπιμαίνεσθαι· διὰ τῶν ἐκφράσεων τούτων γίνεται ὑπό-
μνησις τῆς εἰκονομαχίας, ἡ ὅποια κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκὸν. Συνόδου.

21. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, ἐπίσκοπον Καισαρείας ('Ε.Π. 36, 577 - 580).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: θησαυρίσμα = θησαυροφυλάκιον. — σῆς, σῆτος (ὁ) = σκῶρος. — ἐπτάφυλοι Θῆβαι... ἄμετρος· πολυσύνδετον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: καινὴν πόλιν· πρόκειται διὰ τὴν περίφημον Βασιλειάδα, ἥτις ἦτο ἀληθὴς πόλις, διότι περιελάμβανε πτωχοτροφεῖον, νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, ξενώνας, λεπροκομεῖον, ἰδιαιτέρως οἰκοτροφεία, εἰδικὰ ἐπαγγελματικὰ ἐργαστήρια, ἀνεξάρτητα οἰκήματα διὰ

διατηροῦν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἕκαστον ἐκ τῶν θελημάτων ἀναφαίνεται, διὰ νὰ καθίσταται ἐνεργὸν μαζί με τὴν ἰδικήν του φύσιν· κάθε πλάνη καὶ μεγάλο παραλήρημα ἔχει ἐκδιωχθῇ... Λοιπὸν ὅχι, οὔτε αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὑβρίζεται πλέον καὶ χλευάζεται με τὴν πρόφασιν ἐκφράσεως τιμῆς· τοῦτο εἶναι ἄλλη ματασιολογία καὶ νέος τρόπος ἐξουθενώσεως (τοῦ Χριστοῦ), ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπινοηθῇ με πανουργίαν ἀπὸ τὸν πονηρὸν, δηλαδὴ νὰ φέρονται μὲν με μανίαν ἐναντίον τῆς εἰκόνας, νὰ λέγουν δὲ πράγματα τερατώδη πρὸς τιμὴν δῆθεν τοῦ εἰκονιζομένου, νὰ κατακομματιάζουν αὐτὴν καὶ νὰ κατέχονται σφοδρὰ ἀπὸ διπλῆν μανίαν. Κανεὶς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς λόγους δὲν παρουσιάζεται πλέον με παρρησίαν (θάρρος)...

Ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος συνήθροισε τὰς συνόδους, αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐκαθάριζον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὰ ζιζάνια· ἀλλὰ καὶ αὗται ἀπὸ ἄλλους ἠντλησαν τὴν γνῶσιν· ἡ πρώτη (οἰκουμενικὴ σύνοδος) εἶχε πρὸ αὐτῆς διὰ νὰ μιμηθῇ τὰς πράξεις πολλῶν τοπικῶν συνόδων· ἡ δὲ δευτέρα ἐδέχθη τὴν πρώτην ὡς ὑπόδειγμα καὶ τύπον, τῆς δὲ τρίτης αὕτη μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, μάλιστα καὶ τὴν τετάρτην καθίστα πλουσιωτέραν ἢ μίμησις αὐτῶν καὶ εἰς τὰς ἐπομένας ὑπῆρχον ὡς διδάσκαλοι αἱ προηγηθεῖσαι».

21. Μετάφρασις.

«Ἐξελθε ὀλίγον ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ κοίταξε τὴν νέαν πόλιν, τὸ ταμεῖον αὐτὸ τῆς εὐσεβείας, τὸ κοινὸν αὐτὸ θησαυροφυλάκιον τῶν πλουσίων, εἰς τὸ ὅποιον με τὰς παραινέσεις ἐκείνου (δηλ. τοῦ Βασιλείου) κατατίθενται τὰ περισσεύματα τοῦ πλούτου, τῶρα δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ἀφοῦ ἀποτινάσσουν τὸν σκῶρον καὶ δὲν εὐφραίνουσιν τοὺς κλέπτας καὶ διαφεύγουν τὴν πάλην τοῦ φθόνου καὶ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου· μέσα εἰς τὸ ὅποιον ἡ ἀσθένεια ἀντιμετωπίζεται με φιλοσοφικὴν διάθεσιν καὶ ἡ συμφορὰ μεταβάλλεται εἰς εὐτυχίαν καὶ ἡ συμπάθεια ὑποβάλλεται εἰς δοκιμὴν (ἐξασκεῖται). Ποίαν ἀξίαν ἔχουν συγκρινόμενα πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ αἱ ἐπτάφυλοι Θῆβαι τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ Βαβυλωνία τεῖχη καὶ ὁ τάφος τοῦ Μαυσώλου εἰς τὴν Καρίαν καὶ αἱ Πυραμίδες (τῆς Αἰγύπτου) καὶ ὁ υπερβολικὸς ὄγκος τοῦ Κολοσσοῦ ἢ τὰ μεγέθη καὶ

τοὺς ἱατροὺς, τὰς νοσοκόμους καὶ τὸ προσωπικόν, ἀκόμη καὶ βουστάσιον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἰδρυμάτων. — ἐπτάφυλοι Θῆβαι.... χαλκὸς ἄμετρος· τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἔθεωρουντο ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — τετελευτηκότες... τοῖς πλείστοις μέλεσιν· ἔννοεῖ τοὺς χανσενικούς, οἱ-

νέσσειν ἀποτίθεται, σήτας ἀποσειόμενα καὶ κλέπτας οὐκ εὐφραίνοντα καὶ φθόνον πάλιν καὶ καιροῦ φθορὰν διαφεύγοντα· ἐν ᾧ νόσος φιλοσοφεῖται καὶ συμφορὰ μακαρίζεται καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται. Τί μοι πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον ἐπιτάπνυλοι Θῆβαι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ τείχη Βαβυλώνια καὶ Μανσώλων Καρικὸς τάφος καὶ Πυραμίδες καὶ Κολοσσὸς χαλκὸς ἄμετρος ἢ ναῶν μεγέθη καὶ κάλλη τῶν μηκέτι ὄντων ἄλλα τε ὅσα θανμάζουσιν ἄνθρωποι καὶ ἱστορίαις διδύσασιν...; Οὐκ ἔτι πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἔλεεινόν, ἄνθρωποι νεκροὶ πρὸ θανάτου καὶ τετελευτηκότες τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέλεσιν, ἀπελανθόμενοι πόλεων, οἰκιῶν, ἀγορῶν, ὑδάτων, αὐτῶν τῶν φιλτάτων, ὀνόμασι μᾶλλον ἢ σώμασι γνωριζόμενοι· οὐδὲ προτίθενται συνόδοις τε καὶ συλλόγοις κατὰ συζυγίαν τε καὶ συναυλίαν, μηκέτ' ἐλεούμενοι διὰ τὴν νόσον, ἀλλὰ μισούμενοι... Ἐκεῖνός γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν ἀνθρώπους ὄντας, ἀνθρώπων μὴ καταφρονεῖν, μηδ' ἀτιμάζειν Χριστὸν τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀπανθρωπίας».

22. ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΥΠΟ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ (Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

«Χαῖρέ μοι, ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον... Χαίρετε, Ναζωραίων χοροστασίαι, ψαλμοῦν ἀρμονίαι, στάσεις πάννηχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκοσμία, χερῶν, ὀφθαλμῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοί, πρὸς Θεὸν

τινες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν κυριολεκτικῶς νεκροὶ πρὸ τοῦ θανάτου· σήμερον ἢ νόσος τοῦ Χάνσεν δὲν ἔχει τοιαύτην φοβερὰν ἐξέλιξιν καὶ θεραπεύεται συχνάκις. — μισούμενοι· ἐννοεῖ, ὅτι οἱ ἐπαίται γίνονται ἐνοχλητικοί. — τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν· πρβλ. Ρωμ. ιβ', 5: «οἱ πολλοὶ ἐν σώμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» καὶ Ἐφ. α', 22-23: «καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ».

22. Περικοπή ἐκ τοῦ «Συντακτηρίου λόγου», διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, παραιτηθεὶς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετᾷ τὸ ποίμνιόν του (Ἐ.Π. 36, 489-492).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά: ἐπίφθονος = ὑποκείμενος εἰς φθόνον, διεγείρων τὸν φθόνον, ἐπίζηλος. — χοροστασία = σύστασις καὶ ἐκτέλεσις χοροῦ (ψαλμῶν). — σύστημα = ὀργανωμένη τάξις. — ἀντιλήπτωρ = προ-

τὰ κάλλη τῶν ναῶν, ποὺ δὲν ὑπάρχουν πλέον, καὶ ὅσα ἄλλα θαυμάζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἐξιστοροῦν...; (Μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Μ. Βασιλείου) δὲν εὐρίσκεται πλέον μπροστὰ εἰς τὰ μάτια μας θέαμα φοβερὸν καὶ ἐλεεινόν, ἄνθρωποι ποὺ εἶναι νεκροὶ πρὶν ἀποθάνουν καὶ ποὺ ἔχουν ἀποθάνει (ἀχρηστευθῇ) ὡς πρὸς τὰ πλεῖστα μέλη τοῦ σώματος, ποὺ ἐκδιώκονται ἀπὸ τὰς πόλεις, ἀπὸ τὰ σπίτια, ἀπὸ τὰς ἀγοράς, ἀπὸ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς φιλάτους, ποὺ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ὀνόματα μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὰ σώματα· οὐδὲ εἶναι πλέον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς συναθροίσεις καὶ τὰς συνάξεις (οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ) κατὰ ζεύγη καὶ ὁμάδας, ποὺ τραγουδοῦν θλιβερά, χωρὶς νὰ ἐλεοῦνται διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ προκαλοῦντες τὸ μῖσος... Ἐκεῖνος (ὁ Βασίλειος) περισσότερο ἀπὸ ὅλους μᾶς ἔπεισε τῷ ὄντι, ὅτι, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἄνθρωποι, δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε μὲ τὴν ἀπανθρωπίαν μας πρὸς ἐκείνους (τοὺς πάσχοντας) νὰ προσβάλλωμεν τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ μία κεφαλὴ ὅλων μας».

22. Μετάφρασις.

«Χαῖρε πρὸς χάριν μου, ἐπισκοπικὴ καθέδρα, τὸ ὕψος τοῦτο, ποὺ προκαλεῖ τὸν φθόνον καὶ εἶναι ἐπικίνδυνον, σύνοδος ἀρχιερέων... Χαίρετε, χοροστασίαι τῶν Χριστιανῶν, ἀρμονίαι τῶν ψαλμωδιῶν, ὁλονυκτίαι, σεμνότης τῶν παρθένων, εὐκοσμία τῶν γυναικῶν, ὀργανωμέναι τάξεις χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, μάτια τῶν πτωχῶν, ποὺ βλέπουν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς. Χαίρετε οἰκογένειαι, ποὺ εἴσθε φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ προστάται εἰς τὴν ἰδικήν μου ἀσθένειαν. Χαίρετε, θερμοὶ θαυμασταὶ τῶν λόγων μου καὶ δρόμοι καὶ συγκεντρώσεις τοῦ πλήθους

στάτης, ὑπερασπιστής. — καὶ δρόμοι... καὶ κιγκλῖς· πολυσύνδετον σχῆμα. — συνδρομή = συγκέντρωσις πλήθους. — γραφίς = ὄργανον, κάλαμος, πέννα. κροτέω - ὦ = κτυπῶ μὲ κρότον. — βοάω - ὦ = κραυγάζω, φωνάζω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ναζωραῖοι· οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ναζωραίου, οἱ Χριστιανοί. Εἰς μερικὰ χειρόγραφα ὑπάρχει ἡ λέξις Ναζιραῖοι = κεχωρισμένοι διὰ τὸν Θεόν, μοναχοί. — χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα· ἦσαν ὀργανωμέναι τάξεις, περιθαλπόμεναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. — γραφίδες· τὰ ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐκράτουν στενογραφημένας ἢ μὴ σημειώσεις ἐκ τῶν κηρυγμάτων τῶν μεγάλων Πατέρων. — κιγκλῖς· κιγκλίδωμα, ποὺ ἐχώριζε τὸ θυσιαστήριον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ· τὸ ὑψηλὸν τέμπλον παρουσιάσθη βραδύτερον. — κροτήσατε χεῖρας...· σχήματα ρητορικῆς ὑπερβολῆς,

καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. Χαίρετε, οἰκοὶ φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. Χαίρετε, τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταὶ καὶ δρόμοι καὶ συνδρομαὶ καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι καὶ ἡ βιαζομένη κυγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὠθιζομένοις. Χαίρετε, ὦ βασιλεῖς, καὶ βασίλεια, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστόν, οὐκ οἶδα· Θεῷ δὲ τὸ πλεῖον ἄπιστον. Κροτήσατε χεῖρας, ὁδὸν βοήσατε, ἄρατε εἰς ὕψος τὸν ρήτορα ὑμῶν. Σεσίγηκεν ὑμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ ἄλως· οὐ μὴν σιγήσεται παντάπασι· μαχήσεται γὰρ διὰ χειρὸς καὶ μέλανος· τὸ δ' οὖν παρὸν σεσιγήκαυεν ».

23. ΤΟ ΗΡΩΪΚΟΝ ΦΡΟΝΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Πολλὰ τὰ κύματα καὶ χαλεπὸν τὸ κλυδώνιον· ἀλλ' οὐ δεδοίκαμεν μὴ καταποντισθῶμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς πέτρας ἐστήκαμεν. Μαινέσθω ἡ θάλασσα, πέτραν διαλῦσαι οὐ δύναται· ἐγειρέσθω τὰ κύματα, τοῦ Ἰησοῦ τὸ πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἰσχύει. Τί δεδοίκαμεν; Εἰπέ μοι. Τὸν θάνατον; Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ἄλλ' ἐξορίαν; Εἰπέ μοι. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ἀλλὰ χρημάτων δήμευσιν; Οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δήλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν δυνάμεθα· καὶ τὰ φοβερὰ τοῦ κόσμου ἐμοὶ εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ χρηστὰ καταγέλαστα. Οὐ πενίαν δέδοικα, οὐ πλοῦτον ἐπιθυμῶ· οὐ θάνατον φοβοῦμαι, οὐ ζῆσαι εὐχομαι, εἰ μὴ διὰ τὴν ὑμετέραν προκοπὴν. Διὸ καὶ τὰ νῦν ὑπομιμνήσκω καὶ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν θαρρεῖν ἀγάπην· οὐδεὶς γὰρ ὑμᾶς ἀποσπάσαι δυνήσεται ».

ἔχοντα ὁμῶς σχέσιν πρὸς τὰς συνηθείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ ἀκροαταὶ ἐχειροκρότουσαν τοὺς διαπρεπεῖς ρήτορας καὶ ἐπευφήμουσαν αὐτούς. — **μαχήσεται διὰ χειρὸς καὶ μέλανος**, δηλαδὴ θά ἐπιδοθῇ εἰς συγγραφικὸν ἔργον, πρᾶγμα τοῦ ἐγίνεσθαι.

23. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου «πρὸ τῆς ἐξορίας» (Ἐ.Π. 52, 427).

καὶ φανερά ἢ κρυμμένα ὄργανα γραφῆς καὶ τὸ κιγκλίδωμα αὐτό, ποὺ καταπιέζεται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ συνωστίζονται, διὰ νὰ ἀκούσουν τὸν Θεῖον λόγον. Χαίρετε, βασιλεῖς καὶ βασιλικά ἀνάκτορα, ὅπως καὶ τὸ ὑπηρετικὸν καὶ οἰκιακὸν προσωπικόν, ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν βασιλέα· ἐὰν ὅμως εἶναι καὶ πιστὸν εἰς τὸν βασιλέα, δὲν γνωρίζω· εἰς τὸν Θεὸν τὸ περισσότερον δὲν εἶναι πιστόν. Κτυπήσατε μὲ κρότον τὰ χέρια σας, φωνάζατε διαπεραστικά (δυνατά), σηκώσατε ὑψηλὰ τὸν ρήτορά σας. Ἔχει σιγήσει διὰ σᾶς ἡ πονηρὰ καὶ φλύαρος (κατὰ τοὺς ἐχθροὺς μου) γλῶσσα, ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ σιωπήσῃ ἐξ ὀλοκλήρου· διότι θὰ ἀγωνίζεται μὲ τὸ χέρι καὶ τὸ μελάνι· κατὰ τὸ παρὸν λοιπὸν ἔχομεν σιωπήσειν».

23. Μετάφρασις.

«Εἶναι πολλὰ τὰ κύματα καὶ φοβερά ἡ τρικυμία· ἀλλὰ δὲν φοβούμεθα μήπως καταποντισθῶμεν· διότι στεκόμεθα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. Ἄς μαίνεται ἡ θάλασσα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ διαλύσῃ τὴν πέτραν· ἄς ἀνυψώνωνται τὰ κύματα, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ καταποντίσουν τὸ πλοῖον τοῦ Ἰησοῦ. Εἶπέ μου : Τί φοβούμεθα ; Τὸν θάνατον ; Δι' ἐμέ ἡ ζωὴ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ τὸ νὰ ἀποθάνω κέρδος. Ἄλλ' εἶπέ μου : Φοβούμεθα τὴν ἐξορίαν ; Εἰς τὸν Κύριον ἀνήκει ἡ γῆ καὶ τὸ σύνολον τῶν μερῶν αὐτῆς. Ἀλλὰ φοβούμεθα δήμευσιν τῆς περιουσίας ; Τίποτε δὲν ἐφέραμεν μέσα εἰς τὸν κόσμον, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἔμπορούμεν νὰ πάρωμεν τίποτε ἐξ αὐτοῦ· καὶ τὰ φοβερά πράγματα τοῦ κόσμου εἶναι ἄξια καταφρονήσεως καὶ τὰ χρήσιμα φαίνονται γελοῖα. Δὲν φοβοῦμαι τὴν πτωχείαν, δὲν ἐπιθυμῶ πλοῦτον· δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, δὲν εὔχομαι νὰ ζήσω παρὰ μόνον διὰ τὴν ἰδικήν σας πνευματικὴν πρόοδον. Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ὑπενθυμίζω καὶ παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἔχη θάρρος· διότι κανεὶς δὲν θὰ ἔμπορέσῃ νὰ σᾶς χωρίσῃ ἀπὸ ἐμέ».

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : χαλεπὸς = δύσκολος, φοβερός. — πλήρωμα = φύσις πλήρης καὶ τελεία· τὸ σύνολον. — χρηστὸς = χρήσιμος, ὠφέλιμος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς· Φιλipp. α', 21. — τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ψαλμ. κγ', 1. — τὰ φοβερά.... εὐκαταφρόνητα· ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τούτων ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις ὑπέμεινε πάσας τὰς κακουχίας καρτερικῶς.

24. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

(Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου).

« Ἄλλος αὐτὸν (Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον) ἔλκει βοηθὸν ἀρπαζόμενος, ἄλλος καλεῖ δικαζόμενος σύνδικον· ἄλλος πεινῶν ὑπὲρ τροφῆς ἱκετεύει, γυμνὸς ὑπὲρ ἐνδύματος· ἄλλος αὐτὸν ἀποδύει· ἄλλος πενήτων εἰς παράκλησιν δεῖται· δεσμῶν ἕτερος ἀπολυθῆναι βοᾷ. Ἐλκει τις αὐτὸν ἄλλος πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· ξένος αἰτεῖ καταγόγιον· ἕτερος παραστὰς χρεὸς δδύρεται· ἄλλος ἐπόπτην καὶ διαλλάκτην τῶν κατ' οἶκον μεταπέμπεται σιάσεων. Οὐδὲ δοῦλος πρὸς ἄλλον καταφεύγει, δεσπότην πικρὰν ὀλοφυρόμενος ἀνανάκτησιν. Χήρα βοᾷ τὸ Ἐλέησον· ἄλλη τὴν ὀρφανίαν δδύρεται. Μυρίαί τῃ πατρὶ καθ' ἐκάστην πρὸς ἐκάστον ὑπὲρ ἐκάστον τροπαί. Ἀρπάζεται τις, καὶ συνήγορος ὁ Πατήρ· λιμὸς ἐνοχλεῖ, καὶ τροφεὺς ἐκ συνηγόρου γίνεται· νοσεῖ τις, καὶ εἰς ἱατρὸν ὁ τροφεὺς μεταβάλλεται· πένθει τις περιπέπτωκε, καὶ ὁ νοσοκόμος εὐρίσκεται παραμύθιον· ξένων ἐπέστη φροντίς, καὶ ξενοδόχος ὁ πάντα γερονὸς ἀναδείκνυται ».

25. ΟΛΥΜΠΙΑΣ Ἡ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ

(Παλλαδίου, ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως).

« Ὀλυμπιάς πάντα τὸν ἄπειρον ἐκείνον καὶ ἀμέτρητον πλοῦτον διασκορπίσασα, πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως ἐπήρκεσεν. Οὔτε γὰρ πόλις, οὐ χώρα, οὐκ ἔρημος, οὐ νῆσος, οὐκ ἐσχατιὰ ἄμοιρος ἔμεινε τῶν ταύτης ἐπιδόσεων τῆς αὐοιδίμου. Ἀλλ' ἐπήρκεσε καὶ ἐκκλησίαις εἰς

24. Περικοπὴ ἐκ λόγου τοῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου εἰς τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, διασφωζομένη καὶ παρατιθεμένη ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ τοῦ μεγάλου Φωτίου, κεφ. σογ' (Ἑ.Π. 104, 229 - 232).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : σύνδικος = συνήγορος, ὑπερασπιστής. — ἄλλος... ἄλλος... ἄλλος· σχῆμα ἀπαριθμήσεως. — δεῖται = ἔχει ἀνάγκην. — δεσμά = φυλακή. — μεταπέμπομαι = στέλλω καὶ προσκαλῶ. — καθ' ἐκάστην... ὑπὲρ ἐκάστον· παρήχησις. — εὐρίσκομαι = εὐρίσκω· εἰμαι, κεῖμαι, ὑπάρχω. — παραμύθιον = παραίνεσις, προτρεπτικός λόγος, πράυνσις, παρηγορία. — Ἡ ὅλη περικοπὴ εἶναι πλήρης ρητορικῶν σχημάτων.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις : πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· κατὰ τὸν Παλλάδιον ὁ Χρυσόστομος ἔκτισε πολλὰ νοσοκομεῖα. — χήρα... ὀρφανίαν· εἶναι γνωστόν, ὅτι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὁ Χρυσόστομος εἶχεν ὀργανώσει τὴν καθημερινὴν διατροφήν τριῶν χιλιάδων χηρῶν καὶ παρθένων, ὡς μαρτυρεῖ

24. Μετάφρασις.

«Ὁ ἓνας σύρει αὐτὸν (τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον), καθὼς τὸν ἀρπάζει ὡς βοηθόν, ἄλλος, ποὺ δικάζεται, τὸν προσκαλεῖ ὡς συνήγορον· ἄλλος, ποὺ πεινᾷ, τὸν ἱκετεύει διὰ τροφήν, ὁ γυμνὸς δι' ἔνδυμα· ἄλλος παρακαλῶν τοῦ παίρνει τὰ ἰδικά του ροῦχα· ἄλλος, ποὺ πενθεῖ, τὸν ἔχει ἀνάγκην πρὸς παρηγορίαν· ἄλλος τὸν παρακαλεῖ μὲ δυνατὴν φωνὴν διὰ νὰ ἀπολυθῇ ἀπὸ τὴν φυλακὴν. Κάποιος ἄλλος τὸν σύρει νὰ ἐπισκεφθῇ ἀσθενεῖς· ξένος ζητεῖ καταφύγιον· ἄλλος, ἀφοῦ τὸν πλησιάσῃ, ὀδύρεται διὰ κάποιον χρέος· ἄλλος στέλλει καὶ τὸν προσκαλεῖ ὡς ἐπόπτην καὶ συμφιλιωτὴν μέσα εἰς τὸ σπίτι του, ὅπου ὑπάρχουν ἔριδες. Οὔτε ὁ δοῦλος καταφεύγει εἰς ἄλλον, ὅταν κλαίῃ μὲ στεναγμούς διὰ τὴν σκληρὰν ὀργὴν τοῦ κυρίου. Ἡ χήρα φωνάζει δυνατὰ τὸ «ἐλέησον»· ἄλλη ὀδύρεται διὰ τὴν ὀρφάνιαν. Ἀναριθμητοὶ εἶναι εἰς τὸν πατέρα αἱ ἀσχολίαι κάθε ἡμέραν πρὸς τὸν καθένα διὰ τὸν καθένα. Συλλαμβάνεται κάποιος βία καὶ παρουσιάζεται συνήγορος ὁ πατήρ· πεῖνα ἐνοχλεῖ καὶ ἀμέσως ἐκ συνηγόρου γίνεται τροφεύς· εἶναι κάποιος ἀσθενής, ὁ τροφεύς μεταβάλλεται καὶ εἰς ἱατρὸν· εἰς πένθος ἔχει πέσει κάποιος καὶ ὁ νοσοκόμος εὗρίσκει παρηγορητικὸν λόγον (ἢ ὑπάρχει ὡς παρηγορία)· ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς φροντίδος τῶν ξένων· καὶ ἀναδεικνύεται ξενοδόχος ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει γίνει τὰ πάντα».

25. Μετάφρασις.

«Ἡ Ὀλυμπιάς, ἀφοῦ διεσκόρπισε (μὲ τὰς ἀγαθοεργίας) ὅλον τὸν ἀπέραντον καὶ ἀμέτρητον ἐκεῖνον πλοῦτον, τὸν ὅποιον εἶχεν, ἐβοήθησεν ὅλους εἰλικρινῶς καὶ χωρὶς διάκρισιν. Διότι οὔτε πόλις, οὔτε χώρα, οὔτε ἔρημος, οὔτε νησί, οὔτε ἡ τελευταία γωνία ἔμεινε χωρὶς νὰ

ὁ ἴδιος, προσθέτων, ὅτι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας παρείχετο βοήθεια « τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ κάμνουσι, τοῖς ὑγιαίνουσι, τοῖς ἀποδημοῦσι, τοῖς τὰ σώματα λελωθμένοις » καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους. Καὶ κατὰ τὸν Παλλάδιον ἡ κοινωνικὴ δράσις τοῦ Χρυσοστόμου περιελάμβανε πλείστους τομεῖς, ὡς ἦσαν « ἡ τῶν χηρῶν κηδεμονία, ἡ τῶν παρθένων παραμυθία, ἡ τῶν ἀρρωστούντων νοσοκομία, ἡ τῶν καταπονουμένων ἐπικουρία, ἡ τῶν πλανωμένων ἐπιστροφή, ἡ τῶν συντετριμμένων φροντίς, ἡ τῶν ἐν φυλακαῖς ἐπίσκεψις ».

25. Περικοπὴ ἐκ τοῦ « περὶ Ὀλυμπιάδος » κεφ. ρμδ' τῆς « Λαυσαϊκῆς Ἱστορίας » τοῦ Παλλადίου ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως (Ἐ.Π. 34, 1249- 1250).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἐπαρκῶ τινι = βοηθῶ, ὑποστηρί-

ἀναθήματα ἱερουργικά καὶ μοναστηρίους καὶ κοινοβίους καὶ πτωχο-
τροφεῖους καὶ φυλακαῖς καὶ τοῖς ἐν ἐξορίαις καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν οἰ-
κουμένην κατασπείρασα ταῖς ἐλεημοσύναις... Οὐ μικροὺς ἀγῶνας ἡ-
γωνίσαστο ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ· ἀμέτροις δακρύοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡ-
μέραν ἀνενδεῶς συμβιώσασα· ὑποταττομένη πάσῃ φύσει ἀνθρωπίνῃ
διὰ τὸν Κύριον· μετὰ πάσης εὐλαβείας ὑποκλινομένη τοῖς ἐπισκόποις
καὶ τοῖς ἁγίοις· σέβουσα τὸ πρεσβυτέριον· τιμῶσα τὸν κλῆρον· αἰδου-
μένη τὴν ἄσκησιν· ἀποδεχομένη παρθενίαν· χηρεῖα ἐπαρκοῦσα· ὄρφα-
νίαν ἀνατρεφομένη· γήρως ὑπερασπίζουσα· ἀσθενοῦντας ἐπισκεπτο-
μένη· ἁμαρτωλοῖς συμπενοῦσα· πεπλανημένους ὁδηγοῦσα· τοὺς πάν-
τας ἐλεοῦσα· τοὺς πενομένους ἀφειδῶς οἰκτείρουσα· πολλὰς τε τῶν
ἀπίστων κατηχήσασα γυναῖκας καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπικουρήσασα,
ἀειμνηστον χρηστότητος ὄνομα διὰ παντὸς τοῦ βίου κατηλέησεν. Ἀπὸ
δουλείας εἰς ἐλευθερίαν τῶν οἰκετῶν μυρίων ἐσμὸν ἀνακαλεσαμένη,
ἰσοτίμους τῆς ἰδίας εὐγενείας ἀπέφηεν... Αὕτη καὶ ὁμολογίας κατη-
ξιώθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πολλὰς δεξαμένη νιφάδας ἀκαίρων κατηγο-
ριῶν (ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χρυσοστόμου). Ἦς τὸν βίον ἐν ὁμολο-
γηταῖς κρύνουσιν, ὅσοι τῶν εὐσεβῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἰκοῦ-
σιν· ἥτις τὰ θανάτου ἐκινδύνευσε τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγῶσι· καὶ ἐν τούτοις
τελευτήσασα, τὸ μακάριον ἤρατο κλέος ».

ζω. — ἀπλῶς = εἰλικρινῶς, ἀνεξαιρέτως, ἀπολύτως. — ἐσχατιὰ = ἐσχα-
τον μέρος, ἄκρα, τελευταῖον ὄριον. — ἐπίδοσις = αὐθόρμητος, ἐκούσια δόσις,
εἰσφορά, δωρεά. — ἄμοιρος = ὁ ἀνευ μοίρας, μετοχής. — αἰδέομαι-οὔμαι = ἔχω
ἐν τιμῇ, σέβομαι. — ἀποδέχομαι = παραδέχομαι. — ἀφειδῶς = ἀνευ φειδοῦς,
ἀφθόνως, προθύμως. — κατελεέω-ω = αἰσθάνομαι μέγαν οἶκτον πρὸς κάποιον,
τὸν λυποῦμαι πολὺ. — ἐσμὸς = σμῆνος, πλήθος. — ἀνακαλοῦμαι = ἐπαναφέρω.
— ἀποφαίνω = καθιστῶ φανερόν· ἀποκαλύπτω· παριστῶ, παρουσιάζω. — ἀκαι-
ρος = ἄτοπος, ὀχληρὸς. — αἴρομαι (ἀόρ. ἡράμην) = λαμβάνω δι' ἑμαυτὸν,
δέχομαι. — Ἡ περικοπὴ ἔχει ἀσύνδετα σχήματα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁλυμπιάς· ἡ πλέον γνωστὴ διακόνισ-
σα τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, χειροτονηθεῖσα εἰς τὸ διακονικὸν ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ
ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου. Ἡ δρᾶσις ταύτης συνεδέθη στε-
νῶτα μὲ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. — συμβιώσασα·
ἡ Ὁλυμπιάς ἐξῆλ μετ' ἄλλων παρθένων εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς Ἰδρυθὲν ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει μοναστήριον. — χηρεῖα : . . κατηλέησεν· μνημονεύονται μερικοὶ ἐκ τῶν
τομέων τῆς ἐργασίας τῶν διακονισσῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ κατήχησις

πάρη μέρος από τὰς δωρεὰς τῆς ἀλησμονήτου αὐτῆς γυναικός. Ἀλλὰ ἐβοήθησε καὶ ἐκκλησίας μὲ ἀφιερώματα χρήσιμα εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λατρείας καὶ μοναστήρια καὶ κοινόβια καὶ πτωχοτροφεῖα καὶ φυλακὰς καὶ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ ὅλην ἀνεξαίρετως τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ τὴν ἔσπειρε πυκνὰ μὲ τὰς ἐλεημοσύνας... Ἔκαμε μεγάλους ἀγῶνας πρὸς χάριν τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ· ἀφοῦ ἔζησε νύκτα καὶ ἡμέραν μὲ ἀμέτρητα δάκρυα ζῶσα μαζί μὲ ἄλλας χωρὶς ἀνάγκας· δεικνύουσα ὑποταγὴν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς χάριν τοῦ Κυρίου· ἐκδηλώνουσα κάθε εὐλάβειαν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἁγίους· παρουσιάζουσα σεβασμὸν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους· ἀπονέμουσα τιμὴν εἰς τὸν κλῆρον· σεβομένη τὴν ἄσκησιν· παραδεχομένη τὸν θεσμὸν τῆς παρθενίας· ὑποστηρίζουσα τὴν τάξιν τῶν χηρῶν· φροντίζουσα διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν ὀρφανῶν· προστατεύουσα τὴν γεροντικὴν ηλικίαν· ἐπισκεπτομένη τοὺς ἀσθενεῖς· ἔχουσα πένθος μαζί μὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· ὁδηγοῦσα αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκτραπῇ ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ὁδόν· δεικνύουσα ἔλεος πρὸς ὅλους· ἐκδηλοῦσα χωρὶς περιορισμὸν οἶκτον πρὸς τοὺς πτωχοὺς· καὶ ἀφοῦ κατήχησε πολλὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἄπιστοι, καὶ ἐβοήθησε νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ἔχασε μὲ μεγάλῃν εὐσπλαγχνίαν εἰς αὐτάς δι' ὁλόκληρον τὴν ζωὴν ἀλησμόνητον ὄνομα καλωσύνης. Ἀφοῦ ἐπανάφερεν ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν πλῆθος ἀναριθμήτων ὑπηρετῶν, τοὺς παρουσίασεν ἰσοτίμους μὲ τὴν ἰδικήν της εὐγενῆ καταγωγὴν... Αὕτη εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ὁμολογήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἀφοῦ ἐδέχθη πολλὰς νιφάδας ἀτόπων (ἀδικῶν) κατηγοριῶν. Δι' αὐτό, ὅσοι εὐσεβεῖς κατοικοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, θεωροῦν τὴν ζωὴν της ὡς ζωὴν μιᾶς ἀπὸ τὰς ὁμολογητρίας, ἣ ὁποία μέχρι θανάτου ἐκινδύνευσε εἰς τοὺς ἀγῶνας κατὰ Θεόν· καὶ ἀφοῦ ἀπέθανε μέσα εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, ἐδέχθη τὴν μακαρίαν δόξαν».

τῶν ἀπίστων ἢ τῶν πρὸς τὸ βάπτισμα προετοιμαζομένων γυναικῶν. — **ἀκαίρων κατηγοριῶν**· ταῦτας ἐδέχθη ἡ Ὀλυμπιάς ἐκ τῶν ἐχθρῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Κυρίως κατηγορήθη δι' ἀνυπακοήν εἰς τοὺς ἐξορίσαντας τὸν Χρυσόστομον. — **τελευτήσασα**· πιθανῶς ἐξόριστος εἰς τὴν Νικομήδειαν. — **μακάριον ἦρατο κλέος**· ἡ μνήμη τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς μὲν τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἑορτάζεται τὴν 25ην Ἰουλίου, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν τὴν 17ην Δεκεμβρίου.

26. ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου).

«Ὡσπερ δὲ οἱ ἔμποροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὕδατος, ἵνα ἐκεῖ εὕρωσι μαργαρίτας, εἰς στέφανον ποιοῦντας βασιλικόν, καὶ πορφύραν, οὕτω καὶ οἱ μονάζοντες, γυμνοὶ ἐξέρχονται τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους καὶ ἀπὸ τῶν βαθέων λαμβάνουσι καὶ ἀναφέρουσι τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινὸν καὶ πόλιν φωτεινὴν καὶ δῆμον ἀγγελικόν».

27. Η ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Κοινωνίαν γὰρ βίου τελεωτάτην ἐγὼ καλῶ, ἐν ἣ κτήσεως μὲν ιδιότης ἐξώρισται, γνώμης δὲ ἐναντιώσεις ἀτελήλῃται, ταραχὴ δὲ πᾶσα καὶ φιλονεικία καὶ ἔριδες ἐκ ποδῶν ἐστήκασιν· κοινὰ δὲ τὰ σύμπαντα, ψυχαί, γνῶμαι, σώματα καὶ ὅσοις τὰ σώματα τρέφεται καὶ θεραπεύεται· κοινὸς ὁ Θεός, κοινὸν τὸ τῆς εὐσεβείας ἐμπόρευμα, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ πόνοι, κοινοὶ οἱ στέφανοι, εἰς οἱ πολλοί, καὶ ὁ εἰς οὐ μόνος, ἀλλ' ἐν πλείοσι.

Τὶ ταύτης τῆς πολιτείας ἴσον; Τὶ δὲ μακαριώτερον; Τὶ τῆς συν-

26. Περικοπὴ λόγου ἀποδοιμένου εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (Ἑ.Π. 34, 612). Ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅστις ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ ἐὰν δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Μακαρίου, εἶναι ἀξιόλογος.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἔμπορος = ἐπιβαίνων πλοίου, ὁ ταξιδιώτης. — προχωρέω-ῶ = εἶμαι κατ'ἀλληλος. — Ἡ ὅλη περικοπὴ εἶναι πλήρης ὥραιων παρομοιώσεων καὶ ζωηρῶν εἰκόνων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : πορφύρα· κογχύλιον, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται ὁμώνυμος ἐρυθρὰ χρωστικὴ οὐσία μὲ ἰώδεις ἀποχρώσεις. Συνεκδοχικῶς πορφύρα ὀνομάζεται καὶ τὸ πορφυροβαφὲς ἐνδυμα τῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων. — κατέρχονται εἰς βυθόν... εἰς τὴν ἄβυσσον· ἡ ἔκφρασις ὑπενθυμίζει τὴν ἐξῆς διατύπωσιν τοῦ ἐπιφανοῦς συγχρόνου γερμανοῦ φιλοσόφου Χέσσεν (Hessen), ὁ ὁποῖος γράφει : « Ἡ ψυχὴ των (τῶν μοναχῶν) ἦτο ἐσωτερικῶς συνδεδεμένη μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οὗτοι ἐδέχθησαν τρόπον τινὰ ἐπάνω των ὅλας τὰς φροντίδας καὶ τοὺς ἀγῶνας, ὅλους τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέβησαν μαζί των εἰς τὴν βαθυτάτην ἄβυσσον τῆς ἀνάγκης τῶν ἀδελ-

26. Μετάφρασις.

«Καθὼς ἀκριβῶς δὲ οἱ ἔμποροι κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, τρόπον τινὰ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ εὔρουν ἐκεῖ μαργαρίτας, ποὺ στολίζουν τὸ βασιλικὸν στέμμα, καὶ πορφύραν, τοιούτοτρόπως καὶ οἱ μοναχοὶ ἐξέρχονται γυμνοὶ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὸ ἀπύθμενον βάθος τοῦ σκότους καὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ βάθη καὶ φέρουν ἐπάνω πολυτίμους λίθους, ποὺ εἶναι κατάλληλοι διὰ τὸ στεφάνι τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, διὰ τὸν νέον αἰῶνα καὶ τὴν φωτεινὴν πόλιν καὶ τὸν ἀγγελικὸν λαόν».

27. Μετάφρασις.

«Διότι ἐγὼ ὀνομάζω (τὸ κοινόβιον) τελειοτάτην κοινωνίαν τοῦ βίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἐξορισθῇ ἡ ιδιότης τῆς ιδιοκτησίας (κατοχῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν) καὶ ἔχει ἐκδιωχθῇ ἡ ἀντίθεσις γνώμων, ἐνῶ κάθε ταραχὴ καὶ φιλονεικία καὶ ἔριδες ἔχουν ἀπομακρυνθῇ· κοινὰ δὲ εἶναι ὅλα, αἱ ψυχαί, αἱ γνώμαι καὶ ὅλα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα τρέφονται καὶ φροντίζονται τὰ σώματα· κοινὸς ὁ Θεός, κοινὸν τὸ πρὸς διαπραγμάτευσιν ἀντικείμενον τῆς εὐσεβείας, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ κόποι, κοινὰ τὰ στεφάνια, ἓνας εἶναι οἱ πολλοὶ καὶ ὁ ἓνας δὲν εἶναι μόνος, ἀλλὰ μέσα εἰς περισσοτέρους. Τί εἶναι ἰσάζιον πρὸς τὴν πολιτείαν αὐτὴν; Τί δὲ περισσότερο εὐτυχές; Τί δὲ τελειότερον ἀπὸ τὴν σύνδεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν; Τί δὲ περισσότερο θελκτικὸν ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ἡθῶν

φῶν. Τοιούτοτρόπως δὲν ἐξησαν μόνον τὴν ἰδικὴν των ζωὴν, ἀλλὰ συνέζησαν μέσα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ βάθη των τὴν ζωὴν τῶν ἀδελφῶν».

27. Περικοπή ἐκ τῶν « Ἀσκητικῶν Διατάξεων » τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ ἀκριβέστερον ἐκ τοῦ κεφ. 17' αὐτῶν ('Ε.Π. 31, 1381).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** τέλεος-α-ον = τέλειος. — ἐναντίωσις = ἀντίθεσις. — κοινὰ... κοινός... κοινή... σχῆμα ἀπαριθμήσεως καὶ ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου. — ἐμπόρευμα = ἀντικείμενον, προϊόν πρὸς ἀγοραπωλησίαν καὶ διαπραγμάτευσιν. — Τί ταύτης ... χαριέστερον; "Ἀνθρωποι" σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — ἀκριβῆς = ὁ μετ' ἀκριβείας γινόμενος, τέλειος. — ἀκρίβεια = τελειότης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Τὸ κοινοβιακὸν αὐτὸ ἰδεῶδες τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπέδρασε τὰ μέγιστα εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν τῆς Δύσεως. Πρὸς αὐτὸ πρέπει νὰ τείνῃ πᾶσα προσπάθεια ἀναγεννήσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου.

αφείας καὶ τῆς ἐνώσεως ἀκριβέστερον ; Τὶ τῆς τῶν ἡθῶν καὶ τῶν ψυχῶν συγκράσεως χαριέστερον ; Ἄνθρωποι ἐκ διαφορῶν γενῶν καὶ χωρῶν κινήθentes εἰς τοσαύτην ἀκριβείαν ταυτότητος συνηρμόσθησαν, ὥστε μίαν ψυχὴν ἐν πολλοῖς σώμασι θεωρεῖσθαι καὶ τὰ πολλὰ σώματα μιᾷ γνώμῃ ὄργανα δεικνύσθαι. Ὁ ἀσθενῶν τὸ σῶμα πολλοὺς ἔχει τῇ διαθέσει συγκάμνοντας· ὁ νοσῶν καὶ καταπίπτων τῇ ψυχῇ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἰωμένους καὶ συνδιανιστῶντας αὐτόν ».

28. ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐχ ὡς τῷ Ἀβραάμ ὥφθη ἐν εἶδει ἄνθρωπον, οὐδὲ ὡς τοῖς προφήταις, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν γέγονεν ἀληθῶς ἄνθρωπος, διέτριψέ τε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ἐθαυματούργησεν, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, καὶ πάντα ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν γέγονε, καὶ ὥράθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐγράφη μὲν εἰς ὑπόμνησιν ἡμῶν καὶ διδαχὴν τῶν τηρικαῦτα μὴ παρόντων, ἵνα μὴ ἐωρακότιες, ἀκούσαντες δὲ καὶ πιστεύσαντες, τύχωμεν τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Κυρίου. Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα, οὐδὲ τῇ ἀναγνώσει σχολάζουσιν, οἱ πατέρες συνείδον, ὥσπερ τινὰς ἀριστείας, ἐν εἰκόσι ταῦτα γράφεσθαι εἰς ὑπόμνησιν σύντομον. Ἀμέλει πολλάκις μὴ κατὰ νοῦν ἔχοντες τὸ τοῦ Κυρίου πάθος, τὴν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ σταυρώσεως ἰδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ὑπόμνησιν

28. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται « Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὁρθοδόξου πίστεως » καὶ εἶναι τμήμα τοῦ γενικωτέρου ἔργου « Πηγὴ γνώσεως » (Ἐ.Π. 94, 1172).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : **τηνικαῦτα** = κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, τότε. — **σχολάζω** = εὐκαιρῶ, εὐρίσκω καιρόν. — **συνοράω-ω** = βλέπω ὁμοῦ· βλέπω διὰ μιᾶς ὡς ἐν συνόλῳ· ἀντιλαμβάνομαι ὁρθῶς, κατανοῶ. — **ἀριστεία** = ἀνδρεία, ἡρωϊκὴ πράξις. — **γράφομαι** = ζωγραφίζομαι. — **ἀμέλει**· ἐπιρ. = βεβαίως, ὄντως, ἀναμφιβόλως. — **ἐκτύπωμα** = εἰκὼν ἢ σχῆμα ἐκτυπών, ἀνάγλυφον· τὸ ἐκφραζόμενον. — **ἐπαλείφω** = ἀλείφω, ἐπιχρίω (τοὺς παλαιστὰς) διὰ λιπῶδους ὕλης· μεταφορικῶς προετοιμάζω κάποιον εἰς ἀγῶνα, παρακινῶ. — **ὁμόδουλος** = σύνδουλος, συνάνθρωπος. — **εὐνοία** = εὐνοϊκὴ διάθεσις, ὀφειλομένη συμπάθεια. — **προσκυνέω-ω** = προσκλίνω μὲ εὐλάβειαν ἐνώπιόν τινος, χαιρετίζω μὲ ὑπόκλισιν· ἀσπάζομαι μετὰ σεβασμοῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Τὰ ἐν τῇ παρούσῃ περικοπῇ λεγόμενα

καὶ τῶν ψυχῶν; "Ἀνθρώποι, ποὺ ἐξεκίνησαν ἀπὸ διαφορετικὰ γένη καὶ χώρας, συνηρμόσθησαν εἰς τόσον μεγάλην τελειότητα ταυτότητος, ὥστε νὰ θεωρῇται, ὅτι εἶναι μία ψυχὴ εἰς πολλὰ σώματα, ἐνῶ τὰ πολλὰ σώματα νὰ παρουσιάζωνται ὡς ὄργανα μιᾶς ψυχῆς. "Ὅποιος ἀσθενεῖ σωματικὰ ἔχει πολλοὺς νὰ ὑποφέρουν ψυχικὰ μαζί του· ὅποιος ἀρρωσταίνει καὶ καταπίπτει ψυχικὰ, ἔχει πολλοὺς, ποὺ τὸν θεραπεύουν καὶ τὸν ἀνορθώνουν ὅλοι μαζί».

28. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἕνεκα τῆς εὐσπλαγχνίας του ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας, δὲν ἐνεφανίσθη ὅπως εἰς τὸν Ἀβραάμ μὲ ἀνθρωπίνην ἀπλῶς μορφήν, οὔτε ὅπως εἰς τοὺς προφῆτας, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος καὶ ἔζησεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ συνανεστράφη τοὺς ἀνθρώπους, ἔκαμε θαύματα, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, καὶ (ἐπειδὴ) ὅλα αὐτὰ ἔχουν γίνει ἀληθινὰ καὶ ἔγινεν ὁρατὸς ἀπὸ ὅλους, δι' αὐτὸ ἔγινεν ἀντικείμενον γραπτῆς ἐξιστορήσεως, διὰ νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ διδασκώμεθα ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἡμεθα παρόντες εἰς αὐτά, ποὺ συνέβησαν τότε, καὶ διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ πιστεύσωμεν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἴδει, ἀλλὰ μόνον ἀκούσαντες. Ἐπειδὴ δὲ δὲν γνωρίζουν ὅλοι γράμματα, οὔτε εὐρίσκουν καιρὸν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν, οἱ πατέρες ἀντελήφθησαν ὡς ὁρθὸν νὰ ζωγραφίζωνται τὰ γεγονότα αὐτὰ εἰς εἰκόνας, ὅπως ἀκριβῶς μερικαὶ ἡρωϊκαὶ πράξεις, διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζωνται συντόμως. Πραγματικὰ, πολλάκις, ἐνῶ δὲν ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἴδωμεν τὴν εἰκόνα τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὸ σωτήριον πάθος, ἀφοῦ ρίψωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας κάτω, προσκυνοῦμεν ὅχι τὴν ὕλην, ἀλλ' αὐτό, ποὺ εἰκονίζεται· ὅπως ἀκριβῶς δὲν προσκυνοῦμεν τὴν ὕλην τοῦ εὐαγγελίου, οὔτε τὴν ὕλην τοῦ Σταυροῦ,

ἀναπτύσσονται ἑκτενῶς ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τοὺς τρεῖς λόγους του ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων ('Ε.Π. 94, 1232 - 1420). — **ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα**· εἰς τοὺς λόγους του ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς χαρακτηρίζει τὰς εἰκόνας « βίβλους τῶν ἀγραμμάτων ». — **«ὥσπερ τινὰς ἀριστείας»**· πρβλ. τὴν φράσιν τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ πατρός, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ εἰκόνες εἶναι « σθηλογραφαὶ εἰς μνήμην τῆς νίκης τῶν ἀριτευσάντων καὶ διατρεψάντων καὶ τῆς αἰσχύνης τῶν ἡττηθέντων καὶ καταβληθέντων ». — **προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ**· εἰς τοὺς ἀναφερθέντας τρεῖς λόγους του γενικῶς ὁ ἱερὸς Δαμασκηνός, διακρίνων μετὰ τῆς λατρείας, ποὺ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν, καὶ τῆς τιμητι-

ἐλθόντες, πεσόντες προσκυνούμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ· ὥσπερ οὐδὲ τῇ ὕλῃ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδὲ τῇ τοῦ σταυροῦ ὕλῃ προσκυνούμεν, ἀλλὰ τῷ ἐκτυπώματι. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς Θεομήτορος. Ἡ γὰρ εἰς αὐτὴν τιμὴ εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα ἀνάγεται· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθήματα, ἐπαλείφοντα ἡμᾶς πρὸς ἀνδρείαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν Θεοῦ. Ἡ πρὸς τοὺς εὐγνωμόνας τῶν ὁμοδοῦλων τιμὴ ἀποδείξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην εὐνοίας καὶ ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει· ἔστι δὲ ἄγραφος ἡ παράδοσις, ὥσπερ καὶ τὸ κατὰ ἀνατολὰς προσκυνεῖν καὶ τὸ προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν καὶ ἕτερα τοῦτοις ὅμοια ».

29. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

(Θεοφυλάκτου Ἀχρίδος).

« Τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς πατέρες μακάριοι καὶ διδάσκαλοι, λάμπαντες διδάγμασί τε καὶ θαύμασι καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καταστάντες παρὰ Θεοῦ ἀμφιδέξιοι, ὧν τὸν πάντα μὲν βίον παραδιδόναι γραφῇ εὐχῆς ἔργον ἐμοί, πλὴν ἀλλὰ κρεῖττον τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως· ὀλίγα δὲ τινα παραθέμενος τοῦ τε

κῆς προσκυνήσεως, ποῦ ἀρμόζει εἰς τὴν εἰκόνα, τονίζει, ὅτι ἡ τιμητικὴ προσκύνησις τῆς εἰκόνης, ἡ ὁποία « πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει », οὐδόλως σημαίνει προσκύνησιν ὕλης. Διὰ τοῦτο τονίζει εἰς τὸν α' λόγον του· « Οὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον καὶ ἐν ὕλῃ κατοικήσαι καταδεξάμενον καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον ». Παρόμοια τονίζει καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης εἰς τοὺς τρεῖς ἀντιρρητικούς του λόγους κατὰ τῶν εἰκονομάχων.

29. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου « Βίος καὶ πολιτεία Κλήμεντος ἀρχιεπισκόπου Βουλγάρων », τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεοφυλάκτον ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος ἢ Βουλγαρίας (ια' αἰών) ('Ε.Π. 126). Αἱ διατυπωθεῖσαι ἀμφιβολίαι ὡς πρὸς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου δὲν εἶναι, πειστικά. Δι' αὐτὸ ἀποκρούονται ὑπὸ πολλῶν σοβαρῶν σλαβολόγων. Τὸ κείμενον τῆς περικοπῆς εἶναι ἐλημμένον ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Ἀναστασίου (Θεσσαλονίκη 1968).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀμφιδέξιος = ἱκανὸς εἰς τὰ δύο χέρια. — τεκμηριῶ — ὧ = ἀποδεικνύω. — ὁ πολὺς = διαπρεπής, σπουδαῖος. — ἀσυνέ-

ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται μὲ τὴν ὕλην. Ἐπίσης αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν Θεομήτορα. Διότι ἡ τιμὴ πρὸς αὐτὴν ἀνάγεται εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα Κύριον· παρόμοιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα παρακινοῦν ἡμᾶς πρὸς ἀνδρείαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς ἀρετῆς τῶν καὶ δόξαν Θεοῦ. Ἡ ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τοὺς εὐγνώμονας ἐκ τῶν συνδούλων (συνανθρώπων) περικλείει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὀφειλομένης συμπαθείας πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην καὶ ἡ ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τὴν εἰκόνα μεταβαίνει εἰς τὸ πρωτότυπον· εἶναι δὲ ἄγραφος ἡ παράδοσις (αὐτή), ὅπως καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν τὸν Σταυρὸν καὶ πολλὰ ἄλλα ὅμοια πρὸς αὐτά».

29. Μετάφρασις.

«Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ἔφεραν τὸ φῶς εἰς τὴν χώραν τῶν Βουλγάρων πατέρες μακάριοι καὶ διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι ἔλαμψαν καὶ μὲ διδασκαλίας καὶ μὲ θαύματα καὶ οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἱκανοὶ τόσον εἰς τὸν (ἅγιον) βίον, ὅσον καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν, ὁλοκλήρου τῆς ζωῆς τῶν ὁποίων ἡ γραπτὴ ἐξιστόρησις ἀπὸ ἐμὲ εἶναι μὲν εὐχῆς ἔργον, ἀλλ' ὅμως ἀνώτερον τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου· ἀφοῦ δὲ παραθέσω ὀλίγα, θὰ ἀποδείξω καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χάριν καὶ θὰ δείξω εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἰς ἡμᾶς δὲν ἔχει ὑποστῇ ἀλλοίωσιν ἡ (ἀνθρωπίνη) φύσις, ἀλλ' ἔχει διαστραφῇ ἡ (ἐλευθέρα) θέλησις.

τως = ἀκατανοήτως. — γένος... εἶχον· σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον. — αὐχμηρὸς = ἀνυδρὸς, κατάξηρος, τραχύς. — τὰ γράμματα = τὸ σύνολον τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. — δῆξ = εὐφυής. — ἔκκριτος = ἐπιλεκτος, ἐξάιρετος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Μεθόδιος· ἐγεννήθη περὶ τὸ 815 καὶ ἀπέθανε τὸ 885. — Κύριλλος· εἶναι τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μεθοδίου Κωνσταντῖνος, ὅταν ἐκάρη μοναχὸς ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Ὁ Κύριλλος ἐγεννήθη τῷ 826 ἢ 827 καὶ ἀπέθανε τῷ 869. — Παννόνων... Μοράβου· οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφώτισαν σχεδὸν πάσας τὰς σλαβικὰς χώρας, ἀλλ' ἔδρασαν κυρίως εἰς τὴν Παννονίαν καὶ Μοραβίαν. — πολὺς τὴν ἔξω φιλοσοφίαν· εἰς τὸν Κύριλλον, ὁ ὁποῖος διέτελεσε καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐδόθη ὁ σπάνιος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τίτλος τοῦ « φιλοσόφου ». — αὐχμηρῷ τόπῳ· Β' Πέτρ. α', 19. — πρὸς τὸν Παράκλητον... τοῦ λόγου βοήθεια· πρβλ. Πράξ. β', 4. — γράμματα ἐξευρέσθαι· οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφεύρον τὴν λεγομένην « γλαγολιτικήν » (γλαγὸλ = λόγος) σλαβι-

Θεοῦ τὴν φιланθρωπίαν καὶ τὴν χάριν τεκμηριώσομαι καὶ δείξω πᾶσιν ἀνθρώποις, ὥς οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν ἡλλοίωται, ἀλλὰ διέστραπτται ἡ προαίρεσις.

Τίνες οὖν οἱ πατέρες οὗτοι, τάχα ζητεῖτε μαθεῖν ; Μεθόδιος, δς τὴν Παννόνων ἐπαρχίαν ἐκόσμησεν, ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου γενόμενος, καὶ Κύριλλος, ὁ πολὺς μὲν τὴν ἔξω φιλοσοφίαν, πλείων δὲ τὴν ἔσω.

Ἐπεὶ δὲ τὸ τῶν Σθλοβενῶν γένος εἴτ' οὖν Βουλγάρων ἀσυνέτως εἶχον τῶν ἐν Ἑλλάδι γλώττῃ συντεθειμένων γραφῶν, ζημίαν ἡγοῦντο τοῦτο μερίστην οἱ ἅγιοι, καὶ τὸ μὴ τὸν λύχνον τῶν γραφῶν ἐπαναπτεσθαι τῷ τῶν Βουλγάρων ἀνχμηρῷ τόπῳ ἀπαρακλήτου λύπης ἐποιοῦντο ὑπόθεοιν.

Τὶ γοῦν ποιοῦσι ; Πρὸς τὸν παράκλητον ἀποβλέπουσιν, οὗ πρῶτον δῶρον αἱ γλῶσσαι καὶ τοῦ λόγου βοήθεια. Καὶ παρὰ τούτων τὴν χάριν ταύτην αἰτοῦνται, γράμματά τε ἐξευρέσθαι, δασύτητι Βουλγάρου γλώττης κατάλληλα, καὶ δυναθῆναι τὰς θείας γραφὰς πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ ἔθνους (τῇ ἐρμηνείᾳ) μεταγαγεῖν. Τυχόντες οὖν τοῦ εὐκταίου τούτου χαρίσματος ἐξευρίσκουσι μὲν τὰ Σθλοβενικά γράμματα, ἐρμηνεύουσι δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος γλώττης εἰς τὴν Βουλγαρικὴν, ποιοῦνται δὲ σπουδὴν τοῖς δυνέτοις τῶν μαθητῶν παραδοῦναι τὰ θεῖα μαθήματα· οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῆς διδασκαλικῆς ταύτης πηγῆς ἔπινον, ὧν ἕκκριτοὶ τε καὶ τοῦ χοροῦ κορυφαῖοι Γοράσδος τε καὶ Κλήμης καὶ Ναοῦμ καὶ Ἀγγελάριος καὶ Σάββας ».

30. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

(Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης).

« Ἐγούμεθα δεῖν πρὸς Λατίνους ποιουμένους τὸν λόγον, ἀρχὴν τινα ἐπινοῆσαι τῷ νυνὶ λόγῳ, τὸ εὐλογον μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσιν. Ἡ δὲ ἐστὶ τὴν αἰτίαν ἰδεῖν, δι' ἣν ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πόλεμος ἤρξατο μὲν καὶ

κὴν γραφὴν, τῆς ὁποίας τὰ περισσότερα γράμματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. — Βουλγάρου γλώττης· συνεκδοχικῶς ἐννοεῖται γενικῶς ἡ σλαβικὴ γλῶσσα. — ἐρμηνεύουσι... εἰς τὴν βουλγαρικὴν· οἱ δύο ἀδελφοὶ μετέφρασαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα εἰς τὴν σλαβικὴν, διότι, ὥς λέγει ὁ Ντβόρνικ, « ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ τῶν πνεύματος, τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ φιλελευθέρου, τὸ ὅποῖον σέβεται τὴν ὀντότητα ἀτόμων καὶ ἔθνων ». — κορυφαῖος τοῦ χοροῦ· ὁ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ χοροῦ εἰς τὰς παραστάσεις τῶν τραγωδιῶν. — Γοράσδος... Σάββας· οὗτοι, μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν, διωχθέντες ὑπὸ τῶν λατίνων, « τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν ».

Ποῖοι λοιπὸν ἦσαν οἱ πατέρες αὐτοί, ἵσως ζητεῖτε νὰ μάθετε; Ὁ Μεθόδιος, ὁ ὁποῖος ἐστόλισε τὴν ἐπαρχίαν τῶν Παννόνων, ἀφοῦ ἔγινεν ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου, καὶ ὁ Κύριλλος, ὁ σπουδαῖος μὲν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν φιλοσοφίαν, πολὺ δὲ σπουδαιότερος κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν...

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ γένος τῶν Σλοβενῶν ἢ τῶν Βουλγάρων δὲν κατενόουν τὰ ἱερὰ βιβλία, τὰ ὅποια εἶχον συντεθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οἱ ἄγιοι θεώρουν τοῦτο ὡς μεγάλην ζημίαν, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔκκειεν ὁ λύχνος τῶν ἱερῶν βιβλίων εἰς τὸν κατὰξηρον (τραχύν) τόπον τῶν Βουλγάρων, ἔκανε αὐτοὺς ἀπαρηγόρητα λυπημένους. Τί κάνουν λοιπὸν; Προσηλώνουν τὸ βλέμμα των πρὸς τὸν Παράκλητον, τοῦ ὁποῖου πρῶτον δῶρον εἶναι αἱ γλῶσσαι καὶ ἡ βοήθεια εἰς τὸν λόγον. Καὶ ἀπὸ αὐτὸν ζητοῦν τὴν χάριν αὐτὴν, νὰ ἀνακαλύψουν γράμματα (ἄλφαβήτου) κατάλληλα διὰ τὴν δασύτητα τῆς γλώσσης τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ ἡμπορέσουν νὰ μεταφράσουν τὰς θείας γραφὰς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Ἀφοῦ ἔλαβον λοιπὸν τὸ χάρισμα, ποὺ εἶχον ἐπιθυμήσει καὶ ζητήσῃ μετ' προσευχῆν, ἐπιννοῦν μὲν τὰ γράμματα τοῦ Σλοβενικοῦ ἄλφαβήτου, μεταφράζουν δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν βουλγαρικὴν, προσπαθοῦν δὲ μετ' ἱσχύος νὰ παραδώσουν εἰς τοὺς εὐφυεστεροὺς ἐκ τῶν μαθητῶν τὰ θεῖα μαθήματα· διότι πολλοὶ ἔπιναν ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπίλεκτοι καὶ κορυφαῖοι τοῦ χοροῦ ἦσαν ὁ Γοράσδος καὶ ὁ Κλήμης καὶ ὁ Ναοῦμ καὶ ὁ Ἀγγελάριος καὶ ὁ Σάββας».

30. Μετάφρασις.

«Ἐὰν κάνωμεν διάλογον μετ' τοὺς Λατίνους, νομίζω, ὅτι πρέπει εἰς τὴν συζήτησιν αὐτὴν νὰ εὕρωμεν κάποιαν ἀρχήν, ποὺ νὰ εἶναι δικαιολογημένη (νὰ ἔχῃ τὸ δίκαιον μετ' τὸ μέρος της). Ἡ ἀρχὴ δὲ αὕτη εἶναι νὰ ἴδωμεν τὴν αἰτίαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἤρχισεν ὁ πόλεμος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον μεγάλην ἔντασιν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλπίζωμεν νὰ λήξῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν βάλῃ τὸ χέρι του (ἐπάνω εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν). Βλέπομεν δὲ καὶ τοὺς ἱατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται ἀποβλέποντες εἰς κάποιον τελικὸν σκοπόν,

30. Περικοπὴ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, περὶ τῶν αἰτίων τῶν διαφωνιῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἐ.Π. 149, 684).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἀκμάζω = εὐρίσκωμαι εἰς ἔντασιν, ὀξύτητα. — περιαιρέω-ω = μετατοπίζω, ἀπομακρύνω, ἀφανίζω. — κυρώω-ω

ἤκρασεν εἰς τοσοῦτον, λῆξαι δὲ οὐδ' ἂν ἐλπίζειν ἐστίν, ἂν μὴ Θεὸς χεῖ-
ρα ὑπὲρσχη. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἱατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ πρὸς τέ-
λος ἀφορῶντες ἐργάζονται, μὴ πρότερον τῆς θεραπείας εἶδος ὀρίζον-
τας, πρὶν ἂν ὁ τῶν αἰτίων λόγος σαφὴς γένηται. Τῆς γὰρ μὲν αἰτίας
περιαιρεθείσης, πᾶν καὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἔστιν ἐλπίζειν μενούσης δὲ
αὐτῆς, μάταιος ἢ σπουδῆ...

Τὶ τοίνυν ἐστὶ τὸ τῆς διαστάσεως αἷτιον; Τὸ μὴ κοινῇ τῆς οἰ-
κουμένης συνόδῳ κυρωθῆναι τὸ ζητούμενον, τὸ μὴ προβῆναι τὴν λύσιν
κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν Πατέρων ἐν τοιούτοις ἔθῃ· ἀλλὰ τοὺς μὲν Ρω-
μαίους διδασκάλους τοῦ ζητουμένου ἐθέλειν καθέζεσθαι, τοὺς δὲ ἄλ-
λους ἐν μαθητῶν μοῖρᾳ ὑπακούοντας ἔχειν... Εἰ δὲ πολλάκις Λατῖνοι
τὰ αὐτὰ λέγοιεν, ἐπισείοντες ἡμῖν τὴν τοῦ πάπα ἀρχήν, ἐκεῖνο ἐροῦ-
μεν, ὅτι τὰ ταῦτα ποιεῖν καταλύειν μᾶλλον ἐστὶ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ.

Ὁ τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος ἑξαρχος, ὁ τῶν ἀποστόλων ἄκρος, ὁ θεῖος
Πέτρος, καὶ διορθούμενος παρὰ τοῦ Παύλου ἀνέχεται, καὶ ἐπιτιμώ-
μενος σιωπᾷ· καὶ δικαιότερον ἢ ὁ πάπας λέγειν ἔχων, ὡς τά γε ἔμοι
πεπραγμένα νόμος τοῖς ἄλλοις, κορυφαίῳ γε ἀποδειχθέντι τοῦ ἱεροῦ
χοροῦ· ταῦτα οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ τὴν τε ἐπιτίμησιν ἀσμένως ἐδέξατο καὶ
τοῖς παρὰ τοῦ Παύλου κειμένοις οὐκ ἀντιλέγει. Τὶ γὰρ φησιν ὁ μακά-
ριος Παῦλος Γαλάταις γράφων; «Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιό-
χειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν».

31. ΑΙ ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑΙ — ΣΥΝΟΔΟΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ

(Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ).

«Ἀλλὰ τί δράσωμεν πρὸς τοὺς μέσους τούτους Γραικολατίνους,
οἱ τὴν μεσότητά περιέποντες, τὰ μὲν ἐπαινοῦσι τῶν λατινικῶν ἐθῶν
καὶ δογμάτων ἀναφανδόν, τὰ δ' ἐπαινοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔλιντο,

= δίδω εἰς κάτι κῦρος· ἐπικυρώνω· ἀποφασίζω· ἐκδίδω ἀπόφασιν. — καθέζο-
μαι = καθίζω, τοποθετῶ τὸν ἑαυτὸν μου εἰς θέσιν καθημένου· κάθομαι. —
μοῖρα = μέρος, τμήμα. — ἐπισείω = σείω, κινῶ τι κατὰ τινος πρὸς ἐκφοβι-
σμόν. — ἑξαρχος = ὁ κάμνων ἑναρξίν τινος, ἀρχηγός, κορυφαῖος. — διορ-
θώ-ω = ἀποκαθιστῶ εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν, ὑποδεικνύω τὸ σφάλμα. —
ὡς τά γε ἔμοι πεπραγμένα...· ἀνάμειξιν πλαγίου καὶ εὐθέως λόγου· δοκιμώτε-
ρον θὰ ἦτο ἀντὶ τοῦ «ἔμοι» νὰ τεθῇ «αὐτῷ». — κείμαι = μεταφορικῶς κατα-
λογίζομαι εἰς βάρος τινός.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Γαλάταις· Γαλ. β', 11 - 15.

νά μὴ καθορίζουν προηγουμένως τὸ εἶδος τῆς θεραπείας, πρὶν γίνῃ σαφὴς ἡ αἰτιολογία (τῆς νόσου). Διότι, ὅταν μὲν ἀπομακρυνθῇ ἡ αἰτία, τότε εἶναι δυνατόν νά ἔχωμεν ἐλπίδα διὰ τὴν εἰρήνην· ὅταν ὅμως αὐτὴ (ἡ αἰτία) ἐξακολουθῇ νά ὑφίσταται, τότε εἶναι ματαία ἡ προσπάθεια...

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ αἷτιον τῆς διαστάσεως; Τὸ νά μὴ ληφθῇ ἀπόφασις διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα ἀπὸ μίαν κοινὴν σύνοδον τῆς οἰκουμένης, τὸ νά μὴ προτείνωμεν (προχωρῶμεν εἰς) τὴν λύσιν σύμφωνα μὲ τὰ παλαιὰ ἔθιμα τῶν Πατέρων διὰ τοιαῦτα ζητήματα· ἀλλ' οἱ μὲν Ρωμαῖοι νά θέλουν νά τοποθετοῦν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν καθέδραν τῶν διδασκάλων διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι (οἱ Ἀνατολικοὶ) εἰς τὸ μέρος τῶν μαθητῶν νά ὀφείλουν νά ὑπακούουν... Ἐὰν δὲ οἱ Λατῖνοι πολλὰς φορὰς λέγουν τὰ ἴδια πράγματα, παρουσιάζοντες εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐκφοβισμόν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα, θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὸ νά κάνουν αὐτὸ εἶναι μᾶλλον δυνατόν νά διαλύῃ τὴν ἐξουσίαν του...

Ὁ κορυφαῖος τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος (τῶν ἀποστόλων), ὁ ὑψηλότατος ἐκ τῶν ἀποστόλων, ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ ὅταν ἀκούῃ ὑπόδειξιν τῶν σφαλμάτων τοῦ ἀπὸ τὸν Παῦλον, δεικνύει ἀνοχήν, καὶ ὅταν δέχεται ἐπίπληξιν, σιωπᾷ· καὶ ἐνῶ θὰ εἶχε περισσότερον δίκαιον ἀπὸ τὸν πάπαν νά λέγῃ, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν (ὅπ' αὐτοῦ) πραχθῇ εἶναι διὰ τοὺς ἄλλους νόμος, ἐφ' ὅσον βέβαια ἐγένεν ὁ κορυφαῖος τοῦ ἱεροῦ χοροῦ (παρὰ ταῦτα) δὲν εἶπεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίπληξιν ἐδέχθη εὐχαρίστως καὶ δὲν φέρει ἀντίρρησης εἰς ὅσα καταλογίζονται ἀπὸ τὸν Παῦλον ἐναντίον του. Διότι τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Γαλάτας; «Ὅταν δὲ ἤλθε Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἄξιοκατάκριτος».

31. Μετάφρασις.

«Ἀλλὰ πῶς θὰ συμπεριφερθῶμεν πρὸς τοὺς μέσους αὐτοὺς Γραικολατίνους, οἱ ὅποιοι, μεταχειριζόμενοι κακῶς τὴν μέσῃν λύσιν, ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ λατινικὰ ἔθιμα καὶ δόγματα ἐπαινοῦν ὀλοφάνερα, ἄλλα

31. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ « τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν νήσων εὐρισκομένοις Ὁρθοδόξοις Χριστιανοῖς » (Δ.Σ.Μ. 427-428).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** περιέπω = μεταχειρίζομαι· κακομεταχειρίζομαι. — ἀναφανδόν = ὀλοφάνερα. — αἰρέσθαι - οὔμαι (ἀορ. εἰλόμην) = (μέσ.) δέχομαι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — αὐτομολέω-ῶ = (ἐπὶ στρατιωτῶν) προδίδων καὶ ἐγκαταλείπων τὴν τάξιν μου, καταφεύγω εἰς τὸν ἐχθρόν. — μετὰ τοῦ

τά δ' οὐδ' ἐπαινοῦσιν ὅλως; Φευκτέον αὐτούς. Οὐ γὰρ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵνα λάβωσι, πρὸς ἐκείνους αὐτομολοῦσι. « Ποία δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἡ τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ». Ἡ « τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστον; ». Ἡμεῖς μὲν γὰρ μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῶν Πατέρων ἀπάντων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν· οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα λέγουσι... Καὶ ἡμεῖς μὲν ἀθεμίτως καὶ παρανόμως καὶ τοῖς Πατράσιν ἐξ ἐναντίου τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην γεγενῆσθαι φαμεν· οὗτοι δὲ αὐτὴν θεμιτῶς καὶ εὐλόγως διορίζονται γεγενῆσθαι... Καὶ ἡμεῖς μὲν τὸν πάπαν ὡς ἓνα τῶν πατριαρχῶν λογιζόμεθα, καὶ τοῦτό γε ἂν ὀρθόδοξος ᾗ· οὗτοι δὲ αὐτὸν βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν ἀπάντων μάλα σεμνῶς ἀποφαίνονται... Φεύγετε οὖν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτούς κοινωνίαν. Στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε, τὰς τε ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους ».

32. ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΟΥΘΗΡΑΝΟΥΣ ΘΕΟΛΟΓΟΥΣ ΠΕΡΙ ΣΧΕΣΕΩΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

(Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« Καὶ τὸ μὲν ὁδηγῆσαι, Θεοῦ, τὸ δὲ ἀξίους εἶναι τοῦ κρατηθῆναι ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, τῆς ἡμετέρας γινέσθω σπουδῆς... Οὐ γὰρ μόνον τὸ πιστεῦσαι καταλλαγή, ἀλλὰ καὶ βίον σπουδαῖον ἐνδείξασθαι δεῖ.

Δαμασκηνοῦ· Ἐ.Π. 93, 832. — διορίζομαι = ὀρίζω, διακηρύττω. — βικάριος = λατ. vicarius = ἀντικαταστάτης. — σεμνῶς = σπουδαιοφανῶς, σοβαροφανῶς (εἰρωνεία).

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** μέσους . . . Γραικολατίνους· ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ἐγράφη περὶ τὸ 1440 ἐκ Λήμνου ἐναντίον τῶν « Γραικολατίνων » ἢ « Λατινοφρόνων », μετὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν ὁποίων ὁ Μᾶρκος Εὐγενικός εἶχεν ἐξορισθῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου. Οὗτοι, ἀποτυχόντες νὰ ἐπιβάλλουν ἐπὶ τῶν Ὁρθοδόξων τὴν Φλωρεντινὴν ἔνωσιν, κατέφευγον εἰς θεολογικὰς « μεσότητας » πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀφελεστέρων, διακηρύσσοντες ὅτι μετὰ τὸν συνοδικὸν τόμον οὐδόλως ἐθίγη ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις. Δι' αὐτὸ ὁ Μᾶρκος Ἐφέσου ἐθεώρησε καθήκον του ν' ἀπευθυνθῇ διὰ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης εἰς ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν λατινοκρατουμένων νήσων, νὰ καταδικάσῃ τὴν ψευδὴ ἔνωσιν τῆς Φλωρεντίας καὶ νὰ ἐπισημάνῃ τὰς κυριωτέρας διαφοράς, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ τοὺς Λατίνους. — « ποία δὲ κοινωνία. . . ἀπίστου »· Β' Κορ. στ', 14-15. — Βελίαρ ἢ Βελίαλ = ἔβρ. ἀνωφελές· ἀδικία· Σατανᾶς. — στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις· Β' Θεσσ. β', 15.

δὲ τὰ ἐπαινοῦν μὲν, ἀλλὰ δὲν ἴθ' αὐτὰ ἐδέχοντο διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἄλλα δὲ δὲν τὰ ἐπαινοῦν καθόλου; Πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν αὐτούς. Διότι προδίδοντες τὴν Ὁρθοδοξίαν καταφεύγουν εἰς ἐκείνους (τοὺς Λατίνους) ὅχι διὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ διὰ νὰ πάρουν (ὕλικας ἀμειβίας). «Ποία δὲ ἐπικοινωνία ὑπάρχει μεταξύ φωτὸς καὶ σκότους; Ἡ ποία συμφωνία ὑπάρχει μεταξύ Χριστοῦ καὶ Βελίας;». Ἡ «ποῖον μερίδιον ἡμπορεῖ νὰ ἔχη ἓνας πιστὸς μὲ ἓνα ἄπιστον;». Διότι ἡμεῖς μὲ τὸν Δαμασκηνὸν καὶ ὅλους τοὺς Πατέρας δὲν κηρύττομεν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ· αὐτοὶ δὲ μαζί μὲ τοὺς λατίνους λέγουν, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ... Καὶ ἡμεῖς μὲν λέγομεν, ὅτι ἡ προσθήκη (τοῦ Filioque) ἔχει γίνεῖ εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀδίκως καὶ παρὰ νόμους καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Πατέρας· αὐτοὶ δὲ διακηρύττουν, ὅτι ἡ προσθήκη αὕτη ἔχει γίνεῖ νομίμως καὶ ὁρθῶς. Καὶ ἡμεῖς μὲν θεωροῦμεν τὸν πάπαν ὡς ἓνα τῶν πατριαρχῶν, καὶ τοῦτο βεβαίως γίνεται, ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁρθόδοξος· αὐτοὶ δὲ παρουσιάζουν αὐτὸν πολὺ σπουδαιοφανῶς ὡς βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον ὅλων τῶν Χριστιανῶν... Ἀποφεύγετε λοιπὸν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτούς ἐπικοινωνίαν. Νὰ μείνετε ἀμετακίνητοι κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας παρελάβετε, καὶ τὰς γραπτὰς καὶ τὰς ἀγράφους».

32. Μετάφρασις.

«Τὸ νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ κανεὶς εἶναι μὲν ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴμεθα ἄξιοι νὰ κρατηθῶμεν ἀπὸ τὸ χερί του ἅς γίνῃ ἔργον τῆς ἰδικῆς μας προσπαθείας... Διότι δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ πιστεύσωμεν συμφιλί-

32. Ἡ περικοπὴ αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς πρώτης τῶν τριῶν ἀποκρίσεων τοῦ Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμβέργιους Λουθηρανούς θεολόγους, οἵτινες ἦσαν περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης. Οὗτοι, ἐλπίζοντες εἰς ἑνωσιν τοῦ συντηρητικοῦ Λουθηρανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔστειλαν εἰς τὸν Πατριάρχην τὴν Αὐγουσταίαν Λουθηρανικὴν ὁμολογίαν εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν καὶ ἀντήλλαξαν μετ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς ἐπὶ τῶν σημείων ἐπαφῆς καὶ τῶν διαφορῶν, ποὺ ὑφίστανται μεταξύ τῶν δύο ὁμολογιῶν. Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β', συνεργασθεὶς πρὸς διατύπωσιν τῶν ἀποκρίσεων τοῦ μετὰ ἐπιφανῶν ὁρθόδοξων ἐλλήνων θεολόγων, ἐμείνεν αὐστηρῶς προσηλωμένος εἰς τὴν ὁρθόδοξον παράδοσιν (Δ.Σ.Μ., σελ. 437 καὶ 451-452).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : καταλλαγή = συμφιλίωσις (μὲ τὸν Θεόν). — σκάμμα = τόπος τοῦ γυμναστηρίου πρὸς τέλεσιν τοῦ ἀγωνίσματος τοῦ ἄλματος ἢ τῆς πάλης. — ἀπογιγνώσκω = ἐγκαταλείπω σχέ-

Οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τῆς χάριτος ὠφελοῦμεθα ἀκαθάρτως ζῶντες, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαπτόμεθα, ὅτι μετ' ἐπίγνωσιν τοιαύτην καὶ δωρεὰν ἐπὶ τὰ πρότερα ἐπανερχόμεθα κακὰ. "Ἐως οὖν ἐν τῷ σκάμματί ἐσμεν, ἕως ἐν τῷ ἀμπελῶνι ἐργαζόμεθα, ἕως λείπεται ἡ ἐνδεκάτη, προσέλθωμεν καὶ βίον ἐπιδειξόμεθα ὀρθὸν καὶ ἐνάρετον, ἵνα τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν... "Ἐως οὖν ὁ τῆς δωρεᾶς οὗτος χρόνος, μηδεὶς ἀπογνωσκέτω. Τότε γὰρ τῆς ἀπογνώσεως καιρὸς, ὅταν ὁ νυμφὼν κλείηται, ὅταν ἀπολαύωσιν οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου τῶν ἀγαθῶν· νῦν δὲ οὐπω. "Ἐτι γὰρ τὸ θέατρον συνέστηκεν, ἔτι ὁ ἀγὼν ἐνέστηκεν, ἔτι τὰ βραβεῖα μετέωρα. Σπουδάσωμεν τοίνυν δρόμον χρεῖα, καὶ τούτου σφοδρῶς. Ἐπὶ τὴν τελειότητα φερόμεθα, βίον ἀριστον κτησόμεθα μετὰ πίστεως ἀληθοῦς καὶ βίον ἔχωμεν ὀρθὸν τὸν κατ' ἐντολήν... Οὐ γὰρ δεῖ αἰεὶ περὶ τὰ στοιχεῖα στρέφεσθαι, οὐδὲ μόνον θεμέλιον πῆξαι, ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν τῆς οἰκοδομῆς τελειῶσαι καὶ αὐτὴν τὴν ὁροφὴν καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν ».

33. ΕΚΥΡΙΕΥΘΗ Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

(Γεωργίου Σχολαρίου - Γενναδίου).

« Μνήσθητε πόσον τε καὶ ποταπὸν ὑπῆρχε τὸ γένος ἡμῶν. Ἦν γὰρ σοφόν, ἐνδοξον, γενναῖον, φρόνιμον, ἀνδρεῖον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοναρχίαν καὶ μὴν τῇ κατ' ἀρετὴν σπουδῇ ἀπομαζάμενον τὴν καθ' ὅλον ἀρετὴν, καθάπερ σπύργος τὰ νάματα. Ἀλλά, νῦν, φεῦ τῶν κακῶν!, ἀπώλετο πᾶν. Ἐάλω γὰρ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἥς μόνον ἐν τῷ μνησθῆναι ἔστιν ἐκρηῖλαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς καὶ ὀλολυγμοῦ καὶ πνεῦσαι τὰ λείσθια. Ἀλούσης γάρ, ἐμιάνθη θυσιαστήρια, κατεπατήθη τὰ ἱερά, χύσις αἵματος πολλὴ γέγονεν, ἐμιάνθησαν μοναστήρια, ἐφθάρησαν παρθέναι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίραις τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, ἡλικία πᾶσα. Οἱμοὶ τῷ ταλαιπῶρῳ τε καὶ ἀθλίῳ! Τίς ἱκανὸς ἐκτραυφῆσαι τὸ μέγα τοῦτο πάθος καὶ τοῖς εἰς ἔπειτα ἀναγγεῖλαι τὴν συμφορὰν :

διον, παραιτοῦμαί τινος' ἀπελπίζομαι. — συνέστηκα = ὑπάρχω. — ἔτι... ἔτι... ἔτι... σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου. — στοιχεῖον = θεμελιώδης ἀρχή· λεπτομέρεια.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : οὐ γὰρ μόνον τὸ πιστεῦσαι· πρβλ. Ἰακ. α', 14 : « Τὸ τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ ; ».

ωσις με τὸν Θεόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρουσιάσωμεν καὶ ἐξαίρετον βίον. Διότι τίποτε δὲν ὠφελούμεθα ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, ὅταν ζῶμεν ἀκαθάρτως, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαπτόμεθα, διότι ὕστερα ἀπὸ τοιοῦτου εἶδους ἐνσυνείδητον γνῶσιν καὶ δωρεάν ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ προηγούμενα κακά. 'Εφ' ὅσον λοιπὸν εὐρισκόμεθα εἰς τὸ σκάμμα (τοῦ γυμναστηρίου), ἐφ' ὅσον ἐργαζόμεθα εἰς τὸν ἀμπελῶνα, ἐφ' ὅσον ὑπολείπεται ἡ ἐνδεκάτη ὥρα, ἃς προσέλθωμεν καὶ ἃς ἐπιδείξωμεν ὀρθὴν καὶ ἐνάρετον ζωὴν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ... 'Εφ' ὅσον λοιπὸν ὑπάρχει ὁ χρόνος αὐτὸς τῆς δωρεᾶς, κανεὶς ἃς μὴ ἐγκαταλείπη τὴν προσπάθειαν. Διότι τότε εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀπογοητεύσεως, ὅταν κλείεται ὁ νυμφῶν, ὅταν ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνοι, ποὺ θὰ γίνουν ἄξιοι τῶν κόλπων τοῦ 'Αβραάμ· τῶρα ὅμως ὅχι ἀκόμη. Διότι ἀκόμη τὸ τίχτρον ὑπάρχει, ὁ ἀγὼν εἶναι ἀκόμη παρών, τὰ βραβεῖα εἶναι ἀκόμη ἀβέβαια (ἐκκρεμῇ). "Ας προσπαθῇσωμεν λοιπὸν με προθυμίαν· πρέπει νὰ κάμωμεν δρόμον καὶ μάλιστα κουραστικόν. "Ας ὀδηγῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας πρὸς τὴν τελειότητα, ἃς ἀποκτήσωμεν ἀρίστην ζωὴν με πίστιν ἀληθινὴν καὶ ἃς ἔχωμεν ὀρθὸν βίον σύμφωνα με τὴν ἐντολὴν (τοῦ Θεοῦ)... Διότι δὲν πρέπει νὰ στρέφωμεν πάντοτε τὸ ἐνδιαφέρον μας γύρω ἀπὸ τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς ἢ νὰ θέσωμεν μόνον τὸ θεμέλιον, ἀλλὰ νὰ ὀλοκληρώσωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς οἰκοδομῆς καὶ αὐτὴν τὴν στέγην καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν».

33. Μετάφρασις.

«Ἐνθυμηθῆτε πόσον μέγα καὶ πόσον ἐκλεκτὸν ἦτο τὸ γένος μας. Διότι ἦτο σοφόν, ἐνδοξόν, γενναῖον, φρόνιμον, ἡρωϊκόν, ποὺ ὑπέταξεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εἰς ἓνα βασίλειον καὶ ποὺ με τὸν ἐνάρετον ζῆλον μάλιστα ἀπερρόφησεν ὀλόκληρον γενικῶς τὴν ἀρετὴν, καθὼς ἀκριβῶς τὸ σφουγγάρι τὰ νερά. Ἀλλὰ τῶρα, ἀλλοίμονον διὰ τὰ κακά!, ἐχάθη κάθε τι. Διότι ἔπεσεν εἰς τὰ χεῖρις τῶν ἐχθρῶν ἡ Κωνσταντινούπολις, τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησις εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς κάμῃ νὰ

33. Ὁ θρῆνος οὗτος διὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχει ἐν 'Ε.Π. 160, 263 - 264.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ποτ(δ)απὸς = ὁποῖός τις, τί λογιῆς· πόσον ἐνδοξος. — ἐμιάνθη... ἡλικία πᾶσα· ἀσύνδετον, ποὺ φανερώνει παραστατικῶς τὸ πλῆθος τῶν δεινῶν. — ἄλλος ἐξ ἄλλου· παρήχησις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸ γένος ἡμῶν· ὁ Γενναῖος καὶ εἰς

Φεῦ! ποῦ ἡ βασιλικὴ παρὰστασις καὶ παρὰταξις; Ποῦ ἡ τῶν παλατιῶν σύνταξις; Ποῦ ὁ τοσοῦτος ἐσμός τῶν ἀρχόντων; Ποῦ τὰ παιδευτήρια τῆς σοφίας; Οἴμοι τῷ τάλανι! Ποῦ ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; Ποῦ ἡ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καλλονή; Ποῦ ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος χορός; Κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Καὶ οὐκ ἐν τῇ βασιλευούσῃ μόνῃ τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὴν ἔτι καὶ πλείω καὶ χειρίστα. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. "Όταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀποβλέψω, ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι, ἡ ψυχὴ μου ταράττεται καὶ ἰλιγγιᾷ μου τὸ πνεῦμα».

34. ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΖΥΓΟΝ — ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

(Νεκταρίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων).

«Καὶ μὴν τοιαύτῃ τῆς ἀνατολίδος νῦν ἡ κατάστασις. Οὐ γάρ ἐστι πόλις καὶ τόπος, ὅπῃ τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν οὐ προχέονται ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τὰ αἵματα. Καὶ μειράκια ἐωράκαμεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τῇ τομῇ τῆς μαχαίρας ἀφόβως ὑποκλίναντα τὸν αὐχένα. Οὐκ ἔχομεν ναι τῶν ἀρχαίων μαρτύρων τὸ καύχημα, ἀλλ' ὅπερ ἔχομεν οὐ μικρόν... Πῶς οἴεσθε τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ κακουχουμένους καὶ διὰ τὴν ὁμολογίαν καθ' ἐκάστην ταλαιπωρουμένους, πεινῶντάς τε καὶ διψῶντας καὶ γυμνητεύοντας καὶ κολαφιζομένους καὶ ἀστατοῦντας καὶ λοιδορουμένους, διωκομένους τε καὶ βλασφημουμένους καὶ ὡς περικαθάρματα νομιζομένους καὶ περίφημα ἕως ἄρτι; Καὶ εἴ τι προσκτῶνται ἰδοῦσι τοῦ προσώπου, οὐκ εἰς τρυφὴν οὖμενοῦν, οὐκ εἰς δόξαν, οὐκ εἰς θελήματα σαρκός, ἀλλ' εἰς τὸ τελεῖν τοὺς βασιλικούς φόρους ὑπὲρ δύνανιν ὄντας. Πῶς οἴεσθε τοὺς τοιοῦτους; Εἰ μὲν ἦσαν ἐκ λατίνων, μάρτυρας ἀντιλογίας ἐκτὸς ὀνομάσαιτε ἂν. Μάρτυρας ἡμεῖς τοὺς ἡμετέρους τοιούτους ὄντας ἂν μὴ καλοῖμεν, ἀλλ' ἀθλητάς γε κρίνομεν καὶ ὁμολογητάς... Ἴδε τουγαροῦν, ὅποια νῦν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος ἀνατολίς ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ ὑμῶν μάλιστα. Τεταπεινωμένη μὲν κατὰ τὸν κόσμον, δεδοξασμένη δὲ κατὰ τὸν Θεόν,... ἐν παννυχίῳ ἐορτάζουσα, ἐν

ἓνα «θρῆνόν» του, γραφέντα «ἐν ὄρει Μενοικέως, ἐν τῇ μονῇ Προδρόμου» (παρὰ τὰς Σέρρας) περὶ τὸ 1460 ὁδύρεται «ἐπὶ τῷ τοῦ Γένους ὀλέθρῳ· Γένους, ὃ τῶν ἐπὶ γῆς κάλλιστον ἦν, σοφίᾳ διαλάμπον, φρονήσει τεθῆλός (= θάλλον), εὐνομίαις ἀνθοῦν, καλοῖς πᾶσι κατάκοσμον. Τίς οὐχ ὁμολογεῖ βελτίστους Ἑλληνας πάντων ἀνθρώπων γενέσθαι;... Ὡ πατρίς ἐμὴ καὶ κοινὴ πάντων τῶν ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένων...».

ξεσπάσωμεν εἰς φωνὴν (δυνατὴν) μὲ κραυγὴν καὶ δυνατὸν κλαυθμὸν καὶ νὰ ψυχορραγήσωμεν. Διότι ὅταν ἐκυριεύθῃ (ἡ Πόλις), ἐβεβηλώθησαν τὰ θυσιαστήρια, κατεπατήθησαν τὰ ἱερὰ (σκευὴ καὶ ἀντικείμενα), ἐχύθη πολὺ αἷμα, ἡτιμάσθησαν μοναχαί, ἐβιάσθησαν παρθέναι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἐφονεύθησαν μὲ τὰ μαχαίρια τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, κάθε ἡλικία. Ἀλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον καὶ ἄθλιον! Ποῖος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐξιστορήσῃ κατὰ τρόπον δραματικὸν τὸ μέγα αὐτὸ πάθημα καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν συμφορὰν; Ἀλλοίμονον! Ποῦ εἶναι ἡ βασιλικὴ πομπὴ καὶ παράταξις; Ποῦ εἶναι ἡ στρατιωτικὴ παράταξις τῶν ἀνακτόρων; Ποῦ εἶναι τὸ τόσον μέγα πλῆθος τῶν ἀρχόντων; Ποῦ εἶναι τὰ διδασκῆρια τῆς σοφίας; Ἀλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν δυστυχησμένον! Ποῦ εἶναι ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; Ποῦ εἶναι ἡ ὁμορφία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Ποῦ εἶναι ὁ τόσον πολυπληθὴς καὶ τόσον ἐκλεκτὸς χορὸς τῆς ἀρχιερατικῆς καὶ μοναχικῆς τάξεως; Ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὸν Μωάμεθ. Καὶ τὰ κακὰ δὲν ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν βασιλεύουσαν (πρωτεύουσαν), ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις ἀκόμη καὶ περισσότερα καὶ πάρα πολὺ φοβερά. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγιναν ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ὅταν δὲ στρέψω τὴν προσοχήν μου εἰς αὐτά, γίνομαι διαφορετικὸς, ἡ ψυχὴ μου ταρασσεται καὶ τὸ πνεῦμά μου παθαίνει ἱλιγγον».

34. Μετάφρασις.

«Καὶ πράγματι τέτοια εἶναι τὰρὰ ἡ κατάστασις τῆς (ἐλληνικῆς) Ἀνατολῆς. Διότι δὲν ὑπάρχει πόλις καὶ τόπος, ὅπου δὲν χύνονται θαραλέα τὰ αἵματα ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων (Ἑλλήνων) πρὸς χάριν τῆς εὐσεβείας. Πρὶν ἀπὸ ὀλίγα χρόνια εἶδομεν ἀκόμη καὶ μικρὰ παλληκάρια νὰ κλίνουν ἄφοβα τὸν λαιμόν τους κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι. Βέβαια δὲν ἔχομεν τὸ καμάρι τῶν ἀρχαίων μαρτύρων, ἀλλ' αὐτό, ποῦ ἔχομεν, δὲν εἶναι μικρόν... Ποῖαν ἰδέαν ἔχετε δι' αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ὕφίστανται κακουχίας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ καθημερινὰ πρὸς χάριν τῆς διακηρύξεως τῆς πίστεως ταλαίπωροῦνται καὶ πεινοῦν καὶ διψοῦν καὶ στεροῦνται ἐπαρκῶν ἐνδυμάτων καὶ δέχονται ραπίσματα (ἢ κτυπήματα) καὶ μετα-

34. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Νεκταρίου (19^{ος} αἰών), ὅπερ φέρει τὸν τίτλον «Πρὸς τὰς προσκομισθείσας θέσεις τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις φρατόρων διὰ Πέτρου τοῦ αὐτῶν μαΐστορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντίρρησης» (ἐν Ἱασιῶ 1682) (σελ. 209 - 210). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ

ἀγουπνίαις πανηγυρίζουσα, ἐν ψαλμωδίαις χαίρουσα, εἰς ἐκπλήξιν καὶ θάμβος τῶν εἰδότεων ὑμῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων...

Ἡ Ἐκκλησία (Κωνσταντινουπόλεως) καὶ τοὺς ἄλλους συνέχει καὶ στηρίζει θρόνους καὶ δόξα Χριστιανῶν ἀναδείκνυται, ἅμα καὶ αὐχνημα. Εἰ καὶ ἐάλω ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐδουλώθη, τὸ ἔθνος οὐδαμῶς ἐξεργιζώθη ».

Νεκτάριος ἀναιρεῖ τὰς γνώμας τῶν λατίνων περὶ τῶν Ὀρθόδοξων Ἑλλήνων καὶ προβάλλει τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά: προχέομαι** = ἐκχύνομαι πρὸς τὰ ἑμπρὸς, θαρραλέα. — **μειράκιον** = νεανίσκος, παλληκαράκι. — **ἀστατέω-ω** = περιπλανῶμαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, μετακινούμαι διαρκῶς. — **περικάθαρμα** = ἡ διὰ τοῦ σαρώματος περισυλλεγομένη ἀκαθαρσία, ἀποσάρωμα, σκουπίδι. — **περίψημα** = κάθε τι ποὺ ἀπορρίπτεται μὲ τὸ ἀποσπόγγισμα, ἀκαθαρσία. — **οὐμενοῦν** = οὐ μὲν οὖν = βεβαίως ὄχι, λοιπὸν ὄχι. — **εἰ τι προσκτῶνται...** (**προσκτῶνται**) **οὐκ εἰς τρυφήν...** ὑποθετικὸς λόγος α' εἶδους, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ὑποτιθέμενον λαμβάνεται ὡς πραγματικόν. — **τελέω-ω** = ἐκτελῶ, πληρώνω. — **εἰ μὲν ἦσαν...**, **ὀνομάσατε ἂν**: ὑποθετικὸς λόγος β' εἶδους, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ὑποτιθέμενον εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν πραγματικότητα· ἡ ἀπόδοσις θὰ ἦτο δοκιμώτερον νὰ ἔχη δυνητικὴν ὀριστικὴν: « ὀνομάζετε ἂν ». — **θάμβος** = θαμβωμα· κατάπληξις, θαυμασμός. — **ἀλίσκομαι** (ἀόρ. ἐάλων) = κυριεύομαι, πίπτω εἰς τὰ χεῖρα τοῦ ἐχθροῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Οὐ γὰρ ἔστι πόλις καὶ τόπος**· ἐκάστη περιοχὴ τοῦ ὑποδούλου γένους ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ νεομάρτυρας. — **καὶ μειράκια...** τὸν αὐχένα· ἐμαρτύρησαν διὰ τὸν Χριστὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, π.χ. ὁ « ἐνεακαίδεκαετῆς υἱὸς τοῦ πρώτου ἀρχοντος τῆς Ραιδεστοῦ », ὁ δεκαοκταετῆς Τριαντάφυλλος εἰς τὴν Ζαγοράν, ὁ 15ετῆς Ἰωάννης ἐκ Βλαχίας, ὁ 14ετῆς Ἰωάννης ἐκ Θάσου κ.λ.π. Χαρακτηριστικῶς ὁ λογοτέχνης Βερίτης γράφει διὰ τὰ μειράκια αὐτά: « Τὰ νεαρὰ τοῦτα βλαστάρια, οἱ σεμνοὶ αὐτοὶ ἔφηβοι, ποὺ δώσανε τὸ αἷμα τοὺς παρθενικῇ σπονδῇ στὸν Ἀρχηγὸ τῶν μαρτύρων, εἰν' ἀδέλφια μας κι' αὐτά, χθесινὰ μόλις ἑλληνόπουλα... Ἀνανεώσανε τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοῦ δωδεκάχρονον Ταρσιζίου ». — **ταλαιπωρουμένους...** καὶ **περίψημα** ἕως ἄρτι· Α' Κορ. δ', 11-13. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ὁμιλεῖ διὰ τοὺς « ὁσημέραι κακουμένους καὶ ὅσα οὐδ' εἶναι δυνατόν τις νὰ διεξέλθῃ πάσχοντας, τοὺς τὰς περιουσίας ἀφαιρουμένους, τοὺς ἐν δεσμοῦ καθεργαζόμενους, τοὺς ἐν τριήρεσι βίον μόχθων καὶ ταλαιπωριῶν διάγοντας καὶ τέως καταγρησκόνας, τοὺς ἐν χειρὶ βαρεῖα δεσποτῶν ἀγρίων τε καὶ ἀνημέρων ἀνηλεῶς θλιβομένους καὶ ἀγχομένους, τοὺς ἐν μαστίγι καὶ κακώσεσι καὶ στρεβλώσεσι, τοὺς ἐν μυρίοις βασάνων εἶδеси κατατεινομένους καὶ ἐν ὀρθῇ τέως ὁμολογία ἐκπνέοντας ». — **μάρτυρας...** ἂν μὴ **καλοῖμεν**· ἡ συνείδησις τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ ὠνόμασεν αὐτοὺς « νεομάρτυρας ». — **ἐν παν-**

κινούνται συνεχῶς (χωρὶς νὰ στέκωνται πουθενά) καὶ ὑβρίζονται καὶ καταδιώκονται καὶ δέχονται βλασφημίας καὶ θεωροῦνται ὡς σκουπίδια (ἀποσαρώματα) καὶ ἀκαθαρσίαι ἕως τὴν στιγμὴν αὐτήν; Καὶ ἐὰν ἀποκτοῦν κάτι, τὸ ἀποκτοῦν βεβαίως ἔχι δι' ἀπόλαυσιν, ἔχι διὰ δόξαν, οὔτε πρὸς χάριν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ πληρώσουν τοὺς βασιλικοὺς φόρους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴν δυνάμιν των. Πῶς κρίνετε τοὺς τοιοῦτου εἶδους ἀνθρώπους; Ἐὰν μὲν αὐτοὶ προήρχοντο ἀπὸ τοὺς Λατίνους, θὰ τοὺς ὠνομάζατε ἀναμφιβόλως μάρτυρας. Ἡμεῖς δὲν θὰ ὠνομάζαμεν μάρτυρας τοὺς ἰδικούς μας, οἱ ὅποιοι εἶναι τέτοιοι, ἀλλ' ὅμως τοὺς θεωροῦμεν βεβαίως ἀθλητὰς καὶ ὁμολογητὰς... Νὰ ἰδῇς λοιπὸν ποία εἶναι σήμερον ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολή, μάλιστα μετὰ τὸν χωρισμὸν σας. Εἶναι μὲν ταπεινωμένη ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἄποψιν, ἀλλ' ὅμως δοξασμένη ἀπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ Θεοῦ..., τελοῦσα ἑορτὰς εἰς ὀλονυχτίας, πανηγυρίζουσα μὲ ἀγρυπνίας, δοκιμάζουσα χαρὰν εἰς τὰς ψαλμωδίας, πρᾶγμα ποὺ δημιουργεῖ ἐκπληξιν καὶ θάμβωμα (θαυμασμὸν) εἰς σᾶς (τοὺς λατίνους), ποὺ γνωρίζετε (τὴν κατάστασίν μας), καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους...

Ἡ Ἐκκλησία (τῆς Κωνσταντινουπόλεως) διατηρεῖ εἰς συνοχὴν καὶ στηρίζει καὶ τοὺς ἄλλους (πατριαρχικοὺς θρόνους) καὶ γίνεται ἡ δόξα καὶ συγχρόνως τὸ καμάρι τῶν Χριστιανῶν. Ἄν καὶ ἔπρεπεν εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ὑπεδουλώθῃ, τὸ ἔθνος μὲ κανένα τρόπον δὲν ἐξεριζώθῃ».

νυχίσιν... χαίρουσα· ἡ Ἐκκλησία ἐνεψύχωνε τὸ ὑπόδουλον Γένος μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. — **δόξα...** καὶ **καύχημα**· ἡ Ἐκκλησία ὡς φιλόστοργος μήτηρ καὶ ὡς «ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς» συνάγουσα (Ματθ. κγ', 37) ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ διέσωσε τὸν ἔθνησμόν των. — **οὐδαμῶς ἐξεριζώθη**· ὁ ἱστορικὸς Σπυρίδων Ζαμπέλιος χαρακτηρίζει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς «Ἑλληνοσώτειραν». Ἄνευ αὐτῆς, τονίζει, «τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦθελεν ἴσως ὑπάρχει σήμερον ἢ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς σοφῶν τινων ἀναμνήσεις».

35. Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ (ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ) ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (Ειρηναίου).

« Ἡ γὰρ Ἐκκλησία, καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη, παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παρέλαβε τὴν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, τὸν πεποιηκότα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, πίστιν· καὶ εἰς ἓνα Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ διὰ τῶν Προφητῶν κεκηρυχὸς τὰς οἰκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύσεις καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν ἔνσαρκον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ ἡγαπημένου Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς παρουσίαν αὐτοῦ... Τοῦτο τὸ κήρυγμα παρειληφνῖα καὶ ταύτην τὴν πίστιν, ὡς προέφαμεν, ἡ Ἐκκλησία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη, ἐπιμελῶς φελάσσει, ὡς ἓνα οἶκον οἰκοῦσα· καὶ ὁμοίως πιστεύει τούτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν, ὡς ἐν στόμα κεκτημένη. Καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιοι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἰδρυμέναι Ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασιν ἢ ἄλλως παραδιδόσασιν, οὔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς ἀνατολάς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὔτε ἐν Λιβύῃ, οὔτε αἱ κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἰδρυμέναι· ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος, τὸ κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς καὶ ὁ αὐτός· οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῇ φαίνει καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους τοὺς βουλομένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθεῖν ».

35. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Εἰρηναίου «Ἐλεγχος ψευδωνύμου γνώσεως» (ΒΕΠΕΣ 5, 115 - 116).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : οἰκονομία = ἡ φροντίς εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν· γενικῶς φροντίς· ἡ φροντίς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν κόσμον. — καὶ τὰς ἐλεύσεις... καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν πολυσύνδετον.—πεπιστεύκασιν· παρακείμενος σημαίνων ὑπάρχουσιν κατὰστασιν εἰς τὸ παρόν, ἡ ὁποία προήλθεν ἐκ προηγηθείσης ἐνεργείας. — οὔτε... οὔτε... οὔτε...· σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανάδου.

35. Μετάφρασις.

«Διότι ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ εἶναι διασκορπισμένη εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἕως τὰ ἄκρα τῆς γῆς, παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς ἐκείνην τὴν (μίαν) πίστιν εἰς τὸν ἕνα Θεόν, τὸν Παντοκράτορα Πατέρα, ὁ ὁποῖος ἔχει δημιουργήσει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ ὅλα ὅσα εὐρίσκονται εἰς αὐτά· καὶ (τὴν πίστιν) εἰς ἕνα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας· καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν Προφητῶν ἔχει κηρύξει τὰς (θείας) φροντίδας πρὸς χάριν τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἐλεύσεις καὶ τὴν γέννησιν ἐκ Παρθένου καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς σωματικὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ποῦ εἶναι ἀγαπημένος, καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν (δευτέραν) παρουσίαν αὐτοῦ μέσα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς... Αὐτὸ τὸ κήρυγμα καὶ αὐτὴν τὴν πίστιν, ὅπως εἴπομεν προηγουμένως, ἀφοῦ ἔχει παραλάβει ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ ἔχη διασπαρῇ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον, φυλάσσει μὲ ἐπιμέλειαν, ὥσάν νὰ κατοικῇ εἰς ἕνα σπίτι· καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον πιστεύει εἰς αὐτά, ὡς ἐὰν ἔχη μίαν ψυχὴν καὶ τὴν ἰδίαν καρδίαν, καὶ μὲ σύμφωνον τρόπον κηρύσσει αὐτά καὶ τὰ διδάσκει καὶ τὰ παραδίδει (εἰς τοὺς μεταγενεστέρους), ὡς ἐὰν ἔχη ἕνα στόμα. Καὶ βέβαια αἱ γλωσσικαὶ διάλεκτοι εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι ὅμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐκκλησίαι, ποῦ ἔχουν ἰδρυθῇ εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας, πιστεύουν διαφορετικὰ ἢ μεταδίδουν ἄλλην παράδοσιν, οὔτε (αὐταί, ποῦ ἔχουν ἰδρυθῇ) εἰς τὰς Ἰβηρικὰς χώρας, οὔτε εἰς τοὺς Κέλτας, οὔτε εἰς τὴν Ἀνατολήν, οὔτε εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε εἰς τὴν Λιβύην, οὔτε αὐταὶ ποῦ ἔχουν ἰδρυθῇ εἰς τὰ μέσα τοῦ κόσμου· ἀλλὰ καθὼς ὁ ἥλιος, τὸ δημιουργήμα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος εἰς ὅλον τὸν κόσμον· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας φέρει τὸ φῶς παντοῦ καὶ φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἀποκτήσουν συνειδητὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας».

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** «τὸν πεποικηκότα... ἐν αὐτοῖς» φράσεις ἐκ ψαλμ. ρμ', 6 καὶ Πράξ. 8', 24· 18', 15. — ἡγαπημένου· ἀπὸ τὸν οὐράνιον Πατέρα καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του. — ἐν Γερμανίαις... ἐν Λιβύῃ· ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ β' ἡμῖσι τοῦ β' αἰῶνος ἦτο ἥδη θαυμαστή.

36. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ

(Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, καθάπερ τοὺς φρενίτιδι περιπεσόντας νόσῳ καὶ παραπαίοντας, κατὰ δύναμιν τὴν ὑμετέραν πειρᾶσθαι θεραπεύειν μετὰ προσηκείας καὶ ἐπιεικείας αὐτοῖς διαλεγομένων. Καὶ γὰρ ἐξ ἀπονοίας αὐτοῖς τὸ δόγμα τοῦτο ἐτέχθη καὶ πολὺ τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ φύσημα. Τὰ δὲ φλεγμαίνοντα τῶν τραυμάτων οὐδὲ ἐπιβολὴν χειρὸς ἀνέχεται, οὐδὲ ἀφὴν ὑπομένει τραχυτέραν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τῶν ἱατρῶν μαλακῇ τινι σπογγίᾳ τὰ τοιαῦτα καταψήχουσιν ἔλκη. Ἐπεὶ οὖν καὶ τούτοις ἔλκος ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ φλεγμαίνον, ὥσπερ ἀπαλῇ τινι σπογγίᾳ προσηκὲς ὕδωρ καὶ πόσιμον σπῶντες, οὕτω, τὰ εἰρημένα ἅπαντα καταντλήσαντες, πειρώμεθα καταστέλλειν αὐτῶν τὸ φύσημα καὶ τὸν ὄγκον καθαιρεῖν ἅπαντα. Κἂν ὑβρίζωσι, κἂν λακτίζωσι, κἂν ἐμπτύωσι, κἂν ὀτιοῦν ποιῶσι, μὴ καταλείψης τὴν ἱατρειάν, ἀγαπητέ. Τοὺς γὰρ ἄνθρωπον παραπλήγῃ θεραπεύοντας ἀνάγκη πολλὰ τοιαῦτα ὑπομένειν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀφίστασθαι χρή, ἀλλὰ δι' αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα μάλιστα αὐτοὺς ταλανίζειν καὶ δακρύειν χρή, ὅτι τοιοῦτον αὐτῶν τῆς ἀρρωστίας ἐστὶ τὸ εἶδος.

Ταῦτα πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους λέγω καὶ ἀνεπηρεάστους καὶ δυναμένους ἐκ τῆς ἐκείνων ὀμιλίας μηδεμίαν παραδέξασθαι βλάβην, ὡς εἴ τις ἀσθενέστερος εἴη, φευγέτω τούτων τὰς συνουσίας, ἀποπηδάτω τοὺς συλλόγους, ὥστε μὴ τὴν τῆς φιλίας ὑπόθεσιν ἀφορμὴν ἀσεβείας γενέσθαι. Οὕτω καὶ Παῦλος ποιεῖ αὐτὸς μὲν τοῖς ἀρρωστοῦσιν ἀνα-

36. Περικοπή ἐκ τοῦ β' λόγου πρὸς Ἀνομοίους περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ ('Ε.Π. 48, 718). Οἱ Ἀνόμοιοι ἦσαν μία μερὶς τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι ἀντὶ τοῦ « ὁμοουσίου » ὑπεστήριζον τὸ « ἀνόμοιον » τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : φρενίτις νόσος = ἐγκεφαλικὴ φλεγμονή· διατάραξις τῶν φρενῶν. — παρακαλῶ... διαλεγομένους· « ὑμᾶς » εἶναι ἀντικείμενον τοῦ « παρακαλῶ » καὶ ὑποκείμενον τοῦ « πειρᾶσθαι ». — παραπαίω = διαπράττω ἀνοησίαν. — ἀπόνοια = παράφρων ἐνέργεια. — φύσημα = οἶδημα, φούσκωμα· ἀλαζονεία. — φλεγμαίνω = φλογίζω, προκαλῶ φλεγμονήν. — τῶν τραυμάτων· τῶν ἱατρῶν· γενικαὶ διαιρετικά. — καταψήχω = τρίβω διὰ τῆς χειρὸς, ψηλαφῶ, θωπεύω, χαϊδεύω· καθαρίζω ἑλαφρά. — σπᾶσμαι - ὦμαι = ἔλκω, σύρω, ἀντλῶ, λαμβάνω. — καταντλέω-ῶ = ἐπιχέω ἀφθόνας ὕδωρ ἢ ὑγρόν τι ἐπὶ τινος· ἐπιχέω· περιλούω. — παραπλήξ-ῆγος (ὁ, ἡ) = παράπληκτος, παράφρων, μανιακός, τρελλός. — ταλανίζω = ὀνομά-

36. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακλῶ ὅλους νὰ προσπαθῆτε ὅσον ἡμπορεῖτε νὰ θεραπεύετε αὐτοὺς (τοὺς αἰρετικούς), συζητοῦντες μαζί των μὲ εὐπροσηγορίαν καὶ ἐπιεικείαν, ὅπως ἀκριβῶς θὰ συνεζητούσατε μὲ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν πάθει διατάραξιν τῶν φρενῶν καὶ διαπράττουν ἀνοησίας. Διότι διεμορφώθη εἰς αὐτοὺς ἡ διδασκαλία αὐτὴ ἀπὸ παράφρονα ἐνέργειαν καὶ τὸ φούσκωμα τῆς διανοίας των εἶναι μεγάλο. Ἐκεῖνα δὲ ἀπὸ τὰ τραύματα, πρὸ προκαλοῦν φλεγμονήν, οὔτε ἀνέχονται ἐπάνω τους ἐπαφὴν τοῦ χειριοῦ, οὔτε ὑποφέρουν ἄγγιγμα ὀλιγώτερον ἀπαλόν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ ἰατροὶ μὲ κάποιο μαλακὸ σφουγγάρι καθαρίζουν ἐλαφρὰ τὰς τοιούτου εἵδους πληγὰς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς αὐτοὺς ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν φλεγμονή, ἀφοῦ τοὺς περιλούσωμεν μὲ ὄλα, ὅσα ἔχομεν εἶπει (διδάξει), λαμβάνοντες τρόπον τινὰ μὲ μαλακὸ σφουγγάρι γλυκὺ καὶ πόσιμον νερό, ὡς προσπαθῶμεν νὰ περιορίζωμεν τὸ ψυχικόν των οἴδημα καὶ νὰ διαλύωμεν ὁλόκληρον τὸ ἐξόγκωμα. Καὶ ἐὰν ὑβρίζουν καὶ ἐὰν λακτίζουν καὶ ἂν πτύουν καὶ ἂν κάνουν ὁτιδήποτε, νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃς τὸ ἔργον τῆς θεραπείας, ἀγαπητέ. Ὅσοι βεβαίως θεραπεύουν ἄνθρωπον παράφρονα εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομένουν πολλὰ τοιαῦτα, παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν προσπάθειαν, ἀλλὰ δι' αὐτὰ ταῦτα ἀκριβῶς (τὰ πράγματα) πρέπει πάρα πολὺ νὰ αἰσθάνωνται οἶκτον καὶ νὰ δακρύζουν δι' αὐτοὺς, διότι τέτοιο εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἀσθενείας των.

Αὐτὰ λέγω πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους καὶ ἀνεπηρεάστους καὶ πρὸς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἡμποροῦν νὰ μὴ ὑποστοῦν βλάβην ἐκ τῆς συναναστροφῆς ἐκεῖνων, ὥστε, ἐὰν κανεὶς εἶναι ἀσθενέστερος, νὰ ἀποφεύγῃ τὰς συναναστροφὰς τούτων, νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς συνελεύσεις των, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἡ φροντίς διὰ τὴν φιλίαν ἀφορμὴ ἀσεβείας. Τοιουτοτρόπως κάνει καὶ ὁ Παῦλος· αὐτὸς μὲν ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς ἀρρώστους καὶ λέγει αἰγίνα εἰς τοὺς Ἰουδαίους σὰν Ἰουδαῖος, εἰς τοὺς στερουμένους (τοῦ

ζω κάποιον ταλαίπωρον· αἰσθάνομαι οἶκτον διὰ κάποιον. — σύλλογος = σύναξις, συνέλευσις. — ὑπόθεσις = τὸ ἀντικείμενον συζητήσεως, ἐρεῦνης, φροντίδος.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις : «ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις... ὡς ἄνομος»· Α' Κορ. θ', 20. — φθειροῦσι...· Α' Κορ. ιε', 33. — ἐξέλθετε... λέγει Κύριος· Β' Κορ. στ', 17. — τὸν θέλοντα πάντας... ἐλθεῖν· Α' Τιμ. β', 4. — Ὡς εἶναι φανερόν ἐκ τῆς ὁλης περικοπῆς, ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀποκλείει τὸν διάλογον μὲ τοὺς ἑτεροδόξους, ἀλλὰ τὸν θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον. Ἄλλ' ὁ διάλογος αὐτὸς περικλείει πολλοὺς κινδύνους. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεταί μόνον ἀπὸ πρόσ-ωπα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ζῶσαν πίστιν καὶ εἰδικὰς γνώσεις.

μίνγνται καὶ λέγει « ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος », τοὺς δὲ μαθητὰς καὶ ἀσθενέστερον διακειμένους ἀπάγει παραινῶν οὕτω καὶ διδάσκων « φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ ὀμιλῶν κακαί », καὶ πάλιν « ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος... ». Ἰν' οὖν μὴ τὰ μέγιστα ἡμᾶς αὐτοὺς παραβλάψωμεν, φεύγωμεν αὐτῶν τὰς συνοχάς, εὐχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, τὸν θέλοντα πάντα ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθεῖν, ἀπαλλάξαι μὲν αὐτοὺς τῆς πλάνης καὶ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐπαναγαγεῖν δὲ ἐπὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς ».

37. ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« Ἀπαντα ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν ρηθέντα, ἀγαπητοί, ὡς καὶ ὑμεῖς καλῶς οἴδατε, τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἔχεται, κατὰ τὴν τῶν σοφῶν καὶ ἁγίων θεολόγων ἡμῶν ἐρμηνείαν καὶ ὑγιῆ διδασκαλίαν καὶ διασάφησιν. Οὐ γὰρ ἡμῖν ἔξεστι, τῇ ἰδίᾳ καταθαρροῦσιν ἐξηγήσει, τί τῶν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ρητῶν συνιέναι καὶ κατανοεῖν ἢ διερμηνεύειν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, πρὸς τὸν εὐσεβεῖ σκοπὸν δοκιμασθέντας θεολόγους, ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ ἀληθοῦς σοφίας τε καὶ φρονήσεως ἐκκλινόντων, ἡ διάνοια ἡμῶν δίκην Πρωτέως ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν περιφέρεται. Ἀλλὰ ποία ἂν τις εἴπῃ διόρθωσις ἔσται τούτοις, ποία ; Θεοῦ συναιρομένου, αὕτη· τὸ μηδὲν παρὰ τὰ διατεταγμένα τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις καὶ ταῖς ἁγίαις συνόδοις μεταχειρίζεσθαι ἢ φρονεῖν. Ὁ γὰρ

37. Περικοπή ἐκ τῆς α' ἀποκρίσεως Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμβεργίους λουθηρανούς θεολόγους (Δ.Σ.Μ. 502). Περὶ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης ἰδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 32 περικοπῆς.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : καταθαρρέω-ω = ἔχω πεποιθήσιν, ἐμπιστοσύνην. — δίκην + γεν. = κατὰ τὸν τρόπον, κατὰ τὴν συνήθειαν. — ἀλλὰ ποία ἂν τις εἴποι... σχῆμα ἀνθυποφορᾶς. — συναίρομαι = βοηθῶ κάποιον εἰς κάτι. — ἀπαναίνομαι = ἀπορρίπτω, ἀπαρνοῦμαι. — ὁμοσε χωρῶ

Ιουδαϊκοῦ) νόμου (ἐθνικοῦς) ἔγινε ὡς ἐθνικὸς χωρὶς νόμον», ἀλλὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν ἀσθενεστέρην διάθεσιν, ἀπομακρύνει (ἐκ τῶν κακῶν ἢ αἱρετικῶν) συμβουλευῶν καὶ διδασκῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον: «καὶ κακαὶ συναναστροφὰι διαφθείρουν τὰ καλὰ ἥθη» καὶ πάλιν «ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ξεχωρισθῆτε, λέγει ὁ Κύριος»... Διὰ τὸ μὴ βλάψωμεν λοιπὸν πάρα πολὺ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἃς ἀποφεύγωμεν τὰς συναναστροφὰς των, προσευχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλόθρωπον Θεόν, ὁ ὁποῖος θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἔλθουν εἰς πλήρη γνῶσιν τῆς ἀληθείας, διὰ τὸ τοὺς ἀπαλλάξῃ μὲν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ἐπαναφέρῃ δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς γνώσεως».

37. Μετάφρασις.

«Ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν ἀπὸ ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ὅπως καὶ σεῖς καλῶς γνωρίζετε, στηρίζονται εἰς τὴν θεόπνευστον Γραφήν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑγιᾶ διδασκαλίαν καὶ διασάφησιν τῶν ἁγίων θεολόγων μας. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἰδικήν μας ἐξήγησιν (ἐρμηνείαν), νὰ ἐννοήσωμεν ἢ νὰ κατανοήσωμεν ἢ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τελείως κάτι ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, παρὰ μόνον σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψιν τῶν θεολόγων (Πατέρων), οἱ ὁποῖοι ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἔχουν ἐπιδοκιμασθῇ ἀπὸ τὰς ἁγίας συνόδους ὡς κατὰλληλοι πρὸς τὸν εὐσεβεῖ αὐτὸν σκοπόν, διὰ τὸ μὴ στριφογυρίξῃ ὁ νοῦς μας ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Πρωτέως, ἀφοῦ ἡμεῖς ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὴν ὁρθὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ σύνεσιν. Ἀλλὰ, θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ, ποία ἐπαναφορὰ εἰς τὴν ὁρθὴν θέσιν θὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτοὺς, ποῖα; Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐξῆς· τίποτε νὰ μὴ μεταχειρίζωμεθα ἢ νὰ μὴ παραδεχώμεθα εἰς τὸν νοῦν μας ἀντιθέτως πρὸς ὅσα ἔχουν διαταχθῇ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καὶ τὰς ἁγίας συνόδους. Διότι ὅποιος φυλάσσει ὁρθῶς τὸν ὅρον αὐτόν, θὰ εἶναι σύντροφος μαζί

= ἔρχομαι, ὁμῶ ἐναντίον. — ἀναίδην ἀντὶ τοῦ ἀνέδην = ἀνεμποδίστως, ἐλευθέρως, ἀχαλινώτως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ἅπαντα ταῦτα· ὅλοι αἱ ἀλήθειαι τῆς ὁρθοδόξου πίστεως, τὰς ὁποίας προηγουμένως ἀναφέρει ἡ α' ἀπόκρισις τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. — **Πρωτεύς**· θαλασσία θεότης, ποὺ προσελάμβανεν ἀληθοδιαδόχους διαφόρους μορφάς.

τοῦτον τὸν ὅρον φυλάττων ὀρθῶς, συγχωρευτὴς ἡμῖν ἔσται, συγκοινωνὸς καὶ ὁμόπιστος. Ὁ γὰρ τοὺς προειρημένους κανόνας ἀπαναινόμενος καὶ κατὰ τῶν ἀποστόλων ὁμόσε χωρῶν καὶ κατὰ τῶν ἁγίων ἀναίδην φερόμενος ἀποστόλων, τίνα ἂν σχοίῃ πρὸς ἡμᾶς κοινωνίαν; Τίς δὲ μερὶς μεθ' ἡμῶν ἔσται τούτῳ; ».

μας, θὰ ἐπικοινωνῇ μαζί μας καὶ θὰ ἔχῃ τὴν ἰδίαν πίστιν με ἡμᾶς. Διότι ὅποιος ἀπαρνέϊται τοὺς κανόνας, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν ὁμιλήσει προηγουμένως, καὶ ὁρμᾷ ἐναντίον τῶν ἀποστόλων καὶ συμπεριφέρεται ἀνεμποδίστως ἐναντίον τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ποίαν ἐπικοινωνίαν θὰ ἡμπούσε νὰ ἔχῃ πρὸς ἡμᾶς; Ποῖον δὲ μερίδιον θὰ ἔχῃ αὐτὸς μαζί μας;».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ

(ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ—ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

38. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

(Ίωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Κάλλιστον καὶ ψυχοφελέστατον ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς. Ὡςπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφυτευμένον, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, τῇ θείᾳ ἀρδευομένη Γραφῇ, πιαίνεται καὶ καρπὸν ὥριμον δίδωσι πίστιν ὀρθόδοξον καὶ ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις, ταῖς θεαρέστοις φημὶ ὠραῖζεται πράξεσι. Πρὸς τε γὰρ πράξιν ἐνάρετον καὶ θεωρίαν ἀθόλωτον ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν ρυθμιζόμεθα. Πάσης γὰρ ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας ἀπάσης ἀποτροπὴν ἐν ταύταις εὐρίσκομεν... Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον, τὸν παντοίοις τῶν νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὦτα, τὸν ἀπτόμενον ἡμῶν τῆς καρδίας καὶ λυπουμενὴν μὲν παρακαλοῦντα, θυμουμενὴν δὲ κατευνάζοντα καὶ χαρὰς αἰδίου ἐμπιπλῶντα, τὸν ἐπιβιβάζοντα ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ χρυσαυγὴ μετάφρενα τῆς θείας Περιστερᾶς καὶ ὑπέρλαμπρα, καὶ ταῖς φανωτάταις αὐτῆς πτέρυξι πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον τοῦ φυτουργοῦ τοῦ νοητοῦ ἀμπε-

38. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Ἑ.Π. 94, 1176).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : πιαίνω = παχύνω· τρέφω. — ἀπτομαι = ἐγγίζω· ἐπιδρῶ· ἐπενεργῶ· συγκινῶ. — τὰ μετάφρενα = τὰ νῶτα. — χρυσαυγῆς = ἐκπέμπων χρυσὴν λάμψιν. — φανός, ἡ, ὄν = φωτεινός, λαμπρός. — ἐκκακέω-ω = ἀποδειλιῶ, χάνω τὸ θάρρος μου, λιποψυχῶ. — διαγιγνώσκω = ξεχωρίζω, διακρίνω ἐπακριβῶς. — ἀδολεσχεώ-ω = ἀργολογῶ, φλυαρῶ, ὁμιλῶ πολὺ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὥςπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους... ψαλμ. α', 3. — μὴ ἐκκακῆσωμεν κρούοντες· πρβλ. Ὁριγέ-νους «περὶ τοῦ μὴ ἐκκακεῖν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς θείας Γραφῆς τὸν μὴ

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

38. Μετάφρασις.

«Εἶναι πάρα πολὺ ὥραϊον καὶ πάρα πολὺ ὠφέλιμον διὰ τὴν ψυχὴν νὰ μελετῶμεν προσεκτικὰ τὰς θείας Γραφάς. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ἓνα δένδρον, ποὺ ἔχει φυτευθῇ ἐκεῖ ὅπου τρέχουν καὶ χύνονται ἄφθονα νερά, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν ποτίζεται μὲ τὴν θείαν Γραφήν, τρέφεται καὶ παράγει ὡς ὥριμον καρπὸν πίστιν ὁρθόδοξον καὶ ἐξωραίζεται μὲ καταπράσινα πάντοτε φύλλα —θέλω νὰ εἰπῶ— μὲ θεαρέστους πράξεις. Διότι ἀπὸ τὰς ἁγίας Γραφάς λαμβάνομεν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς τὴν ἐνάρετον πράξιν καὶ πρὸς τὴν καθαρὰν θεωρίαν. Διότι μέσα εἰς αὐτάς εὐρίσκομεν παρόρμησιν διὰ κάθε ἀρετὴν καὶ ἀπόκρουσιν ὅλης τῆς κακίας... "Ἄς κτυπήσωμεν λοιπὸν τὴν πόρταν εἰς τὸν πάρα πολὺ ὁμορφον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον, ἐκεῖνον, ποὺ μεταδίδει εἰς τὰ αὐτιά μας ἀπὸ τριγύρω εὐχαρίστους ἤχους μὲ τὰ παντὸς εἶδους κελადήματα τῶν πνευματικῶν θεοφόρων πτηνῶν, ἐκεῖνον, ποὺ συγκινεῖ τὴν καρδίαν μας, καί, ὅταν μὲν εἶναι λυπημένη, τὴν παρηγορεῖ, ὅταν δὲ εἶναι ὠργισμένη, τὴν γαληνεύει καὶ τὴν γεμίζει μὲ παντοτεινὴν χαράν, ἐκεῖνον, ποὺ ἀνεβάζει τὴν διάνοιάν μας ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα τῆς θείας Περιστερᾶς, τὰ ὁποῖα ἀκτινοβολοῦν μὲ χρυσᾶς ἀνταυγείας καὶ εἶναι ὀλόλαμπρα, καὶ ποὺ μὲ τὰ φωτεινὰ πτερὰ της μᾶς μεταφέρει πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος ἐφύτευσε καὶ καλλιεργεῖ τὸν ἀόρατον πνευματικὸν ἀμπελῶνα, καὶ (τέλος ἐκεῖνον τὸν παράδεισον) ποὺ δι' Αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ) μᾶς φέρει κοντὰ εἰς τὸν Πατέρα τῶν φώτων. Ἄλλ' ἄς μὴ κτυπήσωμεν τὴν πόρταν (τοῦ παραδείσου αὐτοῦ) ἀμελῶς, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως καὶ μὲ ἐπιμο-

συνιέντα τὸ σκοτεινὸν τῶν ἐν αὐτῇ αἰνιγμάτων καὶ παραβολῶν» (Ἑ.Π. 12, 917-922). — «ἐπερώτησον...» Δευτ. λβ', 7. — τὸν πατέρα... τοὺς πρεσβυτέρους· δι' ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἱκανοποιητικῶς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

λῶνος ἀνάγοντα, καὶ δι' Αὐτοῦ τῷ Πατρὶ τῶν φώτων προσάγοντα. Ἀλλὰ μὴ παρέργως κρούσωμεν, προθύμως δὲ μᾶλλον καὶ ἐπιμόνως. Μὴ ἐκκακίσωμεν κρούοντες. Οὕτω γὰρ ἡμῖν ἀνοιγίησεται. Ἐὰν ἀναγνώ-
μεν ἅπαξ καὶ δις καὶ μὴ διαγνώμεν, ἃ ἀναγινώσκωμεν, μὴ ἐκκακί-
σωμεν· ἀλλ' ἐπιμείνωμεν, ἀδολεσχίσωμεν, ἐρωτήσωμεν· « ἐπερώτη-
σον γάρ, φησί, τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τοὺς πρεσβυτέρους
σου, καὶ ἐροῦσί σοι ».

39. Η ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων
τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστό-
λων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα· ἅπερ
ἀμφοτέρω τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Καὶ τοῦτοις οὐδεὶς
ἀντερεῖ, οὐκοῦν ὅστις γε κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν
πεπειράται. Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσῃμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἑθῶν ὡς μὴ μεγά-
λην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια
ζημιοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιούσιωντες
τὸ κήρυγμα. Οἷον (ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρώτου μνησθῶ)

39. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μεγ. Βασιλείου « περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος » (Ἑ.Π. 32, 188).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἐν μυστηρίῳ = μὲ μυστικὴν, ἀπόρ-
ρητον (ἄγραφον) συνήθειαν. — γε = τούλάχιστον. — γοῦν = γ' οὖν = τού-
λάχιστον, λοιπόν, ἐπὶ τέλους. — εἰ γὰρ ἐπιχειρήσῃμεν... λάθοιμεν ἂν· ὑπο-
θετικὸς λόγος γ' εἶδους, ἐκφράζων ἀπλήν σκέψιν τοῦ λέγοντος· ἡ ὑπόθεσις ἐκφρά-
ζεται διὰ εἰ καὶ εὐκτικῆς, ἡ δὲ ἀπόδοσις μὲ δυνητικὴν εὐκτικὴν. — λανθάνω ζη-
μιῶν = λεληθότως, ἀπαράτηρῆτως, μυστικά ἐπιφέρω ζημίαν, βλάπτω. — πε-
ρίστημι = στήνω ὁλόγυρα· μετατρέπω, μεταβάλλω. — κατασημαίνομαι =
κάνω κάτι νὰ σφραγισθῇ καλῶς. — τύπος = ἀποτύπωμα, σημεῖον. — ἡλπιῖα·
παρακεῖμενος, ποῦ δεικνύει ἰσχὺν καὶ εἰς τὸ παρόν. — τετράφθαι· ἀπαρέμφ. τοῦ
παθ. παρακ. τοῦ ρ. τρέπω = στρέφω, κατευθύνω. — καταλείπω = ἀφήνω
ὀπίσω· κληροδοτῶ, ἀφήνω ὡς κληρονομίαν. — ἀνάδειξις = ἀνακήρυξις· τελετὴ
ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως ἢ καθιερώσεως· ἄρα ἐδῶ = καθαγιασμός. — ἐπιμνην-
σκομαί τινος = μνεῖαν ποιοῦμαι περὶ τινος, μνημονεύω τινός, ἀναφέρω περὶ
τινός.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἀμφοτέρω τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει·
ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς, οἱ ὅποιοι συχνάκις ἐξαίρουν τὴν
παράδοσιν ὑπεράνω τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Προτεστάντας,

νήν. "Ας μὴ χάσωμεν τὸ θάρρος μας, καθὼς κρούομεν. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ μᾶς ἀνοιγῇ ἡ θύρα. Ἐὰν ἀναγνώσωμεν μίαν φορὰν καὶ δύο φορὰς καὶ δὲν ἐννοήσωμεν ἀκριβῶς ἐκεῖνα, ποὺ ἀναγινώσκουμεν, ἄς μὴ λιποψυχήσωμεν· ἀλλ' ἄς ἐπιμείνωμεν, ἄς ὀμιλήσωμεν πολὺ, ἄς ἐρωτήσωμεν. Διότι, λέγει (ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ) «ζήτησε νὰ μάθης ἀπὸ τὸν Πατέρα σου, καὶ (αὐτὸς) θὰ σοῦ καταστήσῃ τὰ πράγματα γνωστά· ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ (αὐτοὶ) θὰ σοῦ εἴπουν (σχετικῶς)»).

39. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ τὰ δόγματα καὶ τὰ κηρύγματα, τὰ ὅποια ἔχουν φυλαχθῇ μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἄλλα μὲν ἔχομεν (παραλάβει) ἀπὸ τὴν γραπτὴν διδασκαλίαν, ἄλλα δέ, ἀφοῦ μετεδόθησαν εἰς ἡμᾶς κατὰ μυστικὴν (ἄγραφον) συνήθειαν, τὰ ἐδέχθημεν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν ἀποστόλων· βεβαίως καὶ τὰ δύο ἔχουν τὴν ἰδίαν δύναμιν διὰ τὴν εὐσέβειαν. Καὶ εἰς αὐτὰ κανεῖς δὲν θὰ ἔχῃ ἀντίρρησιν, κανεῖς βέβαια, ὁ ὁποῖος ἔχει λάβει τοῦλάχιστον ἔστω καὶ μικρὰν πεῖραν τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν. Διότι ἐὰν θὰ ἐπεχειρούσαμεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰ ἄγραφα ἀπὸ τὰ ἔθιμα, διότι δῆθεν δὲν ἔχουν μεγάλην δύναμιν, χωρὶς νὰ ἀντιληφθῶμεν (ἀπαρητηρῆτως) θὰ ἐξημικώναμεν εἰς αὐτὰ τὰ σπουδαιότερα (πλέον εὐαίσθητα) σημεῖα τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ θὰ μετεβάλλομεν τὸ κήρυγμα εἰς ἀπλὴν (ἀπογυμνωμένην) ὀνομασίαν. Παραδείγματος χάριν, (διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ τὸ πρῶτον καὶ πάρα πολὺ γνωστὸν εἰς ὅλους), ποῖος εἶναι ἐκεῖ-

οἱ ὅποιοι ἀπορρίπτουν τὴν ἱερὰν παράδοσιν, διὰ τοὺς Ὁρθόδοξους ἡ ἱερὰ παράδοσις ὡς πηγὴ τῶν δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν ἔχει τὸ ἴδιον κύρος πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. — **τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα... τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας**· ὁ Μ. Βασίλειος ἐννοεῖ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἱερέως λεγομένους κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν λόγους: «...δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατὰπεμψον τὸ Πνεῦμά Σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἶμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί Σου τῷ Ἀγίῳ». — **ποτηρίου τῆς εὐλογίας**· τὸ ποτήριον, διὰ τὸ ὅποιον ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπηθύθυεν εὐχαριστήριον προσευχὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐλογῶν αὐτὸν δι' αὐτό. — **ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες**· πρβλ. Α' Κορ. ια', 2, 34. Κατὰ τὸν Ἐπιφάνειον «τὰ μὲν ἐν γραφαῖς, τὰ δὲ ἐν παραδόσει παρέδωκαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι» ('Ε.Π. 41, 1047). Καὶ κατὰ τὸν Χρυσόστομον «δῆλον ὅτι οὐ πάντα δι' ἐπιστολῆς παρεδίδουν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἀγράφως· ὁμοίως δὲ κακεῖνα καὶ ταῦτα ἐστὶν ἀξιώσιστα».

τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡλπιόκτας κατασημαίνεισθαι τίς ὁ διὰ γραμματος διδάξας ; Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα ; Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ρήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν ; Οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὣν ὁ Ἀπόστολος ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἑτέρα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες ».

40. Η ΜΕΡΙΚΗ ΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΩΝ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Ἡ θεία φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ὅ,τι ποτὲ κατ' οὐσίαν ἐστί, πάσης ὑπέρκειται καταληπτικῆς ἐπινοίας, ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος οὐσα ταῖς στοχαστικαῖς ἐπινοίαις, καὶ οὐπω τις ἀνθρώποις πρὸς τὴν τῶν ἐκλήπτων κατανόησιν ἐξεύρεται δύναμις· οὐδέ τις ἔφοδος καταληπτικῇ τῶν ἀμυγνάνων ἐπενοήθη. Διὸ καὶ ἀνεξιχνίαστους τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ὁ μέγας ὀνομάζει Ἀπόστολος, σημαίνων διὰ τοῦ λόγου τὸ ἀνεπίβατον εἶναι λογισμοῖς τὴν ὁδὸν ἐκείνην, ἣ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς

40. Περικοπή ἐκ τοῦ στ' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τοὺς μακαρισμούς. Ὁ λόγος οὗτος ἐρμηνεύει τὸν μακαρισμὸν « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται » (Ε.Π. 44,1268).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** καταληπτικός = ὁ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τι. — ἔφοδος (ἡ) = ὁδός, προσέγγισις. — ἀμύγχανος, ον = αὐτός, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει μηχανή, μέσον ἐπιτεύξεως· ἀδύνατος, ἀπραγματοποίητος, ἀκατόρθωτος· ἀσύλληπτος. — ἀνεξιχνίαστος = αὐτός, τὸν ὅποιον δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξιχνιάσῃ, νὰ εὕρῃ παρακολουθῶν τὰ ἴχνη του, ἄρα νὰ διευκρινίσῃ, νὰ ἐξακριβώσῃ. — ἀνεπίβατος = ἀπρόσιτος, ἀπροσπέλαστος. — στοχαστικῶς = μὲ τὸν τρόπον τοῦ συμπεραίνειν. — φύσις = ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ὑπόστασις ἑνὸς ὄντος, ἡ φυσικὴ αὐτοῦ κατάστασις καὶ μορφή· ἡ οὐσία· τὸ σύνολον τῶν ὄντων τῆς δημιουργίας. — κόσμος = τάξις, εὐταξία, εὐκοσμία· εὐτακτος διάταξις. — ἀνατυπόμαι-οὔμαι = ἀναπαριστῶ εἰς τὴν διάνοιαν, εἰς τὴν φαντασίαν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἀπρόσιτος· ἀπροσπέλαστος· ἀνεπίβατον... πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας οὐσίας· ὁ Γρηγόριος Νύσσης τονίζει, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ κατὰ

νος, πού γραπτῶς μᾶς ἐδίδαξε νὰ σφραγίζωνται (σημειώνωνται) μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ; Ποῖον γραπτὸν ἔργον μᾶς ἐδίδαξε τὸ νὰ εἴμεθα ἐστραμμένοι πρὸς ἀνατολὰς κατὰ τὴν προσευχήν; Ποῖος ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἔχει ἐγγράφως κληροδοτήσει εἰς ἡμᾶς τοὺς λόγους τῆς ἐπικλήσεως διὰ τὸν καθαγιασμὸν τοῦ ἄρτου τῆς (θείας) Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας; Διότι δὲν ἀρκούμεθα εἰς αὐτά, διὰ τὰ ὅποια ἀνέφερεν ὁ Ἀπόστολος ἢ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λέγομεν ἐπὶ πλέον ἄλλα πρὸ αὐτῶν ἢ μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ τὰ παρελάβομεν ἀπὸ τὴν ἁγραφὸν διδασκαλίαν».

40. Μετάφρασις.

«Ὅ,τι εἶναι τέλος πάντων ἡ θεία φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὴν οὐσίαν της, εὐρίσκεται ὑπεράνω κάθε ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τῆς διανοίας, διότι (ἡ θεία αὐτὴ φύσις) εἶναι ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος εἰς τοὺς διανοητικούς στοχασμούς καὶ δὲν ἔχει εὐρεθῇ ἀκόμη διὰ τοὺς ἀνθρώπους μία δύναμις κατὰλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν εὐρισκομένων ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου· οὕτε ἐπενοήθη κάποια ὁδός, κατὰλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἀσυλλήπτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ὀνομάζει ἀνεξιχνίαστους τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ), φανεράνων μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὅτι εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τὰς λογικὰς σκέψεις ἡ ὁδὸς ἐκείνη, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας οὐσίας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τοιοῦτος εἶναι ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἐκεῖνος, πού εἶναι ὑπεράνω πάσης φύσεως, μὲ ἄλλον τρόπον γίνεται καὶ ὁρατὸς καὶ ἀντιληπτὸς αὐτός, πού εἶναι καὶ ἀόρατος καὶ ἀπερίγραπτος. Πολλοὶ δὲ εἶναι οἱ τρόποι τῆς τοιοῦτου εἴδους κατανόησης. Διότι εἶναι δυνατόν καὶ μὲ

τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν ὁ Θεὸς εἶναι «φῶς τὸ ἀκρότατον καὶ ἀπρόσιτον καὶ ἄρητον, οὔτε νῶ καταληπτὸν οὔτε λόγῳ ρητόν» (Ἑ.Π. 36, 364). Καὶ ὁ Μ. Βασίλειος πιστεῖται, ὅτι «ἀπερινόητος ἀνθρώπου φύσει καὶ ἄρητος παντελῶς ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀποδείκνυται» (Ἑ.Π. 29, 544 - 545). Καθ' ὅλους τοὺς Πατέρας, γνωρίζομεν ὅχι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ, «οὐ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν» (Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ἑ.Π. 94, 800). — διὰ τῆς ἐμφαινόμενης τῇ παντὶ σοφίας... πάντα σοφῶς· ὅλοι οἱ Πατέρες μὲ ἄλλους λόγους τονίζουν ὅ,τι ἔλεγε καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὅστις ἐδίδασκεν, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μελέτης τῆς κτίσεως, «ὥσπερ γράμμασι διὰ τῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας τὸν ἑαυτῆς δεσπότην καὶ ποιητὴν σημαινούσης καὶ βοώσης» (Ἑ.Π. 25, 69).

θείας οὐσίας ἄγει. Τοιοῦτος δὲ ὢν κατὰ τὴν φύσιν ὁ ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν, ἄλλω λόγῳ καὶ δοῖται καὶ καταλαμβάνεται ὁ ἀόρατός τε καὶ ἀπερίγραπτος. Πολλοὶ δὲ οἱ τῆς τοιαύτης κατανοήσεως τρόποι. Ἔστι γὰρ καὶ διὰ τῆς ἐμφαινομένης τῷ παντὶ σοφίας τὸν ἐν σοφίᾳ πάντα πεποιηκότα στοχαστικῶς ἰδεῖν. Καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων δημιουργημάτων δοῖται τρόπον τινὰ τῇ διανοίᾳ ὁ δημιουργὸς τοῦ προκειμένου κατασκευάσματος, τὴν τέχνην τῷ ἔργῳ ἐναποθέμενος. Ὁρᾶται δὲ οὐχ ἡ φύσις τοῦ τεχνητεύσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ τεχνικὴ ἐπιστήμη, ἣν ὁ τεχνίτης τῇ κατασκευῇ ἐναπέθετο. Οὕτω καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ κτίσει βλέποντες κόσμον, ἔννοιαν οὐ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῆς σοφίας τοῦ κατὰ πάντα σοφῶς πεποιηκότος ἀνατυπούμεθα ».

41. ΟΙ ΚΑΘΑΡΟΙ Τῆ ΚΑΡΔΙΑ ΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Ὁ πάσης τῆς κτίσεως καὶ ἐμπαθοῦς διαθέσεως τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποκαθίρας, ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾷ τὴν εἰκόνα... Τῶν γὰρ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθῶν ὁ Θεὸς ἐνετύπωσε τῇ σῇ κατασκευῇ τὰ μύμηματα, οἷόν τινα κηρὸν σχήματι γλυφῆς προτυπώσας. Ἀλλ' ἡ κακία τῷ θεοειδεῖ χαρακτῆρι περιχυθεῖσα ἄχρηστον ἐ-

41. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸν μακαρισμὸν « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται » (Ἐ.Π. 44, 1269).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** **μίμημα** = ὁμοίωμα, ἀντίτυπον. — **ἐντυπώ-ω** = ἐγχαράττω. — **γλυφῆ** = ἡ γλυπτὴ παράστασις. — **προτυπώ-ω** = ἀπεικονίζω, πλάττω σχεδιάζων. — **θεοειδής** = θεόμορφος, ὁ ὅμοιος πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν μορφήν. — **χαρακτήρ** = τὸ διὰ χαράξεως γενομένον σημεῖον· χαρακτηριστικόν. — **προκάλυμμα** = παραπτέτασμα· περίβλημα, σκέπασμα. — **ἀποκλύζω** = διὰ πλύσεως καθαρίζω, ἀποπλύνω, ξεπλύνω καλά. — **ἐπιπλάσσω** = ἐπιτίθω ἢ ἐπαλείφω κάτι ἐπάνω εἰς κάτι. — **εἰ ἀποκλύσειας...** ἀναλάμψει· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἰδους. Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ ἐνίστε ἡ ἀπόδοσις ἐκφράζεται μὲ ὀριστικὴν. — **ἡ ἀκόνη** = τὸ ἀκόνι· λείον καὶ σκληρὸν ὄργανον ἐκ λίθου ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης κατάλληλον πρὸς τὴν πρόχισμα. — **ἰός** = δηλητήριον, σκωρία. — **στίλβω** = λάμπω, ἀκτινοβολῶ. — **ἀποξύω** = ἀφαιρῶ δι' ἀποξέσεως· ἀφαιρῶ ἐξωτερικὸν περίβλημα. — **ἰώδης** = ὅμοιος πρὸς σκουριάν. — **εὐρώς - ὠτος (ὁ)** = ὕγρασις μετὰ σήψεως, μούχλα. — **ἐπανθέω-ω** = ἀνθῶ· σχηματίζομαι, ἐμφανίζομαι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. — **ἀναλαμβάνω** = λαμβάνω ἐκ νέου. — **τὸ ἀρχέτυπον** = ὁ ἀρχικὸς τύπος, τὸ πρότυπον, τὸ ὡς ὑπόδειγμα χρησιμεῖον.

τὴν βοήθειαν τῆς σοφίας, ἡ ὁποία φανερῶνεται μέσα εἰς τὸ σύμπαν, νὰ ἴδωμεν μὲ λογικὸν συμπέρασμα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει δημιουργήσει ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα. Καθὼς ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα μὲ τὴν διάνοιαν γίνεται τρόπον τινὰ ὁρατὸς ὁ δημιουργὸς τοῦ κατασκευάσματος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται μπροστὰ μας, ἀφοῦ ἔβαλε τὴν τέχνην του μέσα εἰς τὸ ἔργον. Δὲν εἶναι δὲ ὁρατὴ ἡ οὐσία τοῦ κατασκευάσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ (εἰδική) τεχνικὴ γνῶσις, τὴν ὁποίαν ὁ τεχνίτης ἔβαλε μέσα εἰς τὸ κατασκευάσμα. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν βλέπωμεν προσεκτικὰ τὴν εὐταξίαν μέσα εἰς τὴν κτίσιν, ἀναπαριστάνομεν μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας ὅχι τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν σοφίαν ἐκείνου, ποῦ ἔχει δημιουργήσει τὴν κτίσιν καθ' ὅλα μὲ σοφίαν».

41. Μετάφρασις.

«Εκεῖνος, ποῦ ἐκαθάρισε τὴν καρδίαν του ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις ὁλοκληρίου τῆς ὕλικῆς κτίσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἐπηρεαζομένην ἀπὸ τὰ πάθη κακὴν διάθεσιν, μέσα εἰς τὴν ἰδικήν του ψυχικὴν ὁμορφίαν διακρίνει καθαρὰ τὴν εἰκόνα τῆς θείας φύσεως (τοῦ Θεοῦ)... Διότι ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἰδικήν σου κατασκευὴν ἐνεχάραξε τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀγαθῶν τῆς ἰδικῆς του (θείας) φύσεως, σὰν νὰ ἐπλασε σχεδιάζων τὸ κερὶ μὲ τὸ σχῆμα μιᾶς γλυπτῆς παραστάσεως. Ἄλλ' ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ ἀπλώθηκε γύρω ἀπὸ τὸ θεόμορφον χάραγμα, ἔκαμε διὰ σὲ ἄχρηστον τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον εἶναι κρυμμένον κάτω ἀπὸ τὰ ἄσχημα περιβλήματα. Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὴν προσεκτικὴν ζωὴν ξεπλύνῃς πάλιν τὴν ἀκαθαρσίαν, ἡ ὁποία ἐτέθη ὡς ἐπίχρισμα ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν σου, θὰ λάμπῃ ἐκ νέου εἰς σὲ τὸ θεόμορφον ἄλλος. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει φυσικὰ νὰ γίνεται εἰς τὸ σίδηρο, ὅταν μὲ τὸ ἀκόνι ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν σκουριάν, (ὥστε) αὐτό, ποῦ πρὸ

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἡ ὅλη περικοπὴ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Γρηγόριος Νύσσης εἶναι μεγάλη φιλοσοφικὴ διάνοια. Οὗτος προχωρεῖ πέραν τοῦ γνωσιολογικοῦ σχήματος τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ πηγαὶ τῆς γνώσεως εἶναι δύο, δηλαδὴ ἀφ' ἐνὸς ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπειρία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη διανοητικὴ ἐργασία τῆς σκέψεως καὶ τοῦ συλλογισμοῦ. Ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἔχει τὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν, ὅτι, ἐκτὸς τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένης διανοητικῆς ἐργασίας, ὑπάρχει καὶ ἄλλη σημαντικώτερα πηγὴ γνώσεως: ἡ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία, τὸ ἐσωτερικὸν βίωμα, ἡ ἀμεσος πνευματικὴ θέα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς γνώσεως εἶναι κατ' ἐξοχὴν κατάλληλος διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἔχει καθαρθῇ. Παρομοίαν διδασκαλίαν ἀνέ-

ποίησέ σοι τὸ ἀγαθὸν ὑποκεκρυμμένον τοῖς αἰσχροῖς προκαλύμμασιν. Εἰ οὖν ἀποκλύσειας πάλιν δι' ἐπιμελείας βίου τὸν ἐπιπλασθέντα τῇ καρδίᾳ σου ῥύπον, ἀναλάβηται σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος. Ὡς περ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφυκεν, ὅταν δι' ἀκόνης τοῦ ἰοῦ γυμνωθῇ, ὁ πρὸ ὀλίγου μέλας, αὐγὰς τινὰς ἐφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στίλβων καὶ λαμπηδόνας ἐκδίδωσιν, οὕτω καὶ ὁ ἔνδον ἄνθρωπος, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος, ἐπειδὴν ἀποξύσῃται τὸν ἰώδη ῥύπον τὸν διὰ τοῦ ποτηροῦ εὐρώτος ἐπανθήσαντα τῇ μορφεῇ, πάλιν ἀναλήφεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιότητα καὶ ἀγαθὸς ἔσται. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὅμοιον ἀγαθὸν πάντως. Οὐκοῦν ὁ ἑαυτὸν βλέπων, ἐν ἑαυτῷ τὸ ποθοῦμενον βλέπει καὶ οὕτω γίνεται μακάριος ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὅτι πρὸς τὴν ἰδίαν καθαρότητα βλέπων, ἐν τῇ εἰκόνι καθορᾷ τὸ ἀρχέτυπον... Καθαρότης γὰρ, ἀπάθεια καὶ κακοῦ παντός ἀλλοτριώσεις ἡ θεότης ἐστίν. Εἰ οὖν ταῦτα ἐν σοὶ ἔστι, Θεὸς πάντως ἐν σοὶ ἔστιν ».

42. Αἱ ἰδιότητες καὶ τὸ τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀναρχον, τὸ ἀθάνατον καὶ ἀτέραντον καὶ αἰώνιον, τὸ αὐτὸν, τὸ ἀγαθόν, τὸ δημιουργικόν, τὸ δίκαιον, τὸ φωτιστικόν, τὸ ἀτρεπτον, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπεργραπτον, τὸ ἀχώρητον, τὸ ἀπεριόριστον, τὸ ἀόριστον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπερινόητον, τὸ ἀνεκδέες, τὸ αὐτοκρατές καὶ αὐτεξούσιον, τὸ παντοκρατορικόν, τὸ ζωοδοτικόν, τὸ παντοδύναμον, τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ ἀγιαστικόν καὶ μεταδοτικόν, τὸ

πτύξαν καὶ ἄλλοι Πατέρες, ὅπως ὁ Αὐγουστίνος εἰς τὴν Δύσιν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἐν τῇ Ἀνατολῇ. — τῶν γὰρ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθῶν· ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μόνον ἡ ὑψίστη ὄντολογικὴ πραγματικότης, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑψίστη ἀξιολογικὴ πραγματικότης, ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἀξιῶν καὶ ἀγαθῶν, τὸ ὑψιστον ἀγαθόν. — ἐνετύπωσε τῇ σῇ κατασκευῇ τὰ μιμήματα· ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. — εἰ ἀποκλύσειας... ἐπειδὴν ἀποξύσῃται τὸν ἰώδη ῥύπον... ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ· πᾶσαι αἱ ἐκφράσεις ἐνθυμίζουν παρρησιᾶν παλαιότεραν διδασκαλίαν τοῦ ἀπολογητοῦ Θεοφίλου Ἀντιοχείας (β' αἰών), ὅστις ἔγραφε: « Βλέπεται γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς δυναμένοις αὐτὸν ὁρᾶν, ἐπὶ ἑαυτοῦ τρυφᾷ ὀφθαλμοῦς ἀνεωγμένους τῆς ψυχῆς... Ὡς περ ἔσοπτρον ἐστιλβωμένον, οὕτω δεῖ τὸν ἄνθρωπον ἔχειν καθαρὰν ψυχὴν... Ὅταν ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὐ δύναται ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος θεωρεῖν τὸν Θεόν » (ΒΕΠΕΣ 5, 13 - 14). Ταῦτα ἐξηγοῦν διατὶ τὸ κυριώτερον αἷτιον τῆς ἀπιστίας εἶναι ἡ ἑλλειψὶς ἡθικῆς καθαρότητος.

ὀλίγου ἤτο μαῦρον, βγάζει ἐπάνω του μερικὰς ἀνταυγείας καὶ λάμψεις, καθὼς ἀκτινοβολεῖ ἀπέναντι εἰς τὸν ἥλιον, τοιουτροτρόπως καὶ ὁ ἑσωτερικὸς ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος ὀνομάζει καρδίαν, ὅταν ἀφαιρέσῃ μὲ ἀπόξέσιν τὴν ὁμοίαν πρὸς σκουριὰν ἀκαθαρσίαν, ἡ ὁποία μὲ τὴν κακὴν μούχλαν ἐσχηματίσθη ἐπάνω εἰς τὴν μορφήν, θὰ ἀποκτήσῃ ἐκ νέου τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ πρωτότυπον καὶ θὰ εἶναι ἀγαθός. Διότι τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ (ἀπόλυτον) ἀγαθὸν εἶναι ἐξ ἁπαντος ἀγαθόν. Λοιπὸν ὅποιος παρατηρεῖ τὸν ἑαυτὸν του, βλέπει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του αὐτό, τὸ ὁποῖον ποθεῖ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται μακάριος αὐτός πού ἔχει τὴν καρδίαν καθαρὰν ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας, διότι, παρατηρῶν προσεκτικὰ τὴν ἰδικήν του καθαρότητα, μέσα εἰς τὴν εἰκόνα διακρίνει καθαρὰ τὸ ἀρχέτυπον... Διότι ἡ καθαρότης, ἡ ἑλλειψὶς παθῶν καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακὸν εἶναι ἡ θεότης. Ἐὰν ἔχῃς αὐτά, τότε ὁ Θεὸς ἐξ ἁπαντος ὑπάρχει μέσα σου».

42. Μετάφρασις.

«Τὸ ὅτι δὲν ἐδημιουργήθη, τὸ χωρὶς ἀρχήν, τὸ ἀθάνατον καὶ ἄπειρον καὶ αἰώνιον, τὸ αὐλον, τὸ ἀγαθόν, ἡ δημιουργικὴ δύναμις, τὸ δίκαιον, ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, τὸ ἀμετάβλητον, τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ πάθη, τὸ ἀπερίγραφτον, ἐκεῖνο πού δὲν ἔμπορεῖ νὰ περιληφθῇ εἰς ὠρισμένον χῶρον, τὸ ἀπερίοριστον, τὸ μὴ ἔχον ὅρια, τὸ ἀόρατον, τὸ μὴ καταληπτόν, αὐτὸ πού ἔχει αὐτάρκειαν (δὲν ἔχει ἀνάγκας), τὸ κύριον τοῦ ἑαυτοῦ του (αὐτοκυρίαρχον) καὶ ἐλεύθερον, τὸ ἐξουσιάζον τὰ πάντα, αὐτὸ πού δίδει τὴν ζωὴν, τὸ παντοδύναμον, αὐτὸ πού ἔχει ἄπειρον δύναμιν, ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῶν δωρεῶν, αὐτὸ πού περιβάλλει καὶ διατηρεῖ εἰς συνοχήν τὰ σύμπαντα καὶ προνοεῖ δι' ὅλα· ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια τὰ ἔχει ἡ θεότης ἐκ φύσεως, χωρὶς νὰ τὰ ἔχῃ λάβει ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλ' αὐτὴ μεταδίδουσα κάθε ἀγαθὸν εἰς τὰ δημιουργήματά της, ἀναλόγως πρὸς τὴν δεκτικότητα τοῦ καθενὸς ἐξ αὐτῶν.

Τὰ πρόσωπα (αἱ ὑποστάσεις) μένουν καὶ κατοικοῦν τὸ ἓνα μέσα εἰς

42. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Ἑ.Π. 94, 860).

Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἀπέραντος = ὁ μὴ περαινόμενος, ὁ ἄπειρος, ὁ τέλειος. — ἀχώρητος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ περιληφθῇ εἰς χῶρον, ἄμετρος, ἄπειρος. — ἀπερινόητος = ὁ μὴ πλήρως νοητός, μὴ καταληπτός. — περιέχω = περιβάλλω. — μονή = διαμονή, παραμονή. — ἱδρυσις = κτίσις.

περιέχειν καὶ συνέχειν τὰ σύμπαντα καὶ πάντων προνοεῖσθαι πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα φύσει ἔχει, οὐκ ἄλλοθεν ἢ θεία φύσις εἰληφνῦία, ἀλλ' αὐτὴ μεταδιδούσα παντός ἀγαθοῦ τοῖς οἰκείοις ποιήμασι, κατὰ τὴν ἐκάστου δεκτικὴν δύναμιν.

Ἡ ἐν ἀλλήλοις τῶν ὑποστάσεων μονή τε καὶ ἰδρυσις· ἀδιάστατοι γὰρ αὐταὶ καὶ ἀνεκφοίτητοι ἀλλήλων εἰσὶν, ἀσύγχυτον ἔχουσαι τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν· οὐχ ὥστε συναλείφεσθαι ἢ συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων. Υἱὸς γὰρ ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι· καὶ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ· καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, μηδεμιᾶς γινομένης συναλοιφῆς ἢ συμφύσεως ἢ συγχύσεως. Καὶ τὸ ἐν καὶ ταυτὸν τῆς κινήσεως· ἐν γὰρ ἔξαλμα καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων· ὁπερ ἐπὶ τῆς κτιστῆς φύσεως θεωρηθῆναι ἀδύνατον.

Ἡ θεία ἔλλαμψις καὶ ἐνέργεια, μία οὖσα καὶ ἀπλὴ καὶ ἀμερῆς, καὶ ἀγαθοειδῶς ἐν τοῖς μεριστοῖς ποικιλλομένη καὶ τοῖς πᾶσι τὰ τῆς οἰκειᾶς φύσεως συστατικὰ νέμονσα, μένει ἀπλὴ· πληθυνομένη ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως καὶ τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀπλότητα συνάγουσα καὶ ἐπιστρέφουσα. Πάντα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὑπαρξιν. Καὶ αὐτὴ μὲν τοῖς πᾶσι τοῦ εἶναι μεταδίδωσι· καὶ αὐτὴ ἐστὶ τῶν ὄντων τὸ εἶναι καὶ τῶν ζώντων ἡ ζωὴ καὶ τῶν λογικῶς ὄντων ὁ λόγος καὶ τῶν νοερῶς ὄντων ἡ νόησις. Αὐτὴ ὑπὲρ νοῦν οὖσα, καὶ ὑπὲρ λόγον, καὶ ὑπὲρ ζωὴν, καὶ ὑπὲρ οὐσίαν».

43. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«*Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἰστησί μου τὸν λόγον τὸ θαῦμα τῆς διανοίας. Τί πρῶτον εἶπω; Πόθεν ἄρξωμαι τῆς ἐξηγήσεως; Ἐλέγξω τῶν ἔξω τὴν ματαιότητα ἢ*

διαμονή, κατοικία. — ἀδιάστατος = συνεχής· ἄνευ διαφορᾶς· ἀχώριστος. — ἀνεκφοίτητος = αὐτὸς ποῦ δὲν ἐξέρχεται, ἀλλὰ διαμένει πάντοτε κατ' οἶκον. — περιχώρησις = ἐνυπαρξίς (τῶν τριῶν προσώπων ἐν ἀλλήλοις, κατὰ τὴν ὁποῖαν ταῦτα διακρίνονται καὶ συγχρόνως συνάπτονται εἰς τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας). — συναλείφω = συνενώνω, συγχέω, συγχωνεύω. — σύμφυρσις = ἀνάμιξις, σύγχυσις. — σύγχυσις = σύμμιξις, ἀνακάτωμα. — ἔξαλμα = ἄλμα πρὸς τὰ ἔξω. — ἔλλαμψις = ἐπιλαμψίς, λάμψις, ἀκτινοβολία. — ἀγαθοειδής = ὁ ἔχων μορφήν τοῦ ἀγαθοῦ. — ποικίλλω = μεταβάλλω διαφοροτρόπως, διαχωρίζω εἰς τὰ διάφορα εἶδη. — ἐφίεμαι = ἀποβλέπω εἰς κάτι· ὀρέγομαι σφοδρῶς, ἐπιθυμῶ κάτι. — οὐσία = τὸ πραγματικῶς ὑπάρχον· τὸ εἶναι.

τὸ ἄλλο· διότι αὐτὰ εἶναι ἀχώριστα καὶ τὸ ἐν δὲν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἄλλου, διότι ἐνυπάρχει ἀσυγχύτως τὸ ἐν μέσα εἰς τὸ ἄλλο· εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ συγχωνεύονται ἢ συγχέωνται, ἀλλὰ νὰ ἀλληλοεξαρτῶνται. Διότι ὁ Υἱὸς εἶναι ἐν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, χωρὶς νὰ γίνεταί οὐδεμία συγχώνευσις ἢ ἀνάμειξις ἢ σύγχυσις. Καὶ ὑφίσταται μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνησις· διότι μία εἶναι ἡ πρὸς τὰ ἔξω ἐνέργεια καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν προσώπων· αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθῇ εἰς τὴν φύσιν, ἢ ὅποια ἐδημιουργήθη.

Ἡ θεία ἀκτινοβολία καὶ ἐνέργεια, ποῦ εἶναι μία καὶ ἀπλὴ καὶ χωρὶς μέρη καὶ ποῦ μεταβάλλεται διαφοροτρόπως εἰς τὰ ἐπὶ μέρους δημιουργήματα ὑπὸ τὴν μορφήν ἀγαθῶν καὶ διανέμει εἰς πάντα τὰ ὄντα τὰ κατάλληλα διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἰδικῆς των φύσεως, παραμένει ἀπλὴ· πολλαπλασιαζομένη εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα χωρὶς νὰ ἡμπορῇ νὰ διαιρεθῇ εἰς μέρη καὶ συγκεντρώνουσα καὶ φέρουσα ὀπίσω πρὸς τὴν ἰδικὴν της ἀπλότητα τὰ ἐπὶ μέρους. Διότι ὅλα ἐπιθυμοῦν αὐτὴν σφοδρῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὴν ἔχουν τὴν ὑπαρξίν. Καὶ αὕτη μὲν δίδει εἰς ὅλα τὸ εἶναι· καὶ αὕτη εἶναι τὸ εἶναι τῶν ὄντων καὶ ἡ ζωὴ τῶν ζώων καὶ τὸ λογικὸν τῶν λογικῶν ὄντων καὶ ἡ νόησις τῶν πνευματικῶν ὄντων. Αὕτη, ποῦ ὑπάρχει ὑπεράνω τοῦ νοῦ καὶ ὑπεράνω τῆς λογικῆς δυνάμεως καὶ ὑπεράνω τῆς ζωῆς καὶ ὑπεράνω τοῦ εἶναι».

43. Μετάφρασις.

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Μοῦ σταματᾷ τὸν λόγον ὁ θαυμασμός διὰ τὴν ἐννοίαν (τῆς φράσεως αὐτῆς). Τί νὰ εἶπω πρῶτον; Ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσω τὴν ἐξήγησιν; Νὰ ἐλέγξω τὴν ἀφροσύνην τῶν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ νὰ ἀνυμνήσω τὴν ἰδικὴν μας ἀλήθειαν;...

Αὐτός, ποῦ συνέγραψε τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἀμέσως εἰς

43. Περικοπὴ τῆς πρώτης ἐκ τῶν ἐννέα ὁμιλιῶν τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Ἑ.Π. 29, 5 - 9). Αἱ ὁμιλίαι αὗται διακρίνονται διὰ τὴν καταπληκτικὴν γνῶσιν τῶν δεδομένων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν καὶ διὰ τὴν παρατηρητικότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἱερὸς πατὴρ ἐμελέτα ταύτην.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** διάνοια = σκέψις· ἡ ἐνέργεια τοῦ διανοεῖσθαι· ἐννοία, σημασία λέξεως ἢ ἐκφράσεως ἢ χωρίου. — **ματαιότης** = ἀφροσύνη. — **οἶμαι** = νομίζω, φαντάζομαι. — **ἐπάγω** = προσθέτω. — **ἐξαναλίσκω**

ἀνυμνήσω τὴν ἡμετέραν ἀλήθειαν ;... Ὁ τὴν κοσμοποιῖαν συγγράφων εὐθὺς ἐν τοῖς πρώτοις ρήμασι τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν ἡμῶν κατεφώτισεν, εἰπὼν· **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός.** Τί καλὴ ἡ τάξις ; Ἀρχὴν πρῶτον ἐπέθηκεν, ἵνα μὴ ἀναρχον αὐτὸν οἰηθῶσιν τινες· εἶτα ἐπήγαγε τὸ **Ἐποίησεν**, ἵνα δειχθῇ, ὅτι ἐλάχιστον μέρος τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεώς ἐστι τὸ ποιηθέν. Ὡς γὰρ ὁ κεραμεύς, ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης μυρία διαπλάσας σκεύη, οὔτε τὴν τέχνην οὔτε τὴν δύναμιν ἐξανήλωσεν· οὕτω καὶ ὁ τοῦ παντός τούτου δημιουργός, οὐχ ἐνὶ κόσμῳ σύμμετρον τὴν ποιητικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπειροπλάσιον ὑπερβαίνουσιν, τῇ ροπῇ τοῦ θελήματος μόνῃ εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὰ μεγέθη τῶν ὁρωμένων. Εἰ οὖν καὶ ἀρχὴν ἔχει ὁ κόσμος καὶ πεποιήται, ζήτει, τίς ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δούς καὶ τίς ὁ ποιητής... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθοτος ἀγαθότης, τὸ ἀγαπητὸν πᾶσι τοῖς λόγου μετεिल्φόσι, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ νοερὸν φῶς, ἡ ἀπρόσιτος σοφία, οὗτος **ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν**... Προαναφώνησις τῶν περὶ συντελείας δογμάτων καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου μεταποιήσεως, τὰ νῦν ἐν βραχείᾳ κατὰ τὴν στοιχειώσιν τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας παραδιδόμενα. **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός.** Τὰ ἀπὸ χρόνου ἀρξάμενα πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐν χρόνῳ συντελεσθῆναι ».

44. Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ

(Μεγάλου Ἀθανασίου).

«Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἀταξία ἀλλὰ τάξις ἐστὶν ἐν τῷ παντί, καὶ οὐκ ἀμετρία ἀλλὰ συμμετρία, καὶ οὐκ ἀκοσμία ἀλλὰ κόσμος καὶ κόσμου παναομόνιος σύνταξις· ἀνάγκη λογίζεσθαι καὶ λαμβάνειν ἔννοιαν τοῦ

= δαπανῶ τελείως, ἐξοδεύω τελείως, ἐξαντλῶ. — σύμμετρος = ἀκριβῶς κατὰλληλος. — οἱ λόγου μετεिल्φότες = οἱ ἔχοντες λάβει λογικόν, τὰ λογικὰ ὄντα. — στοιχειώσις = στοιχειώδης διδασκαλία.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν...» Γεν. α', 1. — ὁ τὴν κοσμοποιῖαν συγγράφων· δηλαδὴ ὁ Μωϋσῆς. — συντελείας... μεταποιήσεως· πρβλ. Ψαλμ. ρα', 26· Ἦσ. λδ', 4 καὶ να', 6· Β' Πέτρ. γ', 7, 10, 13.

44. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Ἀθανασίου «κατὰ Ἑλλήνων» (δηλαδὴ ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν) ('Ε.Π. 25, 76).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : σύνταξις = ἡ κατὰ τάξιν διευθέτησις, συγκρότησις. — αὖ = ἀκόμη, προσέτι. — πρυτανεύω = κυβερνῶ· ἀρχω· κα-

τοὺς πρῶτους λόγους ἐφώτισε τελείως τὴν διάνοιάν μας μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, διότι εἶπεν· Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Πόσον ὠραία εἶναι ἡ τάξις; Ὡμίλησε πρῶτον διὰ τὴν ἀρχήν, διὰ νὰ μὴ φαντασθῶν μερικοὶ ὡς ἀναρχον αὐτὸν (δηλαδὴ τὸν κόσμον). ἔπειτα προσέθεσε τὸ Ἐποίησε, διὰ νὰ φανερωθῇ, ὅτι αὐτό, πού ἐδημιουργήθη, εἶναι ἐλαχίστη ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεως τοῦ δημιουργοῦ. Διότι ὅπως ὁ ἀγγειοπλάστης, πού κατεσκεύασε μὲ τὴν ἰδίαν τέχνην ἀναρίθμητα σκεύη, οὔτε τὴν τέχνην, οὔτε τὴν δύναμιν (του) ἐξήντησε· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἔχει δημιουργικὴν δύναμιν ὅχι μόνον ἀκριβῶς κατάλληλον (ἐπαρκοῦσαν) διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κόσμου, ἀλλὰ ἀπειροπλασίως ἀνωτέραν, μὲ μόνην τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τῆς θελήσεώς του ἔφερεν εἰς τὴν ὑπαρξιν τοὺς ὄγκους αὐτῶν, τὰ ὅποια βλέπομεν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ κόσμος ἔχη ἀρχὴν καὶ ἔχη δημιουργηθῇ, νὰ ἐξετάζης νὰ μάθης ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, πού τοῦ ἔδωκε τὴν ἀρχήν, καὶ ποῖος εἶναι ὁ δημιουργὸς του... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ἐκεῖνο πού εἶναι ἀγαπητὸν εἰς ὅλα τὰ λογικὰ ὄντα, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ αὐλὸν φῶς, ἡ ἀπλησίαστος σοφία, αὐτὸς ἐδημιούργησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν... Αὐτά, πού τώρα μεταδίδονται δι' ὀλίγων σύμφωνα μὲ τὴν στοιχειώδη θεόπνευστον διδασκαλίαν, εἶναι μία προαναγγελία τῶν δογμάτων περὶ τῆς συντελείας καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ κόσμου. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Ὅσα ἤρχισαν εἰς ὠρισμένον χρόνον εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ νὰ τελειώσουν εἰς ὠρισμένην χρονικὴν στιγμὴν».

44. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ λοιπὸν μέσα εἰς τὸ σύμπαν δὲν ὑπάρχει ἀταξία, ἀλλὰ τάξις, καὶ ὅχι ἑλλειψίς μέτρου, ἀλλὰ συμμετρία, καὶ ὅχι χάος, ἀλλὰ εὐταξία καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀρμονίαν συγκρότησις τοῦ κόσμου· πρέπει νὰ σκεπτώμεθα καὶ νὰ ἀποκτώμεν ἔννοιαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος συνέδεσε καὶ ἔσπε-

θιστῶ δυνατόν κάτι πρὸς χάριν κάποιου. — εἰ θεωρήσαιμεν.... εἰ βλέπομεν, πάντως ἐννοοῦμεν· ὑποθετικὸς λόγος γ' εἶδους.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ αὕτη παρουσιάζει παραστατικῶς μὲ ὠραίαν παρομοίωσιν τὴν θείαν πρόνοιαν ὡς διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὅποίαν ὀφείλεται ἡ τάξις καὶ ἡ ἀρμονία τοῦ σύμπαντος.

ταῦτα συναγαρόντος καὶ συσφίγγαντος Δεσπότου. Κἂν γὰρ μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁράται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τάξεως καὶ συμφωνίας τῶν ἐναντίων, ἐννοεῖν ἔστι τὸν τοῦτων ἄρχοντα καὶ κοσμήτορα καὶ βασιλέα. "Ὡσπερ γὰρ πόλιν ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἀνθρώπων συνεστῶσαν, μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ πλουσίων αὖ καὶ πενήτων, καὶ πάλιν γερόντων καὶ νεωτέρων, καὶ ἀρρέων καὶ θηλέων, εἰ θεωρήσαιμεν εὐτάκτως οἰκονομήν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ διαφόρους μὲν ὄντας, ὁμοιοῦντας δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ μήτε τοὺς πλουσίους κατὰ τῶν πενήτων, μήτε τοὺς μεγάλους κατὰ τῶν μικρῶν, μήτε τοὺς νέους κατὰ τῶν γερόντων γιγνομένους, ἀλλὰ πάντα κατὰ τὴν ἰσομοιρίαν εἰρηνεύοντας· εἰ ταῦτα βλέπομεν, πάντως ἐννοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντος παρουσία τὴν ὁμόνοιαν προτανεύει, κἂν μὴ ὁρῶμεν αὐτόν. Ἡ μὲν γὰρ ἀταξία ἀναρχίας ἔστι γνώρισμα· ἡ δὲ τάξις τὸν ἡγεμονεύοντα δείκνυσιν... Οὕτως ἐν τῇ τοῦ παντός τάξει καὶ ἁρμονίᾳ τὸν τοῦ παντός ἡγεμόνα νοεῖν ἀνάγκη Θεόν, καὶ τοῦτον ἓνα καὶ οὐ πολλοὺς».

45. Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καλύβην μικρὰν ἐπήξατό τις ἐν ταῖς ἀμπέλοις καὶ τοῦ καρποῦ συναυρεθέντος ἀφῆκεν ἔρημον, καὶ οὐδὲ δύο πολλάκις ἡμέρας διαμένει, ἀλλὰ διαλύεται καὶ καταπίπτει ταχέως. Εἴτα καλύβη μὲν οὐκ ἂν σταίη χωρὶς τοῦ προνοοῦντος, δημιουργήμα δὲ τοσοῦτον οὕτω καλὸν καὶ θαυμαστόν, καὶ νόμοι νυκτός καὶ ἡμέρας, καὶ ὥρων ἐνηλλαγμέναι χο-

45. Περικοπή τῆς 10ης ἐκ τῶν 21 ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου «εἰς τοὺς ἀνδριάντας» (Ἐ.Π. 49, 114).

α) **Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά** : πηγνυμι = μπήγω· στήνω· κατασκευάζω. — **συναυρέω-ω** = συλλαμβάνω, συνάγω. — **χορεία** = ὄρχησις, χορὸς μετὰ μουσικῆς καὶ ἰδίας ὃ ἐν κυκλικῇ κινήσει. — **νήχομαι** = κολυμβῶ, πλέω ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἢ πορεύομαι διὰ τοῦ ὕδατος. — **ἀδιάπτωτος** = διαρκής. — **ἐπέρχομαι τῷ λόγῳ** = ἐρχομαι διὰ νὰ ὁμιλήσω. — **χρεία** = χρῆσις, ὠφέλεια, χρησιμότης. — **νάπη** = δασώδης κοιλὰς ἢ φάραγξ. — **δρυμός** = δάσος. — **ἱρις** = οὐράνιον τόξον. — **πορφυρίζω** = ἔχω χρῶμα ὑποπορφυροῦν, πλησιάζον πρὸς τὸ τῆς πορφύρας. — **ἐπιλείπω** = ἐξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεῶ. — **βρύω** = ἔχω ἀφθονίαν· εἰμαι πλήρης· ἀναβλύζω. — **διέρχομαι** = διεξέρχομαι, ἐξιστορῶ ἐν ἐκτάσει (λεπτομερῶς). — **σοφός**· κατ' εὐφημισμὸν ἢ καὶ εἰρωνικῶς. — Ἡ ὅλη περικοπή εἶναι παραστατικὴ μὲ τὰς εἰκόνας καὶ τὰ διάφορα σχήματα (πολυσύνδετον, ἀσύνδετον κ.λ.π.).

ρέωσεν ὅλα αὐτὰ μαζί. Διότι ἂν καὶ οὗτος εἶναι ἀόρατος εἰς τὰ μάτια, ὁμως εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἑναρμόνισιν τῶν ἀντιθέτων νὰ συλλάβωμεν μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας τὸν ἄρχοντα καὶ διακοσμητὴν καὶ βασιλέα αὐτῶν. "Ὅπως μίαν πολιτείαν, ποὺ συγκροτεῖται ἀπὸ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἀνθρώπους, ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ ἀκόμη ἀπὸ πλουσίους καὶ πτωχοὺς, καὶ ἐπὶ πλεόν ἀπὸ γέροντας καὶ νεωτέρους, καὶ ἀπὸ ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἐὰν τὴν ἐβλέπαμεν νὰ ἔχη κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μὲ καλὴν τάξιν, καὶ ἐὰν ἐβλέπαμεν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν μέσα εἰς αὐτήν, ἐνῶ εἶναι διαφορετικοί, νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν καὶ νὰ μὴ στρέφονται οἱ πλούσιοι ἐναντίον τῶν πτωχῶν, οὔτε οἱ μεγάλοι ἐναντίον τῶν μικρῶν, οὔτε οἱ νέοι ἐναντίον τῶν γερόντων, ἀλλὰ ὅλοι νὰ ζοῦν εἰρηνικὰ μὲ ἴσα μερίδια· ἐὰν ἐβλέπαμεν ὅλα αὐτά, θὰ ἐκάναμεν τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ ὑπαρξὶς κάποιου ἀρχοντος καθιστᾷ δυνατόν τὴν ὁμόνοιαν, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν βλέπωμεν αὐτόν. Διότι ἡ μὲν ἀταξία εἶναι γνώρισμα τῆς ἀναρχίας· ἡ δὲ τάξις δεικνύει αὐτόν, ποὺ εἶναι ἡγεμών... Τοιοῦτοτρόπως μέσα εἰς τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ σύμπαντος πρέπει νὰ βλέπωμεν νεκρῶς τὸν κυρίαρχον τοῦ παντός Θεὸν καὶ μάλιστα τοῦτον ὡς ἓνα καὶ ὄχι ὡς πολλοὺς».

45. Μετάφρασις.

«Κάποιος ἔστησεν ἓνα μικρὸ καλύβι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἀμπέλια καὶ, ἀφοῦ ἐπῆρε τὸν καρπὸν, τὸ ἐγκατέλειψεν ἔρημον καὶ αὐτὸ συχνὰ δὲν διατηρεῖται οὔτε δύο ἡμέρας, ἀλλὰ διαλύεται καὶ πέφτει κάτω γρήγορα. Λοιπὸν (ἐὰν) ἓνα καλύβι δὲν θὰ ἤμπορῶσε νὰ σταθῇ ὀρθιον χωρὶς ἐκεῖνον, ποὺ θὰ φροντίσῃ δι' αὐτό, τότε ἓνα δημιούργημα τόσον πολὺ ὠραῖον καὶ θαυμαστόν, καὶ οἱ νόμοι τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ οἱ δισδεχόμενοι ὁ ἓνας τὸν ἄλλον κυκλικοὶ χοροὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, καὶ ἡ πορεία τῆς φύσεως μὲ τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς παντὸς εἰδους μορφὰς εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ζῶα ποὺ εἶναι ὑδρόβια, ποὺ βαδίζουν, ποὺ ἔρπουν, καὶ μέσα εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι σπου-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρεῖας αὐτῶν χαρακτηριστικοὶ σχετικῶς εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Παρακέλσου : « Κάθε λιβάδι καὶ λαγκάδι, κάθε βουνὸ καὶ λόφος εἶναι φαρμακεῖον τοῦ Θεοῦ ». — καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον βαφὴν· χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπάνω εἰς τὰ πτερὰ ἡ ἀμφίπλευρος ἁρμονία τῶν χρωμάτων ἐκατέρωθεν τοῦ στελέχους.

ρεΐαι, καὶ φύσεως δρόμος ποικίλος τις καὶ παντοδαπὸς ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ καὶ ἀέρι καὶ οὐρανῷ καὶ φυτοῖς καὶ ζώοις πετομένοις, νηχομένοις, βαδίζουσιν, ἔρπουσι καὶ ἐν τῷ πάντων ἐκείνων κυριωτέρῳ ἀνθρώπων γένει, πῶς ἂν διέμεινεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀδιάπτωτον χρόνον χωρὶς προνοίας τινός; Μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων ἔπελθέ μοι τοὺς λειμῶνας τῷ λόγῳ, τοὺς παραδείσους, τὰ γένη τῶν ἀνθῶν, τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρεῖας αὐτῶν, τὴν εὐωδίαν, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δένδρα τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἄκαρπα, τῶν μετάλλων τὴν φύσιν... τὰ ὄρη, τὰς νάπας, τοὺς ὄρυμους, τὸν κάτω λειμῶνα, τὸν ἄνω λειμῶνα καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ λειμῶν καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ λειμῶν, τὰ ποικίλα τῶν ἀστρῶν ἄνθη, κάτω ῥόδα, ἄνω ἱρις. Βούλει καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων σοι δείξω λειμῶνα; Κατάμαθε τοῦ ταῶν τὸ σῶμα τὸ ποικίλον καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον βαφήν, τοὺς πορφυρίζοντας στρουθοὺς. Ἐνόησόν μοι τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον ἔχει χρόνον καὶ οὐκ ἡμυνρώθη, ἀλλ' ὥσπερ σήμερον κατασκευασθεῖς, οὕτως ἐστὶν ἀποστίλβων καὶ λαμπρὸς... Ἀλλὰ τίς ὁ σοφὸς τῶν ἀπίστων λόγος, ὅταν ἅπαντα ταῦτα διέλθωμεν πρὸς αὐτούς, τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὴν δαψίλειαν, τὴν ἀφθονίαν τὴν ἐν ἅπασιν;».

46. Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΥ ΚΑΚΟΥ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΘΕΟΔΙΚΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Ἐὰν οὖν ζητῆς διατὶ τοῦ μὲν ἁμαρτωλοῦ ἡ ζωὴ παρατείνεται, τοῦ δὲ δικαίου αἱ ἡμέραι τῆς παροικίας συντέμνονται, διατὶ ὁ μὲν ἄδικος εὐθηνεῖται, ὁ δὲ δίκαιος θλίβεται, διατὶ τὸ παιδίον πρὶν εἰς τελείωσιν ἐλθεῖν ἀνηρπάσθη, πόθεν πόλεμοι, διατὶ τὰ νανάγια, οἱ σεισμοί, οἱ ἀνχομοί, αἱ ἐπομβρίαι, διατὶ τὰ φθαρτικὰ τῶν ἀνθρώπων δεδημιουργηται, διατὶ ὁ μὲν δοῦλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος, ὁ μὲν πλουτεῖ, ὁ δὲ πένεται... καὶ τίς ἡ ἐφ' ἐκάστου τούτων παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἀνταπόδοσις· ταῦτα πάντα λαβὼν εἰς ἔννοιαν, ἐνθυμήθητι, ὅτι ἄβυσσός ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ».

46. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν λβ' ψαλμὸν (Ἐ.Π. 29, 336).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** παροιμία = ἡ προσωρινὴ διαμονὴ εἰς ξένην χώραν. — εὐθηνέω-ω = εὐδοκιμῶ, ἀκμάζω, εὐημερῶ. — τελείωσις = τελειοποιήσις, συμπλήρωσις. — αὐχμὸς = ἀνομβρία. — ἐπομβρία = ἡ ὑπερβολικὴ βροχή· πλήμμυρα. — φθαρτικός = ὁ ἐπιφέρων φθοράν, καταστρεπτικός,

δαιότερον ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, (ὅλα αὐτὰ) πῶς θὰ παρέμενον σταθερὰ ἐπὶ τόσον πολὺ συνεχῇ χρόνον χωρὶς κάποιαν πρόνοιαν; Μαζὶ μὲ ὅσα ἐλέχθησαν ἔλα νὰ μοῦ ὁμιλήσης διὰ τὰ λιβάδια, τοὺς ὠραίους κήπους, τὰ γένη τῶν λουλουδιῶν, ὅλα τὰ βότανα, τὴν χρησιμότητά των, τὸ ἄρωμα, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δένδρα τὰ καρποφόρα, τὰ ἄκαρπα, τὴν φύσιν τῶν μετάλλων... τὰ βρυνά, τὰ δασωμένα φαράγγια, τὰ δάση, τὸ κάτω λιβάδι, τὸ ἐπάνω λιβάδι, διότι καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπάρχει λιβάδι καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπάρχει λιβάδι, τὰ ποικίλα λουλούδια τῶν ἄστρων, κάτω τριαντάφυλλα, ἐπάνω τὸ οὐράνιον τόξον. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ἓνα λιβάδι καὶ εἰς τὰ πτηνὰ; Ἐξέτασε μὲ προσοχὴν τὸ σῶμα τοῦ παγωνιοῦ, ποὺ παρουσιάζει ποικίλιαν καὶ ξεπερνᾷ κάθε ἄλλον χρωματισμόν, τὰ σπουργίτια, τὰ ὅποια ἔχουν χρῶμα, ποὺ πλησιάζει πρὸς τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας. Κάμε μου τὴν χάριν νὰ ἐξετάσης τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον χρόνον ὑπάρχει χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν λάμψιν του, ἀλλὰ, σὰν νὰ κατεσκευάσθῃ σήμερον, τοιουτοτρόπως λάμπει καὶ εἶναι φωτεινός... Ἀλλὰ ποῖος θὰ εἶναι ὁ σοφὸς λόγος τῶν ἀπίστων, ὅταν ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς εἰς αὐτοὺς ὅλα αὐτά, τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὸν πλοῦτον, τὴν ἀφθονίαν, ποὺ ὑπάρχει εἰς ὅλα ;».

46. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν ζητῇς νὰ μάθης διατὶ ἡ ζωὴ μὲν τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρατείνεται, αἱ δὲ ἡμέραι τῆς προσωρινῆς ζωῆς τοῦ δικαίου περικόπτονται (συντομεύουν), διατὶ ὁ μὲν ἄδικος εὐημερεῖ, ὁ δὲ δίκαιος δοκιμάζει θλίψεις, διατὶ τὸ παιδί πρὶν μεγαλώσῃ ἀνηρπάγῃ (ἀπὸ τὸν θάνατον), ἀπὸ ποῦ οἱ πόλεμοι, διατὶ τὰ ναυάγια, οἱ σεισμοί, αἱ ἀνομβρίαι, αἱ πλημμυραὶ, διατὶ ἔχουν γίνεῖ τὰ καταστρεπτικὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους συμβάντα, διατὶ ὁ μὲν εἶναι δούλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος, ὁ μὲν εἶναι πλούσιος, ὁ δὲ εἶναι πτωχός, καὶ ποῖα θὰ εἶναι εἰς τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς ἡ πληρωμὴ (ἀνταπόδοσις) ἐκ μέρους τοῦ Κριτοῦ· ὅταν ὅλα αὐτὰ ἔλθουν εἰς τὸν νοῦν σου, νὰ ἐνθυμηθῇς, ὅτι αἱ ἀποφάσεις (κρίσεις) τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερευνήτοι (ὅπως ἡ πολὺ βαθειὰ θάλασσα)».

φθοροποιός. — ἐνθυμέομαι-οὔμαι = φέρω, ἔχω εἰς τὴν μνήμην μου. — ἄβυσσος = ὁ μὴ ἔχων βυθόν, πυθμένα. — κρίμα = ἀπόφασις, κρίσις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ὁ Μέγας Βασιλεὺς εἰς τὴν παρούσαν περικοπὴν ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα τῆς Θεοδικίας, κατὰ τὸ ὅποιον τρόπον τινὰ κρίνεται ὁ Θεὸς διατὶ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τὸ φυσικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν κα-

47. ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ

(Ίωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Αὐτὸς τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ποιητὴς καὶ δημιουργός, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν αὐτούς, κατ' οἰκειάν εἰκόνα κτίσας αὐτούς, φύσιν ἀσώματον, οἷόν τι πνεῦμα, καὶ πῦρ αἷλον... "Αγγελοι τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀεικίνητος, αὐτεξούσιος, ἀσώματος, Θεῷ λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον εἰληφῦτα...

"Ἐστὶ τοίνυν φύσις λογική, αὐτεξούσιος, τρεπτή κατὰ γνώμην, ἥτοι ἐθελότρεπτος. Πᾶν γὰρ κτιστόν, καὶ τρεπτόν· μόνον δὲ τὸ ἄκτιστον, ἄτρεπτον. Καὶ πᾶν λογικόν, αὐτεξούσιον. Ὡς μὲν οὖν λογική καὶ νοερά, αὐτεξούσιός ἐστιν ὡς δὲ κτιστή, τρεπτή, ἔχουσα ἐξουσίαν καὶ μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τρέπεσθαι...

Ἀθάνατος. οὐ φύσει ἀλλὰ χάριτι. Πᾶν γὰρ τὸ ἀρξάμενον, καὶ τελευτᾷ κατὰ φύσιν. Μόνος δὲ ὁ Θεὸς αἰεὶ ὢν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ αἰεῖ· οὐχ ὑπὸ χρόνον γάρ, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον, ὁ τῶν χρόνων ποιητής.

Ἰσχυροὶ καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ θελήματος ἐκπλήρωσιν, καὶ πανταχοῦ ἐδθέως εὐρισκόμενοι, ἔνθα ἂν ἡ θεία κελεύση ἐπίνενσις, τάχει φύσεως· καὶ φυλάττοντες τὰ μέρη τῆς γῆς· καὶ ἔθνων καὶ τόπων προϊστάμενοι, καθὼς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐτάχθησαν· καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομοῦντες καὶ βοηθοῦντες ἡμῖν... Δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακόν καὶ οὐκ ἀκίνητοι· νῦν δὲ καὶ ἀκίνητοι οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι, καὶ τῇ τοῦ μόνου ἀγαθοῦ προσεδρεία. Μετασχηματίζονται δὲ πρὸς ὅπερ ἂν

κόν. — ἄδικος εὐθηνεῖται· πρβλ. Ἱερ. ιβ', 1 : «Τὶ ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται;». — ἄβυσσός ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ· πρβλ. Ρωμ. ια', 33 : «Ὁ βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ».

47. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» ('Ε.Π. 94, 865 - 868).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : τρεπτός = μεταβλητός, δεκτικὸς μεταβολῆς. — γνώμη = νοῦς· διάθεσις, θέλησις, κλίσις. — εὐρισκόμενοι· φυλάττοντες· οἰκονομοῦντες· βοηθοῦντες· ἔνν. εἰσίν. — προσεδρεία = τὸ καθῆσθαι πλησίον τινός· ἢ σταθερά προσκόλλησις.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις : φύσιν ἀσώματον· οὐσία νοερά· τὸ ὅτι ὁ ἀγγελικὸς κόσμος δὲν γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ ἡμᾶς, τοῦτο δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος, διὰ τὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ὑπαρξίν του. Ὅπως ὁ θαυμασιὸς ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ὑφίσταται, ἔστω καὶ ἐὰν οἱ ἰχθύες, οἱ ὅποιοι εἶναι μέσα εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἡμποροῦν νὰ φαντασθοῦν τὴν ὑπαρξίν του, τοιοῦτοτρόπως οἱ ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι ζοῦν τρόπον τινὰ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ ὕλικου κόσ-

47. Μετάφρασις.

«Αὐτός (ὁ Θεός) εἶναι ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἀγγέλων, ἀφοῦ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν εἰς τὴν ὑπαρξιν, κατασκευάσας αὐτοὺς σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικήν του εἰκόνα ὡς φύσιν χωρὶς σῶμα καὶ ὡς ἐν εἶδος πνοῆς ἀέρος καὶ ὡς ἄυλον φωτιάν... Ὁ ἄγγελος λοιπὸν εἶναι μία οὐσία νοερά, πάντοτε κινουμένη (ἐνεργουσα), μὲ ἐλευθέραν θέλησιν, ἀσώματος, ποὺ ὑπηρετεῖ τὸν Θεόν, ποὺ σύμφωνα μὲ (θεῖαν) δωρεὰν ἔχει λάβει εἰς τὴν φύσιν της τὴν ἀθανασίαν...

Εἶναι λοιπὸν φύσις λογικὴ, μὲ ἐλευθέραν θέλησιν, ποὺ ἐπιδέχεται μεταβολὴν εἰς τὴν διάθεσιν, δηλαδὴ ἡμπορεῖ νὰ μεταβληθῇ μὲ τὴν θέλησίν της. Διότι κάθε τι, ποὺ ἔχει κατασκευασθῇ, εἶναι δυνατόν καὶ νὰ μεταβληθῇ· μόνον δὲ ὅ,τι δὲν ἔχει κατασκευασθῇ, εἶναι ἀμετάβλητον. Καὶ κάθε λογικὸν ὃν ἐξουσιάζει τὸν ἑαυτὸν του. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν (ὁ ἄγγελος) εἶναι φύσις λογικὴ καὶ νοερά, ἔχει καὶ ἐλευθέραν θέλησιν ὡς φύσις δέ, ποὺ κατεσκευάσθη, εἶναι μεταβλητὴ, ἔχει ἐξουσίαν καὶ νὰ παραμένῃ σταθερὰ εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὸ χειρότερον...

(Ὁ ἄγγελος) εἶναι ἀθάνατος ὅχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν (θεῖαν δωρεάν). Διότι κάθε τι, ποὺ ἤρχισεν, ἐκ φύσεως ἔχει τέλος. Μόνος δὲ ὁ Θεός, ποὺ ὑπάρχει πάντοτε ἢ μᾶλλον εὐρίσκεται καὶ ὑπεράνω τοῦ παντοτεινοῦ, (εἶναι ἀθάνατος)· διότι αὐτός, ποὺ ἐδημιούργησε τοὺς χρόνους, δὲν εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ χρόνου, ἀλλ' ὑπεράνω τοῦ χρόνου.

(Οἱ ἄγγελοι) εἶναι δυνατοὶ καὶ ἔτοιμοι διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ θείου θελήματος καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ταχύτητος τῆς φύσεώς των εὐρίσκονται ἀμέσως παντοῦ, ὅπου τοὺς διατάξῃ μὲ ἓνα νεῦμα ὁ Θεός· καὶ φρουροῦν τὰ μέρη τῆς γῆς· καὶ προστατεύουν ἔθνη καὶ τόπους, καθὼς ὠρίσθησαν ἀπὸ τὸν Δημιουργόν· καὶ φροντίζουν διὰ τὰς ὑποθέσεις μας καὶ μᾶς βοηθοῦν... Εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακόν, ἀλλὰ ὅχι καὶ (ἐκ φύσεως) ἀκίνητοι· τῶρα δὲ δὲν ἡμποροῦν πλέον νὰ κινήθωιν πρὸς τὸ κακὸν ὅχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ μὲ τὴν σταθερὰν προσκόλλησιν εἰς μόνον τὸ ἀγαθόν. (Οἱ ἄγγελοι) λαμβάνουν τὴν μορφήν, τὴν ὅποιαν θὰ διατάξῃ

σμου, δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀντιληφθῶν τὴν ὑπεραισθητὴν πραγματικότητα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. — καὶ ἐπὶ τὸ χειρὸν τρέπεσθαι· οὐκ ἀκίνητα· οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ὑπαρξὶς τῶν δαιμόνων. Πρόκειται δι' ἀγγέλους, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθέρας θελήσεως καὶ προσεχώρησαν εἰς τὸ κακόν.

ὁ Δεσπότης κελεύσῃ Θεός, καὶ οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ θεῖα αὐτοῖς ἀποκαλύπτουσι μυστήρια. Ἐν οὐρανῷ διατρίβουσι καὶ ἐν ἔργον ἔχουσιν ὑμνεῖν τὸν Θεὸν καὶ λειτουργεῖν τῷ θεῷ αὐτοῦ θελήματι».

48. Η ΣΥΝΕΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζινοῦ).

«Ὁ τεχνίτης Λόγος ζῶν ἐν ἐξ ἀμφοτέρων, ἀοράτου τε καὶ ὁρατῆς φύσεως, δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν τὸ σῶμα ἤδη προϋποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δὲ πνοὴν ἐνθείς. . . , οἶόν τινα κόσμον δεύτερον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἱστησιν, ἀγγέλον ἄλλον, προσκνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος· τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα· ζῶν ἐνταῦθα οἰκονομούμενον καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον».

49. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καὶ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ τρίτην καὶ τοσοῦτον τῶν ἀλόγων ἐλάττω κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἰσχύ, ὑψηλότερον πάντων ἐποίησε, λογικὴν ψυχὴν αὐτῷ χαρισάμενος, ὅπερ ἐστὶ μάλιστα τιμῆς τεκμή-

48. Περικοπή ἐκ τοῦ λη' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ Θεοφάνεια ἡ εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος (Ἑ.Π. 36, 321 - 322).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** νοούμενος = μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀντιληπτός, ἀόρατος. — οἰκονομέω-ω = κατευθύνω, κυβερνῶ. — πέρας = τέλος, ὅριον· τέρμα· τελείωσις, τὸ ἄκρον ἄκρον. — νεύσις = κλίσις, τάσις, ροπή.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ὁ τεχνίτης Λόγος· εἶναι σταθερὸν δίδαγμα τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον διὰ τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Λόγου αὐτοῦ. Πρβλ. Ἰωάν. α', 3 : « πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν ». — παρὰ τῆς ὕλης· πνοὴν ἐνθείς· πρβλ. Γεν. β', 7 : « καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν ».

εις αὐτοὺς ὁ Κύριος καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτοὺς τὰ θεῖα μυστικά. Ζοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔχουν ὡς μοναδικὸν ἔργον των νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν καὶ νὰ ὑπηρετοῦν τὸ θεῖόν του θέλημα».

48. Μετάφρασις.

«Ὁ τεχνίτης Λόγος (τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδὴ τὴν ἀόρατον καὶ τὴν ὁρατὴν φύσιν, δημιουργεῖ ἐν ζωντανὸν πλάσμα, δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὕλην, ποῦ εἶχεν ἤδη δημιουργηθῇ, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸ πνοὴν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του..., τὸν τοποθετεῖ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν τρόπον τινα ὡς ἓνα δεῦτερον κόσμον, μεγάλον μέσα εἰς τὸν μικρόν, ὡς ἓνα ἄλλον ἄγγελον, μικτὸν προσκυνητὴν (λάτριν), ἐπιτηρητὴν τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μυημένον εἰς τὰ μυστικά τῆς ἀοράτου (μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀντιληπτῆς), βασιλέα τῶν ἐπιγείων, ἀλλ' ὑπήκουον εἰς τὴν ἄνω βασιλείαν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ ἀόρατον, εὐρισκόμενον εἰς τὸ μέσον μεταξὺ μεγαλείου καὶ ταπεινῆς θέσεως· τὸν ἴδιον πνεῦμα καὶ σάρκα· ἐν ζωντανὸν ὄν, τὸ ὁποῖον ἐδῶ (εἰς τὸν κόσμον αὐτόν) διακυβερνᾶται, ἀλλ' ἄλλοι κατατεθύνεται (ἀποδημεῖ), καί, πρᾶγμα ποῦ ἀποτελεῖ τὸ ἅκρον βῆμα τοῦ μυστηρίου, φθάνει εἰς τὴν θέωσιν μὲ τὴν ροπὴν (τάσιν) πρὸς τὸν Θεόν».

49. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸν ἀσήμαντον τοῦτον (ἄνθρωπον), ποῦ ἔχει ὕψος μόλις τρεῖς πῆχεις καὶ εἶναι τόσον πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὰ ζῶα ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν δύναμιν, τὸν ἔκαμε πολὺ ὑψηλότερον (ἀνώτερον) ἀπὸ ὅλα, διότι ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν λογικὴν ψυχὴν, πρᾶγμα ποῦ πάρα πολὺ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τιμῆς (πρὸς αὐτόν). Διότι (ὁ ἄνθρωπος) μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἔκτισε πόλεις καὶ διέσχισε τὴν θάλασσαν καὶ ἐστόλισε τὴν γῆν καὶ ἐπενόησεν ἀναριθμήτους τέχνας καὶ ἐνίκησε τὰ πλέον ἄγρια ζῶα, καί, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι τὸ μέγιστον ἀπὸ ὅλα καὶ τὸ

49. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν μὴ ψαλμὸν (Ἑ.Π. 55, 220-221).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : βραχύς = μικροῦ μήκους· ἀσήμαντος, ταπεινός. — καὶ πόλεις...καὶ τοῦτο μόνος· πολυσύνδετον. — τροπὴ = μεταβολὴ τῆς θέσεως τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστρῶν. — δι' αὐτόν γῆ... δι' αὐτόν ἄγγελοι· ἀσύνδετον σχῆμα καὶ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐτανόδου. — ἀπόστολοι

ριον. Διὰ γὰρ τούτου καὶ πόλεις ὠκοδόμησε καὶ θάλατταν ἔτεμε καὶ γῆν ἐκαλλώπισε καὶ τέχνας μυρίας ἐξεύρε καὶ τῶν ἀγριωτέρων ἀλόγων περιεγένετο καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον καὶ πρῶτον τὸν ποιήσαντα αὐτὸν ἐπέγνω Θεὸν καὶ πρὸς ἀρετὴν χειραγωγῆθη καὶ ἔγνω τί μὲν καλόν, τί δὲ οὐ τοιοῦτον, Θεῷ προσεύχεται τῶν ὀρωμένων μόνος· ἀποκαλύψεων ἀπέλανε, καὶ τοῦτο μόνος πάλιν· δι' αὐτὸν γῆ, δι' αὐτὸν οὐρανός, δι' αὐτὸν ἥλιος καὶ ἀστέρες· δι' αὐτὸν σελήνης δρόμοι καὶ ὥρων καὶ τροπῶν διαφοραί· δι' αὐτὸν καρπῶν γενέσεις καὶ φυτὰ καὶ ἀλόγων γένη τσαῦτα· δι' αὐτὸν ἡμέρα καὶ δι' αὐτὸν νύξ· δι' αὐτὸν ἀπόστολοι καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλαί· κίς ἀπεστάλησαν. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἅπαντα ἐπελθεῖν. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τὰ φοικώδη θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δι' αὐτὸν γέγονε ».

50. Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, τὸ ἐκ τοῦ φωτός φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου κάλλους, ἡ μὴ κινουμένη σφραγίς, ἡ ἀπαράλλακτος εἰκὼν, ὁ τοῦ Πατρὸς λόγος ἐπὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα χωρεῖ καὶ σάρκα φορεῖ διὰ τὴν σάρκα καὶ ψυχῇ νοερᾷ διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαθαίρων καὶ πάντα γίνεται, πλήν τῆς ἁμαρτίας, ἄνθρωπος... Ὁ ὢν, γίνεται· καὶ ὁ ἄκτιστος, κτίζεται...· καὶ ὁ πλουτίζων, πτωχεύει· πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα. Καὶ ὁ πλήρης κενούται· κενούται γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκείνου

καὶ προφῆται· σχῆμα πρωθύστερον. — ἐπέρχομαι τι = ἐξετάζω κάτι με ἀκρίβειαν. — φοικώδης = προκαλὼν δέος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: θαύματα... μετὰ τὴν ἀνάστασιν· ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή, ἐξάπλωσις τῆς Ἐκκλησίας.

50. Περικοπή ἐκ τοῦ με' λόγου τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (Ἑ.Π. 36, 633 - 636).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά: ἐκμαγεῖον = πετσετά· συνεκδοχικῶς τὸ ἐπὶ εὐμαλάκτου ὕλης (κηροῦ, γύψου κ.λ.π.) ἀποτυπούμενον, τὸ ἀποτύπωμα. — ἀρχετύπος = πρωτότυπος. — χωρῶ = ἐρχομαι. — Ἡ ὅλη περικοπή εἶναι πλήρης ὥραιων παρομοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων.

πρῶτον, ἐγνώρισεν ἐνσυνειδήτως τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπλασε, καὶ κρατούμενος ἀπὸ τὸ χέρι ὠδηγήθη εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐγνώρισε τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ δὲν εἶναι τειοῦτο. Ἀπὸ ὅλα, ὅσα βλέπομεν, μόνος αὐτὸς προσεύχεται εἰς τὸν Θεόν· ἔλαβε (θείας) ἀποκαλύψεις, καὶ τοῦτο πάλιν μόνος αὐτός· δι' αὐτὸν ὑπάρχει ἡ γῆ, δι' αὐτὸν ὁ οὐρανός, δι' αὐτὸν ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀστέρες· δι' αὐτὸν οἱ δρόμοι τῆς σελήνης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς θέσεως τῶν ἄστρον· δι' αὐτὸν αἱ παραγωγαὶ τῶν καρπῶν καὶ τόσα πολλὰ φυτὰ καὶ γέννη ζώων· δι' αὐτὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα· δι' αὐτὸν ἐστάλησαν ἀπόστολοι καὶ προφῆται, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλὰς φορὰς ἤλθον ὡς ἀπεσταλμένοι. Ἀλλὰ διατὶ πρέπει νὰ ὀναφέρω τὰ πολλὰ; Ἀλλωστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξετάσωμεν ὅλα ἀκριβῶς. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει γίνει ἄνθρωπος καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη· καὶ τὰ θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὰ ὅποια προκαλοῦν δέος, ἔχουν γίνει δι' αὐτόν».

50. Μετάφρασις.

«Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπεριόριστος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἀρχὴ ἐκ τῆς ἀρχῆς, τὸ φῶς ἐκ τοῦ φωτός, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἀποτύπωμα τοῦ πρωτοτύπου κάλλους, ἡ ἀκίνητος σφραγίς, ἡ ἀμετάβλητος εἰκών, ὁ λόγος τοῦ Πατρὸς ἔρχεται εἰς τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα καὶ ἐνδύεται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνδέεται μὲ νοερὰν ψυχὴν πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μου ψυχῆς, καθαρίζων τὸ ὅμοιον μὲ τὸ ὅμοιον, καὶ γίνεται ἄνθρωπος εἰς ὅλα, ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας... Ἐκεῖνος, ποὺ ὑπάρχει, γίνεται (ἄνθρωπος)· καὶ ὁ ἄκτιστος (ὁ μὴ δημιουργηθεὶς) κτίζεται (δημιουργεῖται)... καὶ ἐκεῖνος, ποὺ χορηγεῖ τὸν πλοῦτον, γίνεται πτωχός· προσλαμβάνει τὴν πτωχείαν τοῦ (ἀνθρωπίνου) σώματός μου, διὰ νὰ λάβω ἐγὼ τὸν πλοῦτον τῆς θεότητός του. Καὶ αὐτός, ποὺ εἶναι πλήρης (ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας φύσεως), ἀποβάλλει τὸ θεῖον μεγαλεῖόν του· διότι ἀποξενώνεται ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἀπὸ τὴν δόξαν του, διὰ νὰ πάρω ἐγὼ μέρος ἀπὸ τὸν ἰδικόν του πλοῦτον (τῶν θείων ἀγαθῶν). Ποῖος εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· ἰδὲ σχετικῶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 μάθημα. — τοῦ ἀρχετύπου κάλλους· ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ τοὺς πατέρας τὸ ἀπόλυτον καὶ «πανυπερτέλειον» κάλλος. Καὶ εἰς τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρεται ὡς τὸ ἀπόλυτον «καλόν», τὸ «αἰὶ ὄν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθίνον».

μεταλάβω πληρώσεως. Τίς ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος ; Τὸ περὶ ἐμὲ τοῦτο μυστήριον ; Μετέλαβον τῆς εἰκόνης, καὶ οὐκ ἐφύλαξα· μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς σαρκός, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ καὶ τὴν σάρκα ἀθανάτισῃ ».

51. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Χριστὸς ἐν σταυρῷ· συνέλθωμεν καὶ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενόμεθα. Χριστὸς ἐν νεκροῖς· νεκρωθῶμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν. Χριστὸς σινδόσι καθαραῖς ἐνειλίττεται· λυθῶμεν τῶν τῆς ἁμαρτίας σειρῶν, ἵνα τὴν θείαν αἴγλην ἀμφιασώμεθα. Χριστὸς ἐν τάφῳ καινῷ· ἐαντοὺς ἐκκαθάρωμεν τῆς παλαιᾶς ζύμης καὶ νέον γενώμεθα φύραμα, ἵνα Χριστοῦ χρηματίσωμεν καταγώγιον· Χριστὸς ἐν Ἀδῇ· πρὸς τὴν ὑποποῖον ταπεινώσιν συγκατέλθωμεν, ἵνα καὶ συναναστῶμεν καὶ συννυφωθῶμεν καὶ συνδοξασθῶμεν, καὶ Θεὸν ὁρῶντες αἰεὶ καὶ ὁρώμενοι ».

52. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἐπιφανίου Κύπρου).

« Ὁ τῆς δικαιοσύνης τριήμερος Ἥλιος ἀνέτειλε σήμερον καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐφώτισεν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστὸς, ὁ βότρυν, ἐβλάστησε καὶ τὴν οἰκουμένην εὐφροσύνης ἐπλήρωσε... Πύλαι Ἀδου ὑπὸ Χριστοῦ ἠνοίχθησαν καὶ νεκροὶ ὥς ἐξ ὕπνου ἀνέστησαν. Ἀ-

51. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ « εἰς τὸ Μέγα Σάββατον » (Ἐ.Π. 96, 604).

α) Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά : ἐνειλίττω = ἰων. τύπος τοῦ ἐνελίττω = τυλίσσω κάτι μέσα εἰς κάτι, περιτυλίσσω. — σειρά = σχοινίον, δεσμός, ταινία· τὸ σχοινίον, ποῦ ἀπολήγει εἰς βρόχον. — ἀμφιάζω = ἐνδύω. — αἴγλη = λάμψις· δόξα. — ἐαυτούς· ὁρθότερον θὰ ἦτο : ἡμᾶς αὐτούς. — καταγώγιον = κατάλυμα, πανδοχεῖον, κατοικητήριον. — χρηματίζω = εἶμαι, διατελῶ, γίνομαι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἐκκαθάρωμεν. . . φύραμα· Α' Κορινθ. ε', 7. — συναναστῶμεν. . . συνδοξασθῶμεν· πρβλ. Ἐφес. β', 6. — Διὰ τῆς δλης περικοπῆς ὁ ἱερός Δαμασκηνὸς καλεῖ ἡμᾶς νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὸν μυστικὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα, ὅπως λέγει ὁ ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας, « κεκαθαρμέναις διανοαῖς συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν καὶ νεκρωθῶμεν δι' αὐτὸν ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωμεν ».

θείας αγαθότητος; Ποῖον εἶναι τὸ μυστήριον τοῦτο, πὺ ἐνδιαφέρει ἐμέ; "Ἐλαβον τὴν εἰκόνα(τοῦ Θεοῦ) καὶ δὲν τὴν ἐφύλαξα· παίρνει τὴν ἰδικὴν μου σάρκα, διὰ νὰ σώσῃ τὴν εἰκόνα καὶ καταστήσῃ τὴν σάρκα (τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν) ἀθάνατον».

51. Μετάφρασις.

«Ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν σταυρόν· ἄς ἔλθωμεν νὰ συμμετάσχωμεν μαζί του εἰς τὰ παθήματα. Ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται ἀνάμεσα εἰς τοὺς νεκρούς· ἄς νεκρωθῶμεν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ ζήσωμεν διὰ τὴν δικαιοσύνην. Ὁ Χριστὸς περιτυλίσσεται μὲ καθαρὰ σινδόνια· ἄς λυθῶμεν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, διὰ νὰ ἐνδυσθῶμεν τὴν θείαν δόξαν. Ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα εἰς ἓνα καινούργιον τάφον· ἄς καθαρίσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὸ παλαιὸν προζύμι (τῆς ἁμαρτίας) καὶ ἄς γίνωμεν νέα μᾶζα ζυμαριοῦ, διὰ νὰ γίνωμεν κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ· ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἄδην· ἄς κατέλθωμεν μαζί του πρὸς τὴν ταπεινώσιν, ἢ ὅποια ἀνυψώνει, διὰ νὰ ἀναστηθῶμεν καὶ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δοξασθῶμεν μαζί του, καὶ βλέποντες πάντοτε τὸν Θεὸν καὶ βλέπομενοι ὑπ' αὐτοῦ».

52. Μετάφρασις.

«Ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέτειλε σήμερον καὶ ἐφώτισεν ὁλόκληρον τὴν γῆν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστὸς, τὸ (πνευματικόν) σταφύλι, ἐβλάστησε καὶ ἐγένεσε τὴν οἰκουμένην μὲ εὐφροσύνην... Αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου ἠνοιχθήσαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ οἱ νεκροὶ ἐσηκώθησαν σὰν νὰ ἐκοιμῶντο. Ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πὺ εἶναι ἡ ἀνάστασις τῶν πεσμένων, καὶ ἀνέστησε μαζί του τὸν Ἀδάμ· ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πὺ εἶναι ἡ ἀνάστασις ὅλων, καὶ ἠλευθέρωσε τὴν Εὐὰν ἐκ τῆς κατάρας· ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πὺ εἶναι ἡ ἀνάστασις, καὶ ἀφοῦ ἐχάρισε τάξιν εἰς τὸν κόσμον, πὺ εὐρίσκετο εἰς ἀταξίαν, τὸν κατέστησε

52. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν (Ἐ.Π. 43, 465 - 468).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἄκοσμος = χωρὶς τάξιν, ἀτακτος, ἐν συγχύσει. — φαιδρύνω = καθαρίζω, λαμπρύνω· εὐφραίνω. — ἐγκαινίζω = ἀνανεώνω. — Ἡ ὅλη περικοπὴ εἶναι πολὺ ζωντανὴ μὲ τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ σχήματα τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Πύλαι Ἄδου... ἠνοιχθήσαν... τὸν

νέστη Χριστός, ἡ τῶν πεσόντων ἀνάστασις, καὶ τὸν Ἀδὰμ συνήγειρεν· ἀνέστη Χριστός, ἡ πάντων ἀνάστασις, καὶ τὴν Εὐὰν τῆς κατάρας ἀπῆλλαξεν· ἀνέστη Χριστός, ἡ ἀνάστασις, καὶ τὸν πρὶν ἄκοσμον κατακοσμήσας ἐφαίδρυνεν... Ἀνέστη καὶ χαρὰν πάσῃ τῇ κτίσει ἐδωρήσατο· ἀνέστη καὶ τὸ τοῦ Ἄδου δεσμωτήριο ἐκενώθη· ἀνέστη καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως εἰς ἀφθαρσίαν μετήγαγεν... Αὕτη ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα πνευματικῶς καὶ εὐφρανθῶμεν θεοπρεπῶς ἐν αὐτῇ. Αὕτη ἡμῖν ἡ πασῶν τῶν ἑορτῶν ὑπερεορτία... Τὸ Πάσχα ἡμῶν, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐτύθη Χριστός· καὶ εἰ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, εἰ τις ἐν Χριστῷ καινὴ πίστις, καινοὶ νόμοι, καινὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λαός· καινός, ἀλλ' οὐ παλαιός· Ἰσραὴλ, καὶ καινὸν Πάσχα· καινὴ καὶ πνευματικὴ περιτομή· καινὴ καὶ ἀναίμακτος θυσία· καινὴ καὶ θεία διαθήκη. Ἐγκαινίζεσθε σήμερον καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαινίσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ὅπως δέξησθε τὰ τῆς ἑορτῆς τῆς νέας καὶ ἀληθινῆς μυστήρια καὶ τρυφήσητε σήμερον τρυφὴν τὴν ὄντως οὐράνιον».

53. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν αἰὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται, οὔτε ἀρξάμενον, οὔτε πανσόμενον, ἀλλ' αἰὶ Πατρὶ καὶ Υἱῷ συντεταγμένον

Ἀδὰμ συνήγειρεν. . . καὶ τὴν Εὐὰν ἀπῆλλαξεν· πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὁρθόδοξον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία δὲν παριστάνει, ὅπως εἰς τὴν Δύσιν, τὴν ἐξοδὸν τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ τάφου, ἀλλὰ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον, τὴν συντριβὴν τῶν πυλῶν καὶ τῶν δεσμῶν τοῦ Ἀδου καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν αὐτῷ εὕρισκομένων (Ἀδὰμ, Εὐὰς καὶ λοιπῶν). — τὸ Πάσχα. . . ἐτύθη Χριστός· Α' Κορ. ε', 7. — εἰ τις ἐν Χριστῷ...· Β' Κορ. ε', 17. — ἀναίμακτος θυσία· ἡ Θεία Λειτουργία. — πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαινίσατε· πρβλ. Ψαλμ. ν', 12.

53. Περικοπὴ ἐκ τοῦ μα' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν Πεντηκοστὴν ('Ε.Π 36, 441).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : συντάσσομαι = συννεύμαι. — τελειοῦν· ἐνν. τὸ ἐστίν. — ἀνείδεος· = ἀνευ εἰδους, ἀνευ μορφῆς, ἀμορφος. — ἀναφῆς = μὴ ἀπτός, μὴ δυνάμενος νὰ ψηλαφηθῇ. — εὐθὺς = βαίνων χωρὶς νὰ κάμπτεται ἢ νὰ ἀλλάσῃ κατεύθυνσιν, δίκαιος, ἐντιμος. — ἡγεμονικὸς = κατὰλληλος νὰ ἡγεμονεύῃ, ὁδηγῇ· ἱκανὸς εἰς τὸ κυβερνᾶν. — ἀφορίζω = ἀποχωρίζω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ἐκλέγω. — ναοποιῶ = κατασκευάζω ναοὺς. —

λαμπρόν... 'Ανέστη καὶ ἐχάρισε χαρὰν εἰς ὅλην τὴν κτίσιν· ἀνέστη καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ "Ἄδου ἐξεκένωθη· ἀνέστη καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως μετέτρεψεν εἰς ἀφθαρσίαν... Αὕτῃ εἶναι ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποῖαν ἔκαμε δι' ἡμᾶς ὁ Κύριος· ἃς αἰσθανθῶμεν πνευματικὴν ἀγαλλίασιν καὶ ἃς εὐφρανθῶμεν εἰς τὴν ἡμέραν αὐτὴν κατὰ τρόπον, ποῦ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἑορτὴ, ποῦ εὐρίσκεται ὑπεράνω ὅλων τῶν ἑορτῶν... Κατὰ τὸ ἰδικόν μας Πάσχα, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐθυσιάσθη πρὸς χάριν μας ὡς πασχάλιος ἀμνός ὁ Χριστός· καὶ ἐὰν κανεῖς εἶναι ἐνωμένος μετὸν Χριστόν, αὐτὸς εἶναι νέον δημιουργημα· μετὴν ἐν Χριστῷ ζῶν ὑπάρχουν καινούργια πίστις, καινούργιοι νόμοι, ὁ καινούργιος λαὸς τοῦ Θεοῦ· δημιουργεῖται καινούργιος, καὶ ὅχι ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ, καὶ καινούργιον Πάσχα· νέα καὶ πνευματικὴ περιτομή· νέα καὶ ἀναίμακτος θυσία· νέα καὶ θεῖα διαθήκη· νὰ ἀνανεωθῇτε σήμερον καὶ νὰ ἐγκαινιάσετε μέσσα εἰς τὰς καρδίας σας ὁρθὸν φρόνημα, διὰ νὰ δεχθῇτε τὰ μυστικά τῆς νέας καὶ ἀληθινῆς ἑορτῆς καὶ διὰ νὰ δοκιμάσετε σήμερον τὴν πραγματικὰ οὐράνιον ἀπόλαυσιν».

53. Μετάφρασις.

«Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπῆρχε μὲν πάντοτε καὶ ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχῃ, διότι οὔτε ἤρχισεν, οὔτε θὰ παύσῃ νὰ ὑφίσταται, ἀλλ' ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε συνηνωμένον καὶ ἀριθμεῖται μαζὶ μετὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν· διότι οὔτε ἔπρεπε ποτὲ νὰ λείπῃ ἢ ὁ Υἱὸς εἰς τὸν Πατέρα ἢ τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν Υἱόν... Διότι πάντοτε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἤμπορουσε νὰ γίνῃ μεταλαμβάνομενον, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πάρῃ μέρος ἀπὸ κατὰ ἄλλο (διότι ὡς Θεὸς δὲν ἔχει ἀπὸ τίποτε ἀνάγκην)· τελειοποιεῖ, ἀλλὰ δὲν τελειοποιεῖται (ἐφ' ὅσον εἶναι τέλειον)· καθιστᾷ ἡμᾶς πλήρεις ἀπὸ ἀγαθῶν, ἀλλὰ δὲν συμπληρώνεται ἐκεῖνο· ἀγιάζει, ἀλλὰ δὲν ἀγιάζεται· αὐτὸ πάντοτε εἶναι τὸ ἴδιον μετὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ μετὸν ἐκεῖνους (τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν), μετὸς ὁποίους εἶναι συνηνωμένον· εἶναι ἀόρα-

διαίρῶ-ω = διαχωρίζω εἰς μέρη, διανέμω, μοιράζω. — Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης ἀσυνδέτων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Πλείστοι ἐκ τῶν ἐκφράσεων τῆς περικοπῆς ἔχουν περιληφθῇ εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα εἶναι μερικά Στιχηρὰ Ἰδιόμελα εἰς τὸν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς τελούμενον Ἐσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγ. Πνεύματος : « Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν αἶ... μία δύναμις, μία σύνταξις, μία προσκύνησις τῆς ἁγίας Τριάδος »· « τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φῶς καὶ ζωή... εἰς νομάς χαρισμάτων ».

καὶ συναριθμούμενον· οὔτε γὰρ ἔπρεπεν ἑλλείπειν ποτὲ ἢ Υἱὸν Πατρὶ ἢ Πνεῦμα Υἱῶ... Ἦν οὖν αἰὲ μεταληπτόν, οὐ μεταληπτικόν· τελειοῦν, οὐ τελειούμενον· πληροῦν, οὐ πληρούμενον· ἀγιάζον, οὐχ ἀγιαζόμενον· αὐτὸ ἑαυτῷ ταυτὸν αἰὲ καὶ οἷς συντέτακται· ἀόρατον, ἄχρονον, ἀχώρητον, ἀναλλοίωτον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνείδεον, ἀναφές, αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον, αὐτεξούσιον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον· ζωὴ καὶ ζωοποιόν· φῶς καὶ χορηγὸν φωτός· αὐτοάγαθον καὶ πηγὴ ἀγαθότητος· Πνεῦμα εὐθές, ἡγεμονικόν, κύριον, ἀποστέλλον, ἀφορίζον, ναοποιοῦν ἑαυτῷ, ὁδηγοῦν, ἐνεργοῦν ὡς βούλεται, διαιροῦν χαρίσματα· Πνεῦμα νόθεσις, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, βουλής, ἰσχύος, φόβου· δι' οὗ Πατὴρ γινώσκεται καὶ Υἱὸς δοξάζεται καὶ πατρῶν μόνον γινώσκεται, μία σύνταξις, λατρεῖα μία, προσκύνησις, δύναμις, τελειότης, ἀγιασμός. Τί μοι μακρολογεῖν; Πάντα ὅσα ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ πλὴν τῆς ἀγεννησίας. Πάντα ὅσα ὁ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος, πλὴν τῆς γεννήσεως ».

54. Η ΘΕΙΑ ΧΑΡΙΣ ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΥΔΩΡ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Πίνωμεν ἀπὸ ὕδατος ζῶντος, ἄλλομένον εἰς ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Σωτὴρ περὶ τοῦ Πνεύματος, οὐ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Καὶ διατὶ ἄρα τὴν πνευματικὴν χάριν ὕδωρ ὠνόμασεν; Ἐπειδὴ δι' ὕδατος ἡ σύστασις τῶν ἀπάντων· ἐπειδὴ χλοοποιὸν καὶ ζωοποιόν ἐστι τὸ ὕδωρ· ἐπειδὴ ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται τὸ τῶν ὀμβρῶν ὕδωρ· ἐπειδὴ μονοειδὲς μὲν κατέρχεται, πολυειδῶς δὲ ἐνεργεῖ. Μία μὲν γὰρ πηγὴ ὅλον παραδεδεισεν ἐπαρδεύει· εἰς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ὑετὸς κατέρχεται ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ· καὶ γίνεται λευκὸς μὲν ἐν κρίνῳ, ἐρυ-

54. Περικοπὴ ἐκ τῆς 1στ' Κατηχέσεως τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Ἑ.Π. 33, 932 - 933).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἄλλομαι = πηδῶ, (ἀνα)σκιρτῶ, τινάσσομαι. — σύστασις = ἀποτελέσεις, σύνθεσις, συναρμολόγησις, σύμπτυξις, σχηματισμός. — χλοοποιός = ὁ παράγων χλόην, βοτάνην, φυτά. — ἐπαρδεύω = ποτίζω. — ὑετὸς = ραγδαία βροχή. — πρόσφορος = χρήσιμος, κατάλληλος. — ξύλον = κορμός, κλάδος δένδρου. — καταξιοῦμαι τινος = θεωροῦμαι ἄξιός διὰ κάτι. — Ἡ περικοπὴ εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὰ σχήματα (πολυσύνδετον, σχῆμα ἑπαναφορᾶς ἢ ἑπανόδου κ.λπ.), τὰς παρομοιώσεις καὶ τὰς ἐναργεῖς εἰκόνας.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ὕδατος ζῶντος· Ἰωάν. 8', 10 : Πρό-

τον, ἐκτὸς χρόνου, ἐκτὸς χώρου, ἀναλλοίωτον, χωρὶς ιδιότητος, χωρὶς ποσότητος, χωρὶς μορφῆν, ὅχι ἄπτόν, κινούμενον ἀφ' ἑαυτοῦ, πάντοτε ἐνεργοῦν, μὲ ἐλευθέραν θελήσιν, μὲ ἰδικήν του δύναμιν, παντοδύναμον· εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιεῖ· εἶναι φῶς καὶ χορηγεῖ φῶς· τὸ ἀπολύτως ἀγαθὸν καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος· εἶναι Πνεῦμα μὲ εὐθύτητα, ἱκανὸν νὰ ἡγεμονεύῃ (κυβερνᾷ), κυρίαρχον, ποῦ στέλλει ἀπεσταλμένους, ποῦ ἐκλέγει (πνευματικούς ἐργάτας), ποῦ κατασκευάζει διὰ τὸν ἑαυτὸν του (πνευματικούς) ναοὺς, ποῦ καθοδηγεῖ, ποῦ ἐνεργεῖ ὅπως θέλει, ποῦ μοιράζει τὰ χαρίσματα· εἶναι πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, θελήσεως, δυνάμεως, δέους· μὲ τὸ ὅποιον ὁ Πατὴρ γίνεται γνωστὸς καὶ ὁ Υἱὸς δοξάζεται, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόνον εἶναι αὐτὸ γνωστὸν, μία σύνθεσις, μία λατρεία, προσκύνησις, δυνάμεις, τελειότης, ἁγιασμός. Διατὶ νὰ μακρηγορῶ; "Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἀνήκουν εἰς τὸν Υἱὸν ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος. "Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς ἀνήκουν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη».

54. Μετάφρασις.

«Ὡς πίνωμεν ἀπὸ τὸ ἀστείρευτον καὶ τρεχούμενον νερό, ποῦ ἀναβλύζει καὶ πηδᾷ καὶ τρέχει πάντοτε, διὰ νὰ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Σωτὴρ διὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ λαμβάνουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ διατὶ ἄρα γε τὴν πνευματικὴν χάριν ὠνόμασε νερό; Διότι μὲ τὸ νερό γίνεται ὁ σχηματισμὸς τῶν ὄλων· διότι τὸ ὕδωρ παράγει τὴν χλόην (τὰ φυτὰ) καὶ τοὺς ζῶντας ὀργανισμούς· διότι ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς κατέρχεται τὸ νερὸ τῶν βροχῶν· ἐπειδὴ μὲ μίαν μὲν μορφὴν κατέρχεται, ἀλλὰ παρουσιάζει ἐνέργειαν εἰς πολλὰς μορφάς. Διότι μία μὲν πηγὴ ποτίζει ἓνα ὀλόκληρον ὥραϊον κῆπον· μία δὲ καὶ ἡ ἰδίᾳ ραγδαία βροχὴ κατεβαίνει εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον· καὶ γίνεται λευκὴ μὲν εἰς τὸ κρίνον, κόκκινη δὲ εἰς τὸ τριαντάφυλλον, πορφυρένια εἰς τοὺς μενεξέδες καὶ τοὺς ὑακίνθους καὶ διαφορετικὴ καὶ ποικιλόχρωμη εἰς τὰς παντὸς εἴδους μορφάς (τῶν φυτῶν)· καὶ εἰς τὸν φοῖνικα μὲν γίνεται ἄλλη, εἰς τὴν κληματαριὰν δὲ διαφορετικὴ καὶ εἰς ὅλα προσλαμβάνει ὅλας τὰς μορφάς· ἂν καὶ (ἡ βροχὴ) ἔχῃ μίαν μόνον μορφὴν καὶ δὲν εἶναι αὕτῃ διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν της. Διότι ἡ βροχὴ δὲν κατέρχεται κάθε φοράν ἄλλη καὶ διαφορετικὴ, μεταβάλλουσα (τρόπον τινά) τὸν ἑαυτὸν της· ἀλλὰ προσαρμοζομένη εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν φυτῶν, ποῦ τὴν ὑποδέχονται, γίνεται εἰς τὸ καθένα ἡ

θρὸς δὲ ἐν ῥόδῳ, πορφυραῖος δὲ ἐν ἴοις καὶ ὑακίνθοις καὶ διάφορος καὶ ποικίλος ἐν παντοίοις εἶδεσι· καὶ ἐν φοίνικι μὲν ἄλλος, ἐν ἀμπέλῳ δὲ ἄλλος καὶ ἐν πᾶσι τὰ πάντα· μονοειδὴς ὢν καὶ οὐκ ὢν ἄλλος αὐτὸς ἑαυτοῦ. Οὐ γὰρ μεταβάλλων ἑαυτὸν ὁ ὑετός, ἄλλος καὶ ἄλλος κατέρχεται· ἀλλὰ τῇ τῶν ὑποδεχομένων κατασκευῇ συμπεριφερόμενος, ἐκάστῳ τὸ πρόσφορον γίνεται. Οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ὃν καὶ μονοειδὲς καὶ ἀδιαίρετον, ἐκάστῳ διαιρεῖ τὴν Χάριν καθὼς βούλεται. Καὶ ὥσπερ τὸ ξηρὸν ξύλον, ὕδατι κοινωνήσαν, βλαστοὺς ἐκδίδωσιν· οὕτω καὶ ἡ ἐν ἁμαρτίαις ψυχὴ, διὰ μετανοίας ἁγίου Πνεύματος καταξιωθείσα, βότρυας ἐκφέρει δικαιοσύνης. Μονοειδὲς δὲ ὢν, πολλὰς νεύματι Θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τὰς ἀρετὰς ἐνεργεῖ. Τινὸς μὲν γὰρ συγκέχρηται γλώσση πρὸς σοφίαν. Ἄλλον φωτίζει τὴν ψυχὴν ἐν προφητείᾳ, ἄλλῳ δὲ δίδωσι δύναμιν ἀπελάσαι δαίμονας, ἄλλῳ δὲ δίδωσιν ἐρμηνεύσαι τὰς θείας Γραφάς· ἄλλον τὴν σωφροσύνην ἐνισχύει, ἄλλον διδάσκει τὰ περὶ ἐλεημοσύνης, ἄλλον διδάσκει νηστεύειν καὶ ἀσκεῖν, ἄλλον διδάσκει καταφρονεῖν τῶν τοῦ σώματος πραγμάτων, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς μαρτύριον· ἄλλο ἐν ἄλλοις, αὐτὸ δὲ οὐκ ἄλλο ἑαυτοῦ.

55. Η ΑΓΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τίς γὰρ τοιοῦτος λιμὴν, οἷος ἡ Ἐκκλησία; Τίς τοιοῦτος παράδεισος, ὡς ἡ σύνοδος ἡ ὑμετέρα; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὄφεις ἐπιβουλεύων, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὐὰ ὑποσκελίζουσα, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ὀρθοῦσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμὸς ἀκανθῶν, ἀλλ' ἀμπε-

κεῖται διὰ τὸ ρέον καὶ πηγαῖον ὕδωρ καὶ ὄχι διὰ τὸ ὕδωρ, ποῦ εἶναι ἀκίνητον εἰς ὕδαταποθήκην ἢ φρέαρ ἢ λάκκους. Καὶ κατὰ τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας «ὕδωρ ζῶν ἀποκαλεῖ τὴν ζωοποιὸν τοῦ Πνεύματος δόσιν, δι' ἧς καὶ μόνῃς ἡ ἀνθρωπότης... ξηρὰ τε ἤδη καὶ πάσης ἀγονος ἀρετῆς... τὴν ζωοποιὸν ἐκπίνουσα χάριν, πολυτρόποις ἀγαθῶν ιδέαις περιανθίζεται... — ἄλλομένου εἰς ζῶην αἰώνιον». Ἰωάν. δ', 14: «Ὅπως γράφει σύγχρονος ξένος ἐρμηνευτής, «τὸ ρεῦμα τοῦ ὕδατος δὲν σταματᾷ ἕως οὗ καταλήξῃ εἰς τὸν ὠκεανόν· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ πνευματικὸν ὕδωρ τῆς χάριτος, ὡς οὐράνιον ρεῦμα, ἀναπηδᾷ τείνον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ὕψος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔχει τὴν πηγὴν» — Χάριν· Χάρις εἶναι ἡ ὑπερφυσικὴ δωρεά, ποῦ παρέχεται μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος πρὸς τὸν ἀνθρώπον, διὰ νὰ ἀνακαίνιζεται οὗτος καὶ καθίσταται ἄξιος τῆς αἰωνίου σωτηρίας.

κατάλληλος μορφή. Τοιουτοτρόπως και τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἂν και εἶναι ἓν και μὲ μίαν μορφήν και ἀδιαίρετον, εἰς τὸν καθένα μοιράζει τὴν Χάριν, ὅπως θέλει. Καὶ καθὼς τὸ ξερὸ κλαδί, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφήν μετ' τὸ νερό, βγάζει βλαστάρια· τοιουτοτρόπως και ἡ ψυχὴ, ποὺ ἔζησε μέσα εἰς τὰς ἁμαρτίας, ἀφοῦ μετ' τὴν μετάνοιαν γίνῃ ἀξία τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παράγει τὰ τσαμπιά τῶν σταφυλιῶν τῆς δικαιοσύνης. Ἐνῶ δὲ ἔχει μίαν μορφήν, μετ' ἓνα νεῦμα (γνέψιμο) τοῦ Θεοῦ και εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ κάνει πολλὰς τὰς ἀρετάς. Διότι εἰς τὸν ἓνα χρησιμοποιεῖ μαζί του τὴν γλῶσσαν πρὸς ἐκδήλωσιν σοφίας. Ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς προφητείας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ δίδει δύναμιν διὰ νὰ ἐκδιώξῃ δαίμονας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ χαρίζει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς θείας Γραφάς· ἄλλου ἐνισχύει τὴν σωφροσύνην, ἄλλον διδάσκει ὅσα ἔχουν σχέσιν μετ' τὴν ἐλεημοσύνην, ἄλλον διδάσκει νὰ νηστεύῃ και νὰ ὑποβάλλεται εἰς ἀσκήσιν, ἄλλον διδάσκει νὰ περιφρονῇ τὰ ὑλικά πράγματα, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς τὸ μαρτύριον· ἄλλο παρουσιάζεται (τὸ Πνεῦμα) εἰς ἄλλους, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἴδιον δὲν εἶναι διαφορετικὸν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του.

55. Μετάφρασις.

«Διότι ποῖον λιμάνι εἶναι τέτοιο, ὅπως ἡ Ἐκκλησία; Ποῖος παράδεισος ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἰδικήν σας σύναξιν; Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φίδι, ποὺ σχεδιάζει τὸ κακόν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν· δὲν ὑπάρχει ἡ Εὐα, ποὺ ρίπτει κάτω μετ' τρικλοποδιάν, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἀνορθώνει· δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φράκτης μετ' ἀγκάθια, ἀλλ' ἀμπέλι θαλερόν. Ἐὰν δὲ εὗρω ἓνα ἀγκάθι, τὸ μετατρέπω εἰς ἐλάν· διότι ὅσα ὑπάρχουν

55. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἡ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετανοίας ('Ε.Π. 49, 335 - 337).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** ὑποσκελίζω = ρίπτω κάτω μετ' τρικλοποδιάν, πεδικλῶνω. — εὐθηνέω-ω = θάλλω, ἀκμάζω. — ἀπορία = ἔλλειψις διεξόδου· δυσχέρεια. — μεταφέρω (ἐπὶ γνώμης) = μετατρέπω, τροποποιῶ. — Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης ὥραιων εἰκόνων, παρομοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** φύλλα δένδρων· πρβλ. τὰ « φύλλα συκῆς », μετ' τὰ ὁποῖα οἱ ἁμαρτήσαντες πρωτόπλαστοι ἐκάλυψαν τὴν γυμνότητά των. — ἀμπέλος· πρβλ. Ἰωάν. 1ε', 5. — ἀπορία φύσεως. . . προαιρέσεως· εὐσύννοπος διατύπωσις τῆς ἀληθείας, ὅτι εἰς μὲν τὴν φύσιν ἐπικρατοῦν ἀναγκαστικοὶ νόμοι, εἰς δὲ τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἡ ἐλευθέρως ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. — Ἡ ὅλη περικοπὴ ἐξαίρει τὴν ἁγιαστικὴν καὶ ἀνακαινιστικὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας.

λος εὐθηνούσα. Ἐὰν δὲ ἄκανθαν εὖρω, εἰς ἐλαίαν μεταφέρω· οὐ γὰρ ἀπορία φύσεως τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐλευθερία προαιρέσεως τετίμηται. ἔαν δὲ λύκον εὖρω, πρόβατον ποιῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν μεταφέρων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν μερίζονα προσειπών. Ἡ μὲν γὰρ κιβωτὸς παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ ἐφύλαττε ζῶα, ἡ δὲ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ μεταβάλλει. Οἷόν τι λέγω· Εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἰέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἰέραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· εἰσῆλθέ τις ἰέραξ ἐνταῦθα καὶ ἐξέρχεται περιστερὰ· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται ὄφις καὶ ἐξέρχεται ἀρνίον, οὐ τῆς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τῆς κακίας ἐλαυνομένης ».

56. Η ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Καθολικὴ μὲν οὖν καλεῖται (ἡ Ἐκκλησία), διὰ τὸ κατὰ πάσης εἶναι τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων· καὶ διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ εἰς γνῶσιν ἀνθρώπων ἔλθεῖν ὀφείλοντα δόγματα, περὶ τε ὁρατῶν καὶ ἀοράτων πραγμάτων, ἐπουρανίων τε καὶ ἐπιγείων· καὶ διὰ τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἰς εὐσέβειαν ὑποτάσσειν, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, λογίων τε καὶ ἰδιωτῶν· καὶ τὸ καθολικῶς ἰατρεῦειν μὲν καὶ θεραπεύειν ἅπαν τὸ τῶν ἁμαρτιῶν εἶδος, τῶν διὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιτελουμένων, κεκτῆσθαι δὲ ἐν αὐτῇ πᾶσαν ἰδέαν ὀνομαζομένης ἀρετῆς, ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ πνευματικοῖς παντοίοις χαρίσμασιν. Ἐκκλησία δὲ καλεῖται φερωνόμως διὰ τὸ πάντας ἐκκαλεῖσθαι καὶ ὁμοῦ συνάγειν ».

56. Περικοπή ἐκ τῆς ιη' Κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Ε.Π. 33, 1044).

α) Λεξιλογικά: ἰδέα = μορφή, εἶδος, τρόπος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ἐκκλησία· ἀρχικῶς ἡ λέξις ἐσήμαινε τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου, δηλαδὴ τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι συνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων πρὸς ἀνακοίνωσιν, σύσκεψιν, γνωμοδότησιν, ἀπόφασιν. Ἡ ὅλη περικοπή παρουσιάζει κατὰ εὐσύνοπτον τρόπον τοὺς κυριωτέρους λό-

ἐδῶ δὲν ἔχουν τὸ ἀναγκαστικὸν ἀδιέξοδον τῆς φύσεως, ἀλλ' ἔχουν τιμηθῇ μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς μετὰ ὥριμον σκέψιν ἀποφάσεως· ἐάν δὲ εὗρω ἓνα λύκον, τὸν μεταβάλλω εἰς πρόβατον, χωρὶς νὰ μεταβάλλω τὴν φύσιν, ἀλλὰ μετατρέπω τὴν ἀπόφασιν. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἔκανε κανεὶς λάθος, ἐάν ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Διότι ἡ μὲν κιβωτὸς παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ τὰ διετήρει ζῶα, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ τὰ μεταβάλλει. Ὡς χρησιμοποιήσω παραδείγματα. Εἰσῆλθεν ἐκεῖ (εἰς τὴν κιβωτόν) ἰέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἰέραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· ἐδῶ εἰσῆλθε κάποιος ἰέραξ καὶ ἐξέρχεται περιστέρα· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται φίδι καὶ ἐξέρχεται ἀρνί, διότι δὲν μεταβάλλεται ἡ φύσις, ἀλλ' ἐκδιώκεται ἡ κακία».

56. Μετάφρασις.

«Ἡ Ἐκκλησία μὲν λοιπὸν ὀνομάζεται καθολικὴ, διότι εὐρίσκεται καθ' ὅλην (εἰς ὁλόκληρον) τὴν Οἰκουμένην, ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τῆς γῆς ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) καὶ διὰ τὸ ὅτι διδάσκει ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἀνελλιπῶς δι' ὅλα τὰ δόγματα, ποὺ πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα πράγματα, διὰ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) διὰ τὸ ὅτι ἐπιδιώκει νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν εὐσέβειαν ὁλόκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων (πολιτῶν), καὶ τῶν μορφωμένων καὶ τῶν ἀπλοϊκῶν· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) καὶ διὰ τὸ ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν δίδει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὑγίαν καὶ θεραπεύει κάθε μορφήν τῶν ἁμαρτιῶν, αἱ ὁποῖαι πράττονται μὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποκτᾶται μέσα εἰς αὐτὴν κάθε εἶδος ἀναφερομένης ἀρετῆς, ποὺ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἔργα καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ποικίλα πνευματικὰ χαρίσματα. Ἐκκλησία δὲ ὀνομάζεται σύμφωνα πρὸς τὸ ὄνομά της, διότι καλεῖ ὅλους καὶ τοὺς συνθροίζει μαζί».

γους, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία καλεῖται καθολικὴ. Ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται ὡσαύτως καθολικὴ καὶ διότι εἶναι αἰωνόβιος. Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, «ἐστὶ ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ μένουσα διηνεκῶς ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη».

57. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

(Συμewν του Θεσσαλονίκης).

« Ἐπτά τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνεργούμενα. Ταῦτα δέ εἰσι βάπτισμα, χρῖσμα, κοινωνία, χειροτονία, γάμος, μετάνοια καὶ ἔλαιον ἅγιον.

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾷ Πνεύματι, ἐπεὶπερ τὴν πρώτην ἀπαθῆ γέννησιν ἀπωλέσαμεν καὶ ἐν ἀνομίαις ἡμεῖς συνελήφθημεν καὶ ἐν ἁμαρτίαις, ὡς ψάλλει Δαβίδ, ἐκίσσησεν ἕκαστον ἡμῶν ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Τὸ χρῖσμα δὲ τὴν σφραγίδα τὴν πρώτην καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἐντίθησιν, ὅπερ διὰ παρακοὴν ἀπωλέσαμεν· ἔτι δὲ καὶ τὴν χάριν, ἣν ἐν τῇ ψυχῇ τῇ θεῷ ἐμπνεύσει ἐλάβομεν. Διὸ καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος φέρει δύναμιν καὶ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ πλουτεῖ καὶ σημειώσεις Χριστοῦ ἐστὶ καὶ σφραγίς.

Ἡ κοινωνία δὲ αὐτῷ ἐνοὶ τῷ Δεσπότη. Καὶ ἐπεὶ διὰ βρώσεως ἀπεθάνομεν καὶ παραδείσων καὶ Θεοῦ ἐχωρίσθημεν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τῆς κοινωνίας ἀναλαμβάνομεν αὐθις καί, τὴν φθορὰν ἀποβαλλόμενοι, τῷ ἀθανάτῳ ἐνούμεθα, θνητῷ δι' ἡμᾶς διὰ σαρκὸς γεγονότι.

Ἡ χειροτονία δὲ τὴν ἐξουσίαν παρέχει καὶ δύναμιν τοῦ ποιήσαντος. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν τῶν ὄντων χωρὶς αὐτοῦ, ἦλθε δὲ αὐτὸς εἰς τὸ εὖ εἶναι ἡμᾶς ἀγαγεῖν, ταύτην αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἀναλαμβάνόμενος ἀφ' ἡμῶν παρέσχεν ἡμῖν διὰ τῆς αὐτοῦ ἱερωσύνης· καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαι ἡμῖν αἱ τελεταὶ ἐνεργοῦνται καὶ οὐδὲν ἅγιον χωρὶς ἱερέως ἐστίν...

Ὁ δὲ γάμος συγκαταβάσεώς ἐστι δῶρον Θεοῦ διὰ τὴν παιδοποιήσαν... Εὐλόγει τὸν γάμον αὐτός, ὡς ἂν μὴ χωρὶς εὐλογίας ἡ ἀπαρχὴ τυχάνῃ τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

57. Περικοπή ἐκ τοῦ « περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν » κεφαλαίου τοῦ ἔργου Συμewν τοῦ Θεσσαλονίκης, ὅπερ ἐπιγράφεται « Διάλογος ἐν Χριστῷ κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων » (Ἐ.Π. 155, 177 - 180).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : κισάω-ω = ἐπιθυμῶ· (ἐπὶ γυναικός) συλλαμβάνω καὶ γεννῶ. — ἐμπνευσις = πνοή, φύσημα. — σημείωσις = σφράγις με σημειόν τι πρὸς ἀναγνώρισιν ἢ ὑπόμνησιν· δηλώσις διὰ σημείου. — πτώμα = πτώσις, πέσιμο· νεκρὸν σῶμα. — ἐπανάκλησις = ἐπαναφορά. — ἐπιστροφή = ἐπάνοδος. — τύπος = ἀποτύπωμα· σχεδιάσμα· σκιαγραφία. — ἀπολύτρωσις = ἡ διὰ λύτρων ἀπελευθέρωσις, ἐξαγορά, σωτηρία. — λύσις = ἀπελευθέρωσις, ἀπαλλαγὴ, ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἐνοχλῆς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὴν πρώτην ἀπαθῆ γέννησιν· δηλ.

57. Μετάφρασις.

«Ἐπτά εἶναι τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια τελοῦνται μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὰ δὲ εἶναι τὸ βάπτισμα, τὸ χρῖσμα, ἡ θεία κοινωνία, ἡ χειροτονία, ὁ γάμος, ἡ μετάνοια καὶ τὸ ἅγιον ἔλαιον (=εὐχέλαιον).

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾷ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι ἀκριβῶς ἐχάσαμεν τὴν πρώτην χωρὶς πάθης γέννησιν καὶ ἡμεῖς ἐν μέσῳ ἀνομιῶν (παραβάσεων τοῦ θείου νόμου) συνελήφθημεν (εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας μας) καὶ ἐν μέσῳ ἁμαρτιῶν, ὅπως ψάλλει ὁ Δαβὶδ, ἐκυοφόρησε καὶ ἐγέννησε τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς ἡ μητέρα του.

Τὸ χρῖσμα δὲ θέτει μέσα μας τὴν πρώτην σφραγίδα καὶ τὸ «κατ' εἰκόνα», ποῦ ἐχάσαμεν ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἐπήραμεν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μετὰ τὴν θεϊαν πνοὴν (τοῦ ἁγ. Πνεύματος). Διὰ τοῦτο τὸ χρῖσμα φέρει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ μεταδίδει ὡς πλοῦτον καὶ εἶναι ἡ διὰ σημείου δῆλωσις καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ (θεία) κοινωνία μᾶς ἐνώνει μετὰ αὐτὸν τὸν Κύριον. Καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὸ φάγωμα (τοῦ μῆλου) ἀπεθάνομεν (ἐγίναμεν θνητοὶ) καὶ ἐχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τὸν Θεόν, μετὰ τὴν θεϊαν κοινωνίαν λαμβάνομεν ἐκ νέου τὴν αἰώνιον ζωὴν καί, ἀφοῦ πετᾶμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν φθοράν, ἐνωσόμεθα μετὰ τὸν ἀθάνατον, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν ἐγενε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος.

Ἡ χειροτονία δὲ παρέχει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Καὶ ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ὑπάρχει χωρὶς αὐτόν, αὐτὸς δὲ ἤλθε διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ὁρθὴν ζωὴν, δι' αὐτό, ὅταν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ ἡμᾶς, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν τοῦ αὐτοῦ μετὰ τὴν ἱερωσύνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἱδρυσέ· καὶ μετὰ τὴν τελοῦνται πρὸς χάριν μας ὅλαι αἱ τελεταὶ καὶ τίποτε δὲν ἀγιάζεται χωρὶς τὸν ἱερέα.

Ὁ δὲ γάμος εἶναι δῶρον τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν γέννησιν τέκνων... Αὐτὸς εὐλογεῖ τὸν γάμον, διὰ νὰ μὴ τυχαίῃ νὰ εἶναι χωρὶς εὐλογίαν ἡ ἐναρξὶς τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς.

τὴν τῶν πρωτοπλάστων. — σφραγίδα· ἰδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 18 περικοπῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ ἀποτελεῖ μίαν εὐστοχὸν σύνοψιν τῆς πατερικῆς διδασκαλίας περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μετάνοια δὲ τὴν ἐπανόρθωσιν ἡμῶν αὐθις ἀπὸ τοῦ πτώματος ἐνεργεῖ. Καὶ ἐπειδήπερ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἔστιν ἐπανάκλησις ἄλλη κατὰ τε χάριν καὶ δωρεὰν καὶ ἀγώνων καὶ πόνων χωρὶς, εἰ μὴ δι' ἐπιστροφῆς καὶ δακρύων καὶ τοῦ ἐξαγορεῦσαι τὰ πταίσματα καὶ ἀποστῆναι τῶν κακῶν, τοῦτο τὸ μέγα δέδοται δῶρον.

Ἄγιον ἔλαιον δὲ παραδέδοται, καὶ τοῦτο ὡς ἱερὰ τελετὴ καὶ θείου τύπος ἑλέους, εἰς ἀπολύτρωσιν καὶ ἁγιασμὸν τοῖς ἀπὸ ἁμαρτίας ἐπιστρέφουσι χορηγούμενον. Διὸ καὶ λύσιν ἁμαρτημάτων παρέχεται καὶ ἐξ ἀρρωστημάτων ἐγείρει καὶ ἁγιασμοῦ ἐμπίπλησιν ».

58. Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἄν ἔχῃς ἁμαρτήματα, μὴ ἀπογνῶς· οὐ παύομαι ταῦτα συνεχῶς λέγων· κἂν καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνῃς, καθ' ἡμέραν μετανόει· καὶ ὅπερ ἐν ταῖς παλαιαῖς ποιούμεν οἰκίαις, ὅταν σαθρωθῶσιν, ὑπεξαίρουμεθα τὰ σεσαθρωμένα καὶ καινὰ ἐπισκευάζομεν καὶ οὐδέποτε συνεχοῦς ἐπιμελείας ἐπιλανθανόμεθα, τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν ποιῶμεν. Εἰ ἐπαλαιώθῃς σήμερον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀνακαίνισον σεαυτὸν ἀπὸ τῆς μετανοίας. Καὶ ἐνι, φησί, μετανοήσαντα σωθῆναι ; Καὶ πάνυ ἐνι. Πάντα τὸν βίον ἐν ἁμαρτίαις διέτριψα· καὶ ἐὰν μετανοήσω, σφίζομαι ; Πάνυ. Πόθεν δῆλον ; Ἀπὸ τῆς τοῦ Δεσπότη σου φιλανθρωπίας... Θεοῦ γὰρ φιλανθρωπίας μέτρον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ λόγῳ ἐρμηνευθῆναι δύναται αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης... Ἐννόησον σπινθῆρα εἰς πέλαγος ἐμπεσόντα· μὴ δύναται στῆναι ἢ φανῆναι ; Ὅσον σπινθὴρ πρὸς πέλαγος, τοσοῦτον κακία πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοσοῦτον, ἀλλὰ πολλῶ πλέον. Τὸ μὲν γὰρ πέλαγος, κἂν μέγα ᾖ, μέτρον ἔχει· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπεριόριστος ».

58. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἡ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετανοίας (Ἐ.Π. 49, 337).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπογι(γ)νώσκω = εὐρίσκομαι εἰς ἀπόγνωσιν, ἀπελπίζομαι. — σαθρόομαι - οὔμαι = γίνομαι σαθρός, ἐτοιμόρροπος, σάπιος. — ὑπεξαίρέομαι - οὔμαι = ἀφαιρῶ. — Καὶ ἐνι . . . σωθῆναι . . . φιλανθρωπίας· σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — Ἡ περικοπὴ διακρίνεται διὰ τὰς ὥρας εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οἱ λόγοι τῆς περικοπῆς εἶναι δυνατόν νὰ

Ἡ μετάνοια ἐξ ἄλλου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ νέου ἀνόρθωσιν μας ἀπὸ τὴν πτώσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς μετὰ τὸ βάπτισμα δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἐπαναφορᾶς μὲ χάριν καὶ δωρεὰν καὶ χωρὶς ἀγῶνας καὶ κόπους, παρὰ μόνον μὲ ἐπάνοδον εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας καὶ μὲ δάκρυα καὶ μὲ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν κακῶν, δι' αὐτὸ ἔχει δοθῇ (εἰς ἡμᾶς) τὸ μεγάλο αὐτὸ δῶρον.

Μᾶς ἔχει παραδοθῇ δὲ καὶ τὸ εὐχέλαιον, καὶ τοῦτο ὡς ἱερὰ τελετὴ καὶ ἀποτύπωμα τοῦ Θεοῦ ἐλέους, ποῦ χορηγεῖται εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιστρέφουν ἐκ τῆς ἁμαρτίας, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀγιασμόν. Διὰ τοῦτο παρέχει καὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐνοχῆς τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἀνορθώνει ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ γεμίζει μὲ ἀγιασμόν».

58. Μετάφρασις.

«Ἐὰν ἔχῃς ἁμαρτίας, νὰ μὴ ἀπελπισθῇς· δὲν παύω νὰ σᾶς τὸ το-
νίζω αὐτὸ συνεχῶς· καὶ ἐὰν κάθε ἡμέραν ἁμαρτάνῃς, νὰ μετανοῇς
καθημερινά· καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον κάνομεν εἰς τὰ παλαιὰ σπίτια, ὅταν
γίνουν ἐτοιμόρροπα, δηλαδὴ ἀφαιροῦμεν τὰ σαπισμένα μέρη καὶ ἐτοιμά-
ζομεν καινούργια καὶ ποτὲ δὲν λησμονοῦμεν τὴν συνεχῆ συντήρησιν, αὐτὸ
ᾧς κάνωμεν καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἐὰν ἐπάληωσες σήμερον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ
ἀνακαινίσῃς τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὴν μετάνοιαν. Καὶ εἶναι δυνατόν, λέγει
κανεῖς, νὰ σωθῶ, ἀφοῦ μετανόησω; Καὶ πάρα πολὺ εἶναι δυνατόν. Ὅλην
τὴν ζωὴν μου τὴν ἐπέρασά μέσα εἰς ἁμαρτίας· καὶ ἐὰν μετανόησω,
ἐπιτυχαίνω τὴν σωτηρίαν; Πολύ. Ἀπὸ ποῦ αὐτὸ γίνεται φανερόν; Ἀπὸ
τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου σου... Διότι δὲν ὑπάρχει μέτρον τῆς φιλαν-
θρωπίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῇ μὲ λόγον ἢ ἀγαθό-
της του... Φέρε εἰς τὸν νοῦν σου ἓνα σπινθῆρα, ποῦ ἔπεσε μέσα εἰς τὴν
θάλασσαν· μήπως ἔμπορεῖ νὰ σταθῇ ἐκεῖ ἢ νὰ φανῇ; Ὅσῃν σχέσιν ἔχει
μία σπῖθα πρὸς τὸ πέλαγος, τόσῃν μεγάλην σχέσιν ἔχει ἡ ἁμαρτία ἐν
συγκρίσει πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δὲ οὔτε τόσον μεγά-
λην, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διαφορετικὴν. Διότι τὸ μὲν πέλαγος,
ἀκόμῃ καὶ ἐὰν εἶναι μεγάλο, ἔχει ὄριον, ποῦ μετρεῖται· ἐνῶ ἡ φιλανθρω-
πία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπεριόριστος».

παρηγορήσουν καὶ τὸν μεγαλύτερον ἁμαρτωλὸν καὶ νὰ τὸν ἐνθαρρύνουν πρὸς
μετάνοιαν.

59. Η ΣΥΧΝΗ ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελές, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Τὴς γὰρ ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλὰχῶς; Ἡμεῖς μέντοι γε τέταρτον καθ' ἑκάστην ἐβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ σαββάτῳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη ἁγίου τινός ».

60. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Σὺ δὲ ᾤδαῖς τισι πρὸς τὸ κατηφές πεποιημέναις παραθηνεῖς καὶ μέλεσι γοεροῖς ἐκτῆκεν σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιτηδεύεις· καὶ ὥσπερ τῶν τραγωδῶν ἰδιὸν ἐστὶ τὸ ἀνάπλασμα καὶ ἡ σκευή, μεθ' ἧς τὰ θέατρα καταλαμβάνουσιν· οὕτως οἷε προσήκειν καὶ τῷ πενθοῦντι πρέ-

59. Περικοπή ἐκ τῆς 93ης ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου « πρὸς Καισαρίαν πατρικίαν περὶ κοινωνίας » (Ε.Π. 32, 484).

α) **Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά:** **τέταρτον** = ἐπιρ. τέσσαρας φορές. — **τετράς** = ἡ Τετάρτη.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** « Ὁ τρώγων μου. . . ζωὴν αἰώνιον »· Ἰωάν. στ', 54. Διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας γινόμεθα κοινωνοὶ καὶ συμμετοχοὶ τῆς ζωῆς, τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχομεν ἤδη εἰς τὸν παρόντα βίον αἰώνιον ζωὴν. — Ἡ περικοπή συνιστᾷ τὴν συχνὴν θεῖαν κοινωνίαν, πρᾶγμα ποῦ ἦτο ὁ κανὼν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν. Οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ « ἦσαν προσκαρτεροῦντες... τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου » (Πράξ. β', 42). Πρὸς τοὺς ἀπουσιάζοντας ἐκ τῆς Θείας Λειτουργίας ἀσθενεῖς ἐστὲλ-λετο ἡ Θ. Κοινωνία μὲ τοὺς διακόνους ἢ τὰς διακονίσσας. Ὁ Χρυσόστομος ἠλεγ-χεν αὐστηρῶς τοὺς παρισταμένους εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν καὶ μὴ μεταλαμβάνον-τας: « Εἰπέ μοι, εἴ τις εἰς ἐστίασιν κληθεῖς τὰς χεῖρας νίψαιτο καὶ κατακλιθεῖ (εἰς τὸ ἀνάκλιντρον) καὶ ἔτοιμος γένοιτο πρὸς τὴν τράπεζαν, εἴτα μὴ μετέχοι, οὐχ ὕβριζει τὸν καλέσαντα; ». Εὐγλωττοὶ εἶναι καὶ αἱ ἐκφράσεις τῆς Θ. Λειτουργίας « Προσέλθετε » ἢ « Ὁρθοὶ μεταλαμβάνετε... ». — Θὰ ἔπρεπε καὶ σήμερον νὰ ἀναβιώσῃ τὸ καθεστὼς τῆς συχνῆς Θ. Κοινωνίας, ἡ ὁποία εἶναι δύναμις καὶ φάρμακον. Βεβαίως προϋπόθεσις αὐτῆς εἶναι πάντοτε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη. Κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον « δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως

59. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸ νὰ λαμβάνῃ κανεὶς καθημερινὰ τὴν θεῖαν Κοινωνίαν καὶ νὰ μεταλαβαίνῃ τὸ ἅγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον, διότι αὐτὸς μᾶς λέγει σαφῶς· «Ὅποιος τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμά μου ἔχει (ἤδη ἀπὸ τὸν παρόντα βίον) ζωὴν αἰώνιον». Διότι ποῖος ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ νὰ παίρνῃ κανεὶς μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ζῇ τὴν ζωὴν αὐτὴν κατὰ πολλοὺς τρόπους; Ἡμεῖς ὅμως βέβαια λαμβάνομεν τὴν θεῖαν Κοινωνίαν τέσσαρας φορὰς κάθε ἑβδομάδα, εἰς τὴν Κυριακὴν, εἰς τὴν Τετάρτην καὶ εἰς τὴν Παρασκευὴν καὶ εἰς τὸ Σάββατον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἐὰν ἐορτάζεται ἡ μνήμη κάποιου ἁγίου».

60. Μετάφρασις.

«Σὺ δὲ θρηνεῖς μὲ τραγούδια, ποὺ ἔχουν γίνεи διὰ νὰ δημιουργοῦν βαρυθυμίαν, καὶ μὲ μοιρολόγια καταγίνεσθαι εἰς τὸ νὰ λειώνης τελείως τὴν ψυχὴν σου· καὶ ὅπως ἀκριβῶς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἡθοποιῶν εἶναι ἡ μιμητικὴ ἀναπαράστασις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν θεατρικῶν κουστουμιῶν, μὲ τὰ ὅποια παρουσιάζονται εἰς τὴν σκηνὴν τῶν θεάτρων· τοιοῦτοτρόπως νομίζεις, ὅτι ἐπιβάλλεται καὶ ἀρμόζει εἰς τὸν πενθοῦντα ἀνάλογος ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις, μαῦρον ἔνδυμα καὶ ἀγρία ἐμφάνισις τῶν μαλλιῶν καὶ σκοτάδι μέσα εἰς τὸ σπίτι καὶ ρυπαρότης καὶ σκόνῃ καὶ μοιρολόγι, ποὺ διατηρεῖ νωπὸν τὸ τραῦμα τῆς λύπης εἰς τὴν ψυχὴν. Ἄφησε νὰ κάνουν αὐτὰ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης δι' ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ (ἀποθάνει) ἐν Χριστῷ, ὅτι «σπεί-

ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου» (Α' Κορ. ια', 28 - 29). Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ συχνὴ Θ. Κοινωνία δὲν προϋποθέτει παρατεταμένην νηστείαν.

60. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ εὐχαριστίας» (Ἑ.Π. 31, 232 - 233).

α) **Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά:** παραθρηνώ = θρηνώ, μοιρολογῶ. — ἐκτῆκω = λειώνω ἐντελῶς. — ἐπιτηδεύω = καταγίνομαι εἰς κάτι, συνηθίζω, φροντίζω. — τραγωδός = ἡθοποιός (εἰς ἔργα τραγωδίας). — ἀνάπλασμα = τὸ ἀναπλασθέν. — σκευὴ = ἐξοπλισμός, ἐξάρτησις, ἱματισμός, τρόπος τοῦ ἐνδύεσθαι. — σχῆμα = ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις. — αὐχμηρός (ἐπὶ κόμῃς) = ἐξηγριωμένος, ἀγριωπός. — μέλος = ὄσμη, μελωδία. — στυγνός = κατηφής,

πον εἶναι σχῆμα, μέλαν ἱμάτιον καὶ αὐχμηρὰν κόμην καὶ σκότος ἐν οἰκίᾳ καὶ ρύπον καὶ κόνιν καὶ μέλος στυγνόν, αἶε νεαρὸν τῆς λύτης τὸ τραῦμα τῇ ψυχῇ διασῶζον. Κατάλιπε ταῦτα ποιεῖν τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντων, ὅτι «σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». Τί οὖν κλαίεις τὸν ἐξεληθόντα μεταμφιάσασθαι; Μήτε σεαυτὸν θρήνηι ὡς βοηθοῦ τινος πρὸς τὸν βίον στερούμενος· ἀγαθὸν γάρ, φησὶν, ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον. Μήτε ἐκεῖνον ὀδύρου, ὡς δεινὰ πεπονθότα. Μικρὸν γάρ ὕστερον ἢ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ αὐτὸν διωπνίσει καὶ ὅφει αὐτὸν παριστάμενον τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ».

61. Ο ΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καθάπερ λιμὴν, πνευμάτων καὶ κυμάτων ἀπηλλαγμένος, πολλὴν τοῖς ὀρμιζομένοις πλοίοις παρέχει τὴν ἀσφάλειαν, οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ οἶκος, ὥσπερ ἀπὸ τινος χειμῶνος τῶν ἐξωθεν πραγμάτων τοὺς εἰσιόντας ἐξαεπάξων, μετὰ πολλῆς παρέχει τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐστάναι, καὶ τῶν θείων ἀκροᾶσθαι λογίων. Τοῦτο τὸ χωρίον ὑπόθεσις ἐστὶν ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· οὐκ ἐν συνάξει μόνον, ὅτε ἀκρόασις Γραφῶν καὶ διδασκαλία πνευματικὴ καὶ συν-ἑδριον πατέρων αἰδεσίμων, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τῷ λοιπῷ καιρῷ. Ἐπίβηθι τῶν προθύρων μόνον, καὶ εὐθέως ἀπέθου τὰς φροντίδας τὰς βιωτικάς.

σκυθρωπός, δυσάρεστος, λυπηρός. — μεταμφιάζομαι = ἀλλάσσω ἑνδυμα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — διωπνίζω = ἐγείρω ἐκ τοῦ ὕπνου, ἀφυπνίζω, ξυπνῶ. — βῆμα = βᾶθρον, κάθισμα· ὑψηλότερα θέσις, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ὠμίλουν οἱ ῥήτορες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου· δικαστικὴ ἔδρα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: μέλαν ἑνδυμα· ἡ χρῆσις τῶν μαύρων ἑνδυμάτων εἰς ἑνδείξιν πένθους ἐνδείκνυται ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα διὰ λόγους κοινωνικοῦς, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιβάλλεται ἐπὶ μακρὸν ἐκ λόγων θρησκευτικῶν.—«σπείρεται ἐν φθορᾷ...πνευματικόν»· Α' Κορ. ιε', 42-44.—σῶμα ψυχικόν· εἶναι τὸ σῶμα, ποῦ ζωοποιεῖται ὑπὸ τῶν κατωτέρων ψυχικῶν ζωϊκῶν δυνάμεων.—σῶμα πνευματικόν· εἶναι τὸ σῶμα, ποῦδ ἰαμορφώνεται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ἡ ὅποια εὐρίσκεται εἰς ζῶσαν ἐπαφὴν μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. — ἡ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ· Α' Θεσσ. δ', 16· Α' Κορ. ιε', 52.

ρεται τὸ σῶμα εἰς κατάστασιν φθορᾶς, ἀνίσταται εἰς κατάστασιν ἀφθαρσίας· σπείρεται εἰς κατάστασιν ἀσθενείας, ἐγείρεται περιβεβλημένον δύναμιν· σπείρεται σῶμα, ποῦ ἔχει ἀπλῶς ζωὴν, ἀνίσταται σῶμα πνευματικόν». Διατὶ λοιπὸν κλαίεις δι' αὐτόν, ποῦ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ζωῆς αὐτῆς, διὰ νὰ ἀλλάξῃ (τὸ παλαιὸν φθαρτὸν) ἔνδυμα καὶ νὰ φορέσῃ νέον ἔνδυμα (ἀφθαρσίας); Οὔτε νὰ θρηνῇς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, διότι στερεῖσαι ἓνα βοηθὸν χρήσιμον εἰς τὴν ζωὴν, διότι, λέγει (ἡ Γραφή), εἶναι καλὸν νὰ ἐλπίζῃ κανεὶς εἰς τὸν Κύριον παρὰ νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἄνθρωπον. Μήτε νὰ ὀδύρεσαι δι' ἐκεῖνον, διότι δῆθεν ἔχει πάθει (πράγματα) φοβερά. Διότι μετ' ὀλίγον (κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν) θὰ τὸν ξυπνήσῃ ἡ σάλπιγξ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ τὸν ἴδῃς νὰ παρίσταται ἐμπρὸς εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ».

61. Μετάφρασις.

«Καθὼς ἀκριβῶς ἓνα λιμάνι, ποῦ εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα, παρέχει πολλὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ πλοῖα, ποῦ ἀγκυροβολοῦν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, σὰν νὰ σφύζῃ τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ κάποιαν τρικυμίαν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατότητα νὰ στέκωνται μὲ πολλὴν γαλήνην καὶ ἀσφάλειαν καὶ νὰ ἀκούουν τοὺς θείους λόγους. Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι θεμέλιον ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· ὄχι μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῆς (λατρευτικῆς) συνάξεως, ὅποτε γίνεται προσεκτικὴ διὰ τῆς ἀκοῆς παρακολούθησις τῶν Γραφῶν καὶ πνευματικὴ διδασκαλία καὶ συγκέντρωσις σεβαστῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον. Πάτησε μόνον τὸ πόδι σου εἰς τὸν πρόναον, καὶ ἀμέσως ἀπεμάκρυνες τὰς φροντίδας τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Νὰ εἰσέλθῃς μέσα εἰς τὸν πρόναον, καὶ ἓνα εἶδος αὔρας πνευματικῆς σοῦ περικυκλῶναι τὴν ψυχὴν. Αὕτῃ ἡ ἡσυχία ὁδηγεῖ εἰς θρησκευτικὸν ρῆγος (δέος) καὶ διδάσκει νὰ φιλοσο-

61. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως τοῦ Χρυσοστόμου «κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων» καὶ ἐκ τῆς παραινήσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς παρόντας (ἐν τῷ ναῷ) ('Ε.Π. 31, 145).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ὁρμίζομαι = ἀγκυροβολῶ εἰς ὄρμον, ἀράζω. — ἐξαρπάζω = ἀρπάζων ἀπαλλάσσω, ἐλευθερώνω, σφύζω. — ὑπόθεσις = τὸ τεθειμένον ὑποκάτω, βάσις, θεμέλιον. — πρόθυρον = ἐξώπορτα· πρόναος. — εἶσω = εἰς τὰ ἐντός, πρὸς τὰ μέσα. — περιίσταμαι + αἷτ. = περιβάλλω, περικυκλῶνω. — φρίκη = φρικίσις, ρῆγος, ἀνατρίχισμα, δέος θρησκευτι-

Εἴσελθε τῶν προθύρων εἴσω, καὶ καθάπερ αὔρα τις πνευματικὴ περιστάται σου τὴν ψυχὴν. Αὕτη ἡ ἡσυχία εἰς φρίκην ἄγει καὶ διδάσκει φιλοσοφεῖν· ἀνίστησι τὸ φρόνημα καὶ οὐκ ἀφίρσι μεμνησθαι τῶν παρόντων· μεθίστησί σε ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανόν. Εἰ δὲ χωρὶς συνάξεως τοσούτον κέρδος τῆς ἐνταῦθα παρούσας, ὅταν Προφῆται πάντοθεν βοῶσιν, ὅταν Ἀπόστολοι εὐαγγελίζονται, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἐστήκη, ὅταν Πατὴρ ἀποδέχεται τὰ γινόμενα, ὅταν Πνεῦμα Ἅγιον παρέχῃ τὴν οἰκείαν ἀγαλλίασιν, πόσης μὲν ὠφελείας ἐμπλησθέντες οἱ παρόντες ἀπέρχονται; Οἱ ἀπόντες δὲ πόσῃ ζημίαν ὑπομένουσιν;... Βαλανεῖον ἐστὶ τὰ ἐνταῦθα πνευματικόν, τῇ θέρμῃ τοῦ Πνεύματος πάντα ἀποσμήχον ῥύπον· μᾶλλον δὲ οὐχὶ ῥύπον ἀποσμήχον μόνον τὸ τοῦ πνεύματος πῦρ, ἀλλὰ καὶ βαφὴν. «Ἐὰν γὰρ ᾧσι, φησὶν, αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικεῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ».

62. ΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΩΡΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Τοὺς διατετυπωμένους καιροὺς τῶν προσευχῶν ἐξελεξάμεθα, ἐκάστου ἰδίαν τινὰ ὑπόμνησιν τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντος. Τὸν μὲν ὄρθρον, ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἀναθήματα εἶναι Θεοῦ καὶ μηδὲν ἕτερον ἀναλαμβάνειν εἰς φροντίδα, πρὶν ἢ τῇ παρὰ Θεοῦ ἐννοίᾳ ἐνευφρανθῆναι, καθὼς γέγραπται «Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ ἠδφράνθην»· μηδὲ σῶμα κινῆσαι πρὸς ἐργασίαν, πρὶν ποιῆσαι τὸ εἰρημένον «Πρὸς σέ προσεύξομαι, Κύριε· καὶ τὸ πρῶτ' εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου· τὸ πρῶτ' παραστήσομαί σοι καὶ ἐπόψει με». Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν εἰς τὴν προσευχὴν ἀνίστασθαι· καὶ

κόν. — βαλανεῖον = λουτρόν. — ἀποσμήχω = ἀποσπογγίζω, σπογγίζων ἀφαιρῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: φιλοσοφίας· φιλοσοφεῖν· ἐννοεῖ τὴν ἀγάπην τῆς κατὰ Θεὸν σοφίας, τὴν ὁποίαν τὰ λειτουργικά μας κείμενα χαρακτηρίζουν ὡς «κρίπτοντα σοφίαν» καὶ «ἀμείνονα φιλοσοφίαν». — Προφῆται βοῶσιν... Ἀπόστολοι εὐαγγελίζονται· ἐννοεῖ τὰ προφητικὰ ἀναγνώσματα, ὡς καὶ τὰ ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα, τὰ ὁποῖα ἀκούονται εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἦτο ἀνελλιπὴς ἡ χρῆσις καὶ τῶν προφητικῶν ἀναγνωσμάτων. — ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ· προπάντων διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας.— «ὡς χιόνα λευκανῶ»· Ἦσ. α', 18· ἡ λεύκανσις αὕτῃ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχουν οἱ ἐνσυνειδήτως ἐκκλησιαζόμενοι.

φῶμεν· ἀνυψώνει τὸ φρόνημα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ παρόντα· σὲ μεταθέτει ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐὰν δὲ χωρὶς λατρευτικὴν σύναξιν εἶναι τόσον μέγα τὸ κέρδος ἐκ τῆς παρουσίας ἐδῶ (εἰς τὸν ναόν), ὅταν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη οἱ Προφῆται λαλοῦν μεγαλοφώνως, ὅταν οἱ Ἀπόστολοι κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιον, ὅταν ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ὅταν ὁ Πατὴρ δέχεται ἐκεῖνα, ποῦ τελοῦνται, ὅταν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παρέχῃ τὴν ἰδικήν του (πνευματικὴν) ἀγαλλίασιν, τότε μὲ πόσῃν ὠφέλειαν ἀφοῦ γεμίσουν οἱ παρόντες φεύγουν; Οἱ δὲ ἀπόντες πόσῃν βλάβῃν ὑφίστανται;... Ὅσα ὑπάρχουν καὶ γίνονται ἐδῶ εἶναι πνευματικὸν λουτρόν, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν θερμότητα τοῦ Πνεύματος ἀφαιρεῖ κάθε ρυπαρότητα· μᾶλλον δὲ ἡ φωτιά τοῦ Πνεύματος δὲν ἀφαιρεῖ μόνον τὴν ρυπαρότητα, ἀλλὰ καὶ τὸν χρωματισμόν. «Διότι, λέγει (ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ), ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι σας εἶναι ὡς τὸ ἐρυθρὸν χρώμα, θὰ δώσω τὴν λευκότητα τοῦ χιονιοῦ».

62. Μετάφρασις.

«Τοὺς καθωρισμένους χρόνους τῶν προσευχῶν ἐξελέξαμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς περιέχει κάποιαν ἰδιαιτέραν ὑπόμνησιν τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια μᾶς ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τὸν μὲν ὄρθρον ἐξελέξαμεν, ὥστε αἱ πρῶται κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν καὶ διὰ τίποτε ἄλλο νὰ μὴ φροντίζωμεν, πρὶν αἰσθανθῶμεν ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην φέροντες τὸν νοῦν μας εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἔχει γραφῇ· «Ἐνεθυμήθην τὸν Θεόν, καὶ ἡσθάνθην ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην» καὶ νὰ μὴ κινῶμεν τὸ σῶμα πρὸς ἐργασίαν, πρὶν κάμωμεν αὐτό, ποῦ ἔχει λεχθῇ· «Πρὸς σέ θὰ προσευχήθῃ Κύριε· καὶ τὸ πρῶτ' θὰ ἀκούσης τὴν φωνήν μου· τὸ πρῶτ' θὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν σου, καὶ θὰ (εὐδοκήσης) νὰ ρίψῃς (εὐμενές) τὸ βλέμμα σου ἐπάνω μου». Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν πρέπει νὰ σκηκωνώμεθα διὰ τὴν προσευχήν· καὶ ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποῦ ἐδόθη τὴν τρίτην ὥραν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, πρέπει ὅλοι μαζί μὲ μιὰ καρδιά νὰ προσκλίνωμεν (προσκυνήσωμεν) εὐλαβῶς, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἄξιοι νὰ δεχθῶμεν τὸν ἁγιασμόν...

Ἐκρίναμεν δὲ ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ προσευχή εἰς τὴν ἕκτην ὥραν,

62. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου «Ὅροι κατὰ πλάτος, κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν» (Ἀπόκρισις εἰς τὴν λζ' ἐρώτησιν, Ἐ.Π. 31,

υπομνησθέντας τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, τῆς κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τοῖς ἀποστόλοις δεδομένης, προσκυνῆσαι πάντας ὁμοθυμαδόν, εἰς τὸ ἀξιόους γενέσθαι καὶ αὐτοὺς τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἁγιασμοῦ... Ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ ὥρᾳ κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἀναγκαίαν εἶναι τὴν προσευχὴν ἐκρίναμεν, τῶν λεγόντων· « Ἐσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημβρίας διηγῆσομαι καὶ ἀπαγγελῶ καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου ... ». Ἡ δὲ ἐνάτη παρ' αὐτῶν ἡμῖν τῶν ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν ἀναγκαία εἰς προσευχὴν παραδέδοται ἱστορούσαις, ὅτι « Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην ». Συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων ἢ κατωρθωμένων ἡμῖν καὶ τῶν παρεθόντων ἢ ἐξαγορεύσεις, εἴτε ἐκούσιον, εἴτε ἀκούσιον, εἴτε πού καὶ λανθάνον πλημμέλημα γέγονεν ἢ ἐν ῥήμασιν ἢ ἐν ἔργοις ἢ κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν, περὶ πάντων ἐξιλεουμένων ἡμῶν διὰ τῆς προσευχῆς τὸν Θεόν. Μέγα γὰρ ὄφελος ἢ ἐπίσκεψις τῶν παρελθόντων πρὸς τὸ μὴ τοῖς ὁμοίοις αὐθις περιτεσεῖν... Καὶ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης, ἢ αἰτήσις τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῖν ὑπάρξαι τὴν ἀνάπυσιν. Τὸ δὲ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ἡμῖν ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν παραδεδώκασιν, ὡς ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία παρίστησι, λέγουσα· « Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ὕμνον τὸν Θεόν καὶ ὁ ψαλμωδὸς λέγων· « Μεσονύκτιον ἐξεγείρομένη τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου ».

63. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΔΕΗΣΙΣ)

(Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου).

« Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων καὶ ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς, κατὰ τὸ πλῆθος

1013 - 1016). Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Μ. Βασιλείου ἐξετάζει τὰ κεφαλαιώδη ζητήματα τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ ; ἐκλέγομαι = ἐκλέγω διὰ τὸν αὐτόν μου. — ἀνίστασθαι· ἐνν. ἡμᾶς δεῖ. — παρεθείς = μτχ. παθ. ἀορ. α' τοῦ ρ. παρήμι = παραλείπω, παραμελῶ νὰ πρᾶξω κάτι. — ἐπίσκεψις = ἐξέτασις. — ἀπρόσκοπος = ὁ μὴ συναντῶν ἐμπόδια, ἀσφαλής.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις ; « ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ... »· Ψαλμ. οστ', 4. — « Πρὸς σέ προσεύξομαι... ἐπόψει με »· Ψαλμ. ε', 4 — 5. — τρίτην ὥραν· τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνάτην πρωϊνήν. — ἕκτη ὥρα· δηλαδὴ κατὰ τὴν δωδεκάτην μεσημβρινήν. — « Ἐσπέρας καὶ πρωτὶ... φωνῆς μου »· Ψαλμ. νδ', 18. — ἐνάτη· ἡ τρίτη ἀπογευματινὴ καθ' ἡμᾶς. — Πέτρος καὶ Ἰωάννης... »· Πράξ.

διότι ἐμμετήθημεν τοὺς ἁγίους, οἱ ὅποιοι λέγουσιν· «Κατὰ τὸ ἑσπέρας καὶ τὸ πρωὶ καὶ τὸ μεσημέρι θὰ διηγουῖμαι καὶ θὰ ἀναγγέλλω εἰς τὸν Κύριον (τὰ προβλήματά μου) καὶ ὁ Κύριος θὰ ἀκούσῃ καὶ θὰ κάμῃ δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου». Ἡ δὲ ἐνάτη ὥρα ἔχει παραδοθῇ εἰς ἡμᾶς διὰ προσευχὴν ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς ἀπιστόλους εἰς τὰς Πράξεις, αἱ ὅποια ἐξιστοροῦν ὅτι «ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀνέβαιναν μαζὶ εἰς τὸ ἱερὸν κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς προσευχῆς». Ὅταν δὲ συμπληρωθῇ ἡ ἡμέρα, γίνεται ἡ ἔκφρασις τῆς εὐχαριστίας δι' ὅσα ἔχουν δοθῇ εἰς ἡμᾶς ἢ ἔχουν κατορθωθῇ ἀπο ἡμῶς καὶ ἡ ἐξομολόγησις τῶν παραλείψεων, εἴτε ἔχει γίνεσθαι κάποιον ἐκούσιον εἴτε ἀκούσιον εἴτε κάποιον ἀπαρατήρητον πλημμέλημα ἢ μὲ λόγους ἢ μὲ ἔργα, εἴτε μέσα εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν (διάθεσιν τῆς ψυχῆς), ἐνῶ μὲ τὴν προσευχὴν ζητοῦμεν δι' ὅλα τὴν θείαν ἐξιλέωσιν. Διότι εἶναι πολὺ ὠφέλιμος ἡ ἐξέτασις τῶν περασμένων, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν ἐκ νέου εἰς παρόμοια σφάλματα. Καὶ πάλιν, ὅταν ἀρχίζῃ ἡ νύκτα, ζητοῦμεν μὲ τὴν προσευχὴν νὰ εἶναι ἡ νυκτερινὴ ἀνάπαυσις χωρὶς ἐμπόδια. Τὸ δὲ μεσονύκτιον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας μᾶς τὸ ἔχουν ὑποδείξει ὡς ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν, ὅπως παρουσιάζει ἡ ἱστορία τῶν Πράξεων, ποὺ λέγει· «Εἰς τὸ μεσονύκτιον δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας προσευχόμενοι ἀπηύθυνον ὕμνους εἰς τὸν Θεόν», καὶ ὁ ψαλμωδός, ποὺ λέγει· «Ἐσηκωνόμην τὸ μεσονύκτιον, διὰ νὰ σὲ δοξολογήσω καὶ ὑμνήσω διὰ τὰ δίκαια παραγγέλλματά σου, ποὺ εἶναι εἰς τὸν νόμον».

63. Μετάφρασις.

«Νὰ ἐνθυμηθῇς, Κύριε, τὸν λαόν, ποὺ στέκεται ὀλόγυρα, καὶ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἔμειναν μακριὰν τῆς λειτουργίας (δὲν προσῆλθον εἰς τὴν

γ', 1. — Παῦλος καὶ Σίλας... παραδεδώκασιν· εἰς τοὺς Φιλιππούς τῆς Μακεδονίας, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὴν φυλακὴν. — «κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον... ὕμνουν τὸν Θεόν»· Πράξ. ιστ', 25. — μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην... τῆς δικαιοσύνης σου»· Ψαλμ. ριη', 62. — Ὡς καθίσταται φανερόν, ἡ περικοπὴ ὑποδεικνύει τὸν πυρῆνα τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ εἰκοσιτετραώρου, αἱ ὅποια ἀρχικῶς ἐτελοῦντο εἰς τὰς ἱερὰς μονάς. Ἡ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ «ὠρολογίου» μερικῶν χαρακτηριστικῶν εὐχῶν τῶν ἀκολουθιῶν τούτων θὰ εἶναι καλὸν συμπλήρωμα τοῦ ὅλου μαθήματος.

63. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἱκετηρίου δεήσεως τῆς εἰς τὸν Μέγαν Βασιλεῖον ἀποδιδομένης λειτουργίας. Ἡ δέησις αὕτη γίνεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως μετὰ τὴν Ἐπικλήσιν καὶ τὸν Καθαγιασμόν τῶν Τιμίων Δώρων.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπολείπομαι = ὑστερῶ, ἀπέχω, ἀφί-

τοῦ ἐλέους σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἐμπλήσον παντὸς ἀγαθοῦ· τὰς συ-
 ζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον· τὰ νήπια ἐκθρεψον·
 τὴν νεότητά παιδαγωγήσον· τὸ γῆρας περικρατήσον· τοὺς ὀλιγοψύ-
 χους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανη-
 μένους ἐπανάγαγε καὶ σύναγον τῇ ἀγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ
 Ἐκκλησίᾳ. Τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐλευθέρω-
 στον· τοῖς πλέουσι σύμπλευσον· τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον· χηρῶν
 πρόσθετι ὀρφανῶν ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους ρῦσαι· νοσοῦντας ἴα-
 σαι. Τῶν ἐν βήμασι καὶ μετάλλοις καὶ ἐξορίαις καὶ πικραῖς δουλεί-
 αῖς καὶ πᾶσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ὄντων μνημόνευσον,
 ὁ Θεός, καὶ πάντων τῶν δεομένων τῆς μεγάλης σου εὐσπλαχνίας·
 καὶ τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς καὶ τῶν μισούντων καὶ τῶν ἐντειλαμένων
 ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου
 μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐπὶ πάντας ἔκχεον τὸ πλοῦσίόν σου
 ἔλεος, πᾶσι παρέχων τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα. Καὶ ὢν ἡμεῖς οὐκ
 ἐμνημονεύσαμεν δι' ἄγνοιαν ἢ λήθην ἢ πλῆθος ὀνομάτων, αὐτὸς μνη-
 μόνευσον, ὁ Θεός, ὁ εἰδὼς ἐκάστου τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν προσηγορίαν,
 ὁ εἰδὼς ἕκαστον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Σὺ γὰρ εἶ, Κύριε, ἡ βοήθεια
 τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σω-
 τὴρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμὴν, ὁ τῶν νοσοῦντων ἰατρός. Αὐτὸς τοῖς πᾶσι
 τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδὼς ἕκαστον καὶ τὸ αἶτημα αὐτοῦ, οἶκον καὶ τὴν
 χρεῖαν αὐτοῦ. Ρῦσαι, Κύριε, τὴν πόλιν (ἢ τὴν μονὴν) ταύτην καὶ
 πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ,
 πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἄλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου ».

σταμαι, εἶμαι μακράν τινας. — ταμεῖον = ἀποθήκη. — περικρατέω-ω = κρατῶ
 κάτι ἰσχυρῶς, κατέχω σταθερῶς.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ ἱκετήριος αὐτῇ δέησις ἀποδεικνύει,
 ὅτι ἡ Θ. Λειτουργία δὲν ἔχει μόνον οὐράνιον καὶ μυσταγωγικὸν χαρα-
 κτήρα, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται καὶ δι' αὐτὰς τὰς ὑλικὰς, βιολογικὰς, κοινωνικὰς καὶ πο-
 λιτειακὰς ἀξίας, ἀντιμετωπίζουσα μὲ στοργὴν ἀκόμη καὶ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τοῦ
 ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας.

λειτουργίαν) διὰ δικαιολογημένας αἰτίας, καὶ νὰ ἐλεήσῃς αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς σύμφωνα μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου. Γέμισε τὰς ἀποθήκας των μὲ κάθε ἀγαθόν· διατήρησε τὰς συζυγικάς ἐνώσεις των μὲ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν· ἀνάθρεψε τὰ νήπια· παιδαγωγήσῃς τὴν νεότητά· κράτησε ἰσχυρὰ μὲ τὸ χέρι σου (προστάτευσε) τὰ γηρατεία· παρηγόρησε τοὺς μικροψύχους (δειλοὺς)· συνάθροισε τοὺς σκαρπιτισμένους· νὰ ἐπαναφέρῃς αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν πλανηθῇ, καὶ νὰ τοὺς ἐνώσῃς μὲ τὴν ἀγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐλευθέρωσε αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἐνδοχλοῦνται ἀπὸ ἀκάθαρτα (πονηρὰ) πνεύματα· νὰ συντροφεύσῃς εἰς τὸ ταξιῖδι αὐτοὺς, ποὺ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν· συνόδευσε αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ὁδοιποροῦν· προστάτευσε τὰς χήρας· ὑπεράσπισε τὰ ὀρφανά· ἐλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους· θεράπευσε τοὺς ἀσθενεῖς. Νὰ ἐνθυμηθῇς, Κύριε ὁ Θεός μας, ἐκείνους ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς καταναγκαστικά ἔργα μέσα εἰς μεταλλωρυχεῖα καὶ εἰς ἐξορίας καὶ εἰς πικρὰς δουλείας καὶ εἰς κάθε θλίψιν καὶ ἀνάγκην καὶ δύσκολον περίστασιν, καθὼς καὶ ὅλους, ὅσοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς μεγάλῃς σου εὐσπλαγχνίας· καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι μᾶς ἀγαποῦν, καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς μισοῦν, καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι παρήγγειλαν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν. Νὰ ἐνθυμηθῇς, Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, καὶ ὅλον τὸν λαόν σου καὶ νὰ ἐκχύσῃς εἰς ὅλους ἡμᾶς τὸ πλούσιον ἔλεός σου, παρέχων εἰς ὅλους τὴν πλήρωσιν τῶν αἰτημάτων, τὰ ὅποια ἀποβλέπουν εἰς τὴν σωτηρίαν. Ἐπίσης καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς δὲν ἐνεθυμήθημεν δι' ἄγνοιαν (τῆς υπάρξεως ἢ τῶν ὀνομάτων των) ἢ διότι τοὺς ἐλησμονήσαμεν ἢ (διότι) διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων (δὲν ἐπροφθάσαμεν νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν), νὰ τοὺς ἐνθυμηθῇς σύ, ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος γνωρίζεις τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ὄνομα ἐκάστου, γνωρίζεις τὸν καθένα ἀφ' ὅτου ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας του. Διότι σύ, Κύριε, εἶσαι ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ σωτὴρ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἀντιμετωπίζουν τρικυμίας (θυέλλας), ὁ λιμὴν τῶν ταξιδευόντων εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ ἱατρὸς τῶν ἀσθενῶν. Αὐτὸς νὰ γίνῃς τὰ πάντα δι' ὅλους, σύ, ποὺ γνωρίζεις τὸν καθένα καὶ πᾶν ὅ,τι ζητεῖ, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτῆς. Σῶσε, Κύριε, τὴν πόλιν (ἢ τὴν μονὴν) ταύτην καὶ κάθε πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ πείναν, ἐπιδημίας, σεισμόν, καταποντισμόν, πυρκαϊάν, σφαγὴν, ἐπιδρομὴν (ἐχθρῶν) ἀλλοφύλων καὶ ἀπὸ ἐμφύλιον πόλεμον».

64. ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

« Ὁ τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι· ὁ τὴν διακονίαν τῆς λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν καὶ θέμενος ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· αὐτός, ὁράτε Βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τοὺς τῷ ἁγίῳ σου τούτῳ θυσιαστηρίῳ ὡς τῷ χειρουβικῷ σου παρισταμένους θρόνῳ, ἐφ' ᾧ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων· καὶ πάσης ἡμᾶς καὶ τὸν πιστὸν σου λαὸν ἐλευθερώσας ἀκαθαρσίας, ἁγιάσον πάντων ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁγιασμῷ ἀναφαιρέτῳ· ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδῶτι, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, πεφωτισμένῃ καρδίᾳ τῶν θείων τούτων μεταλαμβάνοντες ἁγιασμάτων καὶ ὑπ' αὐτῶν ζῶσποιοῦμενοι, ἐνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν ».

65. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ ΤΟΥ ΑΓ. ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

« Κύριε, δὸς μεταποιηθῆναι τὸν ἐν αὐτῷ βαπτιζόμενον εἰς τὸ ἀποθέσθαι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ἵνα γενόμενος σύμφυτος τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου σου διὰ τοῦ Βαπτίσματος, κοινωνὸς καὶ τῆς ἀναστάσεώς σου γένηται· καὶ φυλάξας τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος καὶ ἀνέξῃς τὴν παρακαταθήκην τῆς χάριτος, δέξηται τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καὶ συγκαταριθμηθῇ τοῖς πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις ἐν οὐρανῷ ».

64. Περικοπή ἐκ τῆς εὐχῆς, ἣτις λέγεται εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων μετὰ τὴν Μεγάλην Εἰσοδον.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν προκειμένων φρικτῶν μυστηρίων πρόκειται διὰ τὰ προηγιασμένα δῶρα, δι' αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου.

65. Περικοπή ἐξ εὐχῆς λεγομένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν τελεσιουργίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** σύμφυτος = συμφυής, συμμετοχος.

64. Μετάφρασις.

«Ὁ Θεὸς τῶν μυστηρίων, τὰ ὅποια εἶναι ἀνέκφραστα μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ ἀθέατα ἀπὸ τὸ μάτι, εἰς τὸν ὅποιον ὑπάρχουν οἱ κρυμμένοι θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως· ὁ ὁποῖος ἐφάνερωσε εἰς ἡμᾶς τὴν ἱερὰν ὑπηρεσίαν τῆς λειτουργίας αὐτῆς καὶ διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν ἐτοποθέτησε ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς τὸ νὰ προσφέρωμεν δῶρα καὶ θυσίας διὰ τὰς ἰδικὰς μας ἁμαρτίας καὶ διὰ τὰ ἐξ ἀγνοίας παραπτώματα τοῦ λαοῦ. Αὐτός, ἀράτε Βασιλεῦ, ὁ ὁποῖος κάνεις ἔργα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξα καὶ ἐκτάκτως θαυμαστά, τὰ ὅποια εἶναι ἀναρίθμητα, ρίψε βλέμμα ἀγάπης εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, οἱ ὅποιοι ἰστάμεθα μπροστὰ εἰς τὸ ἅγιον τοῦτο θυσιαστήριον ὡς εἰς τὸν χερουβικὸν σου θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θυσιαστηρίου ἐπαναπαύεται ὁ μονογενὴς σου υἱὸς καὶ Θεὸς μας διὰ τῶν φρικτῶν μυστηρίων, τὰ ὅποια εὐρίσκονται μπροστὰ μας· καί, ἀφοῦ ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς καὶ τὸν πιστὸν σου λαὸν ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν, ἀγίασε τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ὅλων μας μὲ ἀγιασμὸν μόνιμον· διὰ νὰ ἀζιωθῶμεν, μεταλαμβάνοντες μὲ καθαρὰν συνείδησιν, μὲ ἐλεύθερον ἀπὸ ἐντροπὴν πρόσωπον, μὲ φωτισμένην καρδίαν τὰ θεῖα αὐτὰ ἀγιαστικά μυστήρια καὶ ζωοποιούμενοι μὲ αὐτά, νὰ ἐνωθῶμεν μὲ αὐτὸν τὸν Χριστὸν σου, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν μας».

65. Μετάφρασις.

«Δῶσε, Κύριε, ὥστε αὐτός, πού βαπτίζεται μέσα εἰς τὸ ὕδωρ· αὐτὸ νὰ μεταβληθῇ, διὰ νὰ ἀποβάλῃ μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος φθίρεται σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας, νὰ ἐνδυθῇ δὲ τὸν νέον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος γίνεται ὁλονὸν καινουργῆς συμμορφούμενος πρὸς τὴν εἰκόνα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδημιούργησε, διὰ νὰ εἶναι (κατὰ φυσικὴν συνέπειαν) συμμετόχος καὶ τῆς Ἀναστάσεώς σου, ἀφοῦ προηγουμένως γίνῃ μὲ τὸ βάπτισμα συμμετόχος εἰς τὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου σου· καὶ ἀφοῦ φυλάξῃ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ αὐξήσῃ τὸν θησαυρόν, πού μᾶς ἐνεπιστεύθη ἡ Χάρις, δεχθῇ τὸ βραβεῖον τῆς οὐρανίου κλήσεως καὶ ἀριθμηθῇ (καταταγῇ) μαζὶ μὲ τοὺς (προσφιλεῖς) πρωτοτόκους υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι ἔχουν καταγραφῇ ὡς πολῖται εἰς τὸν οὐρανόν».

β) Πραγματικά παρατηρήσεις : τὸν φθειρόμενον... ἀπάτης· Ἐφσ. δ', 22. — ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον· Ἐφ. δ', 24. — τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος· Κολ. γ', 10. — ἵνα γενόμενος σύμφυτος...

66. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΜΑΤΟΣ

«Δέσποτα, παμβασιλεῦ, εὐσπλαγχνε, χάρισαι αὐτῷ καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος».

67. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΑ ΚΑΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΝ

«Ὁ Θεός, ὁ συγχωρήσας Δαυὶδ, διὰ Νάθαν τοῦ Προφήτου, τὰ ἴδια ἐξομολογήσαντι ἁμαρτήματα, καὶ Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν, κλαύσαντι πικρῶς, καὶ πόρνη, δακρυσάσῃ ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας, καὶ τελώνῃ καὶ ἀσώτῃ· αὐτὸς ὁ Θεός, συγχωρήσοι σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ πάντα καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ἀκατάκριτόν σε παραστήσαι ἐν τῷ φοβερῷ αὐτοῦ Βήματι· περὶ δὲ τῶν ἐξαγορευθέντων ἐγκλημάτων μηδεμίαν φροντίδα ἔχων, πορεύου εἰς εἰρήνην».

68. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

«Ὁ Θεός, ὁ μέγας ἐν δυνάμει καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, ὁ θαυμαστός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· αὐτός, Κύριε, καὶ τοῦτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπεισελθεῖν βαθμόν, πληρώσον τῆς τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς, ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας πνευματικὰς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας».

ἀναστάσεώς σου· Ρωμ. στ', 5· κατὰ τὸν Οἰκουμενιον «ὁμοίωμα θανάτου ἔχομεν ἐν τῷ βαπτίσματι, οὐ σωματικὸν θάνατον», ἐνῷ, ὡς τονίζει ὁ Χρυσόστομος, «οὐκ εἶπε τῷ ὁμοιώματι τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως». — βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· Φιλίπ. γ', 14. — πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις· Ἑβρ. ιβ', 23. — Ἡ ὅλη περικοπὴ συναποτελεῖται ἐξ ὠραιοτάτων χωρίων τῆς Κ.Δ.

66. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ χρίσματος, ἣτις συνδέεται μετὰ τῆς τελετῆς τοῦ ἁγ. βαπτίσματος. (Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως **σφραγίδα** ἴδὲ τὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 18 περικοπὴν).

66. Μετάφρασις.

«Κύριε, πού εἶσαι ὁ βασιλεὺς τῶν ὅλων, εὐσπλαγγνε, χάρισε εἰς αὐτὸν καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ ἀξίου προσκυνήσεως ἁγίου Πνεύματος».

67. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, πού διὰ τοῦ Νάθαν τοῦ Προφήτου συνεχώρησες τὸν Δαυὶδ, ὅταν οὗτος ἐξωμολογήθη τὰ ἀμαρτήματά του, καὶ τὴν ἄρνησιν εἰς τὸν Πέτρον, πού ἔκλαυσε πικρά, καὶ τὴν ἀμαρτωλήν, πού ἐδάκρυσεν εἰς τὰ πόδια σου, καὶ τὸν τελώνην καὶ τὸν ἄσωτον· Αὐτὸς ὁ Θεός, εἶθε δι' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ νὰ σοῦ συγχωρήσῃ ὅλα καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ εἶθε νὰ σὲ παρουσιάσῃ χωρὶς ἐνοχλῆν μπροστὰ εἰς τὸν φοβερὸν τοῦ Θρόνον· διὰ δὲ τὰ ἀμαρτήματα, πού ἐξωμολογήθης, νὰ συνεχίζῃς τὴν πορείαν σου εἰρηνικά, χωρὶς καθόλου νὰ ἔχῃς ἀνησυχίαν».

68. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, πού εἶσαι μεγάλος εἰς δύναμιν καὶ ἔχεις γνώσιν (ἀντιληπτικὴν δύναμιν), τῆς ὁποίας δὲν ἡμποροῦμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ ἔχνη, σὺ πού εἶσαι θαυμαστός εἰς τὰς θελήσεις περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· σὺ ὁ ἴδιος, Κύριε, γέμισε μὲ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦτον, πού συγκατετέθης εὐμενῶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου, διὰ νὰ γίνῃ ἅγιος νὰ παρουσιάζεται κατὰ τρόπον ἄψογον εἰς τὸ θυσιαστήριόν σου, νὰ κηρύσῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, νὰ ἐπιτελῇ ὡς εἶδος θυσίας πρὸς τὸν Θεὸν τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς μεταδόσεως τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας σου, νὰ προσφέρῃ δῶρα καὶ θυσίας πνευματικάς, νὰ ἀνακαινίζῃ τὸν λαόν σου μὲ τὸ λουτρὸν (τοῦ Βαπτίσματος), τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχει νέαν γέννησιν».

67. Περικοπή ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν ἐξομολογουμένων, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει βιβλικά παραδείγματα εἰλικρινοῦς μετανοίας.

68. Εὐχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τοῦ πρεσβυτέρου, πρὸς κατασκευὴν τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιήθησαν πλείστα βιβλικά ἑκφράσεις (Δευτ. ζ', 21· Ψαλμ. μδ', 3· Δευτ. ι', 8· ιη', 15· Ματθ. δ', 23· Ρωμ. ιε', 16· Ἐφσ. α', 13· Ἐβρ. ε', 1· Α' Πέτρ. β', 5· Τιτ. γ', 5). Γενικῶς παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ λειτουργικά μας κείμενα εἶναι πλήρη ἐξ αὐτοουσίων ἑκφράσεων τῆς ἀγ. Γραφῆς.

69. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΗΣ

(Ἐκ τοῦ Βαρβερينوῦ κώδικος· η' - θ' αἰών).

«Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ Παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ Παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἁγιάσας τὸ θῆλυ· καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναιξὶ δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· Αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐπίδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην· καὶ προσκάλεσιν αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ κατὰπεμψον αὐτῇ τὴν πλουσίαν δωρεάν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ ὁρθοδόξῳ σου πίστει, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διὰ παντὸς ἐκπληροῦσαν».

70. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

«Ὁ Θεός, ὁ ἅγιος, ὁ πλάσας ἐκ χορᾶς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἀνοικοδομήσας γυναῖκα καὶ συζεύξας αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτήν, διὰ τὸ οὕτως ἀρέσαι τῇ σῇ μεγαλειότητι, μὴ μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς· αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἄρμωσον τὸν δοῦλόν σου (τόν δε) καὶ τὴν δούλην σου (τὴν δε), ὅτι παρὰ σοῦ ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνή. Σύζευξον αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ· στεφάνωσον αὐτοὺς ἐν ἀγάπῃ· ἔνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν· χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτελείας ἀπόλαυσιν».

71. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΕΥΧΕΛΑΙΟΥ

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δεόμεθά σου, παντοδύναμε, τοῦ σώζειν πάντας ἡμᾶς· ὁ μόνος ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ἰατρός, ἁγιάσων πάντας ἡμᾶς· ὁ πᾶσαν νόσον ἰώμενος, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου (τόν

69. Εὐχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν, διὰ τὴν ὁποίαν μαρτυρεῖ ὁ εἰς τὸ Βατικανὸν φυλασσόμενος Βαρβερινὸς κώδιξ (η' - θ' αἰών), ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι κώδικες. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν ἠκμαζεν ἡ τάξις τῶν διακονισσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχειροτονοῦντο, ὅπως ἀκριβῶς οἱ διάκονοι, καὶ εἶχον ὡς κατήκοντα τὴν ἀσκήσιν τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης, τὴν ἱεραποστολικήν, κατηχητικὴν καὶ διδασκτικὴν ἐργασίαν μέσα εἰς τὰς τάξεις τῶν γυναικῶν, τὴν διὰ τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ ἁγίου μύρου χρῆσιν τῶν βαπτιζομένων γυναικῶν, τὴν μεταφορὰν τῆς θείας Κοινωνίας εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναῖκας κ.τ.τ.

69. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ Παντοδύναμος, ποῦ μέ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐξηγάσας τὴν τάξιν τῶν γυναικῶν· καὶ ποῦ ἐχάρισες τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπέλευσιν (κάθοδον) τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας· σὺ ὁ ἴδιος καὶ τώρα, Κύριε, στρέψε εὐμενῶς τὸ βλέμμα σου ἐπάνω εἰς τὴν δούλην σου αὐτὴν· καὶ προσκάλεσέ την εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ στείλε ἀπὸ ὑψηλὰ εἰς αὐτὴν τὴν πλουσίαν δωρεάν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· διατήρησε αὐτὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξόν σου πίστιν, διὰ νὰ ἐκπληρώνη πάντοτε τὴν ἱερὰν ὑπηρεσίαν της μὲ ἄψογον ζωὴν, ὅπως ἀρέσει εἰς σέ».

70. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ποῦ ἐπλασες ἀπὸ ὕλην τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὴν πλευράν του ἐδημιούργησες τὴν γυναῖκα καὶ τὴν συνήνωσες μὲ αὐτόν, διὰ νὰ τοῦ εἶναι σύντροφος, διότι ἤρρεσεν εἰς τὴν μεγαλειότητά σου τοιουτοτρόπως, δηλαδὴ νὰ μὴ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος του ἐπὶ τῆς γῆς· σὺ ὁ ἴδιος καὶ τώρα, Κύριε, στείλε τὸ χέρι σου ἀπὸ τὸ ἅγιον κατοικητήριόν σου καὶ συνένωσε τὸν δοῦλόν σου (τάδε) καὶ τὴν δούλην σου (τάδε), διότι ἀπὸ σέ συνενώνεται ταιριαστὰ ἡ γυναῖκα μὲ τὸν ἄνδρα. Συνένωσέ τους μὲ ὁμόνοιαν· στεφάνωσέ τους μὲ ἀγάπην· ἔνωσέ τους εἰς σάρκα μίαν· χάρισέ τους καρπὸν κοιλίας, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν καλῶν τέκνων».

71. Μετάφρασις.

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σέ παρακαλοῦμεν, Παντοδύναμε, νὰ σφίξης ὅλους ἡμᾶς· σὺ, ποῦ εἶσαι ὁ μόνος ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, καθαγίασε ὅλους ἡμᾶς· σὺ, ποῦ θεραπεύεις πᾶσαν ἀσθένειαν, θεράπευσε καὶ τὸν δοῦλόν σου (τάδε)· σήκωσέ τον ἀπὸ τὸ ὀδυνηρὸν κρεβ-

70. Ἡ εὐχὴ παρουσιάζει εὐσυνόπτως τοὺς κυριωτέρους σκοποὺς τοῦ γάμου, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀλληλοσυμπλήρωσις τῶν συζύγων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τεκνογονία. — Ἡ ὅλη περικοπὴ εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων (Γεν. β', 7, 21, 18· Παροιμ. δ', 14· Γεν. β', 24· λ', 2· Ψαλμ. ρλα', 11 κ.ά.).

71. Καὶ ἡ περικοπὴ αὕτῃ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ εὐχελαίου εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων (Ἰωαν. ιζ', 17· Ψαλμ. ρβ', 4· Ἐξὸδ. ιγ', 9· Δευτ. θ', 26 κ.ά.).

δε)· ἐξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ κλίνης ὀδονηρᾶς διὰ ἐλέους τῆς σῆς χρηστό-
τητος· ἐπίσκεπαι αὐτὸν ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς σου· ἀποδιώξον ἀπ'
αὐτοῦ πᾶσαν ἀρρωστίαν καὶ ἀσθένειαν· ἵνα, ἐξαναστὰς τῇ χειρὶ σου τῇ
κραταιᾷ, δουλεύῃ σοι μετὰ πάσης εὐχαριστίας ».

72. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ

« Ὁ πόλαι μὲν ἐκ μὴ ὄντων πλάσας με καὶ εἰκόνι σου θείᾳ τιμή-
σας, παραβάσει ἐντολῆς δὲ πάλιν με ἐπιστρέψας εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην,
εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἐπανάγαγε, τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι ».

73. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΙΔΙΟΜΕΛΟΝ (Ἦχος α')

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ποία τοῦ βίου τραπὴν διαμένει λύπης ἀμέτοχος ; Ποία δόξα
ἔστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος ; Πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὄνεί-
ρων ἀπατηλότερα· μία ροπή, καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται· ἀλλ'
ἐν τῷ φωτί, Χριστέ, τοῦ προσώπου σου καὶ τῷ γλυκασμῷ τῆς σῆς ὡ-
ραιότητος, ὅν ἐξελέξω ἀνάπαντον ὡς φιλόνητος ».

74. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΣΤΙΧΗΡΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ (Ἦχος β')

« Οἷα ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐστίν, ἄνθος καὶ ἀτμὶς τε καὶ δρόσος ἐωθινή
ἀληθῶς· δεῦτε οὖν κατίδωμεν ἐπὶ τοὺς τάφους τραῶς. Ποῦ τὸ κάλλος
τοῦ σώματος ; Καὶ ποῦ ἡ νεότης ; Ποῦ εἰσι τὰ ὄμματα καὶ ἡ μορφὴ
τῆς σαρκός ; Πάντα ἐξηράνθη ὡς χόρτος, πάντα ἠφανίσθησαν· δεῦτε
τῷ Χριστῷ προσπέσωμεν ἐν δάκρυσιν ».

72. Ὁ ὕμνος εἶναι εὐλογητάριον, διότι προηγείται αὐτοῦ τὸ « Εὐ-
λογητὸς εἰ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου ».

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι·
πρόκειται διὰ τὸ πνευματικὸν κάλλος, ποῦ εἶχον οἱ Πρωτόπλαστοι εἰς τὸν παρά-
δεισον. Συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν
λειτουργικῶν μας κειμένων, μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς θείας Χάριτος οἱ ἄν-
θρωποι ἀποκτοῦν ἐκ νέου τὸ « πρωτόκτιστον κάλλος » καὶ εἶναι « λελαμπρυ-
σμένοι τῆς ὡραιότητος ταῖς καλλοαῖς ».

73. Τὸ νεκρώσιμον αὐτὸ ἰδιόμελον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ με τὰς

βάτι τῆς ἀσθενείας μὲ τὸ ἔλεος τῆς καλωσύνης σου· νὰ τὸν ἐπισκεφθῇς μὲ τὸ ἔλεος καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου· νὰ διώξῃς μακρὰν ἀπὸ αὐτὸν πᾶσαν νόσον καὶ ἀσθένειαν, διὰ νὰ σηκωθῇ μὲ τὸ δυνατό χέρι σου καὶ σὲ ὑψηρετῇ μὲ κάθε εὐχαριστίαν».

72. Μετάφρασις.

«Ἐκεῖνος, ποὺ κατὰ τὸ παρελθὸν μὲ ἐδημιούργησες μὲν ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας καὶ μὲ ἐτίμησες μὲ τὴν θείαν σου εἰκόνα, ἀλλὰ ἔνεκα τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς μὲ ἐπανέφερες εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὅποیان ἐλήφθην, φέρε με πάλιν εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», διὰ νὰ ἀποκτήσω νέαν μορφήν μὲ τὸ ἀρχαῖον κάλλος».

73. Μετάφρασις.

«Ποία ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς ὑπάρχει χωρὶς νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν λύπην; Ποία δόξα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν στέκεται ἀμετακίνητος; "Ὅλα εἶναι περισσότερον ἀσθενῇ ἀπὸ τὴν σκιάν, ὅλα περισσότερον ἀπατηλὰ ἀπὸ τὰ ὄνειρα· γίνεται μία μικρὰ ἀλλαγὴ τῆς καταστάσεως, καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ διαδέχεται ὁ θάνατος. Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ωραιότητός σου, ἀνάπαυσε, Χριστέ, ὡς φιλόανθρωπος ποὺ εἶσαι, αὐτόν, τὸν ὅποιον ἐδιάλεξες».

74. Μετάφρασις.

«Ποίας λογῆς εἶναι ἡ ζωὴ μας, ἀληθινὰ ἄνθος καὶ ἀτμὸς καὶ πρωϊνὴ δροσιά· ἐλάτε νὰ ρίψωμεν ἓνα βλέμμα ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους προσεκτικά. Ποῦ εἶναι ἡ ὁμορφιά τοῦ σώματος; Καὶ ποῦ εἶναι τὰ νεῖατα; Ποῦ εἶναι τὰ πρόσωπα καὶ ἡ μορφή τοῦ σώματος; "Ὅλα ἐξεράθησαν σὰν χορτάρι, ὅλα ἐξηφανίσθησαν· ἐλάτε λοιπὸν μὲ δάκρυα νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸν Χριστόν».

ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις παρουσιάζει παραστατικῶς τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιγείων καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς πλησίον τοῦ Χριστοῦ.

74. Στιχηρόν, τὸ ὅποιον μὲ παραστατικὰς εἰκόνας καὶ ἐρωτήσεις καὶ μὲ ρεαλιστικὴν δραματικότητα παρουσιάζει τὸ φθαρτὸν τῆς ἐπιγείου υπάρξεως. Στιχηρὰ λέγονται τὰ τροπάρια, τῶν ὁποίων προτάσσονται στίχοι ἐκ τῶν Ψαλμῶν.

Λεξιλογικά : ὅμματα = συνεκδοχικῶς τὰ πρόσωπα.

75. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ.

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Ὁ λαός, ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, ἰδέτω φῶς μέγα τῆς ἐπιγνώσεως. « Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινὰ ». Τὸ γράμμα ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ· αἱ σκιαὶ παρατρέχουσιν, ἡ ἀλήθεια ἐπεισέρχεται...

Τοῦτο ἐστὶν ἡμῖν ἡ πανήγυρις, τοῦτο ἐορτάζομεν σήμερον, ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἵνα πρὸς Θεὸν ἐνδημίσωμεν ἢ ἐπανέλθωμεν (οὕτω γὰρ εἰπεῖν οἰκειότερον), ἵνα, τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον ἀποθέμενοι, τὸν νέον ἐνδυσώμεθα· καὶ ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀπεθάνομεν, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν, Χριστῷ καὶ συγγενώμενοι καὶ συσταυρούμενοι καὶ συνασπτόμενοι καὶ συνανιστάμενοι...

Τοιγαροῦν ἐορτάζομεν μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ κοσμικῶς, ἀλλ' ὑπερκοσμίως· μὴ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἡμετέρου, μάλλον δὲ τὰ τοῦ Δεσπότου· μὴ τὰ τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὰ τῆς ἰατρείας· μὴ τὰ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναπλάσεως ».

76. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ — ΥΜΝΟΙ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ ('Ηχος πλ. δ')

(Σωφρονίου Ἱεροσολύμων).

« Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις καὶ ρήγνται ὁ Ἰορδάνης καὶ τῶν ἰδίων ναμάτων ἐπέχει τὸ ρεῦμα, Δεσπότην ὄρων ρυπτόμενον ».

75. Περικοπή ἐκ τοῦ λη' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος » ('Ε.Π. 36, 312 - 316). Ὁ λόγος οὗτος ἀρχίζει διὰ τῶν περιφήμων λόγων, οἱ ὅποιοι περιελήφθησαν αὐτοῦσι καὶ εἰς σχετικὸν ὕμνον: « Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε ».

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: ἐπίγνωσις = ἐνσυνείδητος γνώσις. — παρατρέχω = παρέρχομαι, διέρχομαι βρομαίως. — ἐνδημέω-ω = διαμένω, παραμένω εἰς ἓνα τόπον· ἔρχομαι πρὸς παραμονήν. — Ὁ λόγος ἐν τῇ περικοπῇ γίνεται ζωηρὸς μὲ τὰς εἰκόνας, τὰς ἀντιθέσεις, τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ ὁμοιοτέλευτα.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: ὁ λαὸς ὁ καθήμενός ἐν σκότει... 'Ησ. θ', 2. — τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν... καινὰ τὰ πάντα· Β' Κορ. ε', 17. — ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν... καὶ συνανιστάμενοι· ἰδὲ τὰ λεχθέντα εἰς τὰ σχόλια

75. Μετάφρασις.

«Ὁ λαός, ὁ ὅποιος ἐκάθητο εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας, ὡς ἴδῃ τὸ μέγα φῶς τῆς ἐνσυνειδήτου γνώσεως. «Ἡ ἀρχαία κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργει ἡ ἁμαρτία, παρῆλθεν, ἰδοὺ ἔχουν γίνεαι ὅλα καινούργια». Τὸ γράμμα (τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου) ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα ὑπερισχύει· αἱ σικαὶ παρέρχονται γρήγορα, ἡ ἀλήθεια φθάνει...

Αὐτὸ πανηγυρίζομεν, αὐτὸ ἐορτάζομεν σήμερον, τὴν ἔλευσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἔλθωμεν ἢ —διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν καλύτερον— νὰ ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἀποβάλωμεν τὸν παλαιόν· καὶ καθὼς ἀκριβῶς μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ἀδάμ ἀπεθάνομεν (ἐγίναμεν θνητοί), τοιοῦτοτρόπως ἐν Χριστῷ θὰ ζήσωμεν, καὶ γεννώμενοι μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν καὶ ἀνερχόμενοι εἰς τὸν σταυρὸν μαζὶ τοῦ καὶ ἐνταφιαζόμενοι καὶ ἀνιστάμενοι μετὰ αὐτόν...

Λοιπὸν ὡς ἐορτάζωμεν ὅχι μετὰ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ κατὰ τρόπον, ποῦ ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· ὅχι κατὰ τρόπον γήινον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὑπερκόσμιον· ὡς ἐορτάζωμεν ἐπιδικῶντες ὅχι τὰ ἰδικὰ μας, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποῦ ἀνήκουν εἰς τὸν ἰδικόν μας, ἢ ἀκριβέστερον ἐκεῖνα, ποῦ ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριον· ὅχι ἐκεῖνα, ποῦ ὁδηγοῦν εἰς τὴν ἀσθένειαν, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποῦ ὁδηγοῦν εἰς τὴν θεραπείαν· ὅχι ἐκεῖνα, ποῦ ἔχουν σχέσιν μετὰ τὴν δημιουργίαν, ἀλλ' ἐκεῖνα ποῦ ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν μας».

76. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἀγιάζεται ἡ φύσις τῶν ὑδάτων καὶ διαχωρίζεται ὁ Ἰορδάνης καὶ συγκρατεῖ τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων του, καθὼς βλέπει τὸν Δεσπότην νὰ βαπτίζεται».

«Κύριε, ἀφοῦ ἐπῆρες μορφὴν δούλου, ἦλθες πρὸς αὐτόν, ὁ ὅποιος

τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 περικοπῆς διὰ τὴν συμμετοχὴν μας εἰς τοὺς κυρίους σταθμούς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ.

76. Τὰ τροπάρια αὐτὰ διακρίνονται διὰ τὰς ζωηρὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσωποποιήσεις, ὡς καὶ τὰς ρητορικὰς ὑπερβολάς, αἱ ὁποῖαι δικαιολογῶνται ποιητικῇ ἀδείᾳ. Γενικῶς εἰς τὰ ὀρθόδοξα λειτουργικὰ κείμενα εἶναι κάτω τὸ σύννηθες ἢ προσωποποιήσεις τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τὰ ὅποια παρουσιάζονται διαρκῶς ὡς μετέχοντα τῆς χαρᾶς ἢ τῆς λύπης, ἢ ὅποια δημιουργεῖται ἀπὸ τὰ πνευματικὰ γεγονότα.

« Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ « Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου » ἦλθες, Κύριε, μορφὴν δούλου λαβὼν, βάπτισμα αἰτῶν, ὁ μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν ». Εἶδσάν σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν· σόντρομος γέγονεν ὁ Προδρομος καὶ ἐβόησε λέγων· « Πῶς φωτίσει ὁ λύχνος τὸ φῶς; Πῶς χειροθετήσῃ ὁ δούλος τὸν Δεσπότην; Ἀγιάσον ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, Σωτήρ, ὁ αἶρων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν ».

77. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ

« Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν εἵδει περιστερᾶς, τοῖς ὕδασιν ἐπεφοίτησε. Σήμερον ὁ ἄδντος Ἥλιος ἀνέτειλε καὶ ὁ κόσμος τῷ φωτὶ Κυρίου καταναγάζεται... Σήμερον τὰ τοῦ Ἰορδάνου νάματα εἰς ἰάματα μεταποιεῖται τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ. Σήμερον ρειθροῖς μυστικοῖς πᾶσα ἡ κτίσις ἀρδεύεται. Σήμερον τὰ τῶν ἀνθρώπων πταίσματα τοῖς ὕδασι τοῦ Ἰορδάνου ἀπαλείφονται... Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεασάμενος τὸ πῦρ τῆς Θεότητος, σωματικῶς κατερχόμενον καὶ εἰσερχόμενον ἐπ' αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεωρῶν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἵδει περιστερᾶς κατερχόμενον καὶ περιϋπτάμενόν σοι. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ὁρῶν τὸν ἀόρατον ὁραθέντα, τὸν Κτίστην σαρκωθέντα, τὸν Δεσπότην ἐν δούλῳ μορφῇ. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν, Θεὸν ἐν σαρκὶ καθορῶντα, καὶ νεφέλαι φωνὴν ἔδωκαν, θαυμάζουσαι τὸν παραγενόμενον, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ».

78. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας· πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον·

77. Ἡ εὐχὴ αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὸν Σωφρόνιον Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον. Ἡ ὅλη περικοπὴ μὲ τὰ ἀλλεπάλληλα « σήμερον » ὑποβοηθεῖ ἄριστα τὴν βίωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου (Ἰδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 περικοπῆς). Ἐπίσης καθιστᾷ τὸν λόγον παραστατικὸν ἢ προσωποποιήσις τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σχήματος τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου μὲ τὴν ἐπανάληψιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν περιόδων εἴτε τῆς λέξεως « σήμερον », εἴτε τῆς προτάσεως « Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω ».

78. Περιοπὴ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κύριλλον Ἱεροσολύμων ἀποδιδόμενον λόγου εἰς τὴν Ὑπαπαντήν τοῦ Κυρίου (Ἐ.Π. 33, 1192).

μεγαλοφώνως εἰς τὴν ἔρημον ἔλεγε· «νὰ ἐτοιμάσετε τὴν ὁδὸν Κυρίου», ζητῶν (ἐξ αὐτοῦ) βάπτισμα, σύ, ποὺ δὲν ἐγνώρισες ἁμαρτίαν. Σὲ εἶδαν τὰ νερά καὶ ἐφοβήθησαν· ὁ Πρόδρομος ἐτρόμαξε πάρα πολὺ καὶ μεγαλοφώνως εἶπε: «Πῶς τὸ λυχνάρι θὰ φωτίσῃ τὸ φῶς; Πῶς θὰ βάλῃ ὁ δοῦλος τὸ χέρι του ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι τοῦ Δεσπότη; Νὰ ἀγιάσῃς ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, σὺ ὁ Σωτὴρ, ποὺ σηκώνεις τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου».

77. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦλθεν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα μὲ μορφήν περιστεριοῦ. Σήμερον ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ποὺ δὲν δύνει ποτέ, καὶ ὁ κόσμος καταυγάζεται μὲ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου... Σήμερον τὰ νερά τοῦ Ἰορδάνου μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μεταβάλλονται εἰς φάρμακα. Σήμερον ποτίζεται ὅλη ἡ κτίσις μὲ τὰ μυστικὰ ρυάκια. Σήμερον σβήνονται αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ νερά τοῦ Ἰορδάνου... Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδε τὴν φωτιὰν τῆς Θεότητος νὰ ἐρχεται κάτω μὲ μορφήν σώματος καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, βλέπων τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ κατέρχεται μὲ μορφήν περιστεριοῦ καὶ νὰ πτερυγίζῃ τριγύρω σου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ ἀόρατος ἔγινεν ὁρατός, ὁ Δημιουργὸς ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ὁ Δεσπότης ἔχει μορφήν δούλου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω καὶ τὰ ὄρη ἔνοιωσαν χαρούμενον σκίρτημα, καθὼς βλέπουν τὸν Θεὸν ἐνσαρκωμένον, καὶ τὰ σύννεφα ἐφώναξαν δυνατά, ἐκφράζοντα θαυμασμόν δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦλθε, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινοῦ».

78. Μετάφρασις.

«Ὅλα τὰ ἔθνη, χειροκροτήσατε· ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἐλᾶτε καὶ προσέξατε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· κάθε τι, ποὺ ἔχει ζωὴν καὶ ἀναπνέει, ἃς αἰνέσῃ τὸν Κύριον· ὅλη ἡ γῆ ἃς προσκυνήσῃ· κάθε γλῶσσα ἃς τραγουδήσῃ· κάθε γλῶσσα ἃς ψάλλῃ· κάθε γλῶσσα ἃς δοξολογήσῃ ἕνα παιδί σαράντα ἡμερῶν, ποὺ εἶναι Θεὸς προαιώνιος· ἕνα μικρὸ παιδί καὶ τὸν πα-

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τῶν αἰώνων ποιητὴν· κατὰ μετωνυμίαν τοῦ περιέχοντος ἀντὶ τοῦ περιεχομένου οἱ αἰῶνες εἶναι ὁ κόσμος ἢ τὸ σύνολον ἐκείνων, τὰ ὅποια περιλαμβάνονται ἐντὸς τοῦ χρόνου. Ἡ περικοπὴ ἔχει σχήματα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου, παρηχήσεως καὶ ὁμοιοτελεύτου.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : πᾶσα πνοή... Ψαλμ. ρν', 5. — πᾶσα ἡ γῆ προσκυνήσάτω· Ψαλμ. ζστ', 4. — παλαιὸν τῶν ἡμερῶν· Δαν. ζ', 9. — τὸν αἰώνων ποιητὴν· Ἐβρ. α', 2.

πᾶσα ἡ γῆ προσκνησάτω· πᾶσα γλῶσσα ἀσάτω· πᾶσα ψαλλέτω· πᾶσα δοξολογησάτω· παῖδιον Θεόν, τεσσαρακονθήμερον καὶ προαιώνιον· παῖδιον μικρὸν καὶ παλαιὸν τῶν ἡμερῶν· παῖδιον θηλάζον καὶ τῶν αἰώνων ποιητὴν. Βρέφος βλέπω καὶ Θεόν μου γνωρίζω· βρέφος θηλάζον καὶ τὸν κόσμον διατρέφον· βρέφος κλαυθμυρίζον καὶ κόσμῳ ζῶν καὶ χαρὰν χαριζόμενον· βρέφος σπαργανούμενον καὶ τῶν σπαργάνων με τῆς ἁμαρτίας λυτρούμενον. Βρέφος βλέπω ἐκ Βηθλεὲμ εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσερχόμενον καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ οὐδαμῶς χωριζόμενον ».

79. Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ἐμπροσθεν τῶν μαθητῶν μεταμορφοῦται ὁ ἀεὶ ὡσαύτως δεδοξασμένος καὶ λάμπων τῇ ἀστρατῇ τῆς θεότητος. Ἀνάρχως μὲν γὰρ ἐκ Πατρὸς γεννηθείς, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἀναρχον κέκτηται τῆς θεότητος, οὐχ ὕστερον τὸ εἶναι, οὐδ' αὖ τὴν δόξαν προσλαμβάνόμενος. Ἐκ Πατρὸς μὲν γάρ, ἀλλ' ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως ἐστί, τὴν οἰκείαν κεκτημένος τῆς δόξης τὴν λαμπρότητα... Μεταμορφοῦται τοίνυν, οὐχ ὅ οὐκ ἦν προσλαβόμενος, ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφαινόμενος, διανοίγων τούτων τὰ ὄμματα καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας ».

80. Ο ΤΙΜΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Τὸ ἐπάρατον τοῦτο, τὸ ἀπεικτόν, τὸ τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον, νῦν γέγονε ποθεινὸν καὶ ἐπέραστον. Οὐδὲ γὰρ οὕτω στέφανος

79. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου (Ἐ.Π. 96, 654).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσλαμβάνω = λαμβάνω ἐπὶ πλεόν, παίρνω ἀκόμη. — ἐκφαίνω = παρουσιάζω, ἀποκαλύπτω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπή τονίζει, ὅτι ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου δὲν σημαίνει κάποιαν, τρόπον τινά, προσθήκην δόξης εἰς τὸ πρόσωπόν του, ἀλλ' ἦτο διάνοιξις τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ ἴδουν ἀκτῖνάς τινας τοῦ θεοῦ μεγαλείου, τὸ ὅποσον χωρὶς ἀρχῆν ὁ Κύριος κατέχει ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

80. Περικοπή ἐκ τῆς ἀποδείξεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου « πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς » (Ἐ.Π. 48, 826).

λαίων τῶν ἡμερῶν· ἓνα παιδί, ποῦ θηλάζει, καί τόν δημιουργόν τῶν αἰ-
ώνων. Βλέπω ἓνα βρέφος καί γνωρίζω τόν Θεόν μου· ἓνα βρέφος, ποῦ θη-
λάζει καί ποῦ διατρέφει τόν κόσμον· ἓνα βρέφος, ποῦ κλαυθυμρίζει καί
χαρίζει ζωήν καί χαρὰν εἰς τόν κόσμον· ἓνα βρέφος, ποῦ περιτυλίσ-
σεται μέσα εἰς σπάργανα (φασκιές) καί ποῦ μέ ἐλευθερώνει ἀπό τὰ
δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Βλέπω ἓνα βρέφος ἀπό τήν Βηθλεὲμ νὰ εἰσέρχε-
ται εἰς τήν Ἱερουσαλήμ χωρίς μέ κανένα τρόπον νὰ χωρίζεται ἀπό τήν
ἄνω Ἱερουσαλήμ».

79. Μετάφρασις.

«Μεταμορφώνεται μπροστά εἰς τοὺς μαθητάς ἐκεῖνος, ποῦ πάντοτε
εἶναι δοξασμένος καί λάμπει μέ τήν ἀστραπὴν τῆς θεότητος. Διότι, ἐφ'
ὅσον ἐγεννήθη χωρίς ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατέχει ὡς ἰδικήν του τὴν
ἄνευ ἀρχῆς φυσικὴν ἀκτίνα τῆς Θεότητος, χωρίς νὰ λάβῃ ἐκ τῶν ὑστέ-
ρων ἐπὶ πλέον τὴν ὑπαρξιν ἢ καί τὴν δόξαν. Διότι προέρχεται μὲν ἀπὸ
τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὑπάρχει χωρίς ἀρχὴν καί ἐκτὸς χρόνου, κατέχων ἰδικήν
του τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης... Μεταμορφώνεται λοιπόν, ὅχι ἀφοῦ τυ-
χὸν ἔλαβεν ἐπὶ πλέον ἐκεῖνο, ποῦ δὲν ἦτο προηγουμένως, ἀλλὰ παρουσιάζ-
ων εἰς τοὺς ἰδικούς του μαθητάς ὡς φανερόν ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ἦτο
αὐτός, διανοίγων τὰ πνευματικὰ τοὺς μάτια καί μεταβάλλων αὐτοὺς ἀπὸ
τυφλοῦς εἰς βλέποντας».

80. Μετάφρασις.

«Τὸ κατηραμένον αὐτό, τὸ ἀνεπιθύμητον, τὸ σύμβολον τῆς ἐσχάτης
τιμωρίας (τῆς θανατικῆς καταδίκης) τώρα ἐγίνεν ἐπιθυμητόν καί ἀξιαγά-
πητον. Διότι ἓνα βασιλικὸν στέμμα δὲν στολίζει τόσον τὸ κεφάλι,
ὅσον ὁ σταυρός, ποῦ εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ κάθε κόσμημα... Αὐτὸς
χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, αὐτὸς εἰς τὰς χειροτονίας
τῶν ἱερέων, αὐτὸς πάλιν μαζὶ μέ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ λάμπει ζωηρά

α) Λεξιλογικά καί συντακτικά : ἀνευκτός = ἀνεπιθύμητος — χορεύω
= κινεῖμαι κυκλοτερώς· περιφέρομαι. — νάπη = δασώδης κοιλὰς ἢ φάραγξ.
— παστάς = εἶδος προφυλαίου, αἵθουσα, θάλαμος, ἐσωτερικὸν δωμάτιον, νυμ-
φικὸς θάλαμος. — περιμάχητος = περιζήτητος. — περιβολή = περίβλημα,
περιδέραιον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον·
ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐθανατώνοντο οἱ κακοῦργοι.

βασιλικὸς καλλωπίζει κεφαλὴν, ὥς σταυρὸς παντὸς κόσμου τιμιώτερος ὢν... Οὗτος ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, οὗτος ἐν ταῖς τῶν ἱερῶν χειροτονίαις, οὗτος πάλιν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ μυστικὸν δεῖπνον διαλάμπει· τοῦτον πανταχοῦ χορεύοντα ἴδοι τις ἂν, ἐν οἰκίαις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν ἐρημίαις, ἐν ὁδοῖς, ἐν ὄρεσιν, ἐν νάπαις, ἐν βουνοῖς, ἐν θαλάττῃ καὶ πλοίοις καὶ νήσοις, ἐν κλίναις, ἐν ἱματίοις, ἐν παστάσιν, ἐν συμποσίοις, ἐν σκεύεσιν ἀργυροῖς, ἐν χρυσείοις, ἐν μαργαρίταις, ἐν τοίχων γραφαῖς... Οὕτω περιμάχητον ἅπασι γέγονε τὸ θαυμαστὸν τοῦτο δῶρον, ἡ ἄφατος αὕτη χάρις. Οὐδεὶς αἰσχύνεται, οὐκ ἐγκαλύπτεται ἐννοῶν, ὅτι θανάτου τοῦ ἐπαράτου τοῦτο σύμβολον, ἀλλὰ πάντες τούτῳ καλλωπιζόμεθα μᾶλλον ἢ στεφάνοις καὶ διαδήμασι καὶ μυρίαῖς μαργαριτῶν περιβολαῖς ».

81. Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ

(Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας).

« Ἀνυμνήσωμεν καὶ ἐορτάσωμεν σήμερον, μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ μόνον τῇ χειρὶ, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ, βαῖα κατέχοντες· καὶ ταύτην ὑπὲρ χιόνα λευκάναντες, πᾶσαν ἐξ αὐτῆς τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος τὴν νέκρωσιν ἀποδυσώμεθα, πάντα τῷφον καὶ ἔπαρσιν ἀπορρήφαντες. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν ἀσωμάτων οὐκ ἐφ' ἁρμάτων καὶ στρατευμάτων παραγίνεται· ἀλλ' ἐπὶ πώλῳ οἰκτροῦ καὶ μικροῦ καθήμενος ἔρχεται. Διὸ καὶ ἡμεῖς συμμετριάσωμεν Χριστῷ, ἵνα καὶ συνανέλθωμεν μετὰ ἀγγέλων ὑμνήσωμεν, μετὰ τῶν παιδῶν δοξάσωμεν· μετὰ Βηθανίας σκιρτήσωμεν, μετὰ Λαζάρου τῶν νεκρῶν ἔργων ἀναστῶμεν· μετὰ τῶν ἐν Σιών χορεύσωμεν· μετὰ τῶν ἀναβλεψάντων τυφλῶν κράζωμεν· μετὰ νηπίων καὶ γερόντων αἰνέσωμεν· μετὰ μαθητῶν κηρύξωμεν· ἐλαιῶν κλάδους δι' ἐλεημοσύνης ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ καλῶς ὑποστρώσωμεν κατὰ τοὺς παῖδας ».

81. Περικοπή ἐκ τῆς 1γ' ὁμιλίας Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Βαίων ('Ε.Π. 77, 1069 - 1072).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά: συμμετριάζω + δοτ. = δεικνύω μετριοφροσύνην μαζὶ μὲ κάποιον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: δερματίνου χιτῶνος· πρόκειται διὰ τὸν χιτῶνα, τὸν ὅποιον ἐφόρεσαν οἱ Πρωτόπλαστοι μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἐκ τοῦ παραδείσου (Γεν. β', 21). — Σιών· ἡ Ἱερουσαλήμ.

εις τὸν μυστικὸν δεῖπνον (τὴν Θ. Εὐχαριστίαν)· τοῦτον θὰ ἡμποροῦσε κανεῖς νὰ τὸν ἴδῃ νὰ περιφέρεται παντοῦ, εἰς τὰ σπίτια, εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰ ἀκατοίκητα μέρη, εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰ δασωμένα φαράγγια, εἰς τοὺς λόφους, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πλοῖα καὶ τὰ νησιά, εἰς τὰ κρεβάτια, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς αἰθούσας, εἰς τὰ συμπόσια, εἰς τὰ ἀσημένια κατασκευάσματα, εἰς τὰ χρυσᾶ, εἰς τὰ μαργαριταρένια, εἰς τὰς τοιχογραφίας... Τόσον περιζήτητον εἰς ὅλους ἔχει γίνοι το θαυμαστὸν αὐτὸ δῶρον, ἡ ἀνέκφραστος αὐτῇ χάρις. Κανεῖς δὲν τὸ ἐντρέπεται, κανεῖς δὲν τὸ ἀποφεύγει μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ κατηραμένου θανάτου, ἀλλ' ὅλοι χρησιμοποιοῦμεν αὐτὸ ὡς κόσμημα περισσότερον ἀπὸ τὰ στεφάνια καὶ τὰ στέμματα καὶ ἀναρίθμητα μαργαριταρένια περιδέραια».

81. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἃς ἀναπέμψωμεν ὕμνους καὶ ἃς ἐορτάσωμεν, ὅχι ὅπως γίνεται εἰς τὰ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ ὅπως ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· κρατοῦντες κλαδιὰ φοίνικος ὅχι μόνον μὲ τὸ χέρι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ψυχὴν· καὶ ἀφοῦ κάμωμεν αὐτὴν λευκὴν περισσότερον ἀπὸ τὸ χιόνι, ἃς ἀπομακρύνωμεν ἐξ αὐτῆς ὅλην τὴν νέκρωσιν τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος, μὲ τὸ νὰ ἀπορρίψωμεν κάθε ἀλαζονείαν καὶ ἔπαρσιν. Διότι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγγέλων δὲν ἔρχεται ἐπάνω εἰς ἄρματα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς στρατευμάτων· ἀλλ' ἔρχεται καθήμενος ἐπάνω εἰς ἓνα ἄθλιον καὶ μικρὸν πουλάρι ὄνου. Δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ἃς δεῖξωμεν μετριοφροσύνην μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἀνυψωθῶμεν ἐπίσης μαζὶ τοῦ ἃς τὸν ὑμνήσωμεν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἃς τὸν δοξολογήσωμεν μὲ τὰ παιδιὰ· ἃς αἰσθανθῶμεν μαζὶ μὲ τὴν Βηθανίαν χαρμόσυνον σκίρτημα, ἃς ἀναστηθῶμεν μαζὶ μὲ τὸν Λάζαρον ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα· μαζὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Σιών ἃς ἀναπηδήσωμεν ἀπὸ χαράν· μαζὶ μὲ τοὺς τυφλοὺς, ποὺ ἀπέκτησαν τὸ φῶς, ἃς φωνάζωμεν ἀπὸ χαράν· μαζὶ μὲ τὰ νήπια καὶ τοὺς γέροντας ἃς δοξολογήσωμεν· μὲ τοὺς μαθητάς ἃς κηρύξωμεν· σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῶν παιδιῶν, ἃς στρώσωμεν καλὰ κάτω εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς κλάδους ἐληῶς μὲ τὴν ἐλεημοσύνην».

82. ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Μεγάλου Φωτίου).

« Ἐννοήσωμεν τῆς παρουσίας ἡμέρας τὸ μυστήριον, ὅπως ὁ τῶν δλων δεσπότης καὶ ποιητής, ὁ ἀπεριόριστος τε καὶ ἀπερίγραπτος, ὁ τὴν γῆν μετέωρον ῥήματι μόνῳ κρατῶν καὶ νεύματι κινῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ σύμπαν κατέχων δρακί, ἐννοήσωμεν, ὅπως ἐπὶ σταυροῦ κρέμαται καὶ τὰς χεῖρας ἤλοις ἐκδίδωσι καὶ τοὺς πόδας προσπύγγνται καὶ τὴν πλευρὰν διορύσσεται καὶ ἐμπύεται καὶ ραπίζεται, ὃν τὰ Χερουβὶμ τρέμει καὶ οὐ προνοία τοῦ παντός ἡ κυβέρνησις. Διὰ ταῦτα πάσχει; Ἵνα σοι τὴν σωτηρίαν πηγάσῃ, Ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, Ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρκάσῃ ».

83. ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

(Ἀμφιλοχίου Ἱκονίου).

« Ἐπιτάφιον ἑορτὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἑορτάζομεν σήμερον. Καὶ ὁ μὲν, παρὰ τοῖς νεκροῖς κάτω τοῦ θανάτου τὰ δεσμὰ διαλύων καὶ φωτὸς τὸν Ἄδην πληρῶν καὶ ἀφυσπνίζων τοὺς κεκοιμημένους· ἡμεῖς δὲ χορεύομεν ὑπὲρ γῆν, τὴν ἀνάστασιν φανταζόμενοι, καὶ οὐ δεδοίκαμεν τὴν φθορὰν, μὴ κατισχύσῃ τῆς ἀφθαρσίας...

Ὡ καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων! Ξύλῳ τείνεται ὁ λόγῳ

82. Περικοπή ἐκ τῆς δευτέρας ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Φωτίου εἰς τὴν Μ. Παρασκευὴν (Β. Λαοῦρδα, Φωτίου ὁμιλίας, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 27).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἐκδίδωμι = παραδίδω, ἐγκαταλείπω. — προσπύγγνυμι = προσηλῶ, καρφώνω. — διορύσσω = σκάπτω διὰ μέσου τινός· ἀνοίγω διώρυγα· (ἐδῶ) τρυπῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, Ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρκάσῃ· συμφώνως πρὸς τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἀντίληψιν, ὁ Ἑσταυρωμένος διὰ τοῦ θανάτου Του ἐγίνεν ὁ νικητὴς τοῦ Διαβόλου. Ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατήγαγε τὴν μεγίστην νίκην. Ἐξήμενίσε τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων (Κολ. β', 13 - 15).

83. Περικοπή ἐκ τοῦ ε' λόγου τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἱκονίου εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Σαββάτου (Ἐ.Π. 39, 89 - 93).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : φαντάζομαι = σκέπτομαι μὲ τὴν φαντασίαν. — τείνω = ἐκτείνω, ἀπλώνω. — τύπτω = κτυπῶ. — ἀπαναίνομαι = (ἀόρ. ἀπηνηνάμην) = ἀρνοῦμαι, ἀποκρούω, ἀπορρίπτω μὲ περιφρόνησιν, δὲν ἀναγνωρίζω. — σήμεντρον = σφραγίς.

82. Μετάφρασις.

«Ὡς κατανοήσωμεν τὸ μυστήριον τῆς σημερινῆς ἡμέρας, πῶς δηλαδὴ ὁ Κύριος καὶ Δημιουργὸς τῶν ὅλων, ὁ ἀπεριόριστος καὶ ἐκτὸς κάθε περιγραφῆς, αὐτός, ποῦ μὲ μόνον τὸν λόγον κρατεῖ τὴν γῆν αἰωρομένην εἰς τὸν ἀέρα καὶ μὲ ἓνα νεῦμά του κινεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν εἰς τὴν φοῦχτάν του, ὡς κατανοήσωμεν πῶς εἶναι κρεμασμένος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καὶ παραδίδει τὰ χέρια του εἰς τὰ καρφία καὶ καρφώνεται εἰς τὰ πόδια καὶ τρυπᾶται εἰς τὴν πλευρὰν καὶ δέχεται ἐμπτυσμούς καὶ ραπίσματα αὐτός, τὸν ὅποιον τρέμουν τὰ Χερουβίμ καὶ μὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ διακυβέρνησις τοῦ σύμπαντος. Διὰ τί πάσχει αὐτά; Διὰ νὰ σοῦ προσφέρῃ τὴν πηγὴν τῆς σωτηρίας, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ διαβόλου, διὰ νὰ ἀποσπᾷ καὶ σώσῃ ἀπὸ τὴν παλαιὰν καταδυναστεύσιν».

83. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἐορτάζομεν τὴν ἐπιτάφιον ἐορτὴν τοῦ Σωτῆρός μας. Καὶ αὐτὸς μὲν εὐρίσκεται κάτω (εἰς τὸν Ἄδην) κοντὰ εἰς τοὺς νεκρούς, συντριβὼν τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου καὶ γεμίζων τὸν Ἄδην μὲ φῶς καὶ ἐγείρων ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτούς, οἱ ὅποιοι εἶχον κοιμηθῇ· ἡμεῖς δὲ πηδῶμεν ἀπὸ χαρὰν ὑπεράνω τῆς γῆς, σκεπτόμενοι μὲ τὴν φαντασίαν τὴν ἀνάστασιν, καὶ δὲν φοβούμεθα μήπως ἡ φθορὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀφθορίαν...

Ὡ καὶ οὐρούγια καὶ παράδοξα γεγονότα! Ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον (τοῦ Σταυροῦ) ἐκτείνεται αὐτός, ποῦ μὲ τὸν λόγον ἐξέτεινε τὸν οὐρανόν· καὶ δένεται μὲ δεσμὰ αὐτός, ποῦ ἔδесе μὲ ἄμμον τὴν θάλασσαν· ποτίζεται μὲ χολὴν αὐτός, ποῦ ἐχάρισε τὰς πηγὰς τοῦ μέλιτος· καὶ στεφά-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : παρὰ τοῖς νεκροῖς... ἀφυπνίζων τοὺς κοιμημένους· παραστάσεις, ποῦ ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὀρθόδοξον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ἡ ὁποία παριστᾷ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀπεικονίζει ὅ,τι λέγει καὶ ὁ μέγας Φῶτιος εἰς τὴν ὁμιλίαν του εἰς τὸ Μ. Σάββατον, παρουσιάζων τὸν Σωτῆρα ὑπενθυμίζοντα εἰς ἡμᾶς τὰ ἑξῆς : «Τάφον ἔφικσα καὶ πύλαι χαλκαὶ συνετρίβησαν καὶ κλεῖθρα καὶ μοχλοὶ σιδηροὶ συνεθλάσθησαν καὶ τὰ τῆς καθ' ὑμῶν τυραννίδος βασιλεία καθηρέθησαν ». Καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριον Νύσσης, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου « ἔλυσε τὴν τοῦ θανάτου ὥδιν ». Αὕτη τὸν τῶν νεκρῶν πρωτότοκον ἐμαίευστο. Ἐν ταύτῃ συνετρίβησαν αἱ σιδηραὶ τοῦ θανάτου πύλαι. Ἐν ταύτῃ οἱ χαλκοὶ τοῦ Ἄδου μοχλοὶ συνεθλάσθησαν. Νῦν ἀνοίγεται τοῦ θανάτου τὸ δεσμοτήριον. Νῦν κηρύσσεται τοῖς αἰχμαλώτοις ἡ ἄφεσις » (Ἐ.Π. 46, 605).

τείνας τὸν οὐρανόν· καὶ δεσμοῖς περιβάλλεται ὁ δῆσας ψάμμω τὴν θάλασσαν· ποτίζεται χολὴν ὁ τὰς πηγὰς μέλιτος χαρισάμενος· καὶ στεφανοῦται ἀκάνθαις ὁ τὴν γῆν στεφανώσας τοῖς ἄνθεσι· καὶ τύπτεται μὲν καλάμῳ τὴν κεφαλὴν ὁ πατάξας τὴν Αἴγυπτον ταῖς δέκα πληγαῖς καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Φαραὼ καλύψας τοῖς ὕδασι. Ἐμπτύεται τὸ πρόσωπον, ὃ ἰδεῖν οὐ φέρεי τὰ Χερουβίμ. Τὶ δεῖ λέγειν τὰ πλεῖω; Οὐδὲν τῆς ἀγαθότητος ἀπαινηνόμενοι, ἐγκλείουσι τάφῳ, ὃν οὐδὲν τῶν ὄντων χωρεῖ· καὶ σήμαντρα ἐπιτιθέασιν, ἡμῶν τὴν σωτηρίαν φυλάττοντες· καὶ δεδιότες τὴν Ἀνάστασιν, στρατιώτας φύλακας ἐφιστῶσι τῷ μνήματι».

84. «ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΗΜΕΡΑ»

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

«Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιὰ καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυσώμεθα· εἰπωμεν, ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ ὅτι τοῖς δι' ἀγάπην τι πεπονηκόσιν ἢ πεπονθοσί· συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει· δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις... Χθὲς συνεσταυρούμην Χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι· χθὲς συνενεκρούμην, σὺζωοποιοῦμαι σήμερον· χθὲς συνεθαπτόμην, σήμερον συνεγείρομαι... Γενώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καὶ Χριστός ὡς ἡμεῖς· γενώμεθα θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπειδὴ κακέινος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος. Προσέλαβε τὸ χεῖρον, ἵνα δῶ τὸ βέλτιον· ἐπτώχευσεν, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεῖᾳ πλουτήσωμεν· δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα τὴν ἑλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν· κατῆλθεν, ἵν' ὑψωθῶμεν· ἐπειράσθη, ἵνα νικήσωμεν· ἡ-τιμάσθη, ἵνα δοξάσῃ· ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ· ἀνῆλθεν, ἵν' ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν κάτω κειμένους ἐν τῷ τῆς ἁμαρτίας πτώματι».

84. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα ('Ε.Π. 35, 396 - 400).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : λαμπρύνομαι = γίνομαι λαμπρός. — συγχωρέω-ω = συμφωνῶ· συμβιβάζομαι· δωρίζω, χαρίζω χρέος· δίδω ἀφεσιν. — πτώμα = πτώσις, πένσιμον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ἡ ἀρχὴ δεξιὰ· τῆς πασχαλίου περιόδου καὶ μάλιστα τῆς διακαινησίμου ἑβδομάδος. — ἀναστάσεως ἡμέρα. . . δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις· πολλάι τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν περιελήφθησαν εἰς τὸν γνωστὸν πασχάλειον ὕμνον «Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυσώμεθα. Εἰπωμεν ἀδελφοί καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς· Συγχωρήσωμεν πάντα τῇ Ἀναστάσει...». Πολλάκις ἡ ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας χρησιμοποιοῖ αὐτούσιους ἐκφράσεις ἐκ τῶν πατε-

νώνεται με ἀγκάθια αὐτός, πού ἐστεφάνωσε τὴν γῆν με τὰ λουλούδια· καὶ κυτπάται πράγματι εἰς τὸ κεφάλι με καλάμι ἐκεῖνος, πού ἐπάταξε τὴν Αἴγυπτον με τὰς δέκα πληγὰς καὶ ἐσκέπασε με τὰ νερὰ τὸ κεφάλι τοῦ Φαραώ. Δέχεται ἐμπυτσοὺς τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον τὰ Χερουβὶμ δὲν ἤμπορουν νὰ ἀντικρύσουν. Διατὶ νὰ εἶπω περισσότερα; Χωρὶς νὰ ἀναγνωρίσουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά του, κλείουν εἰς τάφον ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν δύναται νὰ περικλείσῃ· καὶ τοποθετοῦν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον σφραγίδας φρουροῦντες αὐτόν, πού εἶναι ἡ σωτηρία μας· καὶ ἐπειδὴ φοβοῦνται τὴν Ἀνάστασιν, ἐγκαθιστοῦν στρατιώτας φρουροὺς εἰς τὸν τάφον».

84. Μετάφρασις.

«Σήμερον εἶναι ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ ἑναρξὺς εἶναι εὐοίω-
νος (κατάλληλος) καὶ ἃς ἀποκτήσωμεν ἀκτινοβόλον λαμπρότητα πρὸς
χάριν τῆς πανηγύρεως καὶ ἃς ἀγκαλιάσωμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον· ἃς προσ-
φωνήσωμεν ὡς ἀδελφία ἀκόμη καὶ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι μᾶς μισοῦν, πολὺ
δὲ περισσότερον ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἀγάπην ἔχουν κάμει ἢ ἔχουν
πάθει κάτω· ἃς δώσωμεν ἄφεσιν δι' ὅλα πρὸς χάριν τῆς ἀναστάσεως·
ἃς δώσωμεν συγγνώμην ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον... Χθὲς ὑφιστάμεν σταύ-
ρωσιν μαζί με τὸν Χριστόν, σήμερον δοξάζομαι μαζί του· χθὲς ἐγινόμην
νεκρὸς μαζί Του, σήμερον ζωοποιοῦμαι με Αὐτόν· χθὲς ὑφιστάμεν
ἐνταφιασμὸν μαζί Του, σήμερον ἀνίσταμαι μαζί με Αὐτόν... Ὡς
γίνωμεν ὅπως ὁ Χριστός, διότι καὶ ὁ Χριστός ἐγένεν ὅπως ἡμεῖς·
ἃς γίνωμεν θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἐγένεν ἄνθρωπος
πρὸς χάριν ἡμῶν. Ἐδέχθη τὸ χειρότερον, διὰ νὰ δώσῃ τὸ καλύτερον·
ἐγίνε πτωχός, διὰ νὰ γίνωμεν ἡμεῖς πλούσιοι με τὴν ἰδικήν του πτω-
χείαν· ἔλαβε μορφήν δούλου, διὰ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς ἀπὸ Αὐτόν τὴν
ἐλευθερίαν· κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανόν·
ὑπέστη πειρασμούς, διὰ νὰ νικήσωμεν· ὑπέστη προσβολάς, διὰ νὰ μᾶς
δοξάσῃ· ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· ἀνῆλθεν (εἰς τοὺς οὐρανοὺς με
τὴν Ἀνάληψιν), διὰ νὰ σύρῃ πρὸς τὸν ἑαυτόν του ἡμᾶς, πού εὕρισκό-
μεθα πεσμένοι κάτω με τὸ πέσιμον τῆς ἀμαρτίας».

ρικῶν κηρυγμάτων. — δούλου μορφήν ἔλαβεν... ἐν τῷ τῆς ἀμαρτίας πτώ-
ματι· ὁ Γρηγόριος ὑπενθυμίζει δι' ὀλίγων πάντας τοὺς σταθμούς τοῦ ἀπολυ-
τρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Συχνά οἱ Πατέρες, ὁμιλοῦντες διὰ μίαν δεσποτικὴν
ἐορτήν, ὑπενθυμίζουν καὶ πάσας τὰς ἄλλας, ὡς συναποτελοῦσας μίαν ἐνότητα.

85. «ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΡΘΕΙΣ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ ΑΠΑΡΧΗ ΤΩΝ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ ΕΓΕΝΕΤΟ»

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ;).

« Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἡλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆ-
ρος θάνατος. Ἔσβησεν αὐτόν, ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκόλευσεν τὸν
Ἄδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπύκρηνεν αὐτόν γευσάμενον τῆς σαρ-
κὸς αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἰσαΐας, ἐβόησεν. Ὁ Ἄδης, φησὶν,
ἐπικράνθη, συναντήσας σοι κάτω. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ κατηργήθη.
Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐνεκρώθη.
Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ καθηρέθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐδεσμεύθη...
Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον ; Ποῦ σου, Ἄδῃ, τὸ νίκος ; Ἀνέστη
Χριστὸς καὶ σὺ καταβέβλησαι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ πεπτῶκασι δαί-
μονες. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ
ζωὴ πολιτεύεται. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος.
Χριστὸς γὰρ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο ».

86. Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Θεοφάνους Κεραμέως).

« Λαμπρὰ τῷ ὄντι καὶ περιφανὴς ἡ παροῦσα πανήγυρις, αὐτὸ δὴ
τῶν ἑορτῶν τὸ κεφάλαιον ὑπόθεσιν ἔχουσα· αὕτη γὰρ ἡ τῶν μυστηρίων

85. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ἀποδι-
δομένου Κατηχητικοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς
Κυριακῆς τοῦ Πάσχα (Ἑ.Π. 59, 721-724).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** κέντρον = ὀξεῖα αἰχμή· κεντρι
(ζῶφου). — νίκος = νίκη. — πολιτεύομαι = σχηματίζω πολιτείαν, κυ-
βερνῶ, λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διοίκησιν, μετέχω εἰς τὰ πολιτικά πράγματα. —
ἀπαρχὴ = προσφορά καὶ θυσία τῶν πρώτων καρπῶν· ἐναρξίς. — Ἡ περικοπὴ
γίνεται πολὺ παραστατικὴ μὲ τὰ διάφορα ρητορικά σχήματα καὶ ἰδίως μὲ τὰς
ἐρωτήσεις καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα σχήματα ἐπανόδου ἢ ἐπαναφορᾶς.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον ;
Α' Κορ. ιε', 55· κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Θεοφυλάκτου, « ὥσπερ γὰρ
ὁ σκορπίος αὐτὸς μὲν ἔστι ζωοφίον τι μικρόν, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τὴν ἰσχὺν ἔχει· οὐ-
τω καὶ ὁ θάνατος διὰ τῆς ἁμαρτίας ἰσχυεν ». — ποῦ σου, Ἄδῃ, τὸ νίκος ;
Α' Κορ. ιε', 55. — ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο· Α' Κορ. ιε', 20.
Ὑπονοεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπῆρξε τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τοὺς κεκοιμημένους,
ὅπως δὲ αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν ἀποτελοῦν τὸν βέβαιον προάγγελον τῆς γε-
νικῆς συγκομιδῆς, ποῦ θὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ
Χριστοῦ εἶναι ὁ προάγγελος τῆς ἀναστάσεως πάντων τῶν κεκοιμημένων.

85. Μετάφρασις.

«Κανείς ἄς μὴ φοβῆται τὸν θάνατον· διότι μᾶς ἡλευθέρωσεν (ἀπὸ τὸν θάνατον) ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος. "Αν καὶ κατείχετο (ὁ Σωτὴρ) ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅμως τὸν ἔσβησεν (ἐξηφάνισεν). Αὐτός, ποῦ κατέβη εἰς τὸν "Αδην, ἐλαφυραγωγῆσε τὸν "Αδην. "Εδωκε πικρίαν εἰς τὸν "Αδην, ὅταν αὐτὸς ἐγυῖθη τὴν σάρκα του. Καὶ αὐτό, ἀφοῦ ἐπρόφθασε νὰ εἴπῃ ὁ "Ησαίας, ἐφώναζε δυνατά· ὁ "Αδης, λέγει, ἐδοκίμασε πικρίαν, ὅταν Σὲ συνήντησε κάτω. "Εδοκίμασε πικρίαν, διότι βεβαίως κατηργήθη. "Εδοκίμασε πικρίαν, διότι ἀσφαλῶς ἐγελοιοποιήθη. "Εδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐνεκρώθη. "Εδοκίμασε πικρίαν, διότι ἔχασε τὴν ἐξουσίαν του. "Εδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐπίσης ἔγινε δεσμώτης... Ποῦ εἶναι, θάνατε, τὸ δηλητηριώδες κεντρί σου; Ποῦ εἶναι, "Αδῃ, ἡ νίκη σου; "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ σὺ ἔχεις ριφθῇ κάτω ταπεινωμένος. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ δαίμονες ἔχουν σωριασθῇ. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι χαίρουν. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ζωὴ κατέχει τὴν ἐξουσίαν. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ κανεὶς νεκρὸς δὲν θὰ εἶναι εἰς τὸν τάφον. Διότι ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἔγινεν ὁ πρῶτος ὠριμάσας καρπὸς τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν κοιμηθῇ».

86. Μετάφρασις.

«Εἶναι πράγματι λαμπρὰ καὶ ἔνδοξος ἡ σημερινὴ μεγάλη ἑορτή, ποῦ ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἑορτασμοῦ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν (τὴν συνισταμένην) τῶν ἑορτῶν· διότι αὕτη εἶναι ἡ κορωνὶς (τὸ κορυφωμα) τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ· αὕτη εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς σωτηρίας μας· σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ἐπουράνιον τιμητικὴν θέσιν· σήμερον ἔχει διαλυθῇ ἡ ἔχθρα τῶν λογικῶν ὄντων, ποῦ ὑπάρχει ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἔχει γίνεῖ ἡ ἔνωσις τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώ-

86. Περικοπή ἐκ τῆς 18' ὁμιλίας Θεοφάνους τοῦ Κεραμέως « εἰς τὴν σωτήριον "Ανάληψιν » ('Ε.Π. 132, 744 καὶ 760).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** κεφάλαιον = ἀνακεφαλαίωσις, περίληψις. — θῶκος = ἔδρα, κάθισμα, ἔδρα ἀξιώματος, θέσις. — ἐγκαθίδρυμαι = τοποθετοῦμαι, ἐγκαθίσταμαι. — βρότειος = ἀνθρώπινος. — φύραμα = μᾶζα, ζυμωμένον ὑλικόν. — υπεραίρομαι = ὑψοῦμαι ὑπεράνω. — ἐμφαίνω = ἐκθέτω πρὸς φανέρωσιν, ἐπιδεικνύω, παρουσιάζω. — σύμβολον = πρᾶγμα χρησιμεῖον ὡς ἔνδειξις, τεκμήριον, βεῖγμα. — φιλοπευστέω-ω = ἀρέσκομαι εἰς τὸ νὰ ἔρωτῶ, νὰ μανθάνω. — γηίνων = (συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς) τῆς γῆς. — περίγειος = ὁ περὶ τὴν γῆν· ἐπίσης ὁ ἀνῆκων εἰς τὴν γῆν, ὁ ἐπὶ

τοῦ Χριστοῦ κορωνίς· αὕτη τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἡ τελείωσις· σήμερον ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν ὑπερουράνιον θῶκον ἐνίδρυνται· σήμερον ἡ ἀνέκαθεν ἔχθρα τῆς λογικῆς φύσεως διαλέλνται καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων γέγονεν ἑνωσις· σήμερον τῆς ἀσωμάτων ἀξίας ὑπερήρθη τὸ βρότειον φύραμα καὶ θεικῆς ἀξίας γέγονε μέτοχον· σήμερον αἱ νοεραὶ δυνάμεις ἐορτάζουνσι, μετ' ἐκπλήξεως οὐρανῷ συνημμένην ὀρῶσαι τὴν γῆν...

Οἱ ὑποδεχόμενοι ἄγγελοι βλέποντες αὐτὸν μετὰ σώματος ἀνιόντα καὶ τὰ τοῦ πάθους ἐμφαίνοντα σύμβολα φιλοπευστοῦσι· « Τίς οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; ». Πρὸς οὓς ἀποκρίνονται· « Κύριος κραταίος καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ », ὅς πρὸς τὸν διάβολον ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἐπολέμησεν ».

87. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ.

Η ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ «ΜΕΤΟΥΣΙΑΣ» ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Σήμερον κατὰ τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εἶγε περὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἑσμέν, ἐγένετο ἡ ἀνεκδιήγητος χάρις. Κατεμίχθη γὰρ πάλιν τοῖς ἀνθρώποις τὸ Πνεῦμα, ὅπερ πρότερον διὰ τὸ γενέσθαι σάρκα τὸν ἄνθρωπον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπεφοίτησε. Καὶ διὰ τῆς βιαίας ἐκείνης πνοῆς... ἐν τῇ καθόδῳ τοῦ Πνεύματος, πλήρεις τῆς θείας δυ-

τῆς γῆς, ὁ γῆϊνος. — πρόβλημα = πᾶν ὅ,τι προβάλλει κανεὶς πρὸς ἄμυνάν του. τεῖχος· θώραξ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν ἐορτῶν τὸ κεφάλαιον... κορωνίς· ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου εἶναι τῷ ὄντι ἡ συνισταμένη καὶ ἡ κορωνίς πασῶν τῶν ἐορτῶν, διότι προβάλλει τὸν τελικὸν σκοπὸν ὅλων τῶν ἀπολυτρωτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κυρίου, τὰς ὁποίας μᾶς ἐνθυμίζουν αἱ ἄλλαι ἐορταί. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ ἀναβίβασις τῆς δοξασμένης ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς τὸν οὐρανόν. Πρόδρομος εἰς τὴν ἀνοδικὴν αὐτὴν πορείαν ἔγινεν ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀνάληψίν του. Ἀνυψώθη εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ οὐρανοῦ Πατρός του ὡς πρωτότοκος ἀδελφός μας, ὡς κεφαλὴ τοῦ μυστικοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ χάριση εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτὴν τὴν ἀφθαρσίαν τῆς σαρκός. « Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν » (Α' Κορ. 15', 53). — « Κύριος κραταίος... δυνατός ἐν πολέμῳ »· Ψαλμ. κγ', 8.

πων· σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη μᾶζα ὑψώθη ὑπεράνω τῆς ἀξίας τῶν ἀγγέλων καὶ ἔχει γίνεи συμμέτοχος εἰς τὴν θεϊκὴν ἀξίαν· σήμερον αἱ νοεραὶ (αἰ-
λοι) δυνάμεις ἐορτάζουν, διότι βλέπουν μὲ ἐκπληξιν τὴν γῆν συνηνω-
μένην μὲ τὸν οὐρανόν...

Οἱ ἄγγελοι, ποὺ ὑποδέχονται τὸν Κύριον, καθὼς τὸν βλέπουν νὰ ἀνέρχεται (εἰς τὸν οὐρανόν) μὲ σῶμα καὶ νὰ ἐπιδεικνύη τὰ τεκμήρια τοῦ πάθους (δηλ. τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφία καὶ τὴν λόγχην), εὐχαρί-
στως ἐρωτοῦν (μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἑσαίου): «Ποῖος εἶναι αὐτός, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;». Πρὸς αὐτοὺς (τοὺς ἀγγέλους) ἄλλοι ἀποκρίνον-
ται: «Εἶναι ὁ Κύριος ὁ πανίσχυρος καὶ δυνατός, ὁ Κύριος ὁ δυνατός
εἰς τὸν πόλεμον», ὁ ὁποῖος ἡγωνίσθη νικηφόρα ἐναντίον τοῦ διαβόλου
πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

87. Μετάφρασις.

«Σήμερον, ποὺ εἰς τὴν περίοδον τοῦ ἔτους συμπληρώνεται ἡ Πεντη-
κοστὴ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ἐφ' ὅσον βεβαίως εὐρισκόμεθα (αὐτὴν τὴν
στιγμὴν) περίπου εἰς τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἔγινεν ἡ ἀπερίγρα-
πτος (θεία) δωρεά. Διότι ἡνώθη πάλιν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ (ἅγιον)
Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου
γένους ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος (ἔχασε τὴν πνευματικότητά του
καὶ) ἔγινε σὰρξ (ὕλη). Καὶ μὲ τὴν βιαίαν ἐκείνην πνοὴν κατὰ τὴν ἀθόδον
τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὸ
ὑπερῶν, ἐγέμισαν ἀπὸ τὴν θείαν δύναμιν, ποὺ εἶχε παρουσιασθῇ ὑπὸ

87. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸ ἅγιον
Πνεῦμα.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους· πλεονασμός.
— καταμ(ε)ίγνυμι = ἐνώνω δύο ἢ περισσότερα πράγματα. — καταλείπομαι
= ἐγκαταλείπομαι. — ὑπερῶν = ὁ ἀνώτατος ὁροφος τῆς οἰκίας.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὴν ἐτήσιον περίοδον τῆς Πεντη-
κοστῆς· ὡς Πεντηκοστὴ ἐφαρτηρίζετο ὄχι μόνον μία ἡμέρα, ἀλλὰ καὶ ὁλό-
κληρον τὸ πεντηκονθήμερον, ποὺ ἤρχιζε τὸ Πάσχα. — περὶ τὴν τρίτην ὥραν·
δηλαδὴ τὴν 9ην π.μ. — οἱ ἐν τῷ ὑπερῷῳ καταλειφθέντες· πρβλ. Πράξ.
α', 12, ὅπου λέγεται, ὅτι οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου « εἰς τὸ
ὑπερῶν ἀνέβησαν οὐ ἦσαν καταμένοντες ». Τὸ « ὑπερῶν » ἐκλαμβάνεται ὑπὸ
τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀλληγορικῶς ὡς ἡ ζωὴ τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ
ἐξάσεως.

νάμεως, ἐν εἵδει πυρός, οἱ ἐν τῷ ὑπερέφῳ καταλειφθέντες ἐγένοντο· οὐδὲ γάρ ἐστι δυνατόν ἄλλως μέτοχον Πνεύματος ἁγίου γενέσθαι τινά, μὴ τῷ ὑπερέφῳ τῆς ζωῆς ταύτης ἐνδαιτώμενον. "Ὅσοι γὰρ τὰ ἄνω φρονοῦσι, μεταθέντες ἑαυτῶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα, τοῦ ὑπερέφου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ὄντες οἰκήτορες, ἐν μετουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γίνονται ».

88. ΑΙΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΔΩΡΕΑΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ (Εὐχή γονυκλισίας).

« Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκὼς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεάν, ἐτι τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν συμπαρόν, εἰς κληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέχων..., Σὺ οὖν γνώρισόν μοι ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι. Πνεῦμα σοφίας σου τοῖς ἑμοῖς παράσχον διαλογισμοῖς, Πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ μου δωρούμενος· Πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἑμοῖς ἐπισκίασον ἐργοῖς· καὶ Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ τὸ τῆς διανοίας μου στηρίζον ὀλισθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ, πρὸς τὸ συμφέρον ὀδηγούμενος, καταξιωθῶ ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου ».

89. Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου).

« Χαῖρε, παρθένε, βοῶ, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ ἀπορίας τὸ καταφύγιον. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἧς τὸ ἡρωστηκὸς ἐπιρρώννται καὶ τὸ συντριβὲν ἀναπλάττεται... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἧς ἡ πικρὰ

88. Ἀπόσπασμα μιᾶς τῶν εὐχῶν τῆς γονυκλισίας κατὰ τὸν ἐσπερινὸν τῆς εορτῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ ὁποῖος τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν· ἐν διὰ δυοῖν = τῷ βίῳ ἡμῶν. — τῇ ἀφροσύνῃ μου = (μετωνυμικῶς) εἰς ἐμὲ τὸν ἀφρονα. — ἔγκατα = τὰ ἐσω, τὰ ἐντός, τὰ ἐντόσθια· τὰ ἐσωτερικά, τὰ μύχια, τὰ κατὰβαθα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : εἰρήνην δεδωκὼς· Ἰωάν. ιδ', 27 : « εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». — Πνεῦμα εὐθὲς... Πνεύματι ἡγεμονικῷ...· ἐκφράσεις ἐκ τοῦ πεντηκοστοῦ ψαλμοῦ (στ. 12 καὶ 14).

89. Περικοπὴ ἐκ τῆς ζ' ὁμιλίας τοῦ ἱεροῦ Φωτίου εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου (Β. Λαοῦρδα, ἐνθ' ἁνωτ., σελ. 81 - 82).

τὴν μορφήν φωτίζῃ· διότι δὲν εἶναι δυνατόν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ γίνῃ κανεὶς μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐὰν δὲν διαμένῃ καὶ ζῇ εἰς τὸ ὑπερῶν (εἰς τὴν ὑψηλοτέραν σφαῖραν) τῆς ζωῆς αὐτῆς. Διότι ὅσοι διευθύνουν τὰς σκέψεις των πρὸς τὰ ἄνω, διότι μετέθεσαν τὴν πατρίδα των ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἐφ' ὅσον εἶναι κάτοικοι τοῦ ὑπερέφου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας, ἐνώνονται μετὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

88. Μετάφρασις.

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός μας, ποὺ ἔχεις δώσει τὴν ἰδικήν σου εἰρήνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ποὺ πάντοτε, εὐρισκόμενος ἀκόμη παρὼν καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μας ζωὴν, παρέχεις εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς ἀναφαίρετον κληρονομίαν..., σὺ λοιπὸν κάμε γνωστὸν εἰς ἐμὲ τὸν δρόμον, εἰς τὸν ὅποιον θὰ βαδίζω. Δώσε εἰς τὰς σκέψεις μου Πνεῦμα σοφίας, ἀφοῦ χαρίσης εἰς ἐμὲ τὸν ἄφρονα Πνεῦμα συνέσεως· Πνεῦμα φόβου σου ρίψε ὡς σκιὰν ἐπάνω εἰς τὰ ἔργα μου· καὶ Πνεῦμα εὐθύτητος (μὲ κινήσεις τοῦ νοῦς εὐθείας καὶ ὁρθῆς) νὰ ἐγκαινιάσῃς μέσα εἰς τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς μου· καὶ μὲ Πνεῦμα ἰσχυρόν, ποὺ νὰ κυριαρχῇ μέσα μου, στήριξε τὴν διάνοιάν μου, ποὺ ὑπόκειται εἰς ὀλισθήσιν· διὰ νὰ καταστῶ ἄξιος νὰ ἐκτελῶ τὰς ἐντολάς σου, ἀφοῦ καθημερινὰ καθοδηγοῦμαι μετὰ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθόν».

89. Μετάφρασις.

«Χαῖρε, παρθένε, φωνάζω δυνατά, σὺ ποὺ εἶσαι τὸ καταφύγιον ἐμοῦ, ποὺ εἶμαι ἀσθενής καὶ εὐρίσκομαι εἰς ἀδιέξοδον. Χαῖρε, σὺ, ἡ ὁποία ἔχεις λάβει ἐξαιρετικὰς χάριτας ἀπὸ τὸν Θεόν, μετὰ τὴν ὁποίαν αὐτό, ποὺ ἔχει ἀρρωστήσει, ἐνδυναμώνεται, καὶ αὐτό, ποὺ συνετρίβη, πλάσσεται ἐκ νέου εἰς νέαν καλυτέραν μορφήν... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ πικρὰ ἀπόφασις ἐναντίον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σβήνεται μετὰ τὴν γλυκύτητα τῶν χαρμοσύνων ἀγγελιῶν σου καὶ (μετὰ τὴν ὁποίαν), ἀφοῦ ἐλευθερώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὴν ἀταξίαν (ἀσχημασύνην) τῆς παρὰβάσεως (ἁμαρτίας), φοροῦμεν ὡς στεφάνι τὴν ὡραιότητα

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τῆς ἐμῆς ἀσθενείας... καταφύγιον (μετωνυμία) = καταφύγιον ἐμοῦ, ποὺ εἶμαι ἀσθενής. — ἐπιρρώνυμι = ἐνδυναμώνω. — ἀποσκευάζομαι = ἀπαλάττω τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ ὅσα φέρω· ἀπαλλάττομαι. — στεφανηφορέω — ὦ = φέρω, φορῶ στέφανον. — θεόκλητος = ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατεχόμενος, θεόπνευστος. — ἐποπτικός = ὁ ἀνῆκων ἢ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐπὶοπτην, δηλαδὴ τὸν μεμνημένον θεατὴν τῶν

κατὰ τοῦ γένους ἀπόφασις τῷ γλυκασμῷ τῶν σῶν εὐαγγελίων ἀπαλείφεται καὶ τῆς παραβάσεως τὴν ἀκοσμίαν ἀποσκευασάμενοι τῆς ἐκ σοῦ θεοφανείας στεφανηφοροῦμεν τὴν ὡραιότητα. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, τῆς τῶν θεολήπτων προφητῶν ἐποπτικῆς διαγνώσεως τὸ νοητὸν καὶ θεότευκτον ἔνοπτρον, ἐν ᾧ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ λόγου συγκατάβασιν μυστικῶς ἐνοπτρισάμενοι, οἱ αὖ δὴ σάλπιγγες θείῳ πνεύματι ἐνηχοῦμενοι τῆς γῆς ἀπάσης τὰ πέρατα παρέλαβον, τὴν σὴν κνοφορίαν περιηγήσαντες. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, τῆς κοσμικῆς χαρᾶς τὸ ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τῆς πρώτης ἀρᾶς ἔχωνεύθη τὸ κατάκριμα καὶ τῆς διὰ σοῦ χαρᾶς ἐχαλκεύθη τὸ ἀζίωμα ».

90. Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

(Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου).

« Σήμερον ἡ νοητὴ καὶ θεοφώτιστος σελήνη τῷ τῆς δικαιοσύνης ἡλίῳ συνεισβάλλουσα, ἐκλείπει μὲν τοῦ τῆς παραντίκα ζωῆς προσκαίρου, ἐν τ' αὐτῷ δὲ ἀνατέλλουσα καταλαμπρύνεται τῷ τῆς ἀθανασίας ἀξιώματι· σήμερον ἡ χρυσότευκτος καὶ θεοκατασκευάστος κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος ἐκ τῶν ἐπιχθονίων σκηνωμάτων ἀπαίρουσα πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ μετακομίζεται εἰς κατάπανσιν ἀτελεύτητον... Νῦν οὖν αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ θεοτόκος συμμύσασα, τοὺς νοητοὺς ἡμῖν ὡς λαμπροὺς καὶ μεγάλους ἀνίσχει φωστῆρας, μήπω καταδύσαντας, εἰς τὸ γεργορεῖν τε καὶ ἐξιλάσkesthai τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως· νῦν ἐν τῇ ἐνάρθρῳ φωνῇ τὰ θεοκίνητα χεῖλη

μυστηρίων. — διάγνωσις = ἀκριβὴς γνῶσις. — ἔνοπτρον = κάτωπτρον, καθρέπτης. — ἐνοπτρίζομαι = βλέπω ὡς ἐν κατώπτρῳ. — περιλαμβάνω = περιβάλλω, περικυκλῶ, περιπτύσσομαι. — περιηχῶ = ἤχῳ, ἀντηχῶ πέριξ, ὁλόγυρα. — χωνεύω = τήκω, λειώνω μέταλλον. — κατάκριμα = καταδίκη, κατάκρισις. — ἀζίωμα = ἡ ἀπονομή τιμῆς· ἀξία, ποιότης.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Χαῖρε· ἡ λέξις αὕτη, ἐπαναλαμβάνομένη μὲ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου, δίδει εἰς τὴν περικοπὴν μορφήν Χαιρετισμῶν, οἱ ὅποιοι ὑπενθυμίζουν τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ὑπόθεσιν τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου. — κεχαριτωμένη (ἐκ τοῦ χαριτόομαι -οῦμαι)· ὀνομάζεται τοιουτοτρόπως ἡ Παρθένος Μαρία ὡς λαβοῦσα ἀπὸ τὸν Θεὸν πολλὰς καὶ μεγάλας χάριτας καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν μεγίστην χάριν τοῦ νὰ καταξιωθῇ νὰ γίνῃ ἡ μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ. — τῆς κοσμικῆς χαρᾶς... τῆς ἀρᾶς· πρβλ. εἰς τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον: « Χαῖρε, δι' ἧς ἡ χαρὰ ἐκλάμψει· χαῖρε, δι' ἧς ἡ ἀρά ἐκλείπει ».

τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἔγινεν ἀπὸ σέ. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ποῦ εἶσαι ὁ νοητὸς καὶ θεοκατασκευάστος καθρέπτης τῆς διὰ μυστικῆς θέας ἀποκτωμένης ἀκριβοῦς γνώσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ θεόπνευστοι προφῆται, εἰς τὸν ὁπίσθιον, ἀφοῦ εἶδον οὗτοι μυστικά τὴν συγκατάβασιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, σὰν σάλπιγγες, ποῦ ἀντηχοῦν μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ θείου Πνεύματος, περιεκύκλωσαν ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, διακηρύξαντες ὁλόγυρα κατὰ τρόπον ἡχηρὸν τὴν κυοφορίαν σου. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ποῦ εἶσαι τὸ ἐργαστήριον τῆς χαρᾶς τοῦ κόσμου, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἔλειψεν ἡ καταδίκη τῆς πρώτης κατάρας καὶ κατεσκευάσθη (ἡτοιμάσθη) ἡ ἀνωτέρα ποιότης τῆς χαρᾶς, ποῦ ἦλθε μὲ σέ».

90. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ ὑπεραισθητὴ καὶ φωτιζομένη ἀπὸ τὸν Θεὸν σελήνη, εἰσερχομένη εἰς τὸν πνευματικὸν οὐρανὸν μαζί μὲ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, ὑφίσταται μὲν ἐκλείψιν ὡς πρὸς τὸ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ συγχρόνως, καθὼς ἀνατέλλει, γίνεται ὁλόλαμπρη μὲ τὴν τιμὴν τῆς ἀθανασίας· σήμερον ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος, ποῦ εἶναι κατασκευασμένη μὲ χρυσὸν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὰς ἐπιγεῖους σκηνάς, μεταφέρεται εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ πρὸς ἀτελεύτητον ἀνάπausιν... Τώρα λοιπόν, ἀφοῦ ἡ Θεοτόκος ἐκλείσει τὰ αἰσθητά της μάτια, ἀνυψώνει τοὺς δι' ἡμᾶς ὑπεραισθητοὺς ὀφθαλμοὺς σὰν λαμπρά καὶ μεγάλα ἄστρα, ποῦ δὲν ἔχουν ἀκόμη δύσει, διὰ τὰ ἀγρυπνῇ καὶ ἐξευμενίζῃ (μὲ τὴν μεσιτείαν της) τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ πρὸς χάριν τῆς προστασίας τοῦ κόσμου· τώρα, ἀφοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐναρθρον ὁμιλίαν ἐκράτησε σιωπηλὰ τὰ θεοκίνητα χεῖλη της, ἀνοίγει διάπλατα, διὰ τὰ λαλῇ πάντοτε, τὸ

90. Περικοπή ἐκ τοῦ ε' λόγου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ὅστις λόγος εἶναι ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἐκλείπω = παρέρχομαι τι, ἀφήνω· ὑφίσταμαι, πάσχω ἐκλείψιν. — ἡ παραυτίκα ζωὴ = ἡ παρούσα ὀλιγοχρόνιος ζωὴ. — ἀπαίρω = σηκώνω· ἀποσύρω· ἀνασύρω τὴν ἀγκυραν· ἀποπλέω· ἀναχωρῶ. — συμμύω = συγκλείομαι, συγκλείω. — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνυψώνω — ἐξιλάσκομαι = ἐξιλεῶ, ἐξευμενίζω. — ἀντίληψις = προστασία, εἰσχυσις, ἐπικουρία, συνδρομή, ἀρωγή. — αἶρω = ποιητικὸς τύπος τοῦ αἶρω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : παλάμας... αἰερομένας... ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἔχει εἰς τὸν νοῦν του τὴν εἰκόνα τῆς δεομένης Θεοτόκου. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ ὑπενθυμίζει τὴν μεσιτείαν τῆς Παναγίας πρὸς τὸν Υἱὸν της πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

ὑποσιωπήσασα, ἀείλαλον αὐτῆς τὸ πρεσβευτικὸν ὑπὲρ τοῦ παντός γένους ἐξανοίγει στόμα· νῦν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας ὑποστείλασα, ἀειρομένης αὐτὰς ἀφθαρτισθεῖσα πρὸς τὸν Δεσπότην ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης παρίστησιν ».

91. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΑΓΙΩΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Δεῦρο δὴ οὖν, εἰς μέσον αὐτοὺς ἀγαγόντες διὰ τῆς ὑπομνήσεως, κοινὴν τὴν ἀπ' αὐτῶν ὠφέλειαν τοῖς παροῦσι καταστησώμεθα, προδείξαντες πᾶσιν, ὥσπερ ἐν γραφῇ, τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀριστείας. Ἐπεὶ καὶ πολέμων ἀνδραγαθήματα καὶ λογογράφοι πολλάκις καὶ ζωγράφοι διασημαίνουσιν, οἱ μὲν τῷ λόγῳ διακοσμοῦντες, οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες, καὶ πολλοὺς ἐπὶ γαίᾳ πρὸς ἀνδρείαν ἐκάτεροι. Ἄ γὰρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας διὰ τῆς ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφικῇ σιωπῶσα διὰ μιμήσεως δείκνυσιν. Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ἀναμνήσωμεν τῆς ἀρετῆς τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρόντας καὶ οἶονεῖ ὑπ' ὄψιν αὐτῶν ἀγαγόντες τὰς πράξεις, κινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ οἰκειότερους αὐτοῖς τὴν προαίρεσιν. Τοῦτο γάρ ἐστι μαρτύρων ἐγκώμιον, ἢ πρὸς ἀρετὴν παράκλησις τῶν συνειλεγμένων ».

92. Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Πόσα ἂν ἔκαμες, ἵνα προστάτην εὐρης θνητῷ σε βασιλεῖ προσά-

91. Περικοπή ἐκ τῆς 19' ὁμιλίας τοῦ Μ Βασιλείου εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας ('Ε.Π. 31, 508 - 509).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : διασημαίνω = δηλῶ σαφῶς, φανερώνω. — ἐπεγείρω = διεγείρω, παρορμῶ, παρακινῶ. — ἀναμνήσκω τινὰ = ὑπενθυμίζω εἰς κάποιον. — παράκλησις = πρόσκλησις εἰς ἰκεσίαν· παρακένυσις, παρόρμησις, προτροπή. — τῶν συνειλεγμένων· γενικὴ ἀντικειμενική.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οἱ ἅγιοι ἀποτελοῦν μορφωτικὰ πρότυπα. Ἡ οὐσία παντός μορφωτικοῦ προτύπου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο συνδυάζει ἀρμονικῶς τὸ ἀξιολογικὸν καὶ τὸ ὄντολογικὸν στοιχεῖον, δοθέντος ὅτι εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ αἱ ἀξίαι καὶ τὰ ἰδεώδη ἔχουν γίνεῖν πραγματικότητος.

92. Περικοπή ἐκ τοῦ 1ε' κεφαλαίου τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκην-

στόμα της, πού μεσιτεύει ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· τώρα, ἀφοῦ κατεβίβασε μὲ τὴν κοίμησιν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας, ἀποκτήσασα τὴν ἀφθαρσίαν, παρουσιάζει αὐτὰς ὑψωμένας πρὸς τὸν Κύριον (εἰς στάσιν δεήσεως) ὑπὲρ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης».

91. Μετάφρασις.

«Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀφοῦ φέρωμεν αὐτοὺς (τοὺς ἁγίους μάρτυρας) εἰς τὸ μέσον μὲ τὴν ὑπόμνησιν (τῆς ζωῆς των), ἃς προσφέρωμεν κοινὴν τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν εἰς ὅλους τοὺς παρόντας, ἀφοῦ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον ὅλων, ὅπως εἰς ἓν ζωγραφικὸν ἔργον, τὰ κατορθώματα τῶν ἀνδρῶν. Διότι πολλὰς φορὰς καὶ λογογράφοι καὶ ζωγράφοι καθίστουν σαφῶς εἰς ἡμᾶς γνωστὰ καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πολέμων, ἐκεῖνοι μὲν ἐξωραϊζόντες αὐτὰ μὲ τὸν λόγον, αὐτοὶ δὲ ἀποτυπώνοντες αὐτὰ εἰς ζωγραφικοὺς πίνακας, καὶ τοιουτοτρόπως καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ παρεκίνησαν πρὸς ἐκδήλωσιν γενναιότητος. Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἡ ἱστορικὴ ἀφήγησις παρουσιάζει μὲ τὴν ἀκοήν, αὐτὰ τὰ ἴδια ἡ ζωγραφικὴ, ἂν καὶ σιωπᾷ, παρουσιάζει μὲ τὴν μίμησιν. Τοιουτοτρόπως λοιπόν καὶ ἡμεῖς ἃς ὑπεθυμίσωμεν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς τοὺς παρόντας καί, τρόπον τινά, ἀφοῦ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν των τὰς πράξεις, ἃς παρακινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ τοὺς συγγενεστέρους πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν διάθεσιν. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῶν μαρτύρων, τὸ νὰ λαμβάνουν παρόρμησιν πρὸς τὴν ἀρετὴν οἱ συνηθροισμένοι (εἰς τὸν ναόν)».

92. Μετάφρασις.

«Πόσα δὲν θὰ ἤμποροῦσες νὰ κάμῃς διὰ νὰ εὕρῃς ἓνα προστάτην, πού ἤμπορεῖ νὰ σὲ παρουσιάσῃ εἰς τὸν θνητὸν βασιλέα καὶ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν διὰ σέ; Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς προστάτας ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἱ ὅποιοι μεσιτεύουν ὑπὲρ ἡμῶν

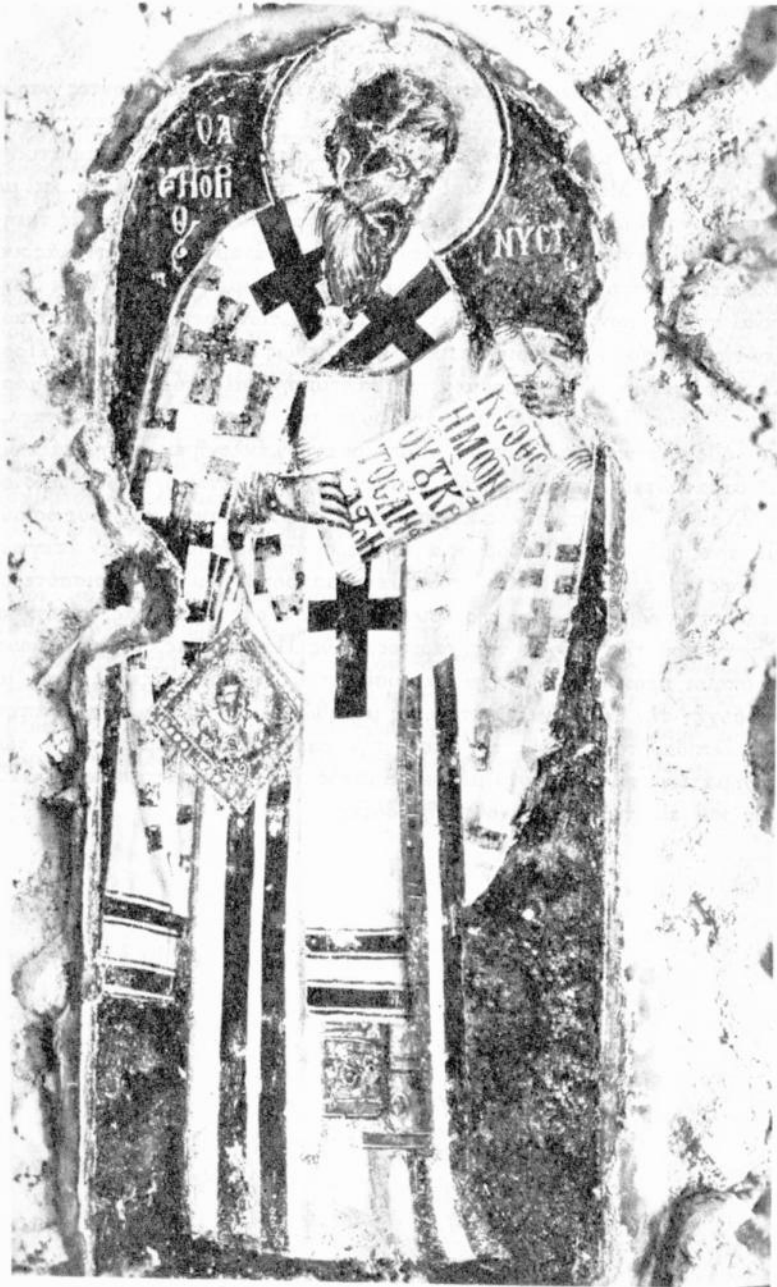
νοῦ «Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Ἑ.Π. 94, 1165 - 1168).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἐντευξις = παράκλησις, μεσιτεία πρὸς κάποιον ὑπὲρ κάποιου. — τῶν δεομένων· γενικὴ ἀντικειμενική. — **ταξίαρχος** = διοικητὴς στρατιωτικοῦ τμήματος· ἄρχηγός. — **διαθλέω-ω** = παλαίω, ἀγωνίζομαι ἀπεγνωσμένως. — **ἀναθεωρέω-ω** = ἐξετάζω μὲ προσοχήν.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις** : Ὁ καλύτερος ἑορτασμός τῆς μνήμης τῶν ἁγίων καὶ κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν εἶναι ἡ μίμησις τῆς ζωῆς των.

γοντα και ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς λόγους ποιούμενον ; Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ γένους παντός, τοὺς τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν τὰς ἐντεῦξεις ποιουμένους, οὐ τιμητέον ; Ναὶ μὴν τιμητέον, ναοὺς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων ὀνόματι, καρποφορίας προσάγοντας, τὰς τούτων μνημας γεραίροντας καὶ ἐν αὐταῖς εὐφρανομένους πνευματικῶς... Ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς καὶ κατανύξει καὶ τῶν δεομένων ἐλέω τοὺς ἀγίους θεραπεύσωμεν. Στήλας αὐτοῖς ἐγείρωμεν, ὀρωμένας τε εἰκόνας, καὶ αὐτοὶ ἔμψυχοι στήλαι αὐτῶν καὶ εἰκόνες, τῇ τῶν ἀρετῶν μιμήσει γενώμεθα. Τὴν Θεοτόκον, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοῦ Μητέρα, τιμῶσωμεν. Τὸν προφήτην Ἰωάννην, ὡς προδρομον καὶ βαπτιστὴν, ἀπόστολόν τε καὶ μάρτυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφούς τοῦ Κυρίου καὶ ἀδόπτας..., τοὺς τε Κυρίου μάρτυρας ἐκ παντός τάγματος ἐκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ, ὧν ταξίαρχος ὁ πρωτοδιάκονος Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος καὶ τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκητάς, τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπονώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαθλήσαντας. Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους, τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Τούτων πάντων ἀναθεωροῦντες τὴν πολιτείαν, ζηλώσωμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, ἰὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερίαν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρι αἵματος, ἵνα καὶ τῶν τῆς δόξης στεφάνων αὐτοῖς κοινωνήσωμεν ».

εἰς τὸν Θεόν; Βεβαίως πρέπει νὰ τοὺς τιμῶμεν, ἀνεγείροντες ναοὺς εἰς τὸν Θεόν, ποὺ τιμῶνται μὲ τὸ ὄνομά των, προσφέροντες δῶρα, δοξάζοντες τὰς μνήμας αὐτῶν καὶ ἐορτάζοντες αὐτὰς μὲ πνευματικὴν εὐφροσύνην... Μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ πνευματικὰ ᾠσματα καὶ μὲ κατάνυξιν καὶ μὲ ἐκδήλωσιν εὐσπλαγχνίας πρὸς τοὺς πάσχοντας ὡς τιμήσωμεν τοὺς ἁγίους. "Ἄς ὑψώσωμεν εἰς αὐτοὺς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ εἰκόνας, ποὺ προσελκύουν τὸ βλέμμα, καὶ ὡς γίνωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ζωντανὰι στήλαί των καὶ εἰκόνας μὲ τὴν μίμησιν τῶν ἀρετῶν. "Ἄς τιμήσωμεν τὴν Θεοτόκον ὡς κυριολεκτικῶς καὶ ἀληθῶς Μητέρα Θεοῦ. Τὸν Προφήτην Ἰωάννην, ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν καὶ ἀπόστολον καὶ μάρτυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ αὐτόπτας..., καὶ τοὺς μάρτυρας τοῦ Κυρίου, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκλεγῇ ἐκ πάσης τάξεως, ὡς στρατιώτας Χριστοῦ..., τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους Πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκητάς, οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν ἀπεγνωσμένως πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ πλέον μακροχρονίου καὶ περισσότερον βασανιστικοῦ μαρτυρίου τῆς συνειδήσεως. Τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι ἔζησαν πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς χάριτος, τοὺς Πατριάρχας, τοὺς δικαίους, οἱ ὅποιοι προανήγγειλαν τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Ἐξετάζοντες μὲ προσοχὴν τὴν ζωὴν ὅλων αὐτῶν, ὡς μιμηθῶμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἵματος, διὰ νὰ συμμετάσχωμεν μαζί των καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς τῆς δόξης».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης (Μυστράς).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ

(ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

93. Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΒΙΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἐφαντάσθησαν μὲν τινες καὶ τῶν ἔξω περὶ τοῦ ἀνθρωπείου τέλους καὶ διαφόρως ἠρέχθησαν εἰς τὴν περὶ τοῦ τέλους ἔννοιαν. Οἱ μὲν γὰρ ἀπεφάνησαν τέλος εἶναι τὴν ἐπιστήμην, οἱ δὲ τὴν πρακτικὴν ἐνέργειαν· ἄλλοι τὸ διαφόρως χρῆσθαι τῷ βίῳ καὶ τῷ σώματι· οἱ δὲ βοσκηματώδεις ἡδονὴν ἀπεφάνησαν εἶναι τὸ τέλος. Ἡμῶν δὲ τέλος, οὐ ἔνεκεν πάντα πράττομεν καὶ πρὸς ὃ ἐπειγόμεθα, ἡ μακαρία διαγωγὴ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Αὕτη δὲ συμπληροῦται ἐν τῷ βασιλεύεσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τούτου γὰρ οὐδὲ μέχρ' ἐπινοίας βέλτιον τι ἐξευρεθῆι τῇ λογικῇ φύσει ».

94. « Η ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΟΜΟΙΩΣΙΣ » (Γρηγορίου Νύσσης).

« Τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου μακαριότης ἐστὶ. Πᾶν γὰρ τὸ κατὰ σπουδὴν κατορθούμενον πρὸς τι τὴν ἀναφορὰν πάντως ἔχει. Καὶ ὥστε

93. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν μὴ ψαλμὸν (Ἑ.Π. 29, 432).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : οἱ ἔξω = οἱ μὴ Χριστιανοί, οἱ ἔθνικοι. — φαντάζομαι = παριστῶ κάτι μέσα εἰς τὴν διάνοιαν, σκέπτομαι. — τὸ ἀνθρώπινον τέλος = ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. — φέρομαι (παθ. ἀόρ. ἠνέχθη) = ὀδηγοῦμαι. — βοσκηματώδης = ὁμοιάζων πρὸς τὰ ζῶα, ποὺ βόσκουν· κτηνώδης. — ἐπινοία = δύναμις τοῦ ἐπινοεῖν· ἐφευρέσις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Μ. Βασίλειος εἰς τὰς κυριώτερας εἰδωλοκρατικὰς ἠθικὰς θεωρίας περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀντιτάσσει τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἡ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μακαριότης. Ἡ μακαριότης αὕτη δὲν εἶναι τὸ ὠφελιμιστικὸν ἐλατήριον τοῦ ἠθικοῦ βίου, ἀλλὰ τὸ ἀναπόφευκτον τέρμα, πρὸς τὸ ὅποῖον ὀδηγεῖται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐκουσίως ὑποτάσσεται εἰς τὸν Θεὸν ὡς βασιλέα.

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

93. Μετάφρασις.

«Μερικοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς ἔξω (τοὺς μὴ Χριστιανούς) ἐσκέφθησαν βεβαίως περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ κατὰ διαφορετικὸν τρόπον ὡδηγήθησαν εἰς τὴν ἀντίληψιν (ἐσχημάτισαν διαφορετικὴν ἀντίληψιν) περὶ τοῦ σκοποῦ (αὐτοῦ). Διότι ἄλλοι μὲν διεκήρυξαν, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἀκριβὴς θεωρητικὴ γνῶσις, ἄλλοι δὲ εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐνέργεια· ἄλλοι εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι τὸ νὰ χρησιμοποιῇ κανεὶς διαφορετικὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ σῶμα· μάλιστα οἱ ὁμοιάζοντες πρὸς τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα βόσκουν, ἰσχυρίσθησαν φανερά, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἡδονή. Ἀλλὰ δι' ἡμᾶς (τοὺς Χριστιανούς) σκοπός, ἐνεκα τοῦ ὁποίου πράττομεν τὰ πάντα καὶ πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ ὁποίου σπεύδομεν με προθυμίαν, εἶναι ἡ μακαρία ζωὴ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Αὕτῃ ὁμῶς ὁλοκληρώνεται (πραγματοποιεῖται πλήρως) με τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεὸν ὡς Βασιλέα. Κάτι καλύτερον ἀπὸ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπινοηθῇ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος».

94. Μετάφρασις.

«Τελικὸν τέρμα (σκοπὸς) τοῦ ἐναρέτου βίου εἶναι ἡ μακαριότης. Διότι κάθε τι, ποῦ κατορθώνεται με ζῆλον, ἀναφέρεται (ἀποβλέπει) ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς κάτι. Καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἡ μὲν ἱατρικὴ ἀποβλέπει πρὸς τὴν ὑγείαν, ὁ δὲ σκοπὸς τῆς γεωργίας εἶναι τὸ νὰ ἐτοιμάζῃ τὰ μέσα διὰ τὴν ζωὴν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀρετῆς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ γίνῃ μακάριος ὁποῖος ζῇ σύμφωνα με αὐτήν... Διότι ἐὰν κανεὶς ἠρωτᾷτο, τί εἶναι ἡ μακαριότης, δὲν θὰ ἀπετύγχανεν

94. Περικοπὴ ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν» (Ἑ.Π. 44, 433).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : εἰ γάρ τις ἐρωτηθῇ... οὐκ ἂν ἁμάρτοι... ὑποθετικὸς λόγος τρίτου εἶδους. — μέθεξις = μετοχή, συμμετοχή, ἔνωσις. — ποσῶς = κατὰ τι ποσόν, τρόπον τινά.

ἡ μὲν ἱατρικὴ πρὸς τὴν ὑγίειαν ὁρᾷ, τῆς δὲ γεωργίας ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ ζῆν ἐστὶ παρασκευή, οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις πρὸς τὸ μακάριον γενέσθαι τὸν κατ' αὐτὴν ζῶντα βλέπει... Εἰ γάρ τις ἐρωτηθεῖ, τί ἐστὶ τὸ μακάριον, οὐκ ἂν τῆς εὐσεβοῦς ἀποκρισεως ἀμάρτοι ἐπακολογησας τῇ Παύλου φωνῇ καὶ εἰπὼν, ὅτι μακάριόν ἐστιν, ὃ κυρίως λέγεται καὶ πρῶτως, ἡ τοῦ παντὸς ἐπέκεινα φύσις· τὸ δὲ ἐν ἀνθρώποις μακάριον, τῇ μετέξει τοῦ ὄντως ὄντος, ἐκεῖνο ποσῶς γίνεται τε καὶ ὁνομάζεται, ὅπερ ἡ τοῦ μετεχομένου φύσις ἐστίν. Οὐκοῦν ὁρος ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος ἡ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις ».

95. ΑΙ ΔΥΟ ΟΔΟΙ (Μεγάλου Ἀθανασίου).

« Ἴδὸν δύο ὁδοὶ παρετέθησαν ἐνώπιόν σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· ὅπου ἐὰν θέλῃς, πορεύου. Καὶ ἰδὸν πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅπου ἐὰν θέλῃς, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου· ἐπὶ σοὶ ἐστίν, ἐὰν θέλῃς κτήσασθαι τὴν ζωὴν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἐστίν, ἐὰν θέλῃς κτήσασθαι τὸν θάνατον. Ὁ οὖν θάνατός ἐστιν ὁ κόσμος, ἡ δὲ ζωὴ ἐστίν ἡ δικαιοσύνη ».

96. ΤΟ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Νῦν τὴν ἄκραν ἀρετὴν ἐπεδείξατο, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπισπάσασθαι εὐνοίαν, καὶ πάντων ὑπευθύνων τῇ τιμωρίᾳ γενομένων, αὐτὸν μόνον διαφυγεῖν μετὰ τῶν αὐτῷ προσηκόντων... Εἶδες ὡς αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν ὁ Δεσπότης ἐδημιούργησε; Πόθεν γάρ, εἰπέ μοι, ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὴν κακίαν ἔσπευδον καὶ τῇ τιμωρίᾳ ὑπευθύνους ἑαυτοὺς καθίστων, οὗτος δὲ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους κοινωνίαν φυγών, τῆς τιμωρίας πείραν οὐκ ἐλάμβανεν;

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῇ Παύλου φωνῇ· Α' Τιμ. στ', 15-16. — τῇ μετέξει τοῦ ὄντως ὄντος (δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ)· ἡ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις· εἰς τὰς ἐκφράσεις ταύτας εἶναι ἐκδηλὸς ἡ μορφολογικὴ ἐπίδρασις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας.

95. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀθανασίου « περὶ παρθενίας, ἥτοι περὶ ἀσκήσεως » (Ἐ.Π. 28, 373).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : δύο ὁδοί· ἡ περὶ τῶν δύο ὁδῶν διδασκαλία εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις. — θάνατος· πνευματικὸς θάνατος.

εις τὸ νὰ δώσῃ εὐσεβῇ (ὁρθῇ) ἀπάντησιν, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου καὶ εἴπῃ, ὅτι μακαριότης εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ λέγεται κυρίως καὶ πρωτίστως ὡς μακάριον, δηλαδή ἡ (ὑπερβατικὴ) φύσις, ποῦ εἶναι πέραν καὶ ὑπεράνω τοῦ παντός· ὡς μακαριότης δὲ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὄντως ὄντος (τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος) γίνεται καὶ ὀνομάζεται τρόπον τινὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὁποίου συμμετέχουμεν. Λοιπὸν προϋπὸθεσις τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος εἶναι ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ θεῖον».

95. Μετάφρασις.

«Ἰδοὺ, δύο δρόμοι ἐτέθησαν μπροστά σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· νὰ πορεύεσαι, ὅπου θέλεις. Καὶ ἰδοὺ φωτιά καὶ νερό· ὅπου ἐὰν θέλῃς, ἄπλωσε τὸ χέρι σου· ἀπὸ σέ ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ σέ ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς τὸν θάνατον. Ὁ θάνατος λοιπὸν εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ (ἁμαρτωλοῦ) κόσμου, ἡ δὲ ζωὴ εἶναι ἡ (ἐν-Θεῷ) δικαιοσύνη».

96. Μετάφρασις.

«Ὁ Νῶε παρουσίασε τὴν ὑψίστην ἀρετὴν, ὥστε νὰ ἐλκύσῃ ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, καί, ἐνῷ ὅλοι ἐγίναν ἐνοχοὶ πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς μόνον νὰ σωθῇ μαζί με τοὺς ἰδικούς του... Εἶδες πῶς ὁ Κύριος ἐδημιούργησεν αὐτεξούσιον τὸ γένος μας; Διότι, νὰ μοῦ ἐξηγήσῃς διατὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔσπευδον πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἔκκαναν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἐνόχους πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἐδιάλεξε τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπέφυγε τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς ἐκείνους, δὲν ἐγνώριζε τὴν τιμωρίαν; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι συνέβη αὐτό, διότι ὁ καθένας μετὰ τὴν ἰδικὴν του (ἐλευθέραν) ἀπόφασιν ἐκλέγει ἢ τὴν κακίαν ἢ

96. Περικοπὴ ἐκ τῆς κβ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν ('Ε.Π. 53, 185 - 187). Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ταύτῃ ἐξυμνεῖται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου ὁ Νῶε.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Χρυσόστομος τονίζει, ὅτι ὁ καταλογισμὸς τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὡς προϋπὸθεσιν τὴν ἐλευθέραν θέλησιν αὐτοῦ. — ἀντιδόσεις· αἱ ἀντιδόσεις δὲν εἶναι τὸ ἐλαττήριον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸ ἀναγκαῖον συνοδεῖον ἐπιφαινόμενον καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς.

Οὐκ εὐδηλον, ὅτι διὰ τὸ ἕκαστον οἰκεία προαιρέσει ἢ τὴν κακίαν ἢ τὴν ἀρετὴν αἰρεῖσθαι ; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, μηδὲ ἐν τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ τὰ τῆς ἐξουσίας ἔκειτο, οὔτε ἐκείνους κολάζεσθαι ἔδει, οὔτε τούτους ἀμοιβὰς λαμβάνειν τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ προαιρέσει τῇ ἡμετέρᾳ κατέλιπε μετὰ τὴν ἄνωθεν χάριν τὸ πᾶν, διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι κολάσεις ἀπόκεινται καὶ τοῖς κατορθοῦσιν ἀντιδόσεις καὶ ἀμοιβαί ».

97. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Πασῶν τῶν δοθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν παρὰ Θεοῦ, τούτων καὶ τὰς δυνάμεις παρ' αὐτοῦ προειλήφμεν... Καὶ διὰ τούτων τῶν δυνάμεων ὀρθῶς μὲν καὶ προσηκόντως ἐνεργοῦντες, τὸν κατ' ἀρετὴν εὐσεβῶς συμπληροῦμεν βίον· παραφθείροντες δὲ αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν, πρὸς τὴν κακίαν ὑποφερόμεθα. Καὶ ἔστιν οὗτος κακίας ὅρος, ἡ ποινηρὰ καὶ παρ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις τῶν ἐπ' ἀγαθῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν· ὥσπερ οὖν, τῆς παρὰ Θεοῦ ἐπιζητουμένης ἀρετῆς, ἡ ἐξ ἀγαθοῦ τοῦ συνειδότος κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν ».

98. Η ΚΑΛΗ ἢ ΚΑΚΗ ΧΡΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΩΝ

(Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ).

« Τῶν εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθέντων ἡμῖν πραγμάτων, τὰ μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα εὐρίσκεται· οἶον, ἐν μὲν τῇ ψυχῇ, αἱ δυνάμεις αὐτῆς, ἐν δὲ τῷ σώματι τὰ αἰσθητήρια καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, περὶ δὲ τὸ σῶμα βρώματα, κτήματα καὶ τὰ ἐξῆς. Τὸ οὖν εὖ τούτοις χρῆσασθαι ἢ κακῶς ἢ τοῖς περὶ ταῦτα συμβεβηκόσιν

97. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου « Ὅροι κατὰ πλάτος » (β' ἀπόκρισις) (Ἐ.Π. 31, 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον ἡ ἀρετὴ δὲν σημαίνει ἄρνησιν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καλὴν χρῆσιν αὐτῶν· ἀντιθέτως κακία δὲν εἶναι τὸ ὅτι δεχόμεθα τὰ διάφορα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχουν δοθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ ὅτι κάνομεν κακὴν χρῆσιν αὐτῶν.

98. Περικοπή ἀπὸ τὰ «Κεφάλαια περὶ ἀγάπης» Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ (Ἐ.Π. 90, 1008 καὶ 1017).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Καὶ κατὰ τὸν Μάξιμον τὸν ὁμολογητὴν,

τὴν ἀρετὴν; Διότι ἐὰν δὲν συνέβαιναν αὐτὸ καὶ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν φύσιν μας ἡ ἐξουσία τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς, οὔτε ἐκεῖνοι ἔπρεπε νὰ τιμωρῶνται, οὔτε οὗτοι νὰ λαμβάνουν τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ (ὁ Θεός) μετὰ τὴν χάριν, ποὺ ἔρχεται ἄνωθεν, ἄφησε τὸ κάθε τι εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐλευθέραν ἀπόφασιν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιφυλάσσονται τιμωρίαι, εἰς ἐκείνους δέ, ποὺ κατορθώνουν τὴν ἀρετὴν, ἀνταλλάγματα καὶ ἀμοιβαίᾳ).

97. Μετάφρασις.

«Ἐχομεν λάβει ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰς δυνάμεις πρὸς πραγματοποιήσιν ὅλων τῶν ἐντολῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ αὐτόν... Καὶ μὲ τὰς δυνάμεις αὐτάς, ὅταν μὲν ἐνεργῶμεν ὀρθῶς καὶ μὲ τὸν ἀρμόζοντα τρόπον, ἐπιτυγχάνομεν πλήρως μὲ εὐσέβειαν τὴν ἐνάρετον ζωὴν· ὅταν δὲ κάνωμεν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, παρասυρόμεθα πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σύνορον (τὸ ὄροσημον) τῆς κακίας, δηλ. ἡ κακὴ καὶ ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν δοθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ (ἠθικῶς) ἀγαθοῦ· ὅπως ἐξ ἄλλου τὸ σύνορον (ὄροσημον) τῆς ἀρετῆς, τὴν ὁποίαν ζητεῖ ὁ Θεός, εἶναι ἡ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν ἀπὸ ἀγαθὴν συνείδησιν».

98. Μετάφρασις.

α' Ἀπὸ τὰ πράγματα, ποὺ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός πρὸς χρῆσιν, ἄλλα μὲν εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν, ἄλλα δὲ εἰς τὸ σῶμα καὶ ἄλλα γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα· π.χ. μέσα εἰς τὴν ψυχὴν εὐρίσκονται αἱ δυνάμεις αὐτῆς, εἰς τὸ σῶμα δὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, γύρω δὲ ἀπὸ τὸ σῶμα αἱ τροφαί, τὰ κτήματα καὶ τὰ λοιπὰ. Τὸ νὰ χρησιμοποιοῦσμεν λοιπὸν καλῶς ἢ κακῶς αὐτὰ ἢ καὶ ὅσα συμβαίνουν γύρω ἀπὸ αὐτὰ καθιστᾷ ἡμᾶς ἐναρέτους ἢ φαύλους... Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα μὲν θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς καλὰ, ἄλλα δὲ ὡς κακὰ, ἐνῶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι κακὸν ἕνεκα ἰδικῆς του αἰτίας· ἀναλόγως δὲ πρὸς τὴν

ἡ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῶν πνευματικῶν ἢ σωματικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀξιῶν καθιστᾷ ἡμᾶς ἐναρέτους ἢ φαύλους. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐναντι τῶν ἀγαθῶν στάνιν σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντίκειμενικὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα καὶ διαβάθμισιν αὐτῶν καὶ ὄχι νὰ θεωρῶμεν τὸ κατώτερον αὐτῶν ὡς ἀνώτερον ἢ τὸ ἀνώτερον ὡς κατώτερον.

ἢ ἐναρέτους ἢ φάλους ἡμᾶς ἀποφαίνει...· Τούτων δὲ τὰ μὲν καλὰ, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὃν τῷ ἰδίῳ λόγῳ· κατὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὐρίσκεται. Καλὴ ἡ γνώσις τῇ φύσει ὁμοίως δὲ καὶ ὑγίεια· ἀλλὰ τὰναντία τοὺς πολλοὺς ἥπερ ταῦτα ὥνησε. Τοῖς γὰρ φάλοις οὐκ εἰς καλὸν ἡ γνώσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἴρηται, ἐστὶ καλὴ· ὁμοίως δὲ οὐδὲ ὑγίεια, οὐδὲ πλοῦτος, οὐδὲ χαρά. Οὐ γὰρ συμφερόντως τούτοις κέχρηται. Ἄρα οὖν τὰναντία τούτοις συμφέρει. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνα κακὰ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τυγχάνει, εἰ καὶ δοκεῖ κακὰ εἶναι...

Οὐ τὰ βρώματα κακὰ, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὐδὲ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὐδὲ ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ κενοδοξία. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἐν τοῖς οὐσι κακόν, εἰ μὴ ἡ παράχρησις ».

99. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ἢ ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου);).

« Τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδενται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. Ὡςπερὶ γάρ τις πνευματικὴ ἄλυσις, μία τῆς μιᾶς ἤρτηται· ἡ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπεινότης ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡςπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἐν ᾧ ἐνὸς τὰ κακὰ ἐκδέδενται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χανώσεως, ἡ χάνωσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιληδονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτω κἂν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμεναι αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀτηρημέναι. Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ᾧ ἥς

99. Περικοπὴ ἐκ τῆς τεσσαρακοστῆς ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (Ἑ.Π. 34, 764). Ἡ γνησιότης τῶν εἰς τὸν Μακάριον ἀποδιδόμενων ἐπιστολῶν ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν αἰρεῖ τὸ βαθυστόχαστον τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ μὲ ἀρίστην ψυχολογικὴν ἐμβάθυνσιν ὑποδεικνύει τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν διαφόρων ἀρετῶν ἢ κακι-

χρήσιν (αὐτῶν), θεωροῦνται εἴτε κυρίως κακὰ εἴτε ἀγαθὰ. Ἡ γνῶσις ἐκ φύσεως εἶναι καλή· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὑγεία· ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς ὠφέλησαν (μᾶλλον) τὰ ἀντίθετα παρὰ αὐτά. Διότι διὰ τοὺς φαύλους δὲν ἀποβαίνει ἡ γνῶσις εἰς καλόν, ἂν καὶ ἐκ φύσεως, ὥς ἔχει λεχθῇ, εἶναι καλή· ὁμοίως οὐτε ἡ ὑγεία, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ χαρὰ. Διότι δὲν χρησιμοποιοῦν αὐτὰ κατὰ τὸν συμφέροντα τρόπον. Ἄρα λοιπὸν εἰς αὐτοὺς εἶναι συμφέροντα τὰ ἀντίθετα. Λοιπὸν οὕτε καὶ ἐκεῖνα τυχαίνει νὰ εἶναι κακὰ ἀπὸ ἰδικῆν των αἰτίαν, ἂν καὶ φαίνωνται, ὅτι εἶναι κακὰ...

Δὲν εἶναι αἱ τροφαὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὔτε τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὔτε ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ ματαιοδοξία. Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τότε κανένα κακὸν δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τὰ διάφορα (μὴ λογικὰ) ὄντα παρὰ μόνον ἡ (ὑπὸ τῶν λογικῶν ὄντων) κακὴ χρῆσις αὐτῶν».

99. Μετάφρασις.

«Τοῦτο νὰ γνωρίζετε, ἀγαπητοί, ὅτι ὅλαι αἱ ἀρεταὶ εἶναι δεμέναι μεταξὺ των. Ὡς ἐὰν εἶναι κάποια πνευματικὴ ἀλυσίδα, ἐξαρτῶνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην· ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὴν χαράν, ἡ χαρὰ ἀπὸ τὴν πραότητα, ἡ πραότης ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν, ἡ ταπείνωσις ἀπὸ τὴν διακονίαν (πρόθυμον ὑπηρεσίαν καὶ ἐκδήλωσιν ἀγάπης), ἡ διακονία ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τὴν πίστιν, ἡ πίστις ἀπὸ τὴν ὑπακοήν, ἡ ὑπακοή ἀπὸ τὴν ἀπλότητα. Καὶ ἀντιθέτως τὰ κακὰ εἶναι δεμένα τὸ καθένα ἀπὸ ἓνα ἄλλο· τὸ μῖσος ἀπὸ τὸν θυμόν, ὁ θυμὸς ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν, ἡ ἀλαζονεία ἀπὸ τὴν ματαιοδοξίαν, ἡ ματαιοδοξία ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τὴν σκληροκαρδίαν, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τὴν πνευματικὴν νωθρότητα, ἡ νωθρότης ἀπὸ τὴν ἀδράνειαν, ἡ ἀδράνεια ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν ὑπομονῆς, ἡ ἑλλειψὶς ὑπομονῆς ἀπὸ τὴν φιληδονίαν· καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη (εἰς τὸν ὁργανισμόν) τῆς ἀμαρτίας εἶναι κρεμασμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο· τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πλευράν τοῦ ἀγαθοῦ αἱ ἀρεταὶ εἶναι κρεμασμέναι καὶ ἐξαρτῶνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἡ κορωνὶς δὲ κάθε καλῆς προθυμίας καὶ τὸ κορύφωμα τῶν κατορθωμάτων εἶναι νὰ ἐπιμένωμεν με καρτερίαν εἰς τὴν προσευχήν, ἀπὸ τὴν ὑποίαν ἡμποροῦμεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἀποκτῶμεν καὶ

ὦν. Πρβλ. τοὺς λόγους : « Ὅστις... πταίσῃ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἑνοχος » (Ίακ. β', 10). — χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἁγίου στικτῆς τελειότητος ὑποδέχεται· ἡ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ζωὴ τῆς προσευχῆς εἶναι τὸ φυτώριον τῶν ἀρετῶν.

καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι προσ-
κτᾶσθαι δυνάμεθα... Ὁ γὰρ ἑαυτὸν ὁσημέραι τῇ προσευχῇ προσκαρ-
τερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ πόθον ἔμπυρον ὑπὸ τῆς πνευ-
ματικῆς ἀγάπης ἐκκαίεται πρὸς Θεὸν καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύμα-
τος ἀγαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται ».

100. Η ΑΡΕΤΗ ΚΑΘΙΣΤΑ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΥΚΟΛΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΦΕΡΕΙ ΑΓΑΛΛΙΑΣΙΝ

(Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Ἡ ἀρετὴ τῷ γε ἀκριβῶς σκοπομένῳ εὐκολωτέρα πολλῶ τῆς
κακίας ἐστίν· εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, μὴ θορυβείτω, ἀλλὰ ἀναμενείτω τὴν
ἀπόδειξιν, πάσης προλήψεως καὶ φιλονικίας καθαρὸν ἑαυτὸν διατη-
ρῶν. Τὸ μὲν οὖν θεῖαν αὐτὴν εἶναι καὶ πρεπωδεστάτην καὶ τῇ φύσει
ἀρμοδιωτάτην καὶ κόσμον καὶ ἐγκαλλώπισμα τῶν ἀσκούντων, ὥς πᾶ-
σιν ὁμολογημένον παρήσω, ἐπὶ δὲ τὸ ἀμφιβαλλόμενον ἤξω. Τὶ οὖν
ἐστὶν εὐκολώτερον, εἰπέ μοι τὸ μυρίους ἀνιχνεύειν θησανροὺς ἢ τὸ τοῖς
οὖσιν ἀρκεῖσθαι; τὸ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αἰσχυρὰ κέρδη καὶ τόκους
ἀνελευθέρους ἀριθμεῖν, ἢ τὸ τὴν ἀντάρκειαν ἀσπάζεσθαι; καὶ φιλεῖν
τὸ πάντα ἀδικεῖν ἢ τὸ τοῖς δεομένοις ἐπικουρεῖν; τὸ νοσεῖν τὸν ἀνή-
κεστον τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτα ἢ τὸ ἐκτὸς εἶναι τῆς τοιαύτης μανίας;
τὸ δόλους ράπτειν ἢ τὸ ἀδόλως προσφέρεισθαι; τὸ δικαστηρίοις ἐνο-
χλεῖν ἢ τὸ τὰς ἡσυχίας ἄγειν; τὸ ἀρπάζειν τὰ μὴ προσήκοντα ἢ καὶ τὸ
τὰ οἰκεῖα διανέμειν; τὸ πράγμασι καὶ ἐγκλήμασιν ἐγκαλινθεῖσθαι ἢ
τὸ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι καὶ φόβον; τὸ περὶ πολλῶν καὶ ἀνηνύτων
φροντίδων μεριμνᾶν ἢ τὸ μίαν ἔχειν φροντίδα, πῶς τῆς ἀρετῆς μὴ ἐκ-
πέσῃ; τὸ θαλαττεύειν καὶ ναυαγίοις περιπίπτειν ἢ τὸ ἐν λιμένι καθῆ-
σθαι καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖν νανάγια; Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εὐκο-
λίαν ἐβουλήθην δεῖξαι τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· ὁ δὲ
λόγος προϊὼν μεῖζόν τι πεποίηκε, τῇ μὲν ἀρετῇ καὶ τὴν εὐφροσύνην,
τῇ δὲ κακίᾳ καὶ τὴν ἀηδίαν ἐπομένην συναποδείξας ».

100. Περικοπή ἐκ τῆς σμ' ἐπιστολῆς Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (Ε.Π. 78).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἀνήκεστος = ἀνίατος, ἀθεράπευ-
τος. — ἐγκαλινδέομαι-οὔμαι = κυλίομαι ἐντός. — ἀνήνυτος = ἀκατόρθωτος·
ἀτελείωτος, ἀτελεῦτης.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Ἰσιδωρος μὲ σχήματα ἐρωτήσεως
καὶ μὲ ρητορικὰς ὑπερβολὰς διεγείρει τὴν προσοχὴν καὶ παρουσιάζει πειστικῶς
τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ ἀρετὴ φέρει ἀγαλλίαςιν, ἐνῶ ἡ ἀμαρτία εἶναι εἰς τὴν πρα-
γματικότητα ἀηδής.

τάς ὑπολοίπους ἀρετάς, ζητοῦντες αὐτάς ἀπὸ τὸν Θεόν... Διότι ὅποιος ἀναγκάζει καθημερινὰ τὸν ἑαυτόν του νὰ ἐπιμένῃ μὲ καρτερίαν εἰς τὴν προσευχὴν, κατακαίεται ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν εἰς ἓνα θεῖον ἔρωτα καὶ πυρακτωμένον πόθον καὶ ὑποδέχεται τὴν χάριν τῆς ἁγιαστικῆς τελειότητος τοῦ (ἁγίου) Πνεύματος».

100. Μετάφρασις.

«Ἡ ἀρετὴ, βεβαίως δι' ἐκεῖνον ποὺ ἐξετάζει ἀκριβῶς, εἶναι κατὰ πολὺ εὐκολωτέρα τῆς ἁμαρτίας· ἐὰν δὲ κανεὶς δὲν τὸ πιστεύῃ, ἅς μὴ δημιουργῇ θόρυβον (ἀνησυχίαν), ἀλλ' ἅς περιμένῃ τὴν ἀπόδειξιν, ἀφοῦ διατηρῇ τὸν ἑαυτόν του καθαρὸν ἀπὸ κάθε προκατάληψιν καὶ ἐριστικὴν διάθεσιν. Τὸ ὅτι μὲν βεβαίως αὐτὴ (ἡ ἀρετὴ) εἶναι θεία καὶ πάρα πολὺ πρέπουσα καὶ πάρα πολὺ ἀρμόζουσα εἰς τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν καὶ στολισμὸς καὶ ἐγκαλλώπισμα αὐτῶν, οἱ ὅποιοι τὴν ἀσκοῦν (δηλ. ἔχουν τὴν σταθερὰν συνήθειαν νὰ τὴν ἐκτελοῦν), θὰ τὸ παραλείψω, διότι εἶναι ἀπὸ ὅλους παραδεκτόν, θὰ ἔλθω δὲ εἰς τὸ ἀμφισβητούμενον. Νὰ μοῦ εἴπῃς, τί εἶναι εὐκολώτερον· τὸ νὰ ἀναζητῇ κανεὶς (μὲ πλεονεξίαν) τὰ ἔχνη ἀναριθμητῶν θησαυρῶν ἢ νὰ ἀρχῇται εἰς τὰ ὑπάρχοντα; τὸ νὰ μετρήῃ κανεὶς τὴν νύκτα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἡμέραν αἰσχροὶ κέρδη καὶ τόκους, οἱ ὅποιοι σκλαβώνουν, ἢ νὰ ὑποδέχεται μὲ χαρὰν τὴν ὀλιγάρκειαν; καὶ τὸ νὰ ἔχῃ τὴν τάσιν νὰ ἀδικῇ ὅλους ἢ τὸ νὰ βοηθῇ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην; τὸ νὰ εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ τὸν ἀνίατον ἔρωτα τῆς φιλοχρηματίας ἢ τὸ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτὴν; τὸ νὰ ἐπινοῇ δολίαν ἐνεργείαν ἢ τὸ νὰ συμπεριφέρεται χωρὶς δολίαν διάθεσιν; τὸ νὰ εἶναι ὀχληρὸς εἰς τὰ δικαστήρια ἢ τὸ νὰ ζῇ ἡσυχᾶ; τὸ νὰ ἀρπάξῃ ἐκεῖνα, ποὺ δὲν πρέπει, ἢ τὸ νὰ διανέμῃ (μὲ τὴν ἐλεημοσύνην) καὶ τὰ ἰδικά του; τὸ νὰ κυλίστα κανεὶς εἰς ἐνοχλητικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐνόχους ἐνεργείας ἢ τὸ νὰ ἔχῃ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις αὐτάς καὶ τοὺς φόβους; τὸ νὰ ἔχῃ ἀγωνιώδη μέριμναν διὰ πολλὰς καὶ ἀτελειώτους φροντίδας ἢ τὸ νὰ ἔχῃ μίαν φροντίδα, δηλαδὴ τὸ πῶς νὰ μὴ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν; τὸ νὰ θαλασσοδέρνεται καὶ νὰ πέφτῃ εἰς ναυάγια ἢ τὸ νὰ εὐρίσκειται εἰς τὸ λιμάνι καὶ νὰ παρατηρῇ τὰ ναυάγια τῶν ἄλλων; Ἐγὼ μὲν λοιπὸν ἠθέλησα νὰ δείξω τὴν εὐκολίαν τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· ἀλλ' ὁ λόγος προχωρῶν ἔχει ἐπιτύχει κάτι μεγαλύτερον, διότι ἀπέδειξε συγχρόνως ὅτι εἰς τὴν ἀρετὴν μὲν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ψυχικὴ ἀγαλλίασις, εἰς δὲ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ ἀηδία».

101. «ΚΑΛΟΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΟΝ ΠΡΑΞΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Καλὸν θεωρία καὶ καλὸν πράξις· ἡ μὲν, ἐντεῦθεν ἐπανιστάσα καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων χωροῦσα καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τὸ συγγενὲς ἐπανάγουσα· ἡ δέ, Χριστὸν ὑποδεχομένη καὶ θεραπεύουσα καὶ τοῖς ἔργοις τὸ φίλτρον ἐλέγχουσα ».

102. «ΠΡΑΞΙΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΕΠΙΒΑΣΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Εἰς δύο γὰρ ταῦτα διηρημένης πάσης φιλοσοφίας, θεωρίαν τε λέγω καὶ πράξιν, καὶ τῆς μὲν ὑψηλοτέρας οὐσης, δυστεκμάρτου δέ, τῆς δὲ ταπεινοτέρας, χρησιμωτέρας δέ, ἡμῖν ἀμφοτέρω δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖ· καὶ γὰρ θεωρίαν συνέκδημον πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ποιούμεθα, καὶ πράξιν θεωρίας ἐπίβασιν· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε εἶναι σοφίας μετέχειν μὴ σοφῶς ἀναστραφέντας ».

103. ΜΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΦΥΣΕΩΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Εἰ τοίνυν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθεωρεῖται, μὴ δεικνύει τῷ βίῳ, καταψεύδεται τοῦ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄνυχον ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον περιθεῖς τῷ πιθήκῳ. Οὕτε γὰρ τὸν Χριστὸν ἔστι μὴ δικαιοσύνην εἶναι καὶ καθαρότητα, καὶ ἀλήθειαν καὶ κακοῦ παντὸς ἀλλοτρίωσιν, οὔτε χριστιανὸν ἔστιν εἶναι (τὸν γε ἀληθῶς χριστιανόν), μὴ κἀκείνων τῶν ὀνομάτων τὴν κοινωνίαν ἐν ἑαυτῷ

101. Περικοπή ἐκ τοῦ 18' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « περὶ φιλοπτωχίας » ('Ε.Π. 35, 864).

102. Περικοπή ἐκ τοῦ πρώτου στηλιτευτικοῦ λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐναντίον τοῦ 'Ιουλιανοῦ ('Ε.Π. 35, 649 - 652).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : δυστέκμαρτος = ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον δύσκολα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διευκρινίσῃ, δυσκολονόητος. — συνέκδημος = συν-απόδημος, συντάξιδιδῶτης, σύντροφος. — ἐπίβασις = διάβασις· πέρασμα· βάρη, σκάλα.

101. Μετάφρασις.

«Ὡραία εἶναι ἡ θεωρία καὶ ὥραία ἡ πράξις· ἡ μὲν μία, διότι ὑψώνεται ὑπεράνω τῶν ἐγκοσμίων καὶ προχωρεῖ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἐπαναφέρει τὸν νοῦν μας πρὸς τὸ συγγνὸς (τὸν Θεόν)· ἡ δὲ ἄλλη, διότι ὑποδέχεται τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ὑπηρετεῖ καὶ μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην (πρὸς αὐτόν)».

102. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ κάθε φιλοσοφία εἶναι βεβαίως διηρημένη εἰς τὰ δύο αὐτά, δηλαδὴ καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πράξιν, καὶ (ἐκ τούτων) ἡ μὲν πρώτη εἶναι ὑψηλότερα, ἀλλὰ δυσκολονόητος, ἡ δὲ δευτέρα εὐρίσκεται χαμηλότερα, ἀλλ' εἶναι πλέον χρήσιμος, (δι' αὐτὸ) καὶ τὰ δύο ἀλληλοβοηθούμενα φέρουν καλὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διότι καὶ τὴν θεωρίαν κάνομεν σύντροφον εἰς τὴν πορείαν μας πρὸς τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ (πέραν τοῦ κόσμου τούτου) καὶ τὴν πράξιν βάθρον (ἢ σκάλαν) τῆς θεωρίας· διότι οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν σοφίαν ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν συμπεριεφέρθησαν (ἔζησαν) μὲ σοφίαν».

103. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν κανεῖς παρουσιάζεται νὰ φορῇ σὰν προσωπεῖον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δὲν δεικνύει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὅσα παρατηροῦνται μαζί (συνυπάρχουν) μὲ τὸ ὄνομα αὐτό, (αὐτὸς) δημιουργεῖ ψευδῆ ἐντύπωσιν διὰ τὸ ὄνομα αὐτό, διότι, σύμφωνα μὲ τὸ (χρησιμοποιοθὲν) παράδειγμα, ἐφόρσεσε τρόπον τινὰ εἰς τὸν πίθηκον μίαν μάσκαν κατασκευασμένην μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν. Διότι οὔτε ἡμπορεῖ νὰ μὴ εἶναι ὁ Χριστὸς δικαιοσύνη καὶ ἠθικὴ καθαρότης καὶ ἀλήθεια καὶ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακίας, οὔτε εἶναι δυνατόν ὁ Χριστιανὸς (βεβαίως ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς) νὰ μὴ παρουσιάξῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν ἐνεργὸν συμ-

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ ἠθικὴ ζωὴ προϋποθέτει ἀρμονίαν θεωρητικῆς πίστεως καὶ πράξεως, ὡς καὶ ἐνσυνείδητον ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ. — **σοφία**· ἐννοεῖται ἡ κατὰ Θεὸν σοφία.

103. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «Τὶ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα» (Ἐ.Π. 46, 244).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ τονίζει, ὅτι ἡ ζωὴ μας πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὄνομα ἡμῶν ὡς Χριστιανῶν.

δεικνύοντα. Οὐκοῦν, ὥς ἂν τις ὄρω τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν διάνοιαν ἐρμηνεύσειεν, οὕτως ἐροῦμεν, ὅτι Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις ».

104. ΑΡΜΟΝΙΑ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

« Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτον διηγῆσασθαι καὶ τραπέζης καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου καὶ ἐνδυναμωθῆναι ὅλα τὰ μέλη. Ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδυνάτου λόγοις καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπελθεῖν καὶ δρᾶσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γενέσεως τοῦ ἡδυνάτου ποτοῦ. Ἄλλο ἐστὶ διηγῆσασθαι περὶ πολέμον καὶ γενναίων ἀθλητῶν καὶ πολεμιστῶν καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινα εἰς παράταξιν πολέμον καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν καὶ λαβεῖν καὶ δοῦναι καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς. Ἄλλο ἐστὶ τὸ γνῶσει τινὶ καὶ νοῦ διηγῆσαι λόγους καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ καὶ ἐν τῷ ἔνδον ἀνθρώπῳ καὶ τῷ νῷ ἔχειν τὸν θησαυρὸν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».

105. Η ΟΥΡΑΝΙΑ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

« Ὡσπερ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως καὶ γράφει καὶ ἐπὰν ἐξ ἐναντίας ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ γράφοντι, ἐνδόλως καὶ καλῶς ἐκεῖνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπὰν δὲ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράφαι, διὰ τὸ

104. Περικοπὴ ἐκ τῆς 27ης ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (‘Ε.Π. 34, 701).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : δράττομαι = συλλαμβάνω μὲ ὁρμὴν, πιάνω σφιχτά· ἀρπάζω τι ἐκ τίνος. — συμβάλλω = συμπλέκομαι. — ἀποφέρομαι (μέσ. ἀόρ. ἀπηνευκάμην) = ἀποφέρω δι’ ἑμαυτοῦ· φέρω ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — ὑπόστασις = πραγματικὴ ὑπαρξις, πραγματικότης. — πληροφορία = τελεία πιστοποίησις, βεβαιότης.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν δὲν εἶναι ἄρκετοί οἱ λόγοι· ἀπαιτοῦνται καὶ ἔργα, ὥς καὶ ἅμεσα βιώματα διὰ προσωπικῆς ἐμπειρίας.

105. Περικοπὴ ἐκ τῆς 30ῆς ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (‘Ε.Π. 34, 724).

μετοχήν και εἰς τὰ ὀνόματα ἐκεῖνα. Λοιπόν, ὅπως ἐὰν παρουσίαζε κανεῖς μὲ κάποιον ὀρισμὸν τὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοιοῦτοτρόπως θὰ εἴπωμεν, ὅτι Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μίμησις τῆς θείας φύσεως ».

104. Μετάφρασις.

« Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὁμιλήσῃ κανεῖς διὰ τὸν ἄρτον και τὸ τραπέζι και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ φάγῃ και νὰ γνωρίσῃ τὴν γλυκεῖαν γεῦσιν τοῦ ἄρτου και νὰ ἐνδυναμωθοῦν ὅλα τὰ μέλη (τοῦ σώματος). Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὁμιλήσῃ κανεῖς μὲ λόγια δι' ἓνα πάρα πολὺ γλυκὺ ποτὸν και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐξέλθῃ και νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πηγὴν του και νὰ εὐχαριστηθῇ ἀπὸ τὴν γεῦσιν τοῦ γλυκυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ διηγηθῇ κανεῖς δι' ἓνα πόλεμον και διὰ γενναίους ἀθλητάς και πολεμιστάς και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ μεταβῇ κανεῖς εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης και νὰ συμπλακῇ μὲ τοὺς ἐχθροὺς και νὰ εἰσέλθῃ και νὰ ἐξέλθῃ και νὰ λάβῃ και νὰ δώσῃ και νὰ φέρῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. Κάτι παρόμοιον συμβαίνει και εἰς τὰ πνευματικὰ πρᾶγματα. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐξηγῇ κανεῖς τοὺς λόγους μὲ κάποιαν γνῶσιν και διανοητικῶς και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ κατέχῃ τὸν θησαυρὸν και τὴν χάριν και τὴν γεῦσιν και τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος πραγματικῶς και ἐμπράκτως και μὲ τελείαν βεβαιότητα και εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον και εἰς τὸν νοῦν ».

105. Μετάφρασις.

« Διότι ὅπως ἀκριβῶς αὐτός, ποὺ κάνει προσωπογραφίας, ἔχει ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως και ζωγραφίζει· και ὅταν τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἀπὸ ἀπέναντι βλέπῃ προσεκτικὰ πρὸς αὐτόν, τὸν ζωγράφον, τότε αὐτὸς ζωγραφίζει τὸ ὁμοίωμα (τοῦ βασιλέως) εὐκολα και ὥραϊα· ὅταν δὲ (ὁ βασιλεὺς) στρέψῃ εἰς ἄλλην κατεύθυνσιν τὸ πρόσωπον, δὲν ἡμπορεῖ (ὁ καλλιτέχνης) νὰ ζωγραφίσῃ, διότι (ὁ βασιλεὺς) δὲν προσηλώνει τὰ μάτια εἰς αὐτόν τὸν ζωγράφον· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον και ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς αὐτόν και ἔχουν προσηλωμένα σταθερὰ τὰ μάτια τους εἰς αὐτόν, ἀμέσως ζωγραφίζει σύμφωνα μὲ τὸ

α) Λεξιλογικά και συντακτικά : προσέχω = ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν, προσηλοῦμαι. — ἐντυπώμαι-οῦμαι = χαράσσομαι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ τονίζει, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ

μή ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράφοντι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντός πρὸς αὐτὸν εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Εἴ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντός πρὸς αὐτὸν τῶν πάντων ὑπεριδὼν, οὐ μὴ γράψῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτός. Χρὴ τοίνυν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας καὶ ἀγαπῶντας αὐτόν, πάντα ρίψαντας καὶ αὐτῷ προσέχοντας, ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον ἀποστείλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν...

Ὡσπερ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσίου, ἐὰν μὴ λάβῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὔτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέρχεται, οὔτε εἰς βασιλέως θησαυροὺς ἀποτίθεται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀρετήτῳ, Χριστὸν ἐντετυπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἄνω θησαυροὺς καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεται».

106. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΒΙΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Τίνος δὲ ἔνεκεν ὅλως ἐν τῇ διανοίᾳ τῇ ἡμετέρα κριτὴν οὕτω διηνεκῶς ἐρηγοροῦσα καὶ νήφοντα κατέστησεν ἡμῖν ὁ Θεός; Τὸ συνειδὸς λέγω. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστιν οὐδεὶς δικαστὴς οὕτως ἄγρυπνος ἐν ἀνθρώποις, οἷον τὸ ἡμέτερον συνειδὸς. Οἱ μὲν γὰρ ἔξωθεν δικασταὶ καὶ ὑπὸ χρημάτων διαφθείρονται καὶ κολακείαις χαννοῦνται καὶ διὰ φόβον καθυποκρίνονται· καὶ πολλὰ ἕτερα ἔστι τὰ λυμαινόμενα τὴν ὁρθὴν ἐκείνων ψῆφον· τὸ δὲ τοῦ συνειδὸτος δικαστήριον οὐδενὶ τούτων εἴκειν οἶδεν· ἀλλὰ κἂν χρήματα δῶς, κἂν κολακεύσῃς, κἂν ἀπειλήσῃς, κἂν ἕτερον ὁτιοῦν ἐργάσῃ, δικαίαν ἐξοίσει τὴν ψῆφον κατὰ τῶν ἡμαρτηκῶτων λογισμῶν· καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἁμαρτίαν ἐργασάμενος αὐτὸς ἑαυτὸν

Χριστιανοῦ πρέπει μὲ τὴν προσήλωσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Χριστὸν νὰ ἀποβῇ ἐν πνευματικὸν καλλιτέχνημα, τὸ ὁποῖον θὰ κατασκευάσῃ αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ μορφή τοῦ πρὸς Αὐτὸν ἀτενίζοντος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀντανάκλῃ τὸ θεῖον φῶς.

106. Περικοπὴ ἐκ τοῦ δ' λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν πλοῦσιον καὶ τὸν Λάζαρον (Ἑ.Π. 48, 1011 - 1012).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** νήφω = ἀπέχω τοῦ οἴνου, εἶμαι νηφάλιος· ἔχω πνευματικὴν διαύγειαν. — λυμαίνομαι = ἀφαιρῶ τινος τὸν

ὁμοίωμά του ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς δὲν βλέπη πάντοτε ἀτενῶς πρὸς αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) παραβλέψας τὰ πάντα, δὲν θὰ ζωγραφίσῃ ὁ Κύριος τὴν εἰκόνα του ἀπὸ τὸ φῶς του. Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἀτενίζωμεν εἰς αὐτὸν πιστεύοντες καὶ ἀγαπῶντες αὐτόν, ἀφοῦ ἀπορρίψωμεν ὅλα καὶ ἔχωμεν ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς αὐτόν, διὰ νὰ ζωγραφίσῃ καὶ ἀποστείλῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὴν ἰδικήν του εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον...

Ὅπως ἀκριβῶς τὸ χρυσοῦν νόμισμα, ἐὰν δὲν δεχθῇ τὸ βασιλικὸν ὁμοίωμα καὶ δὲν χαρυχθῇ με αὐτό, δὲν κυκλοφορεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον οὔτε τοποθετεῖται εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βασιλέως, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν δὲν ἔχῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος μέσα εἰς ἀνέκφραστον φῶς, τὸν Χριστὸν χαρυχμένον εἰς αὐτήν, δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς χρῆσιν εἰς τὰ οὐράνια θησαυροφυλάκια καὶ ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων».

106. Μετάφρασις.

« Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον ὁ Θεὸς ἐγκατέστησεν ἐξ ὁλοκλήρου μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας ἓνα κριτὴν, ὁ ὁποῖος τόσον ἀγρυπνεῖ καὶ ἔχει πνευματικὴν διαύγειαν ; Ὁμιλῶ περὶ τῆς συνειδήσεως. Διότι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους κανένας δικαστὴς κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀγρυπνος, ὅπως ἡ συνειδήσις μας. Διότι οἱ μὲν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ δικασταὶ καὶ διαφθείρονται ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ γίνονται χαλαροὶ (νωθοὶ) με τὰς κολακείας καὶ προσποιοῦνται ἔνεκα φόβου καὶ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα καταστρέφουν τὴν ὀρθὴν ἀπόφασιν ἐκείνων· ἀλλὰ τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως εἰς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν γνωρίζει νὰ ὑποχωρῇ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν δώσης χρήματα, καὶ ἐὰν κολακεύσῃς, καὶ ἐὰν ἀπειλήσῃς, καὶ ἐὰν κάμῃς ὅ,τιδήποτε ἄλλο, θὰ ἐκφέρῃ δικαίαν τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἁμαρτήσῃ· καὶ αὐτός, ποῦ ἔπραξε τὴν ἁμαρτίαν, καταδικάζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἐὰν κανένας ἄλλος δὲν τὸν κατηγορῇ. Καὶ ὅχι μίαν φοράν,

ρῦπον· καταστρέφω, ἀφανίζω· μεταβάλλω πρὸς τὸ χειρότερον. — ἐπιλανθάνομαι ἢ ἐπιλήθομαι τιнос = λησμονῶ κάτι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Μὲ ζωντανὰ παραδείγματα ὁ Χρυσόστομος περιγράφει τὴν συνειδήσιν. — ἐν τῷ γίνεσθαι... μετὰ τὸ γενέσθαι... ὑποδηλοῦται πρῶτον ἡ συνοδεύουσα τὴν πρᾶξιν συνειδήσις, δεῦτερον ἡ προλαμβάνουσα (προτρεπτικὴ ἢ ἀποτρεπτικὴ) καὶ τρίτον ἡ ἐπακολουθοῦσα (ἐπιδοκιμαστικὴ ἢ ἀποδοκιμαστικὴ).

καταδικάζει, κἄν μηδεὶς ἕτερος κατηγορῇ. Καὶ οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ διὰ παντός τοῦ βίου τοῦτο ποιῶν διατελεῖ· κἄν πολὺς παρέλθῃ χρόνος, οὐδέποτε ἐπιλήσεται τῶν γεγενημένων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ πρὶν γενέσθαι καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι σφοδρὸς ἐφέστηκεν ἡμῖν κατήγορος, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ γενέσθαι. Ἐν μὲν γὰρ τῷ πράττειν τὴν ἁμαρτίαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς μεθυσοντες οὐχ οὕτως αἰσθανόμεθα· ἐπειδὴν δὲ γένηται καὶ λάβῃ τέλος, τότε δὴ μάλιστα, τῆς ἡδονῆς σβεσθείσης ἀπάσης, τὸ πικρὸν τῆς μετανοίας ἐπιεστέρεται κέντρον».

107. ΜΟΡΦΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

(Ἑσυχίου Ἱεροσολύμων).

«Τῆς μὲν φρονήσεως ἔργον τὸ αἰεὶ κινεῖν τὸ θυμικὸν πρὸς συμπλοκὴν τῆς ἔνδον μάχης καὶ πρὸς αὐτομεμφίαν· τῆς σοφίας δέ, κινεῖν τὸ λογιστικὸν πρὸς νῆψιν ἀκριβῆ καὶ ἐνδελεχῇ καὶ θεωρίαν πνευματικὴν· τῆς δὲ δικαιοσύνης, τὸ ἰθύνειν τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς τε ἀρετὴν καὶ Θεόν· τῆς δὲ ἀνδρείας, τὰς πέντε αἰσθήσεις κυβερνᾶν καὶ διακατέχειν, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν μολύνῃται ὁ ἐντὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, ὅς ἐστιν ἡ καρδιά, καὶ ὁ ἐκτός, ὅς ἐστι τὸ σῶμα».

108. ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΝΩΣΕΩΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Οὐδ' δεινόν, τὸ παλαιόντα πεσεῖν, ἀλλὰ τὸ μέναι ἐν τῷ πτώματι οὐδὲ χαλεπόν, τὸ πολεμοῦντα τρωθῆναι, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν πληγὴν ἀπογῶναι καὶ ἀμελήσαι τοῦ τραύματος. Οὐδεὶς ἔμπορος, ἅπαξ ναυαγίῳ

107. Περικοπή ἐκ τοῦ «πρὸς Θεόδουλον» λόγου τοῦ Ἑσυχίου Ἱεροσολύμων «περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς» (Ἑ.Π. 93, 1492).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** φρόνησις = σύνεσις· ἀκριβοδικαία κρίσις. — αὐτομεμφία = αὐτοέλεγχος. — τὸ λογιστικόν = ἡ νόησις, ἡ ἱκανότης τοῦ λογικεῦσθαι. — νῆψις = νηφαλιότης, σωφροσύνη. — ἐνδελεχῆς = διηνεκής, διαρκής, ἀδιάλειπτος· ἐπίμονος. — διακατέχω = κυριεύω καὶ κρατῶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις :** Εἰς τὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος γνωστὰς τέσσαρας ἀρετὰς (φρόνησιν, σοφίαν, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν) ὁ Ἑσυχίος δίδει ἰδιαιτέρον περιεχόμενον καὶ χρωματισμόν, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ χριστιανικὸν αἶτημα περὶ συνεχοῦς πνευματικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπαγρυπνήσεως.

οὔτε δύο φορές, ἀλλὰ καὶ πολλὰς φορές καὶ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν συνεχίζει νὰ πράττῃ αὐτό· καὶ ἐὰν περάσῃ πολὺς χρόνος, ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσῃ αὐτά, τὰ ὅποια ἔχουν γίνῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν γίνεταί ἡ ἁμαρτία καὶ πρὶν γίνῃ καὶ ἀφοῦ γίνῃ, στέκεται ἀπέναντί μας ὡς αὐστηρὸς κατήγορος καὶ μάλιστα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας. Διότι καθ' ὃν χρόνον πράττομεν μὲν τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ εἴμεθα μεθυμένοι ἀπὸ τὴν ἡδονήν, δὲν αἰσθανόμεθα τόσον (τὴν συνείδησιν)· ἀλλ' ὅταν γίνῃ ἡ ἁμαρτία καὶ τελειώσῃ, τότε λοιπόν, ἀφοῦ σβήσῃ ὅλη ἡ ἡδονή, εἰσορμᾷ τὸ πικρὸν κεντρὶ τῆς μεταμελείας ».

107. Μετάφρασις.

« Ἔργον μὲν τῆς συνέσεως εἶναι τὸ νὰ παρακινῇ πάντοτε τὸ συναίσθημα πρὸς (συμμετοχὴν εἰς) τὴν σύγκρουσιν, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ ἐσωτερικὴ μάχη, καὶ πρὸς αὐτοέλεγχον· τῆς σοφίας δὲ ἔργον εἶναι νὰ παρακινῇ τὴν νόησιν πρὸς ἀκριβῆ καὶ συνεχῇ νηφαλιότητα (σωφροσύνην) καὶ πνευματικὴν θεωρίαν· τῆς δὲ δικαιοσύνης ἔργον εἶναι νὰ κατευθύνῃ τὴν θέλησιν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεόν· τῆς ἀνδρείας ἐξ ἄλλου ἔργον εἶναι νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ κρατῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τᾶς πέντε αἰσθήσεως, διὰ νὰ μὴ μολύνεται μὲ αὐτὰς ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, ποῦ εἶναι ἡ καρδιά, καὶ ὁ ἐξωτερικὸς, ποῦ εἶναι τὸ σῶμα ».

108. Μετάφρασις.

« Δὲν εἶναι φοβερὸν τὸ νὰ πέσῃ κανεὶς, ὅταν συμμετέχῃ εἰς ἀγωνία πάλης, ἀλλὰ τὸ νὰ μείνῃ πεσμένος· οὔτε εἶναι ἐπικίνδυνον τὸ νὰ τραυματισθῇ κανεὶς καθ' ὃν χρόνον πολεμεῖ, ἀλλὰ τὸ νὰ πάθῃ μετὰ τὸ πληγῶμα ἀπόγνωσιν (ἀπελπισίαν) καὶ νὰ παραμελήσῃ τὸ τραῦμα. Κανένας ἔμπορος, ποῦ ἔπαθε ναυάγιον καὶ ἔχασε τὸ φορτίον τοῦ πλοίου, δὲν ἐσταμάτησε τὰ θαλασσινὰ ταξίδια, ἀλλὰ καὶ πάλιν διασχίζει τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ πελάγη καὶ ἀποκτᾷ ἐκ νέου

108. Περικοπὴ ἐκ τοῦ β' παραινετικοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα ('Ε.Π. 47, 309).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀναδέομαι (ἀόρ. ἀνεδησάμην) = περιδένω τὴν κόμην μου μὲ ταινίαν· φορῶ. — εἰ δὲ τούτων... οὐκ ἂν ἀπήλαυσεν· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἰδους.

περιπεσών και τὸν φόρτον ἀπολέσας, ἀπέστη τοῦ πλεῖν, ἀλλὰ πάλιν τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ διαβαίνει πελάγη καὶ τὸν πρότερον ἀνακτᾷται πλοῦτον. Καὶ ἀθλητὰς δὲ ὀρῶμεν μετὰ πολλὰ πτώματα στεφανίτας γενομένους· ἥδη δὲ καὶ στρατιώτης πολλάκις φυχών, ἔσχατον ἀριστεὺς ἀπεδείχθη καὶ τῶν πολεμίων ἐπεκράτησε. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὸν Χριστὸν ἀρνησαμένων, διὰ τὴν τῶν βασάνων ἀνάγκην ἀνεμαχέσαντο πάλιν καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀπὸ πηλῶν ἀναδυσάμενοι. Εἰ δὲ τούτων ἕκαστος ἐκ τῆς προτέρας πληγῆς ἀπέγνων, οὐκ ἂν τῶν δευτέρων ἀπήλυσεν ἀγαθῶν ».

109. Η ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΗΘΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Οὐκ ἂν δὲ γένοιτο νομίμως ἀθλησις, μὴ ὄντος τοῦ προσπαλαίοντος. Εἰ οὖν μὴ ἦν ὁ ἀντίπαλος, οὐδ' ἂν ὁ στέφανος ἦν· ἡ νίκη γὰρ καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἔστιν, ἐὰν μὴ ἦ τὸ ἠττώμενον. Οὐκοῦν πρὸς αὐτὸ τὸ τρεπτόν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀγωνισώμεθα, οἷόν τινα ἀντιπάλῳ διὰ τῶν λογισμῶν συμπλεκόμενοι, οὐ διὰ τοῦ καταβαλεῖν αὐτὴν νικηταὶ γινόμενοι, ἀλλὰ διὰ τοῦ μὴ συγχωρῆσαι πεσεῖν. Οὐδὲ γὰρ μόνον πρὸς τὸ κακὸν ὁ ἄνθρωπος τῇ τροπῇ χρηταί· ἡ γὰρ ἂν ἀμήχανον ἦν αὐτὸν ἐν ἀγαθῷ γενέσθαι, εἰ πρὸς τὸ ἐναντίον μόνον τὴν τροπὴν εἶχεν ἐκ φύσεως. Νυνὶ δὲ τὸ κάλλιστον τῆς τροπῆς ἔργον ἡ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔστιν αὔξησις πάντοτε πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοιώσεως ἐπὶ τὸ θεϊότερον μεταποιούσης τὸ καλῶς ἀλλοιούμενον. Οὐκοῦν τὸ φοβερὸν εἶναι δοκοῦν, λέγω δὲ τὸ τρεπτὴν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν, οἷόν τι πτερόν πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ μέλζω πτήσιν ὁ λόγος ὑπέδειξεν, ὥς ζημίαν εἶναι ἡμῖν τὸ μὴ δύνασθαι τὴν

109. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ τελειότητος καὶ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν Χριστιανόν » ('Ε.Π. 46, 285).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τρεπτός = μεταβλητός. — ἐπιτήδεις = ἱκανός, ἔμπειρος, κατάλληλος, δυνατός. — τρέπομαι = εἶμαι ἐστραμμένος πρὸς κάποιαν κατεύθυνσιν· μεταβάλλομαι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : νομίμως ἀθλησις· πρβλ. Β' Τιμ. β', 5. — ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος· Β' Κορ. γ', 18. — Δι' ἐπιγραμματικῶν ἐκφράσεων ὁ Γρηγόριος Νύσσης λέγει τί εἶναι ἡ τελειότης. Αὕτη δὲν εἶναι ἀφίξις εἰς τὸ τέρμα, ἀλλὰ συνεχὴς δυναμικὴ κατεύθυνσις πρὸς τὸ ὑψηλότερον, τὸ ἀξιολογώτερον, τὸ ἀνώτερον, τὸ καλύτερον, τὸ τελειότερον. Συμφώνως πρὸς τὰς ἐκφράσεις πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, ἡθικὴ πρόοδος

τὸν προηγούμενον πλοῦτον. Ἐπίσης βλέπομεν καὶ ἀθλητάς, οἱ ὅποιοι ὕστερα ἀπὸ πολλὰς πτώσεις ἐφόρεσαν τὸ στεφάνι τῆς νίκης· ἀκόμη δὲ καὶ στρατιώτης, ποὺ πολλὰς φορὰς ἐτράπη εἰς φυγὴν, εἰς τὸ τέλος διεκρίθη ὡς ἄριστος καὶ ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἠρνήθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τὸ ἀναπόφευκτον τῶν βασάνων ἔκαμαν νέαν μάχην καὶ ἔφυγον (ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν), ἀφοῦ ἐφόρεσαν τὸ στεφάνι τοῦ μαρτυρίου. Ἐὰν δὲ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπηλπίζετο ἀπὸ τὴν προηγούμενην πληγὴν, δὲν θὰ ἀπελάμβανε τὰ ἀγαθὰ, ποὺ ἤλθαν (εἰς τὴν ζωὴν του) δεῦτερα (καὶ δὲν ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς) ».

109. Μετάφρασις.

« Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἀθλητικὸς ἀγὼν σύμφωνα πρὸς τοὺς ἀθλητικούς κανόνας, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ὁ ἀνταγωνιστής. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἀντίπαλος, δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὔτε τὸ στεφάνι (τῆς νίκης)· διότι ἡ νίκη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν ὑπάρχει, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἐκεῖνο, ποὺ ὑφίσταται τὴν ἡτταν. Λοιπὸν ἂς ἀγωνισθῶμεν πρὸς αὐτὸ τὸ μεταβλητὸν τῆς φύσεώς μας, ἐρχόμενοι νοερῶς εἰς τὰ χέρια μὲ αὐτό, σὰν τρόπον τινὰ μὲ κάποιον ἀντίπαλον, χωρὶς νὰ γινώμεθα νικηταὶ μὲ τὸ νὰ ρίψωμεν κάτω αὐτὴν (τὴν φύσιν μας), ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν (εἰς αὐτὴν) νὰ πέσῃ. Διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποιεῖ τὴν μεταβολὴν μόνον πρὸς τὸ κακόν· πραγματικὰ θὰ ἦτο ἀκατόρθωτον νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐὰν εἶχεν ἐκ φύσεως τὴν ροπὴν (τάσιν) μόνον πρὸς τὸ ἀντίθετον. Τώρα ὅμως ἀκριβῶς τὸ ὠραιότατον ἔργον τῆς μεταβολῆς εἶναι ἡ αὐξήσις εἰς τὰ ἀγαθὰ εἰς τρόπον ὥστε πάντοτε ἡ πρὸς τὸ καλὺτερον ἀλλοίωσις (μεταβολή) νὰ μεταβάλλῃ ἐκεῖνο, ποὺ καλῶς ὑφίσταται τὴν ἀλλοίωσιν, εἰς κατάστασιν πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεὸν εὐρισκομένην. Λοιπὸν αὐτό, ποὺ φαίνεται (ἐκ πρώτης ὄψεως) εἰς ἡμᾶς ὅτι εἶναι φοβερόν, δηλαδὴ τὸ ὅτι ἡ φύσις μας εἶναι μεταβλητὴ, αὐτὸ ὁ θεῖος λόγος ὑπέδειξε σὰν κάποιο πτερὸν διὰ τὸ πέταγμα (φτερούγισμα) πρὸς τὰ σπουδαιότερα (ὑψηλότερα), ὥστε νὰ εἶναι ζημία τὸ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν πρὸς τὸ καλὺτερον (ἀνώτερον) μεταβολὴν. Λοιπὸν ἂς μὴ λυπῆται ὅποιος βλέπει μέσα εἰς τὴν φύσιν του τὴν δυνατότητα πρὸς τὴν μεταβολὴν, ἀλλὰ, μεταβαλλόμενος

καὶ τελείωσις εἶναι ἡ « καλλίστη ἀλλοίωσις » ἐπὶ τὸ βέλτιον », τὸ « ἐκ χειρόνων εἰς κρείττονα προκρίπτειν ».

πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν δέξασθαι. Μὴ τοῖνυν λυπεῖσθω ὁ βλέπων ἐν τῇ φύσει τὸ πρὸς τὴν μεταβολὴν ἐπιτήδειον, ἀλλὰ πρὸς τὸ κρεῖττον πάντως ἀλλοιούμενος καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος, οὕτω τρεπέσθω, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀνέξησης πάντοτε κρείττων γινόμενος καὶ αἰεὶ τελειούμενος καὶ μηδέποτε πρὸς τὸ πέρας φθάνων τῆς τελειότητος. Αὐτίκα γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς τελειότης τὸ μηδέποτε στῆναι πρὸς τὸ κρεῖττον ἀξυμμετρον, μηδὲ τινι πέρατι περιορίσαι τὴν τελειότητα ».

110. Η ΠΙΣΤΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἄλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία ἀπλή. Ἡμεῖς δὲ ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐχ ὑπισχνούμεθα. Αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος... Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ἔστιν, οἶδα· τί δὲ ἡ οὐσία, ὑπὲρ διάνοιαν τίθεμαι. Πῶς οὖν σφύζομαι ; Διὰ τῆς πίστεως. Πίστις δὲ αὐτάρκης εἶδέναι, ὅτι ἔστι Θεός, οὐχί τι ἔστι· καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. Εἰδησις ἄρα τῆς θείας οὐσίας ἡ αἰσθησις αὐτοῦ τῆς ἀκαταληψίας· καὶ σεπτὸν οὐ τὸ καταληφθὲν τις ἡ οὐσία, ἀλλ' ὅτι ἔστιν ἡ οὐσία ».

111. Η ΕΛΠΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μεγάλῃ τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις, φροῦρον ἀχείρωτον, τεῖχος ἄμαχον, συμμαχία ἀκαταγώνιστος, λιμὴν εὐδίας, πύργος ἀκαταμάχητος, ὅπλον ἀήττητον, δύναμις ἄμαχος καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων εὐρίσκουσα πόρον. Διὰ ταύτης ὅπλοι τῶν ὀπλισμένων καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν περιεγέγοντο καὶ παῖδες τῶν τὰ πολεμικὰ μεμελετηκότων ἰσχυρότεροι μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ἀνεφάνησαν. Καὶ τὶ θαυμαστὸν εἰ πολεμίῳ ἐκράτησαν, ὅπου γε καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου περιεγέγοντο ;... Ἡ γὰρ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίς πάντα μεταρρυθμίζει ».

110. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σλδ' (234) τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς Ἀμφιλόχιον ('Ε.Π. 32, 869).

εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πρὸς τὸ ἀνώτερον (ὑπεροχώτερον, καλύτερον) καὶ μεταμορφωνόμενος προοδευτικᾶ ἀπὸ μίαν δόξαν εἰς ἄλλην ἀνωτέραν δόξαν, ὥς μεταβάλλεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλαδή μὲ τὸ νὰ γίνεται μὲ καθημερινὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν ὅλον ἐν καλύτερος καὶ μὲ τὸ νὰ τελειοποιῖται πάντοτε καὶ ποτὲ νὰ μὴ φθάνῃ εἰς τὸ τέρμα τῆς τελειότητος. Διότι βέβαια ἡ ἀληθινὴ τελειότης εἶναι τὸ νὰ μὴ σταματήσῃ ποτὲ κανεὶς νὰ αὐξάνεται (ἀναπτύσσεται προοδευτικῶς) πρὸς τὸ καλύτερον, οὔτε νὰ περιορίσῃ τὴν τελειότητα μὲ κάποιο τέρμα ».

110. Μετάφρασις.

« 'Αλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι (τοῦ Θεοῦ) εἶναι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία του ἀπλῆ. 'Ημεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι γνωρίζομεν μὲν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας (του), ἀλλὰ δὲν βεβαιώνομεν, ὅτι πλησιάζομεν τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν του. Διότι αἱ μὲν ἐνέργειαι τοῦ κατέρχονται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἡ οὐσία του μένει ἀπλησίαστος... 'Εγὼ δέ, ὅτι μὲν ὑπάρχει, τὸ γνωρίζω· ἀλλὰ τί εἶναι ἡ οὐσία του, τὸ θεωρῶ ὅτι ξεπερνᾷ τὴν διάνοιάν μου. Πῶς λοιπὸν σφύζομαι ; Μὲ τὴν πίστιν. 'Η πίστις δὲ ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός, ὅχι τί εἶναι (οὗτος)· καὶ (νὰ γνωρίζῃ ἐπίσης) ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταμείβει αὐτούς, οἱ ὅποιοι τὸν ζητοῦν. 'Αρα γινώσκεις τῆς θείας οὐσίας εἶναι τὸ νὰ ἀντιλαμβάνωμεθα, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸν συλλάβωμεν μὲ τὸν νοῦν μας· καὶ ἄξιον σεβασμοῦ εἶναι ὅχι τὸ κατανοηθὲν ποία εἶναι ἡ οὐσία, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει ἡ οὐσία ».

111. Μετάφρασις.

« Μεγάλῃ εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Κύριον, φρούριον ἀπόρθητον, τεῖχος ἀκαταμάχητον, συμμαχία ἀκατανίκητος, λιμάνι γαλήνιον, πύργος ἀκαταγώνιστος, ὅπλον ἀνίκητον, δύναμις ἀκαταμάχητος, ποῦ καὶ ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα εὐρίσκει διέξοδον. Μὲ αὐτὴν ἐνίκησαν ἄοπλοι τοὺς ὀπλισμένους καὶ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας, καὶ παιδιὰ μὲ πολλὴν εὐκολίαν ἀνεδείχθησαν ἰσχυρότερα ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ εἶχαν σπουδάσει τὴν πολεμικὴν τέχνην. Καὶ διατὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστον, ἐὰν ἐνίκησαν τοὺς ἐχθρούς, ἀφοῦ ἐνίκησαν καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον ;... Διότι ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν μεταρρυθμίζει τὰ πάντα ».

111. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν 1' ψαλμὸν ('Ε.Π. 55, 140).

112. ΣΧΕΣΙΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

« Ἡ μὲν οὖν πίστις σύντομός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, τῶν κατεπειγόντων γνώσις, ἡ γνώσις δὲ ἀπόδειξις τῶν διὰ πίστεως παρειλημμένων ἰσχυρὰ καὶ βέβαιος, διὰ τῆς κυριακῆς διδασκαλίας ἐποικοδομουμένη τῇ πίστει εἰς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ μετ' ἐπιστήμης καταληπτὸν παραπέμπουσα. Καὶ μοι δοκεῖ πρώτη τις εἶναι μεταβολὴ σωτήριος ἢ ἐξ ἐθνῶν εἰς πίστιν, δευτέρα δὲ ἢ ἐκ πίστεως εἰς γνώσιν· ἡ δε, εἰς ἀγάπην περαιουμένη, ἐνθὺνδε ἤδη φίλον φίλῳ τὸ γινῶσκον τῷ γινγνωσκόμενῳ παρίστησιν ».

113. Ἡ ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

(Ὡριγένους).

« Ἀδιαλείπτως δὲ προσεύχεται ὁ συνάπτων τοῖς δέουσιν ἔργοις τὴν εὐχὴν καὶ τῇ εὐχῇ τὰς πρεπούσας πράξεις· οὕτω γὰρ μόνως τὸ « ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε » ἐκδέξασθαι δυνάμεθα ὡς δυνατόν ὃν εἰρημένον, εἰ πάντα τὸν βίον τοῦ ἁγίου μίαν συναπτομένην μεγάλην εἴποιμεν εὐχὴν· ἥς εὐχῆς μέρος ἐστὶ καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη εὐχή, οὐκ ἔλαττον τοῦ τριῖς ἐκάστης ἡμέρας ἐπιτελεῖσθαι ὀφειλούσα ».

114. Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ὅταν εἴπω τινί· Παρακάλεσον τὸν Θεόν, δεήθητι αὐτοῦ, ἱκετεύσον αὐτόν, λέγει· Παρακάλεσα ἅπαξ, δεύτερον, τρίτον, δέκατον, εἰκοστὸν καὶ οὐκέτι οὐκ ἔλαβον. Μὴ ἀποστῆς, ἀδελφέ, ἕως ἂν λάβῃς·

112. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου « Στρωματεῖς » Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (ΒΕΠΕΣ 8, 271 - 272).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν σύντομον περικοπὴν φαίνεται ἡ τάσις Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ὡς καὶ τῆς ὅλης Ἀλεξανδρινῆς θεολογικῆς σχολῆς, πρὸς ἀνύψωσιν τῆς πίστεως εἰς γνώσιν διὰ τῶν μέσων τῆς ἑλληνικῆς κυρίως φιλοσοφίας.

113. Περικοπὴ ἐκ τοῦ « περὶ εὐχῆς » ἔργου τοῦ Ὡριγένους (ΒΕΠΕΣ 10, 252).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὅτι καὶ ἂν πράττωμεν, δυνάμεθα νὰ ἀνατείνωμεν τὴν σκέψιν μας εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὸ ἐκτελῶμεν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημά του.

114. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας » (Ἐ.Π. 52, 458).

112. Μετάφρασις.

« Ἡ μὲν πίστις λοιπὸν εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, μία σύντομος γνῶσις τῶν ἀναγκαίων, ἡ γνῶσις δὲ ἰσχυρὰ καὶ βεβαία ἀπόδειξις ἐκείνων, τὰ ὅποια ἔχουν γίνεи παραδεκτὰ μὲ τὴν πίστιν, ἡ ὅποια ἀπόδειξις οἰκοδομεῖται μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἐπάνω εἰς τὴν πίστιν καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν σταθερότητα (τῆς πίστεως) καὶ εἰς τὴν κατανόησιν (τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς) μὲ ἀκριβῆ γνῶσιν. Καὶ νομίζω, ὅτι ἡ πρώτη σωτήριος μεταβολὴ (τοῦ ἀνθρώπου) εἶναι ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν, δευτέρα δὲ ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν γνῶσιν· αὕτη δέ, καταλήγουσα εἰς τὴν ἀγάπην, παρουσιάζει μετὰ ταῦτα, ὡς φίλον εἰς τὸν φίλον, αὐτό, τὸ ὅποῖον ἀποκτᾷ τὴν γνῶσιν, (δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον), εἰς αὐτό, τὸ ὅποῖον καθίσταται γνωστόν, (δηλ. εἰς τὸν Θεόν) ».

113. Μετάφρασις.

« Προσεύχεται δὲ χωρὶς διάλειμμα ἐκεῖνος, ποὺ συνδυάζει τὴν προσευχὴν μὲ τὰ πρόποντα ἔργα καὶ τὰς ἀρμοζούσας πράξεις μὲ τὴν προσευχὴν· διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη λεχθῇ τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε», ἐὰν ὀνομάσωμεν ὁλόκληρον τὸν βίον τοῦ ἀγίου μίαν συνεχῆ μεγάλην προσευχὴν· τῆς ὁποίας προσευχῆς μέρος εἶναι καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη προσευχή, ἥτις ὀφείλει νὰ γίνεται ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν ».

114. Μετάφρασις.

« Ὅταν εἶπω εἰς κάποιον· Νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεόν, νὰ δεηθῇς εἰς αὐτόν, νὰ τὸν ἱκετεύσῃς, ἀπαντᾷ· Παρεκάλεσα μίαν φοράν, δύο φορές, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι φορές καὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβον τίποτε. Νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), ἀδελφέ μου, ἕως ὅτου λάβῃς· τέρμα τῆς αἰτήσεως εἶναι τὸ νὰ δοθῇ τὸ ζητούμενον. Τότε νὰ παραιτηθῇς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), ὅταν λάβῃς· μᾶλλον δὲ οὔτε τότε, ἀλλὰ καὶ τότε νὰ παραμένῃς. Καὶ ἐὰν δὲν λάβῃς, νὰ ζητῇς διὰ νὰ λάβῃς· ὅταν δὲ λάβῃς, νὰ εὐχαριστήσῃς, διότι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ εἰς τὸν ναόν, κατασκευάζουν ἀναριθμήτους στίχους προσευχῆς καὶ ἐξέρχονται καὶ δὲν γνωρίζουν τί εἶπον· τὰ χεῖλη κινοῦνται, ἀλλ' ἡ (ἐσωτερικὴ) ἀκοὴ δὲν ἀκούει. Σὺ δὲν ἀκούεις τὴν προσευχὴν σου καὶ θέλεις ὁ Θεὸς νὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν σου ; Ἐργονάτισα, λέγεις· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου

τέλος αἰτήσεως ἢ δόσις τοῦ αἰτουμένου. Τότε ἀπόστηθι, ὅταν λάβῃς, μᾶλλον δὲ μὴδὲ τότε, ἀλλὰ καὶ τότε παράμενε. Κἂν μὴ λάβῃς, αἰτεῖ, ἵνα λάβῃς· ὅταν δὲ λάβῃς, εὐχαρίστησον, ὅτι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀπαρτίζουσι μυρίους στίχους εὐχῆς καὶ ἐξέρχονται καὶ οὐκ οἶδασι τι εἰπὼν· τὰ χεῖλη κινεῖται, ἡ δὲ ἀκοὴ οὐκ ἀκούει. Σὺ οὐκ ἀκούεις τῆς εὐχῆς σου καὶ τὸν Θεὸν θέλεις εἰσακοῦσαι τῆς εὐχῆς σου ; Ἐκλίνα, λέγεις, τὰ γόνατα· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου ἔξω ἐπέτετο· τὸ σῶμά σου ἔνδον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ γνώμη σου ἔξω· τὸ στόμα ἔλεγε τὴν εὐχὴν καὶ ἡ διάνοια ἠρῆθμει τόκους, συμβόλαια, συναλλάγματα, χωρία, κτήματα, φίλων συνουσίας. Ὁ γὰρ διάβολος πονηρὸς ὢν καὶ εἰδώς, ὅτι ἐν καιρῷ εὐχῆς μεγάλα ἀνύομεν, τότε ἐπέρχεται. Πολλὰκις κείμεθα ὑπτιοὶ ἐν κλίνῃ καὶ οὐδὲν λογιζόμεθα· ἤλθομεν εὐξασθαι καὶ μυρίοι λογισμοί, ἵνα ἐκβάλῃ ἡμᾶς κενοῦς.

Ταῦτα τοίνυν εἰδὼς ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἀγαπητέ, γίνεσθαι, τὴν Χαναναίαν μίμησαι... Κἂν ἔξω ᾦς, κράζε καὶ λέγε· Ἐλεησόν με, μὴ κινῶν τὰ χεῖλη, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ βοῶν· καὶ σιωπώντων γὰρ ἀκούει ὁ Θεός. Οὐ ζητεῖται τόπος, ἀλλ' ἀρχὴ τρόπου. Ὁ Ἱερεμίας ἐν βορβόρῳ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἐπεσπάσατο· ὁ Δανιὴλ ἐν λάκκῳ λεόντων καὶ τὸν Θεὸν ἐξευμενίστατο· οἱ παῖδες οἱ τρεῖς ἐν τῇ καμίνῳ ἦσαν καὶ τὸν Θεὸν ὑμνοῦντες ἐδυσώπησαν· ὁ ληστής ἐσταυρώθη καὶ οὐκ ἐκώλυσεν ὁ σταυρός, ἀλλὰ παρὰδεισον ἤνοιξεν· ὁ Ἰὼβ ἐν κοπρίᾳ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἔλεων κατεσκεύασεν· ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ κοιλῇ τοῦ κήτους καὶ τὸν Θεὸν ὑπήκουον ἔσχε. Κἂν ἐν βαλανεῖῳ ᾦς, εὐχου, κἂν ἐν ὁδῷ, κἂν ἐπὶ κλίνῃς· ὅπου ἐὰν ᾦς, εὐχου. Ναὸς εἰ τοῦ Θεοῦ, μὴ ζῆτει τόπον· γνώμης χρεῖα μόνον».

115. Αἱ ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ὠφελεῖαι

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Οὕτω γὰρ ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἐξιέναι δεῖ, ὥσπερ ἐξ ἱερῶν ἀδύτων, ὥσπερ ἐξ αὐτῶν καταβάντας τῶν οὐρανῶν, γενομένους κατεσταλμέ-

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἀνύω = ἐκτελῶ, περαίνω, τελεσφορῶ· κατορθώνω, ὠφελοῦμαι. — Ὁ λόγος ἐν τῇ περικοπῇ ἔχει ζωηρότητα ἐνεκα τοῦ πληθους τῶν μικρῶν περιόδων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης παραδειγμάτων ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν καὶ τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

115. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου « πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν » (Ἐ.Π. 51, 179).

ἐπετοῦσε ἔξω· τὸ σῶμά σου ἦτο μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὁ νοῦς σου ἔξω· τὸ στόμα ἔλεγε τὴν προσευχὴν, ἀλλ' ἡ διάνοια ἐλογάριαζε τόκους, συμβόλαια, συναλλαγὰς, χωράφια, κτήματα, συναναστροφὰς φίλων. Διότι ὁ διάβολος, ἐπειδὴ εἶναι πονηρὸς καὶ γνωρίζει, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς κατορθώνομεν μεγάλα (πράγματα), τότε ἐρ-
χεται ξαφνικὰ ἐναντίον μας. Πολλάκις εἴμεθα ξαπλωμένοι εἰς τὸ κρεβ-
βάτι καὶ δὲν σκεπτόμεθα τίποτε· ἤλοιομεν νὰ προσευχηθῶμεν καὶ ἀνα-
ριθμητοὶ σκέψεις (ὑποβάλλονται ὑπὸ τοῦ διαβόλου), διὰ νὰ μᾶς βγά-
λῃ ἔξω (ἀπὸ τὸν ναὸν) ἄδειους (στερημένους ἀπὸ κάθε ὠφέλειαν).

“Ὅταν λοιπόν, ἀγαπητέ, γνωρίζῃς, ὅτι αὐτὰ γίνονται εἰς τὰς προσ-
ευχὰς, νὰ μιμηθῇς τὴν Χαναναίαν... Καὶ ἐὰν εἶσαι ἔξω, νὰ κράζῃς καὶ
νὰ λέγῃς ‘Εἰλήσόν με, χωρὶς νὰ κινήῃς τὰ χεῖλη, ἀλλὰ φωνάζων
δυνατὰ νοερώς· διότι, καὶ ὅταν σιωπῶμεν, μᾶς ἀκούει ὁ Θεός. Δὲν ζη-
τεῖται ὠρισμένος τόπος, ἀλλ' ἡ προϋπόθεσις τοῦ τρόπου. Ὁ Ἱερεμίας
ἦτο εἰς τὸν βόρβωρον καὶ εἴλκυσε κοντά του τὸν Θεόν· ὁ Δανιὴλ εἰς τὸν
λάκκον τῶν λεόντων καὶ κατέστησε πρὸς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ του εὐμενῆ
τὸν Θεόν· οἱ τρεῖς παῖδες ἦσαν μέσα εἰς τὸ καμίνι καὶ μὲ ὕμνους ἰκέ-
τευσαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν βοήθειάν του· ὁ ληστής ἐσταυρώθη καὶ δὲν
ἤμπόδισεν ὁ σταυρός, ἀλλ' ἤνοιξε τὸν παράδεισον· ὁ Ἰὼβ ἦτο εἰς ἓνα
μέρος μὲ κόπρον καὶ ἔκαμε τὸν Θεὸν εὐμενῆ· ὁ Ἰωῆς ἦτο εἰς τὴν κοι-
λίαν τοῦ κήτους καὶ ἔκαμε τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀκούσῃ. Καὶ ἐὰν εἶσαι μέσα
εἰς λουτρόν, νὰ προσεύχεσαι, καὶ ἂν εἶσαι εἰς τὸν δρόμον, καὶ ἐὰν εἶσαι
εἰς τὸ κρεβάτι· ὅπου ἐὰν εἶσαι, νὰ προσεύχεσαι. Εἶσαι καθὼς τοῦ Θεοῦ,
νὰ μὴ ζητῇς τόπον· μόνον χρειάζεται ἡ διάνοια ».

115. Μετάφρασις.

«Διότι ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐξερχώμεθα ἀπὸ ἐδῶ (δηλαδὴ ἐκ τοῦ ναοῦ)
σὰν νὰ ἐξήλθομεν ἀπὸ ἱερά ἄδyta, σὰν νὰ κατέβημεν ἐξ αὐτῶν τῶν οὐ-
ρανῶν, ἀφοῦ γίνωμεν συνεσταλμένοι, φιλοσοφημένοι, οἱ ὅποιοι πράτ-
τουν καὶ λέγουν ὅλα μὲ τάξιν· καὶ ὅταν βλέπῃ ἡ γυναῖκα τὸν ἄνδρα νὰ
φεύγῃ ἀπὸ τὴν λατρευτικὴν σύναξιν καὶ ὁ πατήρ τὸν υἱὸν καὶ τὸ παιδί
τὸν πατέρα καὶ ὁ ὑπηρέτης τὸν κύριον καὶ ὁ φίλος τὸν φίλον καὶ ὁ

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μετὰ τίνων ἀναπέμπεις... μετὰ τίνων
βοᾷς τὸ Τρισάγιος· ἐννοεῖ τοὺς ἀγγέλους, τὰ Σεραφεῖμ, τὰ ὅποια, κατὰ τὸν
Ἡσαΐαν, ἐγγὺς τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἱστάμενα ἀναβοοῦν ἀσιγήτως « Ἅγιος
ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ » (Ἡσ. στ', 2 - 3).

νους, φιλοσοφούντας, ρυθμῶ πάντα καὶ ποιοῦντας καὶ λέγοντας· καὶ γυνὴ τὸν ἄνδρα ὁρῶσα ἀπὸ συνάξεως ἀναχωροῦντα καὶ τὸν υἱὸν πατὴρ καὶ τὸν πατέρα ὁ παῖς καὶ τὸν δεσπότην ὁ δοῦλος καὶ τὸν φίλον ὁ φίλος καὶ τὸν ἐχθρὸν ὁ ἐχθρός, λαμβανέτωσαν ἅπαντες αἰσθήσιν τῆς ἐντιῦθα γενομένης ἡμῖν ὠφελείας· λήφονται δέ, ἂν πραιοτέρων, ἂν φιλοσοφωτέρων, ἂν εὐλαβεστέρων ὕμνων γεγεννημένων αἰσθάνονται. Ἐννόησον οἷας ἀπολαύεις μυσταγωγίας ὁ μεμνημένος σὺ, μετὰ τίνων ἀναπέμπεις τὸ μυστικὸν μέλος ἐκεῖνο, μετὰ τίνων βοᾷς τὸ Τρισάγιος. Δίδαξον τοὺς ἔξωθεν, ὅτι μετὰ τῶν Σεραφεῖμ ἐχόρευσας, ὅτι εἰς τὸν δῆμον τὸν ἄνω τελεῖς, ὅτι εἰς τὸν χορὸν ἐνεγράφης τὸν τῶν ἀγγέλων, ὅτι τῷ Δεσπότη διελέχθης, ὅτι τῷ Χριστῷ συνεγένου ».

116. «ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΣΑΥΤΟΝ»

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ὅσον μέγας εἰ, τοσοῦτον ταπεῖνον σαυτόν. Ὅταν ἀναβῇς εἰς τὸ ὕψος, ἀσφαλισθῆναι χρεῖαν ἔχεις, ἵνα μὴ πέσῃς... Τὶ μέγα φρονεῖς, ἄνθρωπος ὢν, τῆς γῆς συγγενής, ὁμοούσιος τῇ τέφρᾳ ἐν τε τῇ φύσει, ἐν τε τῇ γνώμῃ καὶ τῇ προαιρέσει τῶν πραγμάτων ; Σήμερον πλούσιος, αὔριον πέννης· σήμερον ὑγιαῖνων, αὔριον νοσῶν· σήμερον χαίρων, αὔριον λυπούμενος· σήμερον ἐν δόξῃ, αὔριον ἐν ἀτιμίᾳ· σήμερον ἐν νεότητι, αὔριον ἐν γῆρᾳ. Μὴ ἴσταται τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ρευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον ; Ὁμοῦ τε γὰρ ἐφάνη καὶ σκιᾶς ταχύτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. Τὶ οὖν μέγα φρονεῖς, ἄνθρωπε, ὁ καπνός, ἡ ματαιότης ; Ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι ὁμοιωθή. Ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν».

117. ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΝΟΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Πῶς εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην καταβησόμεθα, τὸν ὀλέθριον ὄγκον τῆς ὑπερηφανείας καταλιπόντες ; Ἐὰν διὰ πάντων

116. Περικοπὴ ἐκ τῆς δ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ 'Ησ. στ', 1 ('Ε.Π. 56, 125).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι... αὐτοῦ ἐξέπεσε· φράσεις ἐκ Ψαλμ. ρμγ', 4· ρβ', 15· 'Ησ. μ', 8.

117. Περικοπὴ ἐκ τῆς κ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ ταπεινοφροσύνης» ('Ε.Π. 31, 537 - 540).

ἐχθρὸς τὸν ἐχθρόν, ὥς ἀντιλαμβάνονται ὅλοι τὴν ὠφέλειαν, ἡ ὁποία προσέκυψε ἐδῶ· θὰ τὴν ἀντιληφθοῦν δέ, ἂν καταλάβουν, ὅτι ἔχετε γίνει προότεροι, ὅτι ἔχετε ἀποκτήσει μεγαλύτεραν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀληθῆ σοφίαν, ὅτι ἔχετε γίνει περισσότερον εὐλαβεῖς. Πρέπει νὰ ἐνοήσης ποῖαν μύησιν εἰς τὰ ἱερὰ μυστήρια ἀπολαμβάνεις σύ, ποῦ ἔχεις μνηθῆ, μὲ ποίους μαζὶ ἀπευθύνεις πρὸς τὰ ἄνω τὴν μυστικὴν ἐκείνην μελωδίαν, μὲ ποίους λέγεις μεγαλοφώνως τὸν Τρισάγιον ὕμνον. Νὰ διδάξης (μὲ τὴν συμπεριφορὰν σου) τοὺς ἄλλους, ὅτι ἔλαβες μέρος εἰς τὸν ἱερὸν χορὸν μαζὶ μὲ τὰ Σεραφεῖμ, ὅτι εὗρισκεςαι εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν, ὅτι ἐνεγράφης εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀγγέλων, ὅτι συνωμίλησες μὲ τὸν Κύριον, ὅτι συνανεστράφης τὸν Χριστόν ».

116. Μετάφρασις.

« Ὅσον εἶσαι σπουδαῖος, τόσον νὰ εἶσαι ταπεινόφρων. Ὅταν ἀνέλθῃς ὑψηλά, ἔχεις ἀνάγκη νὰ ἀσφαλίσθῃς, διὰ νὰ μὴ πέσῃς... Διατὶ ὑψηλοφρονεῖς, ἀφοῦ εἶσαι ἄνθρωπος, συγγενὴς μὲ τὴν γῆν, ὁμοούσιος μὲ τὴν στάχτην καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν γνώμην καὶ εἰς τὴν (ἐξ ἐλευθέρως ἀποφάσεως) ἐκλογὴν τῶν πραγμάτων ; Σήμερον εἶσαι πλουσιος, αὔριον πτωχός· σήμερον ὑγιής, αὔριον ἄρρωστος· σήμερον χαρούμενος, αὔριον λυπημένος· σήμερον μὲ δόξαν, αὔριον περιφρονημένος· σήμερον εἰς κατὰστασιν νεότητος, αὔριον εἰς γηραιά. Μήπως στέκεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἢ μήπως ἀντιθέτως μιμεῖται τὸν δρόμον τῶν ρευμάτων τῶν ποταμῶν ; Ἐφάνη βέβαια μαζί μας, ἀλλὰ μᾶς ἐγκαταλείπει γρηγορώτερον ἀπὸ τὴν σκιάν. Διατὶ λοιπὸν ἔχεις ἀλαζονείαν, ἄνθρωπε, πού εἶσαι ὁ καπνός, ἡ ματαιότης ; Διότι ὁ ἄνθρωπος ἔγινεν ὅμοιος πρὸς ματαιότητα. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ εἶναι σὰν χορτάρι. Ἐξηράνθη τὸ χορτάρι καὶ τὸ ἄνθος τοῦ ἔπεσε μαραμένον ».

117. Μετάφρασις.

« Πῶς θὰ κατέλθωμεν εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὸ ὀλέθριον ἐξόγκωμα (οἰδημα) τῆς ὑπερηφανείας; Ἐὰν εἰς ὅλα κάνωμεν τὴν τοιαύτην προσπάθειαν καὶ δὲν παραμ-
λῶμεν τίποτε μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι τάχα δὲν θὰ ὑποστῶμεν βλάβην. Διότι ἡ ψυχὴ ἐξομοιώνεται μὲ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολούμεθα, καὶ λαμβάνει τὸν τύπον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πράττει, καὶ σχηματίζεται ἀνα-
λόγως πρὸς αὐτά. Καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ὁ τρόπος τοῦ βα-

ἀσκῶμεν τὸ τοιοῦτο καὶ μὴδὲν παρορῶμεν ὥς οὐ παρὰ τοῦτο βλαβησόμενοι. Τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν ὁμοιοῦται ψυχὴ καί, πρὸς ἃ πράττει, τυποῦται καὶ πρὸς ταῦτα σχηματίζεται. Ἔστω σοι καὶ σχῆμα καὶ ἰμάτιον καὶ βάδισμα καὶ καθέδρα καὶ τροφῆς κατάστασις καὶ οἶκος καὶ τὰ ἐν οἴκῳ σκευὴ πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα· καὶ λόγος καὶ ᾧδὴ καὶ ἡ τοῦ πλησίον ἔντευξις καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον ἢ πρὸς ὄγκον ὁράτω. Μὴ μοι κόμπους ἐν λόγῳ σοφιστικούς, μὴδὲ ἐν ᾧδαϊς ἡδυνωνίας ὑπερβαλλούσας, μὴδὲ διαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ βαρείας· ἀλλ' ἐν ἅπασιν ὑφαίρει τοῦ μεγέθους· χρηστὸς πρὸς τὸν φίλον, ἥπιος πρὸς τὸν οἰκέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς ταπεινούς, παρηγορῶν κακούμενους, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν ὁδῷ, μὴδὲνα καθάπαξ ὑπερορῶν, γλυκὺς ἐν προσηγορίᾳ, φαιδρὸς ἐν ἀποκρίσει, δεξιός, εὐπρόσιτος ἅπασι, μήτε σεαυτοῦ διεξιὼν ἐγκώμια, μὴδὲ ἑτέροισι λέγειν παρασκευάζων, μὴδὲ λόγον ἄσεμνον ἀποδεχόμενος, ἐπικαλύπτων ὅσα δυνατὸν τῶν σεαυτοῦ πλεονεκτημάτων· ἐπὶ δὲ τοῖς ἁμαρτήμασι κατηγορῶν σεαυτοῦ καὶ μὴ τοὺς ἑτέρων ἐλέγχων ἀναμένων, ἵνα ᾗς, κατὰ τὸν Ἰώβ, ὅς οὐ διετράπη πολυτολίαν πόλεως ἐπ' αὐτῶν ἐξαγορευεῖσαι τὸ ἴδιον πταῖσμα. Μὴ βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσει γίνου, μὴδὲ ταχέως, μὴδὲ ἐμπαθῶς ἐξελέγχων (αὐθαδὲς γὰρ τὸ τοιοῦτο), μὴδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὥς ἀκριβοδίκαιος αὐτὸς ὑπάρχων... Μὴ τοίνυν ζημίον σεαυτόν, ἐπὶ ἀνθρώπων φαίνεσθαι βουλόμενος. Ἐπειδὴ Θεὸς μέγας θεατὴς, φιλοδόξῃσιν ἐπὶ Θεοῦ ».

118. Η ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΕΜΨΥΧΟΝ ΦΥΣΙΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Ὁρος γάρ ἐστιν ὑψηλόν, βαθεῖα ὕλη κεκαλυμμένον, ψυχροῖς ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυντον. Τούτου ταῖς ὑπο-

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Ἰώβ. 18δὲ σχετικῶς Ἰώβ λα', 34. — Ἡ ὅλη περικοπὴ ἀποτελεῖ θαυμασίαν προσωπογραφίαν τοῦ ταπεινόφρονος, παρουσιάζουσιν μὲ ψυχολογικὴν ἐμβάθυνσιν πολλὰ ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ.

118. Περικοπὴ ἐκ τῆς 18' ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὸν Γρηγόριον Ναζιανζηνόν (Ἑ.Π. 32, 276 - 277). Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Μ. Βασίλειος ἔγραψεν ἀπὸ τὸ ὥραιον ἐρημικὸν μέρος, πλησίον εἰς τὸν Ἰρην ποταμόν, ὅπου ἐμόνασεν ἐπὶ ἑν χρονικὸν διάστημα.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ὑποστορέννυμι (παθ. πρκ. ὑπεστώ-

δίσματος καὶ τὸ κάθισμα καὶ ὁ τρόπος τῆς τροφῆς καὶ τὸ σπíti καὶ τὰ σκεύη τοῦ σπιτιοῦ ἃς εἶναι ὅλα τακτοποιημένα με ἀπλότητα· ἀκόμη καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ ἄσμα καὶ ἡ συνάντησις με τὸν πλησίον καὶ αὐτὰ ἃς ἀποβλέπουν μᾶλλον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μέτρου παρὰ εἰς τὴν ἐπιδεικτικὴν ἐξόγκωσιν. Νὰ μὴ μοῦ χρησιμοποιοῖς σοφιστικὰς ἐξογκώσεις εἰς τὸν λόγον, οὔτε εἰς τὰ ἄσματα ὑπερβολικὰ γλυκειὰς φωνάς, οὔτε συνδιαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ φορτικὰς διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' εἰς ὅλα νὰ ἐλαττώνης τὴν ἐπιδεικτικὴν μεγαλοποίησιν· νὰ εἶσαι ὠφέλιμος εἰς τὸν φίλον, πρῶτος πρὸς τὸν ὑπηρέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλόανθρωπος πρὸς τοὺς χαμηλὰ εὐρισκομένους, παρηγορῶν τοὺς πάσχοντας, ἐπισκεπτόμενος τοὺς εὐρισκομένους εἰς θλίψεις, μὴ περιφρονῶν ἀπολύτως κανένα, γλυκὺς εἰς τὴν προσφώνησιν, ἀνοικτόκαρδος εἰς τὴν ἀπάντησιν, βολικός, εὐκολοπλησίαστος εἰς ὅλους, μὴ ἀναφέρων ἐγκώμια διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, μήτε παρακινῶν ἄλλους νὰ λέγουν (τοιαῦτα διὰ σέ), μὴ δεχόμενος ἄσμενον λόγον, ἀποκρύπτων ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματά σου ὅσα εἶναι δυνατόν· διὰ τὰ ἁμαρτήματά σου δὲ νὰ γίνεσαι σὺ κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ μὴ ἀναμένῃς τοὺς ἐλέγχους τῶν ἄλλων, διὰ νὰ ὁμοιάζῃς πρὸς τὸν Ἰώβ, ὁ ὅποιος δὲν ἀπέφυγε τὸν πολὺν ὄχλον τῆς πόλεως, διὰ νὰ ἐξομολογηθῇ ἐνώπιον αὐτῶν τὸ σφάλμα του. Νὰ μὴ γίνεσαι αὐστηρὸς εἰς τὰς ἐπιπλήξεις, οὔτε νὰ ἐλέγχῃς γρήγορα καὶ με ἐμπάθειαν (διότι αὐτὸ εἶναι αὐθάδεια), οὔτε νὰ καταδικάζῃς τὸν ἄλλον διὰ μικρὰ σφάλματα, ὡς ἐὰν εἶσαι σὺ ἀκριβοδίκαιος... Λοιπὸν νὰ μὴ βλάπτῃς τὸν ἑαυτὸν σου, θέλων νὰ φαίνεσαι σπουδαῖος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μέγας θεατῆς, νὰ στρέψῃς τὴν φιλοδοξίαν σου εἰς τὸν Θεόν ».

118. Μετάφρασις.

« Διότι ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα ὑψηλὸν ὄρος, σκεπασμένον με πυκνὸν δάσος, ποὺ καταρδεύεται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ ψυχρὰ καὶ ὀλοκάθαρα νερά. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι στρωμένη καὶ ἐξαπλωμένη μία πεδινὴ ἔκτασις, ἡ ὁποία γίνεται εὐφορος ἀπὸ τὰ νερά τοῦ βουνοῦ. Δάσος δὲ ἀπὸ ποικίλα καὶ παντὸς εἶδους δένδρα, ποὺ ἐξεφύτρωσαν ὀλόγυρα αὐτομάτως, περιβάλλει σχεδὸν σὰν φράκτης τὸ τοπεῖον, ὥστε καὶ τὸ νησί τῆς Καλυψῶς, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐθαύμασε περισσότερον ἀπὸ ὅλα διὰ τὴν ὁμορφίαν του, νὰ ὑστερῇ ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτό. Καὶ διότι δὲν λείπουν πολλὰ εἰς τὸ τοπεῖον, διὰ νὰ εἶναι νησί, ἐφ' ὅσον

ρείαις πεδίον ὑπτιον ὑπεστόρεσται, ταῖς ἐκ τοῦ ὄρους νοτίσι διηνεκῶς παινόμενον. Ὑλὴ δὲ τούτῳ αὐτομάτως περιφνεῖσα ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δένδρων, μικροῦ δεῖν, ἀντὶ ἔρκους αὐτῷ γίνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυπτοῦς νῆσον, ἣν δὴ πασῶν πλέον Ὁμηρος εἰς κάλλος θαυμάσας φαίνεται. Καὶ γὰρ οὐδὲ πολὺ ἀποδοεῖ τοῦ νῆσος εἶναι, ἐνεκὰ γε τοῦ πανταχόθεν ἐρύμασι περιείργεσθαι. Φάραγγες μὲν γὰρ αὐτῷ βαθεῖαι κατὰ δύο μέρη περιερρώγασιν· κατὰ πλευρὰν δὲ ἀπὸ κρημνοῦ ὁ ποταμὸς ὑπορρέων, τεῖχος ἔστι καὶ αὐτὸς διηνεκὲς καὶ δυσέμβατον... Ὁ δέ, ὀξύτατα ὧν ἐγὼ οἶδα ποταμῶν ῥέων, βραχὺ ἢ τῇ γείτονι πέτρᾳ περιτραχύνεται· ἀφ' ἧς ἀναχεόμενος, εἰς δίνην βαθεῖαν περιελεῖται· ὄψιν δὲ ἡδίστην ἐμοὶ καὶ παντὶ θεατῇ παρεχόμενος καὶ χρεῖαν τοῖς ἐπιχωρίοις αὐταρκεστάτην, ἰχθύων τε πλῆθος ἀμύθητον ταῖς δίναις ἐντρέφων. Τὶ δεῖ λέγειν τὰς ἐκ τῆς γῆς ἀναπνοὰς ἢ τὰς ἐκ τοῦ ποταμοῦ αἰσας; Τό γε μὴν τῶν ἀνθέων πλῆθος ἢ τῶν ὠδικῶν ὀρνίθων ἄλλος μὲν ἂν τις θαυμάσειεν· ἐμοὶ δὲ οὐ σχολὴ τούτοις προσέχειν τὸν νοῦν. Ὁ δὲ μέγιστον εἰπεῖν ἔχομεν τοῦ χωρίου, ὅτι, πρὸς πᾶσαν ὑπάρχον καρπῶν φορὰν ἐπιτήδειον, δι' εὐκαιρίαν τῆς θέσεως ἡδιστον ἐμοὶ πάντων καρπῶν τὴν ἡσυχίαν τρέφει· οὐ μόνον καθότι τῶν ἀστικῶν βορέων ἀπήλλακται· ἀλλ' ὅτι οὔτε ὀδίτην τινὰ παραπέμπει πλὴν τῶν κατὰ θήραν ἐπιμιγνυμένων ἡμῖν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ θηροτρόφος ἔστιν, οὐχὶ ἀρκτων ἢ λύκων, μὴ γένοιτο!, ἀλλ' ἐλάφων ἀγέλας καὶ αἰγῶν ἀγρίων καὶ λαγωσὺς βόσκει καὶ εἴ τι τούτοις ὅμοιον».

119. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, φησίν, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε». Καθεζόμενος ἐπὶ τραπέζης, προσεύχων· προσ-

ρεσμαι ἢ ὑπέστρωμαι) = στρώνω ὑποκάτω. — ἔρκος (τὸ) = φράκτης. — ἔρυμα = προφύλαγμα, ὀχύρωμα. — περιείργω = περικλείω, περιφράσσω. — περιερρώγνυμι = διασχίζω ὁλόγυρα. — περιελέω-ω = περιτυλίσσω. — προσέχω = ἔχω προσέτι, ἐπὶ πλέον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ἡ ὅλη περικοπὴ μαρτυρεῖ τὴν ἀγάπην τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς τὴν φύσιν. Γενικῶς πάντες οἱ Πατέρες ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν εἶχον βιώματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχεν ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὅστις εἰς τὸ «μανιφέστο», τὸ ὅποσον προτάσσει εἰς τὸν «Λαμπριάτικον Ψάλλον», ὁμολογεῖ: «Ἐν ὅσῳ ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θά παύσω πάντοτε νὰ ὑμῶν μετὰ λατρείας τὸν Χριστόν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν...».

βέβαια από παντού προστατεύεται με φυσικά περιφράγματα. Διότι βαθεία μὲν φαράγγια διασχίζουν αὐτὸ τριγύρω εἰς δύο μέρη, πλαγίως δὲ ἀπὸ τὸν κρημνὸν ρέων κάτω ὁ ποταμὸς εἶναι καὶ αὐτὸς τεῖχος συνεχές καὶ δύσβατον... Αὐτὸς δὲ καθὼς τρέχει πολὺ ὀρμητικώτερα ἀπὸ τὰ ποτάμια, ποὺ γνωρίζω, ἀγριεύει ἐπ' ὀλίγον καθὼς προσκρούει εἰς τὸν γειτονικὸν βράχον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον σκορπιζόμενος πρὸς τὰ ὀπίσω περιτυλίσσεται εἰς μίαν σπειροειδῆ κίνησιν καὶ παρέχει εἰς ἐμὲ καὶ εἰς κάθε θεατὴν πολὺ εὐχάριστον θέαμα, ὥς καὶ ἐπαρκεστάτην ὠφέλειαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ἐφ' ὅσον μέσα εἰς τοὺς ἐλιγμούς του τρέφει ἀπερίγραπτον πλῆθος ψαριῶν. Ἀλλὰ τί πρέπει νὰ εἶπω διὰ τὰς (εὐώδεις) πνοὰς ἀέρος ἀπὸ τὴν γῆν ἢ διὰ τὰς δροσερὰς πνοὰς ἀπὸ τὸ ποτάμι; Ἀσφαλῶς ἄλλος θὰ ἠμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ τὸ πλῆθος τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ὠδικῶν πτηνῶν· ἀλλὰ εἰς ἐμὲ δὲν ὑπάρχει ἐλευθερος χρόνος, διὰ νὰ ἔχω ἐπὶ πλεόν τὸν νοῦν μου εἰς αὐτά. Ἐκεῖνο δέ, ποὺ ἔχομεν ὡς τὴν μεγίστην ὠφέλειαν ἀπὸ τὸ τοπίον, εἶναι ὅτι, ἐνῶ τοῦτο εἶναι κατάλληλον διὰ κάθε παραγωγὴν καρπῶν, ἕνεκα τοῦ καταλλήλου τῆς θέσεώς του, παρέχει εἰς ἐμὲ τὴν ἡσυχίαν ὡς τὸν γλυκύτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς καρπούς· ὅχι μόνον διότι εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς θορύβους τῆς πόλεως· ἀλλὰ διότι οὔτε κάποιον ὀδοιπόρον στέλλει εἰς ἡμᾶς ἐκτὸς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς συνάφειαν μαζί μας, διὰ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ κυνήγι. Διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ὁ τόπος τρέφει καὶ διάφορα ζῷα, ὅχι βέβαια ἄρκτους ἢ λύκους, μὴ γένοιτο!, ἀλλὰ βόσκει κοπάδια ἐλαφιῶν καὶ ἀγρίων κατσικιῶν καὶ λαγούς καὶ ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς αὐτά».

119. Μετάφρασις.

« Διότι εἴτε τρώγετε, λέγει, εἴτε πίνετε, εἴτε κάνετε κάτι, ὅλα νὰ τὰ κάνετε εἰς δόξαν Θεοῦ». «Ὅταν κάθῃσαι εἰς τὸ τραπέζι, νὰ προσεύχεσαι· ὅταν παρέχῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τὸν ἄρτον, νὰ εὐχαριστῇς ἐ-

119. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν (Ἑ.Π. 31, 244).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : προσφέρομαι τι = παρέχω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — ἀποπληρώω-ω χάριν = εὐχαριστῶ. — ὑπερίδω = στήριζω, ὑποστηρίζω. — περιστέλλω = ἐνδύω, περιτυλίσσω, περικαλύπτω· ἀποκρύπτω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : «Εἴτε γάρ ἐσθίετε... ποιεῖτε»· Α' Κορ. ι', 31. Ὅλα τὰ ὕλικά ἀγαθὰ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν Πατέρων ὡς εὐλογία Θεοῦ. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τῶν τὰ λειτουργικά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας

φερόμενος τὸν ἄρτον, τῷ δεδοκῶτι τὴν χάριν ἀποπλήρου· οἶνω τὸ ἀσθενές τοῦ σώματος ὑπερείδων, μέμνησο τοῦ παρεχομένου σοι τὸ δῶρον εἰς εὐφροσύνην καρδίας καὶ παραμυθίαν ἀρρωστημάτων. Παρῆλθεν ἡ χρεία τῶν βρωμάτων ; Ἡ μέντοι μνήμη τοῦ εὐεργέτου μὴ παρεργέσθω. Τὸν χιτῶνα ἐνδύμενος, εὐχαρίστει τῷ δεδοκῶτι τὸ ἱμάτιον περιβαλλόμενος, αὔξησον τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην, ὃς καὶ χειμῶνι καὶ θέρει ἐπιτήδεια ἡμῖν σκεπάσματα ἐχαρίσατο, τὴν τε ζωὴν ἡμῶν συντηροῦντα καὶ τὸ ἄσχημον περιστέλλοντα. Ἐπληρώθη ἡ ἡμέρα ; Εὐχαρίστει τῷ τὸν ἥλιον μὲν εἰς ὑψηρεσίαν τῶν ἡμερινῶν ἔργων χαρισαμένῳ ἡμῖν, πῦρ δὲ παρασχομένῳ τοῦ φωτίζειν τὴν νύκτα καὶ ταῖς λοιπαῖς χρεαῖς ταῖς κατὰ τὸν βίον ὑπηρετεῖν ».

120. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

(Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

« Οὐκ ἀπορριπτέον τὰ καὶ τοὺς πέλας ὠφελοῦντα χρήματα κτήματα γάρ ἐστι κτητὰ ὄντα καὶ χρήματα χρήσιμα ὄντα καὶ εἰς χρῆσιν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρεσκευασμένα· ἃ δὴ παράκειται καὶ ὑποβέβληται καθάπερ ὕλη τις καὶ ὄργανα πρὸς χρῆσιν ἀγαθὴν τοῖς εἰδόσι. Τὸ ὄργανον, ἐὰν χρῇ τεχνικῶς, τεχνικόν ἐστιν· ἐὰν ὑστερεῇ τῆς τέχνης, ἀπολαύει τῆς σῆς ἀμουσίας, ὃν ἀναίτιον. Τοιοῦτο καὶ ὁ πλοῦτος ὄργανόν ἐστι. Δύνασαι χρῆσθαι δικαίως αὐτῷ ; Πρὸς δικαιοσύνην καθυπηρετεῖ. Ἀδίκως τις αὐτῷ χρῆται ; Πάλιν ὑπηρέτης ἀδικίας εὐρίσκεται. Ὡστε μὴ τὰ κτήματά τις ἀφανίζετω μᾶλλον ἢ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ μὴ συγχωροῦντα τὴν ἀμείνω χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων ».

121. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑ.

Η ΑΦΘΑΡΣΙΑ ΩΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Ἀνάστασις ἐστὶν ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀποκατάστασις... Στάχυνες γὰρ ὄντες κατ' ἀρχάς, ἐπειδὴ τῷ καύσωνι τῆς κακίας

ἔχουν εὐχὰς «εἰς χωράφια, κήπους, ἀμπελῶνας», «ἐπὶ εὐλογῇσει σπόρου», «εἰς μετάληψιν σταφυλῆς», «ἐπὶ εὐλογῇσει οἴνου», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἄλας» κ.λπ.

120. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως «Τίς ὁ σφύζόμενος πλούσιος ; » (ΒΕΠΕΣ 8, 358).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα ἡ ἠθικὴ ποιότης τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου χρήσεως αὐτῶν.

κεῖνον, ὁ ὁποῖος σοῦ τὸν ἔχει δώσει· ὅταν τονώγῃς μὲ οἶνον τὴν ἀσθενῆ φύσιν τοῦ σώματος, νὰ ἐνθυμῇσαι ἐκεῖνον, ποῦ σοῦ παρέχει τὸ δῶρον πρὸς ψυχικὴν ἀγαλλίασιν καὶ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἀσθενειῶν. Παρῆλθεν ἡ ἀνάγκη τῶν τροφῶν ; "Ὡς μὴ παρέρχεται ὁμοῦς ἡ μνήμη τοῦ εὐεργέτου. "Ὅταν ἐνδύεσαι μὲ τὸν χιτῶνα, νὰ ἐκφράζῃς εὐχαριστίαν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸν ἔχει δώσει· ὅταν φορῇς τὸ ἱμάτιον, νὰ αὐξήσῃς τὴν ἀγάπην εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος μᾶς ἐχάρισε τὰ κατάλληλα καλύμματα, τὰ ὅποια καὶ συντηροῦν τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ ἀποκρύπτουν τὴν δυσμορφίαν. Ἐτελείωσεν ἡ ἡμέρα ; Νὰ εὐχαριστῇς Αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐχάρισε μὲν εἰς ἡμᾶς τὸν ἥλιον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἔργων τῆς ἡμέρας, ἐχορήγησε δὲ εἰς ἡμᾶς τὸ πῦρ, διὰ νὰ μᾶς φωτίζῃ τὴν νύκτα καὶ διὰ νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς ὑπολοίπους ἀνάγκας τῆς ζωῆς ».

120. Μετάφρασις.

« Δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίπτωμεν τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ὠφελοῦν καὶ τοὺς πλησίον· διότι εἶναι πράγματα, τὰ ὅποια εἶναι ἄξια ἀποκτήσεως, καὶ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὠφελοῦν καὶ ἔχουν ἐτοιμασθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς χρησιμοποίησιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· αὐτὰ λοιπὸν σὰν κάποιο ὕλικόν καὶ σὰν ὄργανα παρατίθενται καὶ ἔχουν δοθῇ εἰς τοὺς γνωρίζοντας αὐτὰ πρὸς καλὴν χρῆσιν. Τὸ ὄργανον, ἐὰν τὸ χρησιμοποιήσῃς ἐπιδειξίως, εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν τέχνην· ἐὰν ὁμοῦς ὑστερῇς εἰς τὴν τέχνην, τότε ὑφίσταται τὴν ἰδικὴν σου ἑλλειψίν μορφώσεως, χωρὶς νὰ εὐθύνεται αὐτό. Τοιοῦτον ὄργανον εἶναι καὶ ὁ πλοῦτος. Ἡμπορεῖς νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃς ὀρθῶς ; Τότε ἐξυπηρετεῖ τὴν δικαιοσύνην. Χρησιμοποιεῖ κάποιος αὐτὸν κατὰ τρόπον ἄδικον ; Τότε εὐρίσκεται ὑπέρβητος τῆς ἀδικίας... "Ὡστε ἄς μὴ ἐξαφανίσῃ κανεὶς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ περισσώτερον ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ ὅποια δὲν ἐπιτρέπουν τὴν καλυτέραν χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων ».

121. Μετάφρασις.

« Ἀνάστασις εἶναι τὸ νὰ ἐπανεέλθῃ ἡ φύσις μας εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν (τοῦ παραδείσου)... Ἐπειδὴ ἐξεραθήκαμεν μὲ τὸν καύ-

121. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως » (Ἑ.Π. 46, 148 καὶ 157).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ ὅλη περικοπὴ ὑπενθυμίζει τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐν Α' Κορινθ. κεφ. ιε'.

κατεξηράνθημεν, ὑπολαβοῦσα ἡμᾶς ἡ γῆ διὰ τοῦ θανάτου λυθέντας, πάλιν κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ἀναστάσεως στάχυν· ἀναδείξει τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον τοῦ σώματος, εὐμεγέθη τε καὶ ἀμφιλαφῆ καὶ ὀρθιον καὶ εἰς τὸ οὐράνιον ὕψος ἀνατεινόμενον, τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν θεοπρεπῶν γνωρισμάτων ὡραϊζόμενον. Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν».

122. Η ΚΑΛΗ ΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καθάπερ οὖν χειμῶνος παρελθόντος καὶ θέρους φανέντος, ἔλκει μὲν πρὸς τὸ πέλαγος τὸ πλοῖον ὁ ναύτης, ἀποσμήχει δὲ ὁ στρατιώτης τὰ ὅπλα καὶ παρασκευάζει τὸν ἵππον εἰς πόλεμον, καὶ γεωργὸς ἀκονᾷ δρέπανον καὶ ὀδοιπὸρος θαρρῶν ἀποδημίας ἄπτεται μακρᾶς καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀθλητῆς ἀποδύεται καὶ γυμνοῦται· οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, καθάπερ θέρους πνευματικοῦ τιнос τῆς νηστείας φανείσης, καὶ ὡς στρατιῶται τὰ ὅπλα ἀποσμήξωμεν καὶ ὡς γεωργοὶ τὴν δρεπάνην ἀκονήσωμεν καὶ ὡς κυβερνήται πρὸς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν τοὺς λογισμοὺς ἀντιτάξωμεν καὶ ὡς ὀδῖται τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀποδημίας ἀφώμεθα καὶ ὡς ἀθληταὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδυσώμεθα. Ὁ γὰρ πιστὸς καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητῆς καὶ ὀδοιπὸρος ἐστί... Νηστείαν δὲ οὐ ταύτην λέγω τὴν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ νηστείαν, οὐ τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων... Φάρμακόν ἐστιν ἡ νηστεία, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, κἂν μυριάκις ὠφέλιμον ᾖ, πολλάκις ἀχρηστον γίνεται διὰ τὴν ἀπειρίαν τοῦ χρωμένου. Καὶ γὰρ καὶ καιρὸν εἰδέναι χρὴ, καθ' ὃν δεῖ τοῦτο ἐπιτιθέναι, καὶ ποσότητα αὐτοῦ τοῦ φαρμάκου καὶ σώματος κρᾶσιν τὴν δεχομένην καὶ χώρας φύσιν καὶ ὥραν ἔτους καὶ δίαίταν κατάλληλον καὶ πολλὰ ἕτερα· ὧν ὅπερ ἂν παροφθείη, τοῖς ἄλλοις λυμανεῖται πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ».

122. Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς γ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς ἀνδριάντας » (Ἑ.Π. 49, 47 - 59).

σωνα τῆς ἀμαρτίας, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἡμεθα κατ' ἀρχάς (ὡς) στάχυα, ἡ γῆ, ἀφοῦ ἐδέχθη ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι διελύθημεν μετὰ τὸν θάνατον, εἰς τὴν ἀνοιξιν τῆς ἀναστάσεως τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον θὰ τὸν ἀναδείξῃ πάλιν εἰς ἕνα στάχυν ὑψηλὸν καὶ λικνιζόμενον πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις καὶ ὀρθιον, ὁ ὁποῖος τείνει πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξωραίζεται μετὰ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα θεοπρεπῆ γνωρίσματα. Διότι πρέπει ἡ θνητὴ αὐτὴ φύσις μας νὰ ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν».

122. Μετάφρασις.

«Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς, ὅταν περάσῃ ὁ χειμὼν καὶ φανῇ τὸ θέρος, ὁ μὲν ναυτικὸς σύρει τὸ πλοῖον πρὸς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ στρατιώτης καθαρίζει τὰ ὅπλα καὶ ἐτοιμάζει τὸ ἄλογον διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὁ γεωργὸς ἀκονίζει τὸ δρεπάνι καὶ ὁ ὀδοιπόρος μετὰ θάρρος ἀρχίζει μακρυνὸ ἀποδημητικὸν ταξίδι καὶ ὁ ἀθλητὴς ἐκδύεται καὶ γυμνώνεται, διὰ νὰ μετάρχη εἰς τοὺς ἀγῶνας· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, τώρα, πὺν ἡ νηστεία ἐφάνη σὰν κάποιο πνευματικὸν καλοκαίρι, καὶ ὡς στρατιῶται ἃς καθαρίσωμεν τὰ ὅπλα καὶ ὡς γεωργοὶ ἃς ἀκονίσωμεν τὸ δρεπάνι καὶ ὡς κυβερνήται ἃς ἀντιτάξωμεν τοὺς στοχασμοὺς εἰς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν καὶ ὡς ὀδοιπόροι ἃς ἀρχίσωμεν τὸ ἀποδημητικὸν ταξίδι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὡς ἀθληταὶ ἃς ἐκδυθῶμεν διὰ τοὺς ἀγῶνας. Διότι ὁ πιστὸς εἶναι καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητὴς καὶ ὀδοιπόρος... Ὡς νηστείαν δὲ δὲν ἀναφέρω αὐτὴν τὴν νηστείαν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν νηστείαν, δηλ. ὅχι μόνον τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰς τροφάς, ἀλλὰ καὶ τὴν νηστείαν ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα... Ἡ νηστεία εἶναι φάρμακον, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, καὶ ἐὰν ἀναριθμήτους φορὰς εἶναι ὠφέλιμον, συχνὰ γίνεται ἄχρηστον ἔνεκα τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τὸ χρησιμοποιεῖ. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ τὸ ἐπιβάλλωμεν (χρησιμοποιοῦμεν), καὶ τὴν ποσότητα τοῦ φαρμάκου αὐτοῦ καὶ τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος, ἡ ὁποία δέχεται τὸ φάρμακον, καὶ τὴν φύσιν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους καὶ τὴν κατάλληλον διαίταν καὶ πολλὰ ἄλλα· ἐκ τῶν ὁποίων ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ παραμεληθῇ, θὰ βλάβῃ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἔγουν ἀναφερθῇ ».

**123. Ο ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ**

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Ψυχὴν ἔλαβες νοεράν, δι' ἧς Θεὸν περινοεῖς, τῶν ὄντων τὴν φύσιν λογισμῶ καθορᾷς, σοφίας δρέπη καρπὸν ἡδιστον. Πάντα μὲν σοι τὰ χερσαῖα ζῶα, ἡμερὰ τε καὶ ἄγρια, πάντα δὲ τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα, καὶ ὅσα τὸν ἀέρα διαπέταται τοῦτον, δοῦλὰ ἐσσι καὶ ὑποχείρια. Οὐ σὺ μέντοι τέχνας ἐξεύρες καὶ πόλεις συνεστήσω καὶ ὅσα ἀναγκαῖα καὶ ὅσα πρὸς τρυφὴν ἐπενόησας ; Οὐ βάσιμά σοι τὰ πελάγη διὰ τὸν λόγον ; Οὐ γῆ καὶ θάλαττα ὑπηρετεῖ τῷ βίῳ τῷ σῶ ; Οὐκ ἀήρ καὶ οὐρανὸς καὶ ἀστέρων χορεῖαι σοι τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν ; ».

124. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Τίς ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν ἐργάζεσθαι τὸν κηρὸν καὶ σὺν ἐκείνῳ τὸ μέλι ; Τίς τὴν πύλιν καὶ τερέβινθον καὶ τῆς μαστίχης τὸ δένδρον τὸν λιπαρὸν ἐκείνον χυμὸν ἀποστάζειν ἐποίησεν ; Ἡ τίς τὴν Ἰνδῶν χώραν ἐδημιούργησε ξηρῶν καρπῶν καὶ εὐδῶν μητέρα ; Τίς τὴν ἐλαίαν ἔφυνε, πόνων σωματικῶν καὶ ἀλγηδόνων ἐπίκουρον ; Τίς ἔδωκεν ἡμῖν ριζῶν καὶ βοτανῶν διάγνωσιν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ποιότητων μάθησιν ; Τίς τὴν ποιητικὴν τῆς ὑγείας ἱατρικὴν συνεστήσατο ; Τίς ἀνῆκεν ἐκ τῆς γῆς θερμῶν ὑδάτων πηγὰς ἰωμένας ; Καὶ προσήκει εὐκαίρως εἰπεῖν τὸ τοῦ Βαρούχ· Οὗτος (ὁ Θεὸς) ἐξεύρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο τέχναι ἔμπυροι καὶ πυρὸς χωρὶς καὶ ἄλλαι ἐνδροὶ καὶ

123. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸ « Πρόσεχε σεαυτῷ » ('Ε.Π. 31, 212).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οὐκ ἀήρ... καὶ ἀστέρων χορεῖαι τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν ; Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ γεωκεντρικοῦ κοσμοειδώλου ὁ Βασίλειος συνεσχέτιζε τὴν ἐπιστημονικοτεχνικὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀστέρας. Ἄρα γε τί θὰ ἔλεγεν οὗτος, ἂν ἔζη εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῶν διαστημικῶν πτήσεων ;

124. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ φιλοπρωχίας καὶ εὐποίας » ('Ε.Π. 46, 464).

123. Μετάφρασις.

« Ἐλαβες πνευματικὴν ψυχὴν, μὲ τὴν ὁποίαν σκέπτεσαι διὰ τὸν Θεόν, βλέπεις μὲ τὸν στοχασμὸν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, συλλέγεις τὸν πάρα πολὺ γλυκὺν καρπὸν τῆς σοφίας. Ὅλα μὲν τὰ ζῶα τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ ἡμερα καὶ τὰ ἄγρια, ὅλα δὲ ὅσα ζοῦν μέσα εἰς τὰ ὕδατα καὶ ὅσα πετῶντα διασχίζουσιν τὸν ἀέρα τοῦτον εἶναι ὑπὸ τὴν ἰδικὴν σου κυριότητα καὶ ἐξουσίαν. Σὺ λοιπὸν δὲν ἀνεκάλυψες τὰς τέχνας καὶ δὲν ἱδρυσες πόλεις καὶ δὲν ἐπενόησες ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ὅσα εἶναι πρὸς τέρψιν ; Δὲν εἶναι πλωτὰ πρὸς χάριν σου τὰ πελάγη ἐξ αἰτίας τοῦ λογικοῦ σου ; Δὲν ἐξυπηρετεῖ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα τὴν ἰδικὴν σου ζωὴν ; Δὲν ἐπιδεικνύουσιν τὴν τάξιν των εἰς σέ ὁ ἀήρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ οἱ κυκλικὶ χοροὶ τῶν ἄστρον ; ».

124. Μετάφρασις.

« Ποῖος ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν νὰ κατασκευάζῃ τὸ κερί καὶ μαζὶ μὲ ἐκεῖνο τὸ μέλι ; Ποῖος ἔκαμε τὴν κουκουναριὰν (τὸ ὀρεινὸν πεῦκον) καὶ τὴν κοκκορεβιθιάν καὶ τὸ μαστιχόδενδρον νὰ στάζουσιν τὸν λιπαρὸν ἐκεῖνον χυμόν ; Ἡ ποῖος ἔκαμε τὴν χώραν τῶν Ἰνδῶν μητέρα τῶν ξηρῶν καὶ ἀρωματικῶν καρπῶν ; Ποῖος ἐφύτευσε τὴν ἐλάν, ποῦ μᾶς βοηθεῖ εἰς τοὺς σωματικούς πόνοους καὶ τὰς ἀλγηδόνας ; Ποῖος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν διάκρισιν τῶν ριζῶν καὶ τῶν βοτάνων καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιοτήτων των ; Ποῖος ἱδρυσεν τὴν ἱατρικὴν, ποῦ δίδει τὴν υγείαν ; Ποῖος ἐξήγαγεν ἐκ τῆς γῆς ἱαματικὰς πηγὰς θερμῶν ὑδάτων ; Καὶ ταιριάζει εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν νὰ εἴπωμεν τὸν λόγον τοῦ Βαρούχ· Αὐτὸς (ὁ Θεὸς) ἐφεῦρε κάθε ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ τὴν ἔδωκεν εἰς τὸ παιδί του Ἰακώβ καὶ εἰς τὸν ἀγαπημένον του Ἰσραήλ.

Δι' αὐτὸ ὑπάρχουσιν τέχναι, ποῦ ἀσκοῦνται μὲ φωτιὰν καὶ χωρὶς φωτιᾶν καὶ ἄλλαι μέσα εἰς τὸ νερό, ὡς καὶ ἀναρίθμητοι ἐφευρέσεις τῶν ἐπαγγελμάτων, διὰ νὰ ἐξυπηρετῶνται χωρὶς ἔλλειψιν αἱ ἀνάγκαι τῆς

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν περικοπὴν ὁ Γρηγόριος Νύσσης παρουσιάζει τὰς ἐκφάνσεις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς συνέχειαν τοῦ εὐεργετικοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἔργου τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης ὑποδεικνύει ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς τεχνικῆς προόδου (« ἵνα ταῖς τοῦ βίου χρεῖαις ἀνευθεὴς ἡ διακονία γένηται »).

μυρία τῶν ἐπιτηδευμάτων εὐρέσεις, ἵνα ταῖς τοῦ βίου χρεαίαις ἀνευδεῆς ἡ διακονία γένηται. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς οὕτως, ὁ πρῶτος τῆς εὐποιίας εὐρετῆς καὶ τῶν ἡμῖν ἀναγκαίων πλούσιος ὁμοῦ καὶ συμπαθὲς χορηγός ».

125. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΓΙΑ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μὴ ἐπαισχυνώμεθα τέχναις, μηδὲ ὄνειδος εἶναι νομίζωμεν ἐργασίαν, ἀλλὰ ἀργίαν καὶ τὸ μὴ ἔχειν τι ποιεῖν. Εἰ γὰρ ὄνειδος ἦν τὸ ἐργάζεσθαι, οὐκ ἂν αὐτὸ μετήλθεν ὁ Παῦλος, οὐκ ἂν τοὺς μὴ ἐργαζομένους ἐκέλευσε μηδὲ ἐσθίειν. Ἄμαρτία γὰρ μόνον ἐστὶν ὄνειδος· ταύτην δὲ ἀργία τίκτειν εἴωθε καὶ οὐ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς μόνον, ἀλλὰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν πονηρίαν... Ὅπερ γάρ ἐστιν ὁ χαλινὸς τῷ ἵππῳ, τοῦτο τὸ ἔργον τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ... Οὐκ ἔστι τῶν πάντων οὐδέν, ὃ μὴ διὰ τῆς ἀργίας ἀπόλλυται. Καὶ γὰρ ὕδωρ, τὸ μὲν ἐστηκὸς σήπεται, τὸ δὲ τρέχον καὶ πανταχοῦ πλανώμενον τὴν ἀρετὴν διασφύζει τὴν ἑαυτοῦ καὶ σίδηρος, ὃ μὲν ἐν ἀργίᾳ κείμενος, ἀπαλνώτερός τε καὶ φανλότερος, ἢ πολλῷ δαπανώμενος, γίνεται· ὃ δὲ ἐν ἐργασίαις ὢν, πολὺ χρησιμώτερος καὶ εὐπρεπέστερος, ἀργύρου παντὸς οὐδὲν ἔλαττον ἀποστίλβων. Καὶ γῆν μὲν τὴν ἀργοῦσαν ἴδιοι τις ἂν οὐδὲν ὕγιες ἐκφέρουσαν, ἀλλὰ πονηρὰς βοτάνας καὶ ἀκάνθας καὶ τριβόλους καὶ ἄκαρπα δένδρα, τὴν δὲ ἐργασίας ἀπολαύουσαν· καρποὺς ἡμέροις κομῶσαν. Καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ὑπὸ μὲν τῆς ἀργίας φθείρεται, ὑπὸ δὲ τῆς οἰκείας ἐργασίας χρησιμώτερον γίνεται. Ταῦτα οὖν εἰδότες ἅπαντα καὶ πόσον μὲν ἀπὸ τῆς ἀργίας τὸ βλάβος, πόσον δὲ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τὸ κέρδος, τὴν μὲν φεύγωμεν, τὴν δὲ διώκωμεν ».

126. Η ΕΠΙΜΕΛΗΣ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΙΣ ΩΣ ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

(Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Πᾶσαι αἱ τέχναι, ταῖς μὲν μελέταις συγκροτοῦνται καὶ μείζονες γίνονται· ταῖς δ' ἀργίαις ἀπόλλυνται, μάλιστα δὲ ἡ τῶν λόγων

125. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ « Ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν » (Ρωμ. ιστ', 3) (Ε.Π. 51, 193-194 καὶ 196).

Πραγματικὰ παρατηρήσεις : ὄνειδος· εἶναι ἐκδηλὸς ἢ ἐπίδρασις τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡσιόδου, ὃ ὁποῖος ἔλεγεν : « ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη

ζωῆς. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῶν καλῶν ἔργων καὶ ὁ πλούσιος μαζὶ καὶ στοργικὸς χορηγὸς εἰς ἡμᾶς τῶν ἀναγκαίων ».

125. Μετάφρασις.

« Ἄς μὴ ἐντροπώμεθα διὰ τὰ (χειρωνακτικὰ ἰδίως) εἶδη τῆς ἐργασίας, οὔτε νὰ θεωρῶμεν ὡς ἐντροπὴν τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν καὶ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν νὰ κάμωμεν κάτι. Διότι ἐὰν ᾔτο ἐντροπὴ ἡ ἐργασία, δὲν θὰ ἐπεδίωκεν αὐτὴν ὁ Παῦλος, δὲν θὰ παρήγγαλλεν εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους νὰ μὴ τρώγουν. Διότι μόνον ἡ ἀμαρτία εἶναι ἐντροπὴ· ἡ ἀργία δὲ συνήθως γεννᾷ ταύτην καὶ μάλιστα ὅχι μόνον μίαν ἢ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ὅλην μαζὶ τὴν κακίαν... "Ὅ,τι εἶναι διὰ τὸ ἄλογο τὸ χαλινάρι, αὐτὸ εἶναι ἡ ἐργασία διὰ τὴν φύσιν μας... Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅλα, τὸ ὅποῖον νὰ μὴ καταστρέφεται μετὰ τὴν ἀργίαν. Διότι καὶ τὸ νερό, ποὺ στέκεται μὲν ἀκίνητον, σαπίζει, αὐτὸ δέ, ποὺ τρέχει καὶ τριγυρίζει παντοῦ, διατηρεῖ τὴν καλὴν ποιότητά του· καὶ τὸ σίδερο, ὅταν εὐρίσκεται εἰς ἀργίαν, γίνεται μαλακώτερον καὶ εὐτελέστερον, διότι καταστρέφεται ἀπὸ πολλὴν σκουριά· αὐτὸ δέ, ποὺ χρησιμοποιεῖται εἰς ἐργασίας, εἶναι πολὺ χρησιμώτερον καὶ πλέον εὐπαρουσίαστον, διότι λάμπει ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἀσῆμι. Καὶ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν μὲν γῆν, ἡ ὁποία μένει ἀργή, νὰ μὴ παράγῃ τίποτε τὸ ὑγιές, ἀλλὰ βλαβερὰ βότανα καὶ ἀγκάθια καὶ τριβόλια (κολλητσίδες) καὶ ἄκαρπα δένδρα, ἐκείνην δέ, ἡ ὁποία ἀπολαμβάνει τὴν ἐργασίαν, νὰ γεμίζει ἀπὸ ἡμέρους καρπούς. Καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα καταστρέφεται μὲν ἀπὸ τὴν κακίαν, ἐνῶ μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ γίνεται χρησιμώτερον. Γνωρίζοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ πόση μὲν εἶναι ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀργίαν, πόσον δὲ τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ἅς ἀποφεύγωμεν μὲν τὴν πρώτην, ἅς ἐπιδιώκωμεν δὲ τὴν δευτέραν ».

126. Μετάφρασις.

« Ὅλαι αἱ τέχναι (τὰ εἶδη τῆς ἐργασίας) μετὰ τὰς μελέτας (ἐπιμελεῖς ἀσκήσεις) μὲν καλλιεργοῦνται καὶ γίνονται καλύτεραι, μετὰ τὰς ἀργίας (ὀκνηρίας) δὲ χάνονται, μάλιστα ἡ δύναμις τῶν λόγων.

δὲ τ' ὄνειδος ». — μηδὲ ἐσθίειν· Β' Θεσσ. γ', 10 : « εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω ».

126. Περικοπὴ ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (ἀριθ. 96) ('Ε.Π. 78, 805).

δύναμις. Θεραπευομένη μὲν γὰρ καὶ ἀρδευομένη, μεγίστη γίνεται ἀμελουμένη δέ, ραδίως ἀποφοιτᾷ καὶ ἀφίσταται ».

127. Η ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Νόμος ἦν Ἀθήνησι παλαιός, ὥς δ' ἐγὼ φημί, καὶ κάλλιστα ἔχων, ἐπειδὴν φθάσαιεν εἰς ἡβην οἱ νέοι, πρὸς τέχνας ἄγεσθαι, ἄγεσθαι δὲ τὸν τρόπον τοῦτον· προτίθεσθαι δημοσίᾳ ἐκάστης τέχνης ὄργανα καὶ προσάγεσθαι τούτοις τοὺς νέους· ὅτω δὲ τύχῃ χαίρων ἕκαστος καὶ προστρέχων, τούτου καὶ τὴν τέχνην διδάσκεισθαι· ὥς τοῦ μὲν κατὰ φύσιν ἐπιτυγχάνοντος ὥς τὰ πολλά, τοῦ δὲ παρὰ φύσιν διαμαρτάνοντος. Τί μοι βούλεται τὸ διήγημα ; Καὶ σὲ φημί χρῆναι, πρὸς φιλοσοφίαν γὰρ ἔχεις ἐπιτηδεύεις, ταύτης μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ πρὸς ἄλλο τι μᾶλλον ἐθίζεσθαι τῶν οὐκ οἰκείων, ἢ ταύτης περιέχεσθαι πρὸς ἣν νένευκας, οὐχ ὅτι ἀρίστη μόνον ἐστίν, ἀλλ' ὅτι καὶ προσφυνεστέρα. Τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ροῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει· καὶ ἵπποσύνην δεδαότα μὴ ἄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις· μὴ τί γένηται ; μὴ καὶ τῆς ἵπποσύνης διαμάτης καὶ τῆς ᾠδῆς ».

128. Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΟΥ «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ» ΕΙΣ ΤΟ «ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ»

(Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς).

« Δύο ἡμῖν καλὰ ἡ ἀγία χάρις διὰ τοῦ βαπτίσματος περιποιεῖ τῆς ἀναγεννήσεως, ὧν τινων τὸ ἐν ἀπειρώς τοῦ ἐνὸς ὑπερβάλλει. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν εὐθέως χαρίζεται ἀνακαινίζει γὰρ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι καὶ

127. 'Η ὑπ' ἀριθ. ροη' ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « Εὐδοξίῳ ρήτορι » ('Ε.Π. 37, 289).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἡβη = συνεκδοχικῶς ἡ δύναμις καὶ ἡ ρώμη, τὸ σφρίγος. — ἐπιτηδεύεις ἔχω + δοτ. = διάκειμαι φιλικῶς πρὸς + αἰτ. — περιέχομαι τινος = ἐπιδιώκω, τείνω εἰς κάτι. — δεδαώς = μετχ. παρακ. τοῦ ἀχρήστου δάω + γεν. = μανθάνω κάτι· ἐν παρακειμένῳ = γνωρίζω. — ἱπποσύνη = δεξιότης εἰς τὸ ἡνιοχεῖν τοὺς ἵππους ἄρματος· γενικῶς ἡ τέχνη τοῦ διευθύνειν ἵππους.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἡ παροιμία παιδεύει· ἡ παροιμία

Διότι αὐτὴ μὲν, ὅταν καλλιεργῇται καὶ ποτίζεται, γίνεται πάρα πολὺ μεγάλη· ὅταν δὲ παραμελῇται, εὐκολὰ ἀποχωρεῖ καὶ περὶ μακρὰν ».

127. Μετάφρασις.

« Ὑπῆρχεν ἓνας παλαιὸς νόμος εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν κρίσιν μου ἄριστος, κατὰ τὸν ὅποιον, ὅταν οἱ νέοι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἀπέκτων τὸ κατὰλληλον σφριγὸς διὰ τὰ ὁδηγῶνται εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, ὡδηγοῦντο πρὸς αὐτὰ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐξετίθεντο δημοσίᾳ τὰ ὄργανα ἐκάστου ἐπαγγέλματος καὶ ὡδηγοῦντο οἱ νέοι πρὸς αὐτά· ἀναλόγως δὲ πρὸς τὸ ὄργανον, διὰ τὸ ὅποιον ἐτύχαινε νὰ ἐκδηλώσῃ χάραν ἕκαστος καὶ πρὸς τὸ ὅποιον ἔτρεχεν, ἐδιδάσκετο καὶ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὅποιον ἦτο σχετικὸν πρὸς αὐτό, διότι ἐκεῖνο, ποῦ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν μας, ἐπιτυγχάνει, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν φύσιν ἀποτυγχάνει. Τὶ θέλει νὰ εἴπῃ ἡ διήγησίς μου αὐτῇ; Ἐννοῶ, ὅτι καὶ σὺ πρέπει, ἐφ' ὅσον διάκεισαι φιλικῶς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, νὰ μὴ παραμελῇς αὐτήν, οὔτε νὰ συνηθίζῃς τὸν ἑαυτὸν σου περισσότερον πρὸς κάτι ἄλλο ἐξ ἐκεῖνων, τὰ ὅποια δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτήν, παρὰ νὰ ἐπιδιώκῃς αὐτήν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔχεις ἐκδηλώσει κλίσιν, ὅχι μόνον διότι εἶναι ἀρίστη, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι περισσότερον κατὰλληλος διὰ τὴν φύσιν σου. Τὸ νὰ μὴ ἀλλάσῃ κανεὶς διὰ τῆς βίας τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ, τὸ διδάσκει καὶ ἡ παροιμία· καὶ ἡ ποίησις δὲν θέλει νὰ ἀσχολῇται μὲ τὸ ἄσπετον ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος γνωρίζει τὴν τέχνην τοῦ νὰ διευθύνῃ τοὺς ἵππους· διὰ νὰ μὴ συμβῇ τί; Διὰ νὰ μὴ ἀποτύχῃς καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ νὰ ἡνιοχῇς τὰ ἄλογα καὶ εἰς τὸ ἄσπετον ».

128. Μετάφρασις.

« Ἡ ἀγία χάρις μὲ τὸ βάπτισμα τῆς ἀναγεννήσεως παρέχει εἰς ἡμᾶς δύο καλὰ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι ἀπείρως ἀνώτερον τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἓν τὸ χαρίζει ἀπ' εὐθείας· διότι μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὕδωρ (τοῦ βαπτίσματος) μᾶς ἀνανεώνει καὶ κάνει λαμπρὰ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς, δηλ. τὸ «κατ' εἰκόνα», ἀφοῦ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ ὅλην τὴν ρυτίδα τῆς ἀμαρτίας. Τὸ δὲ ἄλλο, ποῦ εἶναι τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», περιμένει νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ μαζί μας. Ὅταν λοιπὸν ἀρχίσῃ ὁ νοῦς μας μὲ πολλὴν ἐπίγνωσιν νὰ γεύεται τὴν ἐκδήλωσιν ἀγαθότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἀρχίζει ἡ χάρις, τρόπον τινά, νὰ ζωγραφίσῃ ἐπάνω εἰς τὸ «κατ' εἰκόνα» τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» ».

πάσας τὰς γραμμὰς τῆς ψυχῆς, τοῦτ' ἔστιν τὸ κατ' εἰκόνα, λαμπρύνει, πᾶσαν τὴν ρυτίδα τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς ἀπονίπτουσα. Τὸ δὲ ἐν ἐκδέχεται, ἵνα σὺν ἡμῖν ἐργάσῃται, ὅπερ ἐστὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν. "Ὅταν οὖν ἀρξηται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ αἰσθήσει γενέσθαι τῆς χρηστότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε ὀφείλομεν εἰδέναι, ὅτι ἀρχεται ἡ χάρις ὥσπερ ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' ὁμοίωσιν. "Ὅν γὰρ τρόπον οἱ ζωγράφοι πρῶτον μὲν ἐνὶ χρώματι διαγράφουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, χοιρᾷ δὲ τὴν χοιοῖαν κατ' ὀλίγον ἐπανθίζοντες οὕτω τὸ τοῦ ὁμοιογραφομένου ἄχρι καὶ τῶν τριχῶν ἀποσφῆζουσιν εἶδος· οὕτω καὶ ἡ ἁγία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρῶτον μὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὅπερ ἦν, ὅτε ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος, ρυθμίζει τὸ κατ' εἰκόνα. "Ὅτε δὲ ἡμᾶς ἰδῇ ἐκ πάσης προθέσεως ἐπιθυμοῦντας τοῦ κάλλους τῆς ὁμοιώσεως καὶ ἐστῶτας γυμνοῦς τε καὶ ἀποήτους εἰς τὸ αὐτῆς ἐργαστήριον, τότε ἀρετῇ τὴν ἀρετὴν ἐπανθίζουσα καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος ἀναφέρουσα τὸν χαρακτῆρα τῆς ὁμοιώσεως αὐτῇ περιποιεῖ... "Ὅταν ὁμοιωθῇ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀρετῇ, ὡς χωρεῖ δὲ ὁ ἄνθρωπος, λέγω, ὁμοιωθῆναι Θεῷ, τότε καὶ τῆς θείας ἀγάπης φέρει τὴν ὁμοίωσιν. "Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοιογραφομένων τὸ ἀνθρωπότερον ὅλων τῶν χρωμάτων χρῶμα προστεθὲν τῇ εἰκόνι ἄχρι καὶ τοῦ μειδίασαι ἀποσφῆζει τὴν τοῦ ὁμοιογραφομένου ὁμοιότητα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὴν θείαν ὁμοίωσιν παρὰ τῆς θείας χάριτος διαζωγραφομένων ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης προστεθεὶς εἰς τὴν τοῦ καθ' ὁμοίωσιν ὁλοκλήρως εὐπρέπειαν δηλοῖ γενέσθαι τὸ κατ' εἰκόνα. Οὕτε γὰρ ἀπάθειαν ἄλλη ἀρετὴ δύναται περιποιῆσαι τῇ ψυχῇ εἰ μὴ ἀγάπῃ μόνῃ. Πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη».

129. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑΙ» ΣΠΟΥΔΑΙ.

Η «ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ» ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΑΓΑΘΟΝ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Οἶμαι πᾶσιν ἀνωμολογῆσθαι τὸν νοῦν ἐχόντων, παιδεύειν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον· οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν

λέγει «μὴ βιάζου ροῦν ποταμοῦ». — καὶ ἵπποσύνην δεδαότα... καὶ τῆς ψδῆς· τὸ ἀρχαῖον ποιητικὸν ἐπιγράμμα λέγει:

«Ἴππεὺς ἱππεύειν ἐδάη καὶ αἰδὸς αἰδεῖν.

Ἦν δὲ τις ἱππεύειν δεδαῶς ἐθέλησιν αἰδεῖν,

Ἀμφοτέρων ἤμαρτε, καὶ ἱπποσύνης καὶ αἰδῆς».

Γενικῶς ἡ περικοπὴ διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ γίνεται ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐμφύτους κλίσεις τῶν νέων.

Ὅπως οἱ ζωγράφοι πρῶτον μὲν ἐν χρῶμα ἰχνογραφοῦν (σκισάrouν) τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ δημιουργοῦν εἰς αὐτὴν ἐμφάνισιν ἀνθηρὰν ἀναμιγνύοντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ἐν χρῶμα μὲ τὸ ἄλλο χρῶμα, διασφύζου (διατηροῦν) τὴν μορφὴν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ζωγραφίζεται πανομοιότυπως, μέχρι καὶ (τῆς λεπτομερείας) τῶν τριχῶν τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἁγία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρῶτον μὲ τὸ βάπτισμα διαμορφώνει τὸ «κατ' εἰκόνα» εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν τοῦτο ἦτο, ὅταν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν δὲ ἴδῃ, ὅτι ὀλοφύχως ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν τὸ κάλλος τῆς ὁμοιώσεως καὶ στεκόμεθα γυμνοὶ καὶ ἀτρόμητοι εἰς τὸ ἐργαστήριόν της, τότε, δημιουργοῦσα ἀνθηρὰν ποικιλίαν μὲ τὴν προσθήκην τῆς μιᾶς ἀρετῆς εἰς τὴν ἄλλην ἀρετὴν καὶ ἀνυψώνουσα τὴν μορφὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ μίαν δόξαν εἰς ἄλλην δόξαν, παρέχει εἰς αὐτὴν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Θεόν...

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσῃ τὴν ὁμοιότητα τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ, βεβαίως ὅσον εἶναι δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἀποκτᾷ καὶ τὴν ὁμοίωσιν τῆς θείας ἀγάπης. Διότι ὅπως εἰς ἐκεῖνα, ποὺ ζωγραφίζονται πανομοιότυπως, ὅταν προστεθῇ εἰς τὴν εἰκόνα τὸ ζωηρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ χρώματα, τοῦτο διασφύζει τὴν ὁμοιότητα τοῦ ζωγραφιζομένου προσώπου μέχρι καὶ τοῦ μειδιάματός του, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς ἐκείνους, ποὺ ζωγραφίζονται ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν προστεθῇ ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης φανερώναι ὅτι τὸ «κατ' εἰκόνα» ἔφθασεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ὥραιαν ἐμφάνισιν τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν». Διότι δὲν ἔμπορεῖ ἄλλη ἀρετὴ νὰ χαρίσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ πάθη παρὰ μόνον ἡ ἀγάπη. Διότι ἡ ἀγάπη εἶναι τελεία ἐκπλήρωσις τοῦ νόμου ».

129. Μετάφρασις.

« Νομίζω ὅτι ἔχει γίνεῖ παραδεκτὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς νουνεχεῖς (συνετοὺς) ἀνθρώπους, ὅτι ἡ παιδεία εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ,

128. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς « Κεφάλαια ἑκατὸν περὶ πνευματικῆς τελειώσεως » (ἀρ. 89).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ μὲ ὥραιότατην παρομοίωσιν αἰσθητοποιεῖ τὴν πορείαν τῆς ἀληθοῦς μορφώσεως τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία μόρφωσις οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ τὸ « ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' ὁμοίωσιν ».

129. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸν Μ. Βασίλειον (Ἑ.Π. 36, 508 - 509).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** διαπτύω = καταπτύω· ἀποστρέφο

καὶ ἡμετέραν, ἢ πᾶν τὸ ἐν λόγοις κομψὸν καὶ φιλότιμον ἀτιμάζουσα μόνῃς ἔχεται τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ κάλλους τῶν γουμένων· ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν, ἣν οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύουσιν ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὰν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσιν, κακῶς εἰδότες. "Ὡςπερ γὰρ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ ἀέρα, καὶ ὅσα τούτων, οὐκ ἐπειδὴ κακῶς τινες ἐξελέγησαν, ἀντὶ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ σέβοντες, διὰ τοῦτο περιφρονητέον· ἀλλ' ὅσον χρήσιμον αὐτῶν καρπούμενοι πρὸς τε ζῶην καὶ ἀπόλαυσιν ὅσον ἐπικίνδυνον διαφεύγομεν...· οὕτω καὶ τούτων τὸ μὲν ἐξεταστικόν τε καὶ θεωρητικὸν ἐδεξάμεθα· ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φέρει καὶ πλάνην καὶ ἀπωλείας βυθόν, διεπτύσαμεν· ὅτι μὴν καὶ ἐκ τούτων πρὸς θεοσέβειαν ὠφελήμεθα, ἐκ τοῦ χείρονος τὸ κρεῖττον καταμαθόντες καὶ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων ἰσχὺν τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πεποιημένοι. Οὐκὼν ἀτιμαστέον τὴν παιδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας ».

130. Η ΩΦΕΛΕΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΘΥΡΑΘΕΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Καὶ ἡμῖν δὴ οὖν ἀγῶνα προκεῖσθαι πάντων ἀγώνων μέγιστον νομίζειν χρεῶν, ὑπὲρ οὗ πάντα ποιητέον ἡμῖν καὶ πονητέον εἰς δύναμιν ἐπὶ τὴν τούτου παρασκευήν, καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς καὶ ρήτορσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσσεσθαι. "Ὡςπερ οὖν οἱ δευσοποιοί, παρασκευάσαντες πρότερον θεραπείαις τισὶν ὃ τί ποτ' ἂν ᾗ τὸ δεξιόμενον τὴν βαφήν, οὕτω τὸ ἄνθος ἐπάγουσιν, ἂν τε ἀλουργόν, ἂν τέ τι ἕτερον ᾗ· τὸν

μαί, περιφρονῶ. — σφαλερός = ὀλισθηρός, ἐπικίνδυνος. — σκαιός = ἐπιζήμιος, ἐπιβλαβής· ἀμόρφωτος, ἀμαθής.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἡ περικοπὴ ἀποτελεῖ θαυμασίαν ἀντίκρουσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προπαγανδίζουν τὴν ἀποφυγὴν τοῦ φωτὸς τῆς θύραθεν παιδείας.

130. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου « πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων » ('Ε.Π. 31, 568).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δευσοποιοὺς = βαφεύς. — ἄνθος = μετουσιμικῶς τὸ χρώμα. — ἀλουργός = ἀλουργής = βαμμένος μὲ θαλασσίαν πορφύραν, ὅχι μὲ χρώματα κατ' ἀπομίμησιν αὐτῆς. — προὔργου = χρήσιμον, ἐπωφελές, ὠφέλιμον πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἡ στάσις τοῦ Μ. Βασιλείου ἐναντὶ τῆς θύραθεν σοφίας δὲν εἶναι ἀρνητικὴ, οὔτε δουλική, ἀλλὰ κριτικὴ.

τὰ ὅποια ἔχομεν ὄχι μόνον αὐτὴ ἡ εὐγενεστέρα καὶ ἡ ἰδική μας, ἡ ὅποια, παραθεωροῦσα τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἐπιδεικτικότητα εἰς τοὺς λόγους, ἐπιδιώκει μόνον τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ κάλλος ἐκείνων, τὰ ὅποια συλλαμβάνονται μὲ τὸν νοῦν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῶν ἔξω (κοσμικὴ) παιδεία, τὴν ὅποιαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἔχοντες κακὴν ἀντίληψιν, περιφρονοῦν (καταπτύουσιν) ὡς ἐγκρύπτουσαν δολίους σκοποὺς καὶ ὡς ὀλισθηρὰν καὶ ἀπομακρύνουσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ μερικοὶ ἔχουν σχηματίσει κακὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτῶν, λατρεύοντες ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἀφοῦ ἐπωφελοῦμεθα ἐξ αὐτῶν ὅ,τι μᾶς εἶναι χρήσιμον, ἀποφεύγομεν ὅ,τι εἶναι ἐπικίνδυνον... τοιουτοτρόπως καὶ ἀπὸ αὐτὰ (δηλαδὴ τὰ δεδομένα τῆς ἔξωθεν παιδείας) παρεδέχθημεν μὲν ὅ,τι χρησιμεύει εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' ἀπεκρούσαμεν πᾶν ὅ,τι ὁδηγεῖ εἰς τοὺς δαίμονας καὶ εἰς τὴν πλάνην καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπωλείας· μάλιστα ἀπὸ αὐτὰ ἔχομεν ὠφεληθῇ εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ λατρίαν τοῦ Θεοῦ, διότι ἐγνωρίσαμεν καλῶς ἐκ τοῦ χειροτέρου τὸ ἀνώτερον καὶ ἔχομεν κάμει τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων δύναμιν τῆς ἰδικῆς μας διδασκαλίας. Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὴν παιδείαν, διότι αὐτὸ φαίνεται καλὸν εἰς μερικούς, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῶμεν ἀμαθεῖς καὶ ἀμορφώτους τοὺς ἔχοντας τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ».

130. Μετάφρασις.

« Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ πιστεῦωμεν, ὅτι εὐρίσκεται ἐνώπιόν μας ὁ μέγιστος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγῶνας, πρὸς χάριν τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ πράττωμεν τὰ πάντα καὶ νὰ κοπιᾶζωμεν ὅσον εἶναι εἰς ἡμᾶς δυνατόν πρὸς προετοιμασίαν δι' αὐτὸν καὶ νὰ ἐρχώμεθα εἰς ἐπαφὴν μὲ ποιητὰς καὶ μὲ λογογράφους καὶ μὲ ρήτορας καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ κάποια ὠφέλεια διὰ τὴν φροντίδα περὶ τῆς ψυχῆς. Καθὼς λοιπὸν οἱ βαφεῖς, ἀφοῦ προηγουμένως φροντίσουν νὰ ἐτοιμάσουν πᾶν ὅ,τι πρόκειται νὰ δεχθῇ τὴν βαφήν, τότε ἐπιφέρουν τὸ χρῶμα, εἴτε αὐτὸ εἶναι γνησίως πορφυροῦν, εἴτε κάποιον ἄλλο· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς, εἴαν πρόκειται νὰ παραμένῃ καθ' ὅλον τὸν χρόνον ἀνεξίτηλος εἰς ἡμᾶς ἡ δόξα τοῦ καλοῦ, ἀφοῦ προετοιμασθῶμεν μὲ τὴν μελέτην τούτων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τότε θὰ ἀκούσωμεν τὰς ἱεράς καὶ μυστικὰς διδασκαλίας ».

αὐτῶν δὴ καὶ ἡμεῖς τρόπον, εἰ μέλλοι ἀνέκπλυτος ἡμῖν ἅπαντα τὸν χρόνον ἢ τοῦ καλοῦ παραμένειν δόξα, τοῖς ἔξω δὴ τούτοις προτελεσθέντες, τηνικαῦτα τῶν ἱερῶν καὶ ἀπορρήτων ἐπακουσόμεθα παιδευμάτων· καὶ οἶον ἐν ὕδατι τὸν ἥλιον ὄρᾶν ἐθισθέντες, οὕτως αὐτῷ προσβαλοῦμεν τῷ φωτὶ τὰς ὄψεις. Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τις οἰκειότης πρὸς ἀλλήλους τοῖς λόγοις, προὔργου ἡμῖν αὐτῶν ἢ γνώσις γένοιτο· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ τό γε, παράλληλα θέντας, καταμαθεῖν τὸ διάφορον, οὐ μικρὸν εἰς βεβαίωσιν τοῦ βελτίονος».

131. ΤΟ ΚΟΡΥΦΩΜΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΙΑΣ «ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ» (Ἰωάννου τῆς Κλίμακος).

«Διάκρισις ἐστὶν ἐν μὲν τοῖς εἰσαγομένοις ἢ τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀληθῆς ἐπίγνωσις· ἐν τοῖς δὲ μέσοις ἢ τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπταιστως διακρίνουσα νοερὰ αἴσθησις· ἐν τοῖς δὲ τελείοις ἢ διὰ θείας ἐλλάμψεως ἐνυπάρχουσα γνώσις, ἥτις καὶ τὰ ἐν ἄλλοις σκοτεινῶς ἐνυπάρχοντα τῷ ἑαυτῆς λύχνῳ καταφωτίζειν ἰσχύει... Καθολικῶς τοῦτο καὶ ἐστὶ καὶ γνωρίζεται διάκρισις, ἢ τοῦ θεῖου θελήματος ἀσφαλῆς κατάληψις ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, ἥτις ἐνυπάρχει μόνοις τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ στόματι».

132. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑΙ ΑΞΙΑΙ. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΦΥΣΕΙ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Ἐβάδιζον κατ' ἑμαυτόν, ἤδη κλινούσης ἡμέρας. Ἀκτὴ δὲ ἦν ὁ περίπατος... Ἐβάδιζον οὖν καὶ οἱ πόδες ἐφέροντο, ἢ δὲ ὄψις εἶχε τὴν

131. Περικοπή ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου (τῆς Κλίμακος) περὶ τῆς κλίμακος τοῦ παραδείσου (Ἑ.Π. 88, 1013).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: διάκρισις· πρβλ. Α' Κορ. ιβ', 10. — Τὸ κορυφωμα τῆς γνώσεως προϋποθέτει θεῖον φωτισμὸν καὶ πνευματικὴν κάθαρσιν.

132. Περικοπή ἐκ τοῦ κστ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «εἰς ἑαυτὸν ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα» (Ἑ.Π. 35, 1237).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: κἀχλυξ = βότσαλο. — κήρυξ = εἶδος κογχυλίου.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Εἰς τὴν περικοπὴν αὐτὴν ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς περιγράφει θαυμασιῶς τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ «ὕ-

και ἀφοῦ τρόπον τινά συνηθίσωμεν νὰ βλέπωμεν τὸν ἥλιον μέσα εἰς τὸ νερό, κατόπιν θὰ στρέψωμεν τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ἴδιον τὸ φῶς. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὑπάρχῃ κάποια συγγένεια εἰς τὰς διδασκαλίας μεταξὺ των, θὰ ἐγίνετο δι' ἡμᾶς ὠφέλιμος ἡ γινῶσις αὐτῶν· ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ συγγένεια, τότε τὸ νὰ γνωρίσωμεν τοῦλάχιστον τὴν διαφορὰν των, ἀφοῦ τὰς θέσωμεν παραλλήλως πρὸς σύγκρισιν, θὰ συντελέσῃ πολὺ εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς καλυτέρας (διδασκαλίας) ».

131. Μετάφρασις.

« Χάρισμα, διὰ νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὰ πράγματα, εἰς μὲν τοὺς ἀρχαίους (πρωτοπείρους) εἶναι ἡ ἀληθὴς τελεία γινῶσις τῶν ζητημάτων τοῦ ἑαυτοῦ των· εἰς δὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἡ πνευματικὴ αἰσθησις, ἡ ὁποία ξεχωρίζει χωρὶς λάθος τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου πρὸς αὐτό· εἰς δὲ τοὺς τελείους ἡ διὰ τοῦ Θεοῦ φωτισμοῦ ὑπάρχουσα ἐντὸς αὐτῶν γινῶσις, ἡ ὁποία ἡμπορεῖ μὲ τὸ λυχνάρι τῆς νὰ φωτίξῃ τελείως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς ἄλλους σκοτεινά... Γενικῶς τοῦτο εἶναι καὶ γίνεται γνωστὸν ὡς διάκρισις, δηλαδή ἡ ἀσφαλὴς κατανόησις τοῦ Θεοῦ θελήματος εἰς κάθε χρόνον καὶ τόπον καὶ πραγματικῶς, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς ἐκείνους μόνον, οἱ ὁποῖοι εἶναι καθαροὶ εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ στόμα ».

132. Μετάφρασις.

« Ἐβάδιζα μόνος μου, ἐνῶ ἤδη ἐβράδυζε. Κάποια ἀκρογιαλιά ἦτο ὁ τόπος τοῦ περιπάτου... Ἐβάδιζα λοιπὸν καὶ τὰ πόδια μου ὠδηγοῦντο εἰς τὸ περπάτημα, ἐνῶ τὰ μάτια μου ἐβλεπαν τὴν θάλασσαν. Αὐτὴ δὲ δὲν ἦτο ἓνα θέαμα γλυκύ, ἀν καὶ εἰς ἄλλην περίστασιν εἶναι πάρα πολὺ γλυκύ, ὅταν μὲ τὴν γαλήνην γίνεται πορφυρένια καὶ ὅταν κάτι τὸ εὐχάριστον καὶ ἡμερον χαριεντίζεται μὲ τὰ ἀκρογιαλῖα. Ἀλλὰ τί συνέβαινε τότε ; Ἐπειδὴ ἔπνεεν ἰσχυρὸς ἄνεμος, ἐσηκώνετο ὑψηλὰ

ψηλοῦ », ὅπως αὕτη φαίνεται εἰς τὴν ἐν τρικυμίᾳ εὐρισκομένην θάλασσαν. Τὸ αἰσθητικῶς «ὕπεροχον» ἢ «ὕψηλόν» βιοῦται, ὅταν εὐρισκώμεθα ἐνώπιον ἀντικειμένων ἢ φαινομένων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν αὐστηρῶς καθωρισμένην καὶ στατικὴν ἀρμονικὴν μορφήν καὶ τὰ ὁποῖα ὑπερπηδοῦν πᾶν μέτρον καὶ ὅριον διὰ τοῦ μεγαλειώδους δυναμισμοῦ των, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἀφ' ἐνὸς δέος καὶ ἀφ' ἑτέρου εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν ἀνυψώσεως καὶ γοητείας τοῦ πνεύματος ἡμῶν. Εἰς ἄλλην περίπτωσιν ὁ Γρηγόριος παρουσιάζει τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ « χαρί-

θάλασσαν. Ἡ δὲ ἦν θέαμα οὐχ ἡδύ, καίτοιγε ἄλλως ἡδιστον οὔσα, ὅταν γαλήνῃ πορφύρεται καὶ προσπαίξῃ ταῖς ἀκταῖς ἡδύ τι καὶ ἡμερον. Ἀλλὰ τί τότε; Ἀνέμου μεγάλου πνέοντος, διηγείρετό τε καὶ ἐπωρύετο· τῶν δὲ κυμάτων, ὃ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις κινήμασι, τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνιστάμενα καὶ κατὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἴτ' ἐλαττούμενα, πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο· τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρουόμενα, εἰς ἄχρην ἀφρώδη καὶ ψιλὴν ἐσκορπίζετο. Ἐνθα κάχληκες μὲν καὶ φνκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὁστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπνύετο· ἔστι δὲ ἃ καὶ ἡρπάζετο πάλιν, ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. Αἱ δὲ ἦσαν ἄσειστοι καὶ ἀτίνακτοι.

133. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ Τῇ ΤΕΧΝῇ. Η «ΑΜΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΑΜΕΙΝΟΝ ΦΕΡΟΥΣΑ ΜΟΥΣΙΚΗ» (Μεγάλου Βασιλείου).

«Κάθαρσις δὲ ψυχῆς, ὡς ἀθρόως τε εἰπεῖν καὶ ὑμῖν ἱκανῶς, τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάζειν· μὴ ὀφθαλμοὺς ἐστιᾶν ταῖς ἀτόποις τῶν θαυματοποιῶν ἐπιδείξει, μὴ διὰ τῶν ὧτων διεφθαρμένην μελωδίαν τῶν ψυχῶν καταχεῖν. Ἀνελευθερίας γὰρ δὴ καὶ ταπεινότητος ἔκγονα πάθῃ ἐκ τοῦ τοιοῦτουδε τῆς μουσικῆς εἶδους ἐγγίνεσθαι πέφυκεν. Ἀλλὰ τὴν ἑτέραν μεταδιωκτέον ἡμῖν, τὴν ἀμείνω τε καὶ εἰς ἀμεινον

εντος», τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔαρος. «Νῦν, λέγει, αἰγιαλοῖς κύματα σπένδεται, ἡλίῳ δὲ νέφος, ἀέρι δὲ ἀνεμοί, γῇ δὲ φυτοῖς, φυτὰ δὲ ὄψεσι. Νῦν πηγαὶ διαυγέστερον νάουσι· νῦν δὲ ποταμοὶ θαψιλέστερον, τῶν χειμερίων δεσμῶν λυθέντες. Καὶ λειμῶν εὐωδεὶ καὶ φυτὸν βρῦει καὶ κείρεται πῶα καὶ ἄρνες ἐπισκιρτῶσι χλοεραῖς ταῖς ἀρούραις (= τοῖς ἀγροῖς). Ἄρτι δὲ ποιμὴν καὶ βουκόλος ἀρμόζονται σύριγγας καὶ νόμιον ἐμπνέουσι μέλος... Μέλισσα... λειμῶνας ἐφίπταται καὶ συλᾷ τὰ ἀνθη... Ἄρτι δὲ καλιὰν ὄρνις πηγνυσι... πάντα Θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωναῖς ἀλαλήτοις» (Ε.Π. 36, 617 - 619). Πάντες γενικῶς οἱ Πατέρες ἐξυμνοῦν τὸ κάλλος τῆς φύσεως, ὅπερ ἀνάγει τὸν νοῦν εἰς τὸ «πανυπερτέλειον» κάλλος τοῦ Θεοῦ.

133. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Βασιλείου «Πρὸς τοὺς νέους...» (Ε.Π. 31, 581 - 584).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἐστιάω-ῶ = ξενίζω, περιπτοιῶμαι· παρέχω ἐστίασιν, γεῦμα. — καταχέω = ἐπιχύνω· κατακλύζω. — κωμαστής = χορεύων καὶ ᾄδων καὶ ἀσχημονῶν εἰς τὰς ὁδοὺς. — κῶμος (ὁ) = θορυβώδης πομπή μὲ διασκεδαστάς, οἱ ὅποιοι φοροῦν στεφάνια καὶ προσωπίδας, ἄδουν μὲ

και ἐβούλιζε δυνατά· ἀπὸ δὲ τὰ κύματα, πρᾶγμα ποῦ συνήθως συμβαίνει εἰς τὰς τοιαύτας κινήσεις των, ἄλλα μὲν, ἀφοῦ ἀπὸ μακρὰν ἀνυψώνοντο καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐσχημάτιζον ὑψηλὴν κορυφὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐχαμήλωναν, διελύοντο εἰς τὰ ἀκρογιάλια· ἄλλα δέ, ἀφοῦ ἐπιπτον ὀρμητικὰ εἰς τοὺς γειτονικοὺς βράχους καὶ ἀπεκρούοντο, ἐσκορπίζοντο εἰς μίαν ἀφρώδη καὶ λεπτὴν ἄχνην. Τότε βότσαλα μὲν καὶ κογχύλια καὶ τὰ ἐλαφρότερα εἶδη τῶν στρειδιῶν ἐσπρώχοντο πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐξεβάλλοντο ἀπὸ τὴν θάλασσαν· ὑπῆρχον δὲ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἤρπάζοντο πάλιν, ὅταν ἀνεχώρει τὸ κύμα. Οἱ δὲ βράχοι ἦσαν ἀσάλευτοι καὶ ἀκλόνητοι ».

133. Μετάφρασις.

« Καθαρισμὸς δὲ ψυχῆς, διὰ τὸ ὁμιλήσω γενικῶς καὶ καταλλήλως διὰ ὅσας, εἶναι τὸ νὰ περιφρονῶμεν τὰς ἡδονάς, αἱ ὅποιαι προέρχονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις· νὰ μὴ τρέφωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τὰς ἀπρεπεῖς ἐπιδείξεις τῶν θαυματοποιῶν (ἀγυρτῶν), νὰ μὴ κατακλύζωμεν διὰ μέσου τῶν αὐτιῶν τὰς ψυχὰς μὲ τὴν διεφθαρμένην μελωδίαν. Διότι ἀπὸ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς μουσικῆς συνήθως γεννῶνται καὶ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν πάθη, τὰ ὅποια τὴν ὑποδουλώνουν καὶ τὴν ταπεινώνουν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἄλλην μουσικὴν, τὴν ἀνωτέραν καὶ ὀδηγοῦσαν εἰς τὸ καλῦτερον, τὴν ὅποιαν χρησιμοποιοῦν καὶ ὁ Δαβὶδ, ὁ ποιητὴς τῶν ἱερῶν ᾠδῶν (τῶν ψαλμῶν), ἡλευθέρωνε τὸν βασιλεῖα Σαοὺλ ἀπὸ τὴν ἐξἄλλον ψυχικὴν κατάστασιν. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὅταν κάποτε συνήνητησε μεθυσμένους, οἱ ὅποιοι ἐτραγουδοῦσαν ἀσχημονοῦντες εἰς τὰς ὁδοὺς, προέτρεψεν ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἔπαιζε

τὴν συνοδείαν ὀργάνων καὶ χορεύουν (ἰδίως εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου). — ἐπαυλέω-ω = παίζω αὐλὸν συμφῶνως πρὸς κάποιον μέλος. — ἀναφρονέω-ω = ἀνακτῶ τὰς φρένας, ἐπανέρχομαι εἰς τὰ λογικὰ μου. — κορυβαντιάω-ω = γίνομαι ἐξαλλος καὶ φρενήρης ἐξ ἐνθουσιασμοῦ. — ἐκβαχεύω = ἐξεγείρω εἰς βακχικὴν μανίαν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχεύονται· ἰδὲ τὰς πραγματικὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 20 περικοπήν. — Ἡ ὅλη περικοπὴ δεικνύει, ὅτι ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς εἶναι ἀπαράδεκτος πᾶσα μορφή τέχνης, ἡ ὅποια γεννᾷ τὰ « ἀνελευθερίας καὶ ταπεινότητος ἔκγονα πάθη ». — Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Πατέρες κατεπολέμουν τὸ αἰσχροὺν θέατρον τῆς ἐποχῆς των, τὸ ὅποιον κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἦτο « ἐπιθυμίας ἀτόπου κατασκευή, μοιχείας μελέτη, ἀκολασίας διδασκαλεῖον ».

φέρουσιν, ἥ καὶ Δαβὶδ χρώμενος, ὁ ποιητὴς τῶν ἱερῶν ᾠμάτων, ἐκ τῆς μανίας τὸν βασιλέα καθίστη. Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόραν, κωμασταῖς περιτυχόντα μεθύουσι, κελεῦσαι τὸν ἀθλητὴν τὸν τοῦ κώμου κατάρχοντα, μεταβαλόντα τὴν ἁρμονίαν, ἐπανλῆσαι σφισι τὸ Δώριον τοὺς δὲ οὕτως ἀναφρονῆσαι ὑπὸ τοῦ μέλους, ὥστε, τοὺς στεφάνους ρίψαντας, αἰσχυνομένους ἐπανελθεῖν. Ἕτεροι δὲ πρὸς ἀλλὸν κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχύνονται. Τοσοῦτόν ἐστι τὸ διάφορον ὕγιους ἢ μοχθηρᾶς μελωδίας ἀναπλησθῆναι».

134. ΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΨΑΛΜΩΔΙΑΣ ΩΦΕΛΕΙΑΙ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Διὰ τοῦτο τὰ ἐναρμόνια ταῦτα μέλη τῶν ψαλμῶν ἡμῖν ἐπινεύονται, ἵνα οἱ παῖδες τὴν ἡλικίαν ἣ καὶ ὅλως οἱ νεαροὶ τὸ ἦθος τῷ μὲν δοκεῖν μελωδῶσι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τὰς ψυχὰς ἐκπαιδεύονται...

Ψαλμὸς γαλήνῃ ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης, τὸ θεορβοῦν καὶ κυμαῖνον τῶν λογισμῶν καταστέλλων. Μαλάσσει μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, τὸ δὲ ἀκόλαστον σωφρονίζει. Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων, ἐχθραίνοντων διαλλακτήριον. Τίς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι δύναται, μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν; Ὡστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἣ ψαλμωδία παρέχεται οἷονεὶ σύνδεσμόν τινα πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοήσασα καὶ εἰς ἑνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζουσα».

135. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

(Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου).

«Ἀχραντοὶ γὰρ εἰσιν αἱ τοῦ Θεοῦ κρύφια καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐδώδεις εὐπρέπεια καὶ νοητῶς ἐμφαίνονται μόνοις τοῖς νοεροῖς... Τὸ γὰρ τῆς

134. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν πρῶτον ψαλμὸν (Ε.Π. 29, 212).

135. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου «Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας», ὅπερ ἀπεδόθη μὲν εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, ἀλλ' ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 500 (Ε.Π. 3, 473).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἄχραντος = ἀμίαντος, ἀμόλυντος, καθάρος, ἄγνός. — εὐπρέπεια = ὡραία ἐμφάνισις· μεγαλοπρέπεια. — ἀπαράγραπτος = ἀναφαίρετος, ἀνεξαίρετος, ἀμετάβλητος, διαρκής, ἰσχυρός. — μιμέομαι-οὔμαι = παριστάνω, εἰκονίζω, ἀπομιμοῦμαι· ἐκφράζω. — τυπώω-ῶ = δίδω μορφήν τινα καὶ τύπον, μορφῶ, σχηματίζω, πλάττω. — ἀπαρέγκλι-

τὸν αὐλὸν καὶ ἦτο ἀρχηγὸς τῆς πομπῆς τῶν ὀργισμῶς διασκεδάζοντων, νὰ ἀλλάξῃ ἀρμονίαν καὶ νὰ παίξῃ μετὰ τὸν αὐλὸν εἰς αὐτοὺς τὸ δωρικὸν μέλος· ἐκεῖνοι δὲ τόσον ἐπανῆλθον εἰς τὰ λογικὰ τῶν μετὰ τὴν μελωδίαν, ὥστε, ἀφοῦ πετάξουν τὰ στεφάνια, νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ σπῖτια τῶν ἐντρεπόμενοι. "Ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὸν ἦχον τοῦ αὐλοῦ γίνονται ἔξωλλοι ἀπὸ μανιώδη ἐνθουσιασμὸν καὶ περιπίπτουν εἰς βακχικὴν μανίαν. "Ὡστε τόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ εἰς τὸ νὰ γεμίσῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ ἢ τὴν κακὴν μελωδίαν ».

134. Μετάφρασις.

« Αἱ ἀρμονικαὶ αὐταὶ μελωδίαι τῶν ψαλμῶν ἔχουν ἐπινοηθῇ πρὸς χάριν μας, ὥστε τὰ μὲν παιδιὰ εἰς τὴν ἡλικίαν ἣ καὶ οἱ τελείως ἀνῶριμοι εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς νὰ φαίνονται μὲν ὅτι ψάλλουν, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως νὰ μορφώνονται πνευματικῶς... Ὁ ψαλμὸς εἶναι γαλήνη ψυχῶν, χορηγὸς τοῦ βραβεῖου τῆς εἰρήνης, αὐτός, ποῦ καταπραΰνει τὸν θόρυβον καὶ τὰ κύματα τῶν στοχασμῶν. Διότι μαλακῶνει μὲν τὴν ὀργισμένην ψυχὴν, σωφρονίζει δὲ ὅ,τι εἶναι ἀχαλιναγώγητον. Ὁ ψαλμὸς εἶναι αὐτός, ποῦ συνάπτει τὴν φιλίαν· εἶναι ἔνωση τῶν χωρισμένων· συμφιλίωσις τῶν εὐρισκομένων εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις. Διότι ποῖος ἡμπορεῖ νὰ θεωρῇ ἀκόμη ὡς ἐχθρὸν ἐκεῖνον, μετὰ τὸν ὅποιον συνήνωσε τὴν φωνὴν τοῦ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Θεόν ; "Ὡστε ἡ ψαλμωδία παρέχει καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην, διότι τρόπον τινὰ ἐπένοησε τὴν ὥδικὴν συμφωνίαν ὡς κάποιον δεσμὸν διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ συνταιριάζει τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν φωνῶν ἐνὸς χοροῦ ».

135. Μετάφρασις.

« Διότι αἱ μουσικαὶ καὶ ὑπερβαίνουσαι τὸν νοῦν μας εὐώδεις ἐμφανίσεις τῆς θείας ὠραιότητος εἶναι ἀμόλυντοι καὶ νοερῶς φαίνονται μόνον μέσα εἰς τὰ λογικὰ ὄντα... Διότι τὸ ἀμετάβλητον ὁμοίωμα τῆς θεομορφου ἀρετῆς, ποῦ εἶναι κατασκευασμένον μετὰ καλὴν μέμνησιν, καθὼς ἀποβλέπει εἰς τὸ ὑπεραισθητὸν ἐκεῖνο καὶ ἀποπνέον (πνευματικὴν) εὐωδίαν κάλλος, διαμορφώνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ

τοῦ = ἀκαμπτὸς· κατ' εὐθείαν βλέπων. — ἀπλανής = μὴ κινούμενος, σταθερός, ἑδραῖος, ἀδιάσειστος. — Ἰνδαλμα = μορφή, εἰκὼν, ὁμοίωμα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ, ἥτις δεικνύει τὸν μυστικισμὸν τοῦ ψευδο-Διονυσίου, μαρτυρεῖ, ὅτι οὗτος εἶναι γνώστης τῆς πλατωνικῆς καὶ νεопλατωνικῆς φιλοσοφίας.

θεοειδοὺς ἀρετῆς ἀπαράγραπτον εὖ μεμιμημένον ἄγαλμα πρὸς ἐκεῖνο τὸ νοητὸν καὶ εὐῶδες ἀφορῶν κάλλος, οὕτως ἐαντὶ τυποῖ καὶ διαπλάττει πρὸς τὸ κάλλιστον μίμημα. . . Οὕτω τοῖς φιλοκάλοις ἐν νῷ γραφεῦσιν ἢ πρὸς τὸ εὐῶδες καὶ κρύφιον κάλλος ἀτενῆς καὶ ἀπαρέγκλιτος θεωρία τὸ ἀπλανὲς δωρήσεται καὶ θεοειδέστατον ἰνδαλμα».

136. Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ

(Μεγάλου Φωτίου).

«Μὴ ταχὺς ἦσθα ζευγνύειν εἰς φιλίαν· συζεύξας δέ, παντὶ τρόπῳ τὸν δεσμὸν ἄλνυτον συντήρει, ἅπαν τοῦ πλησίον ἀνέχων τὸ βάρος, πλὴν εἰ ψυχῆς κίνδυνον ἐπάγει... Ἐκείνοις δὲ κέχηρσο φίλοις, οἳ πρὸς ἑτέρους κατὰ πάντα καιρὸν ἄδολον διεσώσαντο τὴν φιλίαν καὶ μήτε εὐπραγοῦσι βασκανίας ἐπέβαλον ὀφθαλμόν, μήτε ἡμέλησαν δυσπραγούντων. Πολλοὶ γὰρ κακῶς μὲν πράττουσιν ἐπεκούρησάν τε καὶ συνήραγαν τοῖς φίλοις, εὖ δὲ φερομένων, ὁρᾷν οὐκ ἤνεγκαν τὴν εὐημερίαν· καὶ οὐδ' οὐκ ἤλεγξε καιρὸς συμπαθείας, τούτους ἐφώρασε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Κτῶ τοῖσιν φίλους, μὴ τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους... μὴ ζήτει δὲ παρὰ φίλων ἀκούειν τὰ ἡδέα, ἀλλὰ τὰ ἀληθῆ μάλλον».

137. ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΦΙΛΩΝ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τὸν φιλοῦντά με, οὐχ ὅταν ἐπαινῇ με μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγκαλῇ καὶ διορθῶται, τότε φαίην ἂν ἔγωγε φιλεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς πάντα ἐπαινεῖν, καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ τὰ μὴ καλῶς, οὐκ ἔστι φιλοῦντος, ἀλλ' ἀπατεῶνος καὶ εἰρωνος· τὸ δὲ ἐπαινεῖν μὲν ἂν τι τῶν δεόντων γί-

136. Περικοπή ἐκ τῆς στ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Φωτίου πρὸς Μιχαὴλ τὸν Ἀρχонта Βουλγαρίας (Ἰ. Βαλέττα, Φωτίου ἐπιστολαί, ἐν Λονδίῳ 1864, σ. 229 - 230).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ζεύγνυμι (ἑμαυτὸν) εἰς φιλίαν = συνάπτω φιλίαν. — ἦσθα = μεταγενέστερος τύπος τοῦ ἴσθι ἢ ἔσο. — φωράω-ῶ = ἀνακαλύπτω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : συντήρει· πρβλ. τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : « Βραδέως μὲν γίγνου φίλος· γενόμενος δέ, πειρῶ διαμένειν ». — διεσώσαντο τὴν φιλίαν· πρβλ. ἐπίσης τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : « Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις ». — τὸ πάθος τοῦ φθόνου· κατὰ τὸν Πλάτωνα ὁ φθόνος εἶναι « λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὐσίῃς ἢ γεγεννημένοις ».

τὸν διαπλάσσει εἰς τὴν ὠραιότητα ἀπομίμησιν ἐκείνου... Τοιούτοτρόπως ἢ σταθερὰ καὶ ἄκαμπτος θεωρητικὴ ἐνατένισις πρὸς τὸ ἀποπνέον εὐωδῖαν καὶ μυστικὸν κάλλος θὰ χάριση εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὠραῖον ζωγράφους, οἱ ὅποιοι (τρόπον τινά) εἶναι μέσα εἰς τὸν νοῦν, τὸ ἵνδαλμα (ὁμοίωμα), ποῦ εἶναι σταθερὸν καὶ ἔχει μορφὴν πάρα πολὺ ὁμοίαν πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ Θεοῦ».

136. Μετάφρασις.

« Νὰ μὴ συνάπτῃς γρήγορα φιλίαν· ἐὰν δὲ συνάψῃς, νὰ διατηρῇς μὲ κάθε τρόπον τὸν δεσμὸν ἀδιάλυτον, βασιτάζων ὅλον τὸ βάρος τοῦ πλησίον, ἐκτὸς ἐὰν αὐτὸ ἔχῃ ὡς συνέπειαν κίνδυνον τῆς ψυχῆς... Νὰ χρησιμοποιῇς ὡς φίλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πάντοτε διετήρησαν εὐκρινῆ τὴν φιλίαν πρὸς ἄλλους καὶ οὔτε τοὺς εἶδον μὲ μάτι ζήλοτυπίας, ὅταν ἦσαν εὐτυχεῖς, οὔτε ἔδειξαν δι' αὐτοὺς ἀδιαφορίαν, ὅταν εἶχον ἀτυχίαν. Διότι πολλοὶ παρέσχον συνδρομὴν καὶ ἐβοήθησαν τοὺς φίλους, ὅταν οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς δυστυχίαν, ἀλλ' ὅταν οὗτοι ηὐτύχουν, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ βλέπουν τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐφανέρωσεν ὁ καιρὸς τῆς συμπαθείας, τοὺς ἀνεκάλυψε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Νὰ ἀποκτᾷς λοιπὸν φίλους, ὅχι τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους... Νὰ μὴ ζητῇς δὲ ἀπὸ τοὺς φίλους νὰ ἀκούῃς τὰ εὐχάριστα, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἀληθινά ».

137. Μετάφρασις.

« Δι' ἐκεῖνον, ποῦ εἶναι φίλος μου, θὰ ἔλεγον, ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, ὅχι μόνον ὅταν μὲ ἐπαινῇ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μὲ κατηγορῇ καὶ μὲ διορθώῃ. Διότι τὸ νὰ ἐπαινῇ κανεὶς ὅλα ἀνεξαίρετως, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ ἔχουν καλῶς, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ δὲν ἔχουν καλῶς, δὲν εἶναι γνῶρισμα φίλου, ἀλλ' ἀπατεῶνος καὶ εἴρωνος· τὸ νὰ ἐπαινῇ δὲ κανεὶς, ἂν μὲν γίνεται κάτι ἀπὸ τὰ πρέποντα, νὰ κατηγορῇ δέ, ἂν γίνεται κάποιο σφάλμα, τοῦτο εἶναι γνῶρισμα φίλου καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν λοιπὸν ἐχθρὸν δὲν τὸν δέχο-

137. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ « Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις ; » (Πράξ. θ', 4) ('Ε.Π. 51, 131).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσίεμαί τινα = ἀφήνω κάποιον νὰ ἔλθῃ πλησίον μου, προσδέχομαι αὐτόν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φησί τις· ἐν Παροιμ. κζ', 6.

νηται, ἐγκαλεῖν δὲ ἂν τι διαμαρτάνηται, τοῦτο φίλου καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν οὖν ἐχθρὸν οὐδὲ ἐπαινοῦντα δέχομαι, τὸν δὲ φίλον καὶ ἐγκαλοῦντα προσίεμαι. Ἐκεῖνος, κἂν φιλῇ με, ἀηδὴς ἐστίν· οὗτος, κἂν τραυματίζῃ με, ποθεινός ἐστιν· ἐκείνου τὸ φίλημα ὑποφίας γέμει, τούτου τὸ τραῦμα κηδεμονίαν ἔχει. Διὰ τοῦτο, φησί τις· « Ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλου ἢ ἐκούσια φιλήματα ἐχθροῦ ».

138. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΞΙΑΙ-ΕΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἐνθα ἂν ἡ ἀγάπη, πάντα οἰστά ἐστιν. « Σπουδάζοντες, φησί, τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης ». Τί ἐστὶν ἐνότης πνεύματος ; Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι τὸ πάντα συνέχον καὶ ἐν τι ποιοῦν τὸ ἐν διαφόροις ὄν μέλεσιν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ Πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἐνώσῃ. Ὁ γὰρ γέρον καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παῖς καὶ ὁ ἐφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ πᾶσα ψυχὴ ἐν τι γίνεταί καὶ μᾶλλον ἢ εἰ σῶμα ἐν ἦν. Ταύτης γὰρ τῆς συγγενείας πολλῶ μείζων ἐκείνη καὶ πλείων ἢ ἀκρίβεια τῆς ἐνώσεως. Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς συνάφεια ἀκριβεστέρα ἐστὶν ὅσω καὶ ἀπλῇ καὶ μονοειδὴς ἐστί. Πῶς δὲ αὕτη φυλάττεται ; « Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης ». Οὐκ ἐστὶν ἐν ἐχθρῷ καὶ διαστάσει ταύτην εἶναι... Καλὸς οὗτος ὁ δεσμός· τούτῳ τῷ δεσμῷ καὶ ἀλλήλοις καὶ πρὸς τὸν Θεὸν συνδησώμεν ἡμᾶς αὐτούς... Ὁ ἰσχυρὸς καὶ δεδεμένος μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς διαβαστάζει τε ἐκείνον καὶ οὐκ ἀφήσιν ἀπολέσθαι· κἂν μετὰ τοῦ θαυμάσιου προσδεθῇ, διεγείρει μᾶλλον αὐτόν. « Ἀδελφός γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, φησὶν, ὥς πόλις ὀχυρά ». Ταύτην τὴν ἄλυσιν οὐχ ὁδῶν διάστημα καλυῦσαι δύναται, οὐκ οὐρανός, οὐ γῆ, οὐ θάνατος, οὐκ ἄλλο οὐδέν, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ κρείττων καὶ ἰσχυροτέρα ».

138. Περικοπὴ ἐκ τοῦ Ὑπομνήματος Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν (Ἐ.Π. 62, 72 - 73).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : οἰστός = ὑποφερτός. — ἀκρίβεια = ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὀρθὴ ἐκτέλεσις, τελεία πραγματοποίησης. — διαβαστάζω = μεταφέρει κατὰ εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, στήριζω εἰς τὴν πορείαν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : « σπουδάζοντες... ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης »· Ἐφεσ. δ', 3. — « ἀδελφός γὰρ... ὥς πόλις ὀχυρά »· Παροιμ. ιη', 19.

μαι, οὔτε ὅταν ἐπαινῇ, τὸν δὲ φίλον ἀφήνω νὰ ἔλθῃ πλησίον μου καὶ ὅταν μὲ κατηγορῇ. Ἐκεῖνος, καὶ ἐὰν ἐκδηλώσῃ ἀγάπην πρὸς ἐμέ, εἶναι ἀηδής· αὐτός, καὶ ὅταν μοῦ προξενῇ τραύματα, εἶναι ἐπιθυμητός· τὸ φίλημα ἐκείνου εἶναι γεμάτο ἀπὸ ὑποψίαν, τὸ τραῦμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα κηδεμονίας. Διὰ τοῦτο λέγει κάποιος· «Ἐμπνέουν περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην τὰ τραύματα ἐκ τοῦ φίλου παρά τὰ ἐκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ».

138. Μετάφρασις.

«Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη, ἐκεῖ εἶναι ὅλα ὑποφερτά. «Προσπαθοῦντες, λέγει (ὁ Ἀπόστολος), μὲ ἐπιμέλειαν νὰ διατηρῇτε τὴν ἐνότητά, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωκε τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης». Τί εἶναι ἡ ἐνότης τοῦ Πνεύματος; Ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σῶμα τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ συγκρατεῖ (συνέχει) ὅλα καὶ κάνει ἓνα πρᾶγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὰ διάφορα μέλη· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν γίνεται καὶ ἐδῶ. Διότι δι' αὐτὸν τὸ σκοπὸν ἐδόθη τὸ Πνεῦμα, διὰ νὰ ἐνώσῃ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν χωρισμένοι μὲ τὴν διαφορετικὴν καταγωγὴν καὶ τὰς διαφορετικὰς συνηθείας. Διότι ὁ γέρον καὶ ὁ νέος, ὁ πτωχὸς καὶ ὁ πλούσιος, τὸ παιδί καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυναίκα καὶ ὁ ἄνδρας καὶ κάθε ἄλλη ψυχὴ (ὑπαρξίς) γίνεται μία ἐνότης, πολὺ τελειότερα τῆς σωματικῆς ἐνότητος. Διότι ἀπὸ τὴν σωματικὴν αὐτὴν συγγένειαν εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἐκεῖνη, ἐνῶ ἡ τελειότης τῆς (ψυχικῆς) ἐνώσεως εἶναι περισσοτέρα. Διότι ἡ ψυχικὴ σύνδεσις εἶναι περισσότερον τελεία, ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀπόλυτος καὶ μοναδική. Πῶς δὲ αὕτη ἐξασφαλίζεται; «Μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης». Δὲν εἶναι δυνατόν (ἡ σύνδεσις) αὕτη νὰ ὑπάρξῃ μέσα εἰς τὴν ἐχθραν καὶ τὴν διχόνοιαν... Ὁραῖος εἶναι ὁ δεσμός αὐτός· μὲ αὐτὸν τὸν δεσμὸν ἄς δέσωμεν μαζὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ μεταξὺ των καὶ μὲ τὸν Θεόν... Ὁ ἰσχυρὸς καὶ δεμένος μὲ τὸν ἀσθενῆ καὶ στηρίζει αὐτὸν εἰς τὴν πορείαν του καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ χαθῇ· καὶ ἂν δεθῇ μαζὶ μὲ τὸν νωθρὸν (ὀκνηρόν), διεγείρει περισσότερον τὴν προθυμίαν του. «Διότι, λέγει, ἓνας ἀδελφός, ὅταν βοηθῇται ἀπὸ ἄλλον ἀδελφόν, εἶναι σὰν μία πόλις ὠχυρωμένη». Αὐτὴν τὴν ἀλυσίδα δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ οὔτε ἡ ἀπόστασις τῶν δρόμων, οὔτε ὁ οὐρανός, οὔτε ἡ γῆ, οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ἡ ἀλυσίδα αὕτη εἶναι ἀπὸ ὅλα ἀνωτέρα καὶ ἰσχυρότερα».

139. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (Ίσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Ἡ εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ συγκεκραμένη θεῖόν ἐστι χρῆμα· εἰ δὲ θατέρᾳ ἄνευ τῆς ἐτέρας εἶη, λυμαίνεται τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος. "Ἐστὶ μὲν γὰρ εἰρήνη καὶ λησταῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λύκοις· τοῖς μὲν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν προβάτων. Ἄλλ' οὐκ ἂν καλέσαιμι ταύτην εἰρήνην τὴν τῇ δικαιοσύνῃ μὴ κοσμουμένην. Εἰ δ' αὐτῇ συνέλθοι, ὄντως εἰρήνη κεκλήσεται. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔφη· « Οὐκ ἤλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν ». "Ὅτι γὰρ οὐ πᾶσαν εἰρήνην, ἀλλὰ τὴν τῇ κακίᾳ συνεξυγμένην ἀποκηρύττει, ἀλλαχοῦ φησιν· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». Εἰρήνη γὰρ ὄντως ἐκείνη ἐστίν, ἡ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ σεμννομένη ».

140. Η ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ ΑΔΙΚΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Σὺ δὲ οὐ πλεονέκτης ; Σὺ δὲ οὐκ ἀποστερητῆς, ἃ πρὸς οἰκονομίαν ἐδέξω, ταῦτα ἴδια σεαυτοῦ ποιούμενος ; Ἡ δὲ μὲν ἐνδεδυμένον ἀπογυμνῶν λωποδύτης ὀνομασθήσεται, ὁ δὲ τὸν γυμνὸν μὴ ἐνδύων, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἄλλης τινός ἐστι προσηγορίας ἄξιος ; Τοῦ πεινῶντός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν σὺ κατέχεις· τοῦ γυμνητευόντος τὸ ἱμάτιον, ὃ σὺ φυλάσσεις ἐν ἀποθήκαις· τοῦ ἀνυποδέτου τὸ ὑπόδημα, ὃ παρὰ σοὶ κατασῆπεται· τοῦ χρῆζοντος τὸ ἀργύριον, ὃ κατορύξας ἔχεις. "Ωστε τοσοῦτους ἀδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο ».

141. ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΩΝ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Καθαρθώμεν οὖν ἐλεήσαντες καὶ λευκανθώμεν, οἱ μὲν ὡς ἔριον, οἱ δὲ ὡς χιών, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς εὐσπλαγχνίας... "Ἐως ἔτι και-

139. Ἡ ὑπ' ἀριθ. σμστ' ἐπιστολὴ ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ('Ε.Π. 78, 924-925).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μάχαιραν· Ματθ. ι', 34. Ἡ μάχαιρα, πολέμικόν ὄπλον, ἀναφέρεται συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς πρὸς δήλωσιν τοῦ πολέμου, δηλαδὴ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν διαχωρισμῶν, οἱ ὅποιοι γίνονται ἐξ αἰτίας τοῦ Εὐαγγελίου. — εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· Ἰωάν. ιδ', 27.

140. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου περὶ πλεονεξίας ('Ε.Π. 31, 276-277).

139. Μετάφρασις.

« Ἡ εἰρήνη, πού εἶναι ἀχωρίστως συνδεδεμένη μετὰ τὴν δικαιοσύνην, εἶναι θεῖον πρᾶγμα· ἐὰν ἐκάστη ἐκ τῶν δύο ὑπάρχῃ χωρὶς τὴν ἄλλην, ἐξαφανίζεται (καταστρέφει) τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Διότι ὑπάρχει βέβαια εἰρήνην ἀνάμεσα καὶ εἰς ληστές καὶ εἰς λύκοις· εἰς τοὺς μὲν πρώτους πρὸς κακοποιήσιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ διὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν προβάτων. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἤμποροῦσα νὰ ὀνομάσω (πραγματικὴν) εἰρήνην αὐτήν, ἣ ὅποια δὲν στολιζέται μετὰ τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δὲ συμβαδίσῃ μετὰ αὐτήν, θὰ ὀνομασθῇ πραγματικὰ εἰρήνη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· «δὲν ἤλθα, διὰ νὰ ἐπιφέρω εἰρήνην εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν». Ὅτι βέβαια (ὁ Κύριος) δὲν ἀποκηρύττει κάθε εἰρήνην, ἀλλὰ ἐκείνην, ἣ ὅποια εἶναι συνηνωμένη μετὰ τὴν κακίαν, τὸ λέγει ἄλλοις. « Σὺ δίδω τὴν ἰδικήν μου εἰρήνην ». Διότι πραγματικὴ εἰρήνη εἶναι ἐκείνη, ἣ ὅποια καμαρώνει (ὑπερηφανεύεται) διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐσέβειαν ».

140. Μετάφρασις.

« Σὺ δὲ δὲν εἶσαι πλεονέκτης ; Σὺ δὲν εἶσαι ἄρπαξ, ἐφ' ὅσον σφετερίζεσαι (οἰκειοποιεῖσαι) σὰν ἰδικά σου ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐδέχθης ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὰ διαχειρισθῇς ὡς οἰκονόμος ; Ἡ ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος ἀφαιρεῖ τὰ ἐνδύματα ἀπὸ κάποιον καὶ τὸν ἀφήνει γυμνόν θὰ ὀνομασθῇ λωποδύτης, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῷ ἤμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ, εἶναι ἄξιος ἄλλης ὀνομασίας (ἐκτὸς τῆς ὀνομασίας «λωποδύτης») ; Ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον σὺ κατακρατεῖς, ἀνήκει εἰς τὸν πεινασμένον· τὸ ἐνδυμα, πού σὺ φυλάσσεις εἰς ἀποθήκας, ἀνήκει εἰς τὸν γυμνόν· τὸ ὑπόδημα, πού σαπίζει εἰς σέ (εἰς τὸ σπίτι σου), ἀνήκει εἰς τὸν ἀνυπόδητον· τὸ χρῆμα, πού τὸ κατακρατεῖς χωμένον εἰς τὴν γῆν, ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον, πού ἔχει ἀνάγκην. Ὡστε τόσους ἀδικεῖς, εἰς ὅσους θὰ ἤμποροῦσες νὰ δίδης (εὐεργεσίας) ».

141. Μετάφρασις.

« Ἄς καθαρίσωμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἄς λευκάνωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἄλλοι μὲν ὅπως τὸ μαλλί, ἄλλοι

141. Περικοπή ἐκ τοῦ 18' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου περὶ φιλοπτωχίας (Ἐ.Π. 35, 908 - 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὡς ἡ Μαρία· Ἰωάν. 1β', 3. — σμύρνη· Ματθ. β', 11. Σμύρνα εἶναι τὸ φυτικὸν ἄρωμα, ὅπερ φυσικῶς ἢ δι' ἐγκοπῆς

ρός, Χριστὸν ἐπισκεπόμεθα, Χριστὸν θεραπεύσωμεν, Χριστὸν θρέψωμεν, Χριστὸν ἐνδύσωμεν, Χριστὸν συναγάγωμεν, Χριστὸν τιμήσωμεν, μὴ τραπέξῃ μόνον, ὥς τινες, μηδὲ μύροις, ὥς ἡ Μαρία, μηδὲ τάφῳ μόνον, ὥς Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαῖος, μηδὲ τοῖς πρὸς τὴν ταφὴν, ὥς Νικόδημος, μηδὲ χρυσῷ καὶ λιβάνῳ καὶ σμύρνῃ, ὥς οἱ μάγοι πρὸ τῶν εἰρημένων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαιον θέλει καὶ οὐ θυσίαν ὁ πάντων Δεσπότης, καὶ ὑπὲρ μυριάδας ἀρνῶν πιόνων ἢ εὐσπλαγχνία, ταύτην εἰσφέρωμεν αὐτῷ διὰ τῶν δεομένων καὶ χαμαὶ σήμερον ἐροιμμένων, ἵνα, ὅταν ἐνθὲνδε ἀπαλλαγῶμεν, δέξονται ἡμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς ».

142. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ » καὶ τὸν νόμον ἀναγνόνς τοῦτόν φησι (Παῦλος)· « Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ ». Πῶς μέγα ἐστὶν ; Εἶπέ μοι. « Ὅτι τὸν ἅπαντα θαλαμευομένη ἡ κόρη χρόνον, μηδέποτε τὸν νυμφίον ἐωρακυνία, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας οὕτω ποθεῖ καὶ στέργει ὥς σῶμα οἰκεῖον· πάλιν ὁ ἀνὴρ, ἦν οὐδέποτε εἶδεν, ἥς οὐδέποτε τῆς ἐν λόγῳ ἐκοινωνήσῃ συνουσίας, ταύτην κάκεινος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπάντων προτίθησι, καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν γεννησαμένων αὐτῶν. Οἱ γονεῖς πάλιν, ἂν μὲν ἐξ ἑτέρας ὑποθέσεως ἀφαιρεθῶσι χρήματα, δάκνουνται, ἀλγοῦσιν, εἰς δικαστήριον τοὺς ἀφελομένους ἔλκουσιν· ἄνθρωπῳ δὲ πολλάκις μηδέποτε ὀφθέντι, μηδὲ γνωρισθέντι, καὶ τὴν θυγατέρα τὴν ἑαυτῶν καὶ προῖκα χρημάτων πολλῶν ἐγχειρίζουσι. Καὶ χαίρουσι τοῦτο ποιοῦντες καὶ οὐχ ἡγοῦνται ζημίαν εἶναι τὸ γινόμενον· ἀλλ' ὀρῶντες τὴν θυγατέρα ἀπαγομένην, οὐ συνηθείας μέμνηνται, οὐκ ἀλγοῦσιν, οὐ δάκνουνται, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦσι καὶ εὐχῆς ἔργον εἶναι νομίζουσι τὸ καὶ τὴν θυγατέρα ἰδεῖν τῆς οἰκίας

ἀπορρεῖ ἐκ τοῦ δένδρου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται βαλαμαδόδενδρον ἢ μύρρα. Τὸ ἄρωμα τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο εἴτε ὡς θυμίαμα, εἴτε ὡς ἄρωμα ἐνδυμάτων, στολισμοῦ νεκρῶν κ.λπ.

142. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας » (Ἐ.Π. 51, 230).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : « καταλείπει... γυναῖκα αὐτοῦ »· Γεν. β', 24. — « τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν »· Ἐφ.σ. ε', 32.

δὲ ὅπως τὸ χιόνι, ἀναλόγως πρὸς τὴν εὐσπλαγχτίαν (τὴν ὁποίαν θὰ δεῖξωμεν)... Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς (εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν), ἃς ἐπισκεφθῶμεν τὸν Χριστόν, ἃς ὑπηρετήσωμεν (περιποιηθῶμεν) τὸν Χριστόν, ἃς δώσωμεν τροφήν εἰς τὸν Χριστόν, ἃς ἐνδύσωμεν τὸν Χριστόν, ἃς περιμαζεύσωμεν (εἰς τὸ σπῖτι μας) τὸν Χριστόν, ἃς τιμῇσωμεν τὸν Χριστόν ὅχι μόνον μὲ τὸ τραπέζι, ὅπως ἔκαμαν μερικοί, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἄρώματα, ὅπως ἔκαμαν ἡ Μαρία, οὔτε μόνον μὲ τὸν τάφον, ὅπως ὁ Ἰωσήφ πού ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαίαν, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν ἐνταφιασμόν, ὅπως ὁ Νικόδημος, οὔτε μὲ χρυσάφι καὶ λιβάνι καὶ σμύρναν, ὅπως ἔκαμαν οἱ μάγοι πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους ἔχομεν ἀναφέρει· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κύριος τῶν ὅλων θέλει ἐκδήλωσιν τοῦ ἐλέους καὶ ὅχι ἐξωτερικὴν θυσίαν καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐσπλαγχτία εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ἀναριθμητὰ καλοθερμμένα ἄρνια (πού προσφέρονται διὰ τὰ θυσιασθοῦν), ἃς προσφέρωμεν αὐτὴν εἰς αὐτὸν δι' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην καὶ εἶναι πεταγμένοι σήμερον κατὰ γῆς, διὰ τὰ μᾶς ὑποδεχοθῶν εἰς τὰ αἰῶνια σκηνώματα, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν».

142. Μετάφρασις.

«Θὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα καὶ θὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν γυναῖκά του» καὶ ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἀνέγνωσεν (εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην) τὸν νόμον αὐτόν, λέγει· «Ἡ μυστηριώδης αὕτη ἀλήθεια (πού ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Θεόν) εἶναι μεγάλης σημασίας». Διατί εἶναι μεγάλης σημασίας; Νὰ μοῦ εἴπῃς (Παῦλε). Διότι, ἐνῶ ἡ κόρη ὅλον τὸν χρόνον ἔζη εἰς ἓνα θάλαμον χωρὶς νὰ ἔχῃ ἴδει τὸν νυμφίον, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τόσον πολὺ ἐπιθυμεῖ τὴν παρουσίαν του καὶ δεικνύει στοργὴν πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς ἰδικόν της σῶμα· ἐξ ἄλλου ὁ ἄνδρας αὐτήν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε (προηγουμένως) εἶδε, μὲ τὴν ὁποίαν ποτὲ (προηγουμένως) δὲν ἔκαμε μίαν συνομιλίαν, αὐτὴν (λοιπὸν) καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν προτιμᾷ ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ αὐτοὺς τοὺς γονεῖς. Οἱ γονεῖς ἐπίσης, ἐὰν μὲν διὰ κάποιαν ἄλλην ὑπόθεσιν ὑποστοῦν στέρησιν χρημάτων, δυσ-αρεστοῦνται, αἰσθάνονται πόνον, σύρουν εἰς δικαστήριον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀφῆρσαν αὐτά· εἰς ἓνα ἄνθρωπον δέ, τὸν ὅποιον πολλὰς φορὰς ποτὲ δὲν εἶδον οὔτε ἐγνώρισαν, παραδίδουν τὴν κόρην των καὶ προῖκκα ἀπὸ πολλὰ χρήματα. Καὶ ἔχουν χαράν, πού κάνουν αὐτό, καὶ δὲν νομίζουν, ὅτι αὐτό, τὸ ὅποιον γίνεται, εἶναι ζημία· ἀλλ' ὅταν βλέπουν τὴν

ἐξαγομένην καὶ πολλὰ μετ' ἐκείνης χρήματα. Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοήσας ὁ Παῦλος, ὅτι τοὺς γονεῖς ἀφέντες ἀμφοτέροισι ἀλλήλοις συνδεσμοῦνται καὶ χρόνου τοσούτου συνηθείας ἢ τότε συντυχία τυραννικωτέρα γίνεται, καὶ συνιδὼν, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ Θεὸς τοὺς ἔρωτας τούτους ἐγκατέσπειρε καὶ τοὺς ἐκδιδόντας καὶ τοὺς ἐκδιδομένους μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιεῖν παρεσκεύασε, φησί: « Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν ».

143. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣ ΓΑΜΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἐν μόνον ζητῶμεν, ψυχῆς ἀρετὴν καὶ εὐγένειαν τρόπων, ἵνα εἰρήνης ἀπολαύωμεν, ἵνα ἐντρυνφώμεν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ διηγεκεί. Ὁ μὲν γὰρ εὐπορον λαβὼν γυναῖκα, δέσποιναν μᾶλλον ἔλαβεν ἢ γυναῖκα... Ὁ δὲ ὁμότιμον ἢ πενεστέραν λαβὼν γυναῖκα, βοηθὸν καὶ σύμμαχον ἔλαβε καὶ πάντα εἰς τὴν οἰκίαν εἰσήγαγε τὰ ἀγαθὰ... Μὴ τοίνυν τοῦτο ζητῶμεν ὅπως χρήματα ἔχωμεν, ἀλλ' ὅπως εἰρήνην, ὅπως ἡδονῆς ἀπολαύωμεν διὰ τοῦτο γάμος, οὐχ ἵνα πολέμου καὶ μάχης τὰς οἰκίας ἐμπιπλῶμεν, οὐχ ἵνα ἔρεις καὶ φιλονεικίας ἔχωμεν, οὐχ ἵνα πρὸς ἀλλήλους διαστασιάζωμεν καὶ ἀβίωτον τὸν βίον ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα βοηθείας ἀπολαύωμεν καὶ λιμένα ἔχωμεν καὶ καταφυγὴν καὶ παραμυθίαν τῶν ἐπικειμένων κακῶν, ἵνα μεθ' ἡδονῆς τῇ γυναικὶ διαλεγώμεθα...

Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, μὴ χρήματα περισκοπῶμεν, ἀλλὰ τρόπων ἐπιείκειαν καὶ σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. Γυνὴ γὰρ σώφρων καὶ ἐπιεικὴς καὶ μετρία, κἂν πένης ᾦ, τὴν πενίαν πλοῦτον βέλτιον διαθεῖναι δυνήσεται ὥσπερ ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀκόλαστος καὶ φίλερις, κἂν μυρίους εὖρη θησαυροὺς ἔνδον κειμένους, ἀνέμου παντὸς τάχιον αὐτοὺς ἐκφυσήσασα, καὶ συμφοραῖς μυρίαῖς μετὰ τῆς πενίας περιβάλλει τὸν ἄνδρα. Μὴ τοίνυν πλοῦτον ζητῶμεν, ἀλλὰ τὴν χρησομένην καλῶς τοῖς οὖσιν... Ἄν οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς οικονομήσωμεν, τὸν Θεὸν αἰεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γενέσθαι τῶν πραττομένων ἀπάντων, οὐκ ἀποστάσιον ἔσται ποτέ, οὐ μοιχείας ὑποψία, οὐ ζηλοτυπίας πρόφασις, οὐ μάχη καὶ ἔρις, ἀλλὰ πολλῆς μὲν ἀπολαυσόμεθα τῆς εἰρήνης, πολλῆς

143. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἀγεσθαι γυναίκας » (Ἐ.Π. 51, 231 - 232 καὶ 240).

κόρην νὰ ὀδηγῇται (ἀπὸ τὸν σύζυγον) μακράν, δὲν σκέπτονται τὰς συνηθείας (ἀπὸ τὴν κοινὴν ζωὴν μὲ τὴν κόρην των), δὲν λυποῦνται, δὲν δυσαρεστοῦνται, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονοῦν καὶ θεωροῦν, ὅτι ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὅτι εἶδον καὶ τὴν θυγατέρα νὰ μεταφέρεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πολλὰ χρήματα (πράγματα) μαζὶ μὲ ἐκείνην. "Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὁ Παῦλος, ὅτι δηλαδὴ, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἐγκατέλειψαν τοὺς γονεῖς, δένονται μαζὶ μεταξύ των μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ συνένωσις τῆς τύχης των ἀσκεῖ ἐπάνω των μεγαλυτέραν κυριαρχικὴν δύναμιν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ τόσον μακροχρόνιος συνήθεια, καὶ ἀφοῦ (ὁ Παῦλος) ἀντελήφθη (ἐγνώρισε) καλῶς ὅτι αὐτὸ (ἡ ἀγάπη αὐτὴ) δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐγκατέσπειρεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔρωτας αὐτοὺς καὶ προητόμασε καὶ τοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι δίδουν ἔξω τῆς οἰκίας τὸ παιδί τους, καὶ τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα δίδονται, νὰ κάμουν αὐτὸ μὲ χαράν, λέγει· "Τὸ μυστήριον τοῦτο εἶναι μεγάλης σημασίας ».

143. Μετάφρασις.

« Ἀς ζητῶμεν μόνον ἓν πρᾶγμα, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν λεπτότητα τῶν τρόπων, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν εἰρήνην, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν ἀπόλαυσιν μέσα εἰς διαρκῆ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Διότι ὅποιος ἔλαβε πλουσίαν γυναῖκα, ἔλαβε μᾶλλον κυρίαν (ἀφέντραν) παρὰ σύζυγον... "Ὅποιος δὲ ἐπῆρεν ὡς σύζυγον ἰσότημον ἢ πτωχοτέραν γυναῖκα, αὐτὸς ἐπῆρε βοηθὸν καὶ σύμμαχον καὶ ἔφερε μέσα εἰς τὸ σπίτι ὅλα τὰ ἀγαθὰ... Νὰ μὴ ζητῶμεν λοιπὸν αὐτό, πῶς νὰ ἔχωμεν χρήματα, ἀλλὰ πῶς νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, πῶς νὰ ζῶμεν εὐχάριστα· διὰ τοῦτο ὑπάρχει ὁ γάμος, ὅχι διὰ νὰ γεμίζωμεν τὰ σπίτια μὲ συμπλοκὴν καὶ μάχην, ὅχι διὰ νὰ ἔχωμεν διενέξεις καὶ φιλονικίας, ὅχι διὰ νὰ ἔχωμεν διχόνοιαν μεταξύ μας καὶ νὰ κάνωμεν τὸν βίον ἀβίωτον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν βοήθειαν καὶ νὰ ἔχωμεν λιμάνι καὶ καταφύγιον καὶ παρηγορίαν διὰ τὰ κακὰ, ποὺ προσεγγίζουν, διὰ νὰ ἔχωμεν εὐχάριστον ἀνταλλαγὴν σκέψεων μὲ τὴν γυναῖκα...

"Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν μας, ἄς μὴ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἰς τὴν εὐθύτητα τῶν ἐκδηλώσεων συμπεριφορᾶς καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. Διότι μία γυναῖκα σώφρων καὶ ἀξιοπρεπὴς καὶ γνωρίζουσα τὸ μέτρον, καὶ ἐὰν εἶναι πτωχή, θὰ ἡμποροῦσε νὰ διευθετήσῃ τὴν πτωχείαν καλύτερον ἀπὸ τὸν πλοῦτον·

δὲ τῆς ὁμονοίας ταύτης δὲ οὐσης, καὶ ἄλλαι πάντως ἔφονται ἀρεταί.
Ἄν οὕτως οἱ γάμοι γέγονται, καὶ τὰ παιδιά μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας
εἰς ἀρετὴν ἀγαγεῖν δυνησόμεθα ».

144. ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΝ Τῇ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ Τῷ ΠΟΛΙΤΙΣΜῳ

(Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον).

« Χριστιανοὶ γὰρ οὔτε γῆ, οὔτε φωνή, οὔτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γάρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν, οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένη χρῶνται... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις Ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὥς ἕκαστος ἐκλήρωθη καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῇτι καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παρὰδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὥς πατρικοί. Μετέχουσι πάντων ὥς πολῖται καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὥς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστὶν αὐτῶν καὶ πᾶσα πατρίς ξένη. Τεκνογονοῦσιν ἀλλ' οὐ εἰπτοῦσι τὰ γεννώμενα. Τράπεζαν κοινὴν παρατίθενται, ἀλλ' οὐ κοινήν. Ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὠρισμένοις νόμοις καὶ τοῖς ἰδίῳ βίοις νικῶσι τοὺς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται θανατοῦνται καὶ ζωοποιοῦνται. Πτωχεύουσι καὶ πλουτίζουσι πολλούς. Πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται καὶ δικαιούνται. Λοιδοροῦνται καὶ τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὥς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὥς ζωοποιοῦμενοι. Ὑπὸ Ἰουδαίων ὥς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

Ἀπλῶς δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχῇ, τοῦτ' εἰσιν ἐν κό-

144. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον. (ΒΕΠΕΣ ζ', 253 - 254).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ τονίζει, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὴν ζωτικὴν ἐντελέχειαν, ἥτις ἐμψυχώνει τὸν ὀργανισμόν τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ Χριστιανοὶ δὲν ζοῦν βεβαίως ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἐνὸς νοσηροῦ θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ, ἀποξενουμένου τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ὁμως ἀποτελοῦν πνευματικῶς καὶ μυστικῶς « γένος ἐκλεκτὸν » καὶ « ἔθνος ἄγιον ».

ὅπως (ἀντιθέτως) ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀχαλίνωτος καὶ φιλόνομος, ἀκόμη καὶ ἐὰν εὕρῃ νὰ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸ σπῖτι ἀναρίθμητοι θησαυροί, ἀφοῦ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν ἄνεμον διασκορπίσῃ αὐτοὺς μὲ ἓνα φύσημα, παρέχει εἰς τὸν ἄνδρα μαζὶ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ ἀναριθμήτους συμφοράς. Λοιπὸν ἂς μὴ ζητῶμεν πλοῦτον, ἀλλ' ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ χρησιμοποίησῃ καλῶς τὰ ὑπάρχοντα... "Ἄν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διευθετήσωμεν τὰ ζητήματά μας, παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεὸν νὰ μεσολαβῇ εἰς ὅλα, τὰ ὁποῖα πράττονται ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ διαζύγιον, οὔτε ὑποψία μοιχείας, οὔτε ἀφόρμῃ ζηλοτυπίας, οὔτε μάχη καὶ φιλονικία, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν πολλὴν εἰρήνην, πολλὴν ὁμόνοιαν· ὅταν δὲ αὕτῃ ὑπάρχῃ, θὰ ἀκολουθήσουν ὅπωςδὴποτε καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. "Ἄν οἱ γάμοι γίνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε μὲ πολλὴν εὐκολίαν θὰ ἡμπορέσωμεν νὰ ὀδηγήσωμεν καὶ τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀρετὴν ».

144. Μετάφρασις.

« Διότι οἱ Χριστιανοὶ δὲν διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους οὔτε εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα, οὔτε εἰς τὴν ὁμιλίαν, οὔτε εἰς τὰ ἔθιμα. Διότι οὔτε κάπου κατοικοῦν εἰς ξεχωριστὰς πόλεις, οὔτε χρησιμοποιοῦν κάποιαν ἀλλοιωμένην γλωσσικὴν διάλεκτον... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις ἑλληνικὰς καὶ βαρβάρους, ἐκεῖ ὅπου ἔτυχεν ὁ καθένας, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰ ἐγχώρια ἔθιμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν, παρουσιάζουν τὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς των θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον. Κατοικοῦν ἰδιαιτέρας πατρίδας, ἀλλὰ σὰν περαστικοὶ ταξιδιωταί. Συμμετέχουν εἰς ὅλα ὡς πολῖται, καὶ ὅμως ὑπομένουν τὰ πάντα ὡς ξένοι· κάθε ξένῃ χώρᾳ εἶναι πατρίδα τους καὶ κάθε πατρίδα θεωρεῖται ὡς ξένῃ χώρα. Γεννοῦν τέκνα· ἀλλὰ δὲν πετοῦν τὰ παιδιὰ, ποὺ γεννῶνται. Παραθέτουν συνηθισμένο τραπέζι, ἀλλ' ὅχι κοινὸν (μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἁμαρτίας). Εὐρίσκονται μέσα εἰς ὕλικήν σάρκα, ἀλλὰ δὲν ζοῦν ζωὴν σαρκικὴν. Διαμένουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἔχουν τὸ πολίτευμά τους (ζοῦν) εἰς τὸν οὐρανόν. Ὑπακούουν εἰς τοὺς καθωρισμένους νόμους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδικήν των ζωὴν νικοῦν τοὺς νόμους. Ἀγαποῦν ὅλους καὶ ὅμως διώκονται ἀπὸ ὅλους. Ἀγνοοῦνται καὶ καταδικάζονται· θανατώνονται καὶ ὅμως ζωογονοῦνται. Εἶναι πτωχοὶ καὶ ὅμως καθιστοῦν πλουσίους πολλούς. Στεροῦνται ἀπὸ ὅλα καὶ ὅμως ἔχουν ἐπάρκειαν εἰς ὅλα. Περι-

σμοφ Χριστιανοί. "Εσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μὲν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σὰρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι· μισεῖ καὶ Χριστιανούς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ Χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ· καὶ Χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι ».

145. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μάθε τι ποτὲ ἔστι τῆς πόλεως ἀξίωμα καὶ τότε εἶση σαφῶς, ὅτι ἐὰν οἱ οἰκοῦντες αὐτὸ μὴ προδῶσιν, οὐδεὶς ἕτερος ἀφελέσθαι δυνήσεται ἀξίωμα πόλεως. Οὐ τὸ μητρόπολιν εἶναι, οὐδὲ τὸ μέγεθος ἔχειν καὶ κάλλος οἰκοδομημάτων, οὐδὲ τὸ πολλοὺς κίονας καὶ στοὰς εὐρείας καὶ περιπάτους, οὐδὲ τὸ πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγορεύεσθαι πόλεων, ἀλλ' ἡ τῶν ἐνοικούντων ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια, τοῦτο καὶ ἀξίωμα καὶ κόσμος καὶ ἀσφάλεια πόλεως, ὡς ἂν μὴ τοῦτο ἦ, πάντων ἐστὶν εὐτελεστέρα, κἂν μυρίας παρὰ βασιλέων ἀπολαύῃ τιμῆς... Ἐμοὶ πόλις μὴ ἔχουσα πολίτας θεοφιλεῖς πάσης κώμης ἐστὶν εὐτελεστέρα καὶ σπηλαῖον παντός ἀτιμότερα. Καὶ τί λέγω περὶ πόλεως ; Ἴνα γὰρ μάθης ἀκριβῶς, ὅτι ἀρετὴ μόνη κοσμεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, οὐδὲν σοι λέγω περὶ πόλεως, ἀλλ' ὁ πάσης πόλεως ἔστι σεμνότερον, τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς μέσον ἐνέγκων τοῦτο ἀποδείξει πειράσομαι. Οὗτος γὰρ ὁ ναός, ἐν ᾧ θυσιάαι καὶ εὐχαὶ καὶ λατρεῖται, ἔνθα τὰ Ἁγία τῶν ἁγίων καὶ τὰ χερουβὶμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ στάμνος ἡ χονσῆ, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τῆς περὶ τὸ γένος ἐκεῖνο..., ἔνθα πολλῶ πάντοθεν οἱ τοῖχοι κατελάμποντο χρυσῷ καὶ πρὸς πᾶσαν ὑπερβολὴν καὶ ὕλης πολυτέλεια καὶ τέχνης ἀκρίβεια συνελθοῦσαι μόνον τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς ἔδειξαν ναὸν τότε· μᾶλλον δὲ οὐ τέχνης ἀκρίβεια μόνον, ἀλλὰ καὶ

φρονούνται και μέσα εις τὰς ἀτιμώσεις των δοξάζονται· βλασφημοῦνται, και ὅμως δικαιώνονται. Ὑβρίζονται, και ὅμως αὐτοὶ ἀπονέμουν τιμὴν. Ἐνῷ αὐτοὶ πράττουν τὸ ἀγαθόν, τιμωροῦνται ὡς κακοὶ· καθ' ὃν χρόνον τιμωροῦνται χαίρουν ὡς ζωογονούμενοι. Ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καταπολεμοῦνται ὡς ἀλλόφυλοι και καταδιώκονται ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις Ἑλλήνας, ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τοὺς μισοῦν, δὲν ἤμποροῦν νὰ εἴπουν τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας.

Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ἀπλᾶ, ὅ,τι εἶναι μέσα εις τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ, αὐτὸ εἶναι μέσα εις τὸν κόσμον οἱ Χριστιανοί. Ἡ ψυχὴ εἶναι διασκορπισμένη εις ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, και οἱ Χριστιανοὶ εις τὰς πόλεις τοῦ κόσμου. Κατοικεῖ μὲν εις τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ σώματος· και οἱ Χριστιανοὶ κατοικοῦν εις τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀόρατος ἡ ψυχὴ φρουρεῖται μέσα εις τὸ ὁρατὸν σῶμα· και οἱ Χριστιανοὶ γίνονται γνωστοὶ μὲν, διότι εὐρίσκονται μέσα εις τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἡ θεοσέβεια αὐτῶν μένει ἀόρατος. Ἡ σάρξ μισεῖ τὴν ψυχὴν και τὴν πολεμεῖ, ἂν και τίποτε δὲν βλάπτεται ἐξ αὐτῆς, διότι ἐμποδίζεται (ἀπὸ τὴν ψυχὴν) νὰ κἀνῃ χρῆσιν τῶν ἡδονῶν· και ὁ κόσμος μισεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἂν και δὲν βλάπτεται ἀπὸ αὐτούς, διότι αὐτοὶ τάσσονται ἐναντίον τῶν ἡδονῶν. Ἡ ψυχὴ ἀγαπᾷ τὴν σάρκα, ἡ ὁποία μισεῖ ἐκείνην, ἐπίσης ἀγαπᾷ και τὰ μέλη τοῦ σώματος· και οἱ Χριστιανοὶ ἀγαποῦν ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι τοὺς μισοῦν. Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν κλεισμένη μέσα εις τὸ σῶμα, ἀλλὰ συγκρατεῖ εις συνοχὴν τὸ σῶμα· και οἱ Χριστιανοὶ κρατοῦνται μὲν μέσα εις τὸν κόσμον, ὡς εις μίαν φυλακὴν, ἀλλ' αὐτοὶ συγκρατοῦν εις συνοχὴν τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ κατοικεῖ μέσα εις θνητὴν σκηνήν· και οἱ Χριστιανοὶ παρεπιδημοῦν ἀνάμεσα εις φθαρτὰ πράγματα, ἀναμένοντες μὲ ὑπομονὴν τὴν ἀφθαρσίαν εις τοὺς οὐρανούς ».

145. Μετάφρασις.

« Φρόντισε νὰ μάθης ποῖον εἶναι τὸ μεγαλεῖον (ἡ ἐξαίρετος ἀξία) τῆς πόλεως και τότε θὰ γνωρίσης σαφῶς, ὅτι ἐὰν οἱ πολῖται δὲν προσδώσουν αὐτό, κανένας ἄλλος δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀγαθὴν φήμην τῆς πόλεως. Μεγαλεῖον και στολισμὸς και ἀσφάλεια τῆς πόλεως δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶναι πρωτεύουσα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ μεγάλα και ὠραῖα οἰκοδομήματα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ (μνημεῖα μὲ) πολλὰς κολώνας (στύλους) και εὐρυχώρους στοὰς και τόπους διὰ περίπατον, οὔτε τὸ νὰ ἀναγνωρίζεται δημοσίᾳ ὡς ἀνωτέρα τῶν ἄλλων πόλεων, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ

Θεοῦ σοφία τῆς οἰκοδομῆς συνεφέρητο ἐκείνης... Ἄλλ' ὁμως ὁ καλὸς οὗτος καὶ θαυμαστὸς ναὸς καὶ ἅγιος, τῶν χρωμένων αὐτῷ διαφθαρέτων, οὕτως ἡτιμώθη καὶ κατεφρονήθη καὶ γέγονε βέβηλος, ὥς πρὸ γε τῆς ἀλώσεως σπήλαιον αὐτὸν καλεῖσθαι ληστῶν καὶ σπήλαιον εὐάνης· μετὰ δὲ ταῦτα βαρβαρικαῖς καὶ ἀκαθάρτοις καὶ βεβήλοις παραδοθῆναι χερσί. Βούλει καὶ περὶ πόλεων τὸ αὐτὸ τοῦτο μαθεῖν ; Τὶ τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων λαμπρότερον ἦν ; Καὶ γὰρ οἰκίαι καὶ οἰκοδομήματα λαμπρὰ καὶ τείχη παρ' αὐτοῖς ἦν καὶ χώρα λιπαρὰ καὶ εὖγειος καὶ τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ προσεικνυῖα· ἡ δὲ καλύβη τοῦ Ἀβραάμ εὐτελής καὶ μικρὰ καὶ οὐδεμίαν ἔχουσα ἀσφάλειαν· ἀλλὰ πολέμον ποτὲ γενομένον βαρβαρικοῦ, τὰς μὲν πόλεις τὰς τειχήρεις κατέσκαψάν τε καὶ εἶλον οἱ βάρβαροι καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας λαβόντες αἰχμαλώτους ἀπῆλθον, τὸν δὲ τῆς ἐρήμον πολίτην Ἀβραάμ οὐκ ἤνεγκαν ἐπελθόντα... Οὐ μέγεθος πόλεως, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ κόσμος ἐστὶ καὶ ἀσφάλεια ».

146. ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἐκαστος ἡμῶν τῶν μαθητευομένων τῷ λόγῳ μιᾶς τιнос ἑξέως ἐστὶν ὑπηρετής, τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διατεταγμένων ἡμῖν. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, οὐ μόνον σκευὴ ἐστὶ παντοδαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, ἀλλὰ καὶ τέχναι παντοῖαι. Ἐχει γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, θηρευτάς, ὁδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Θηρευτῆς εἰ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ

145. Περικοπή ἐκ τῆς 15' ὁμιλίας τοῦ Χρυσόστομου « εἰς τοὺς ἀνδριάντας » (Ἑ.Π. 49, 176 - 178).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** ἀξίωμα = ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον θεωρεῖται κανεῖς ἀξίος, ἡ ἀπονομὴ τιμῆς· ἀγαθὴ φήμη, ἐξάιρετος ὑπόληψις, μεγαλεῖον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ὡσαύτως ὁ Χρυσόστομος ἔχει εἶπει τὰ ἑξῆς : « Ὅταν ἐθέλῃς τῆς πόλεως εἰπεῖν ἐγκώμιον, μὴ μοι εἴπῃς τὸ πλῆθος καὶ μῆκος τῶν κυπαρίσσω, μηδὲ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, μηδὲ τὸ πολλοὺς τὴν πόλιν οἰκεῖν ἀνθρώπους, μηδέ... τῶν ὀνίων τὴν ἀφθονίαν..., ἀλλ' ἂν ἔχῃς εἰπεῖν ἀρετὴν, ἐπιείκειαν, ἐλεημοσύνην, παννυχίδας, εὐχάς, σωφροσύνην, φιλοσοφίαν, ψυχῆς, ἀπὸ τούτων κόσμει τὴν πόλιν... ». — τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων ὁ Χρυσόστομος ἀποδίδει ἐλευθέρως τὰ ἐν Γεν. 18' ἐξιστορούμενα.

καὶ εὐσέβεια τῶν κατοίκων εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ αὐτή, εἶναι ἢ περισσότερον ἀσήμαντος ἀπὸ ὅλας, ἔστω καὶ ἂν οἱ βασιλεῖς (ἄρχοντες) τὴν τιμοῦν ἀπεριόριστα... Δι' ἐμὲ μία πόλις, ἡ ὁποία δὲν ἔχει πολίτας, ποῦ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, εἶναι περισσότερον ἀσήμαντος ἀπὸ μίαν μικρὰν κωμόπολιν καὶ ἀξία περιφρονήσεως περισσότερον ἀπὸ κάθε σπήλαιον. Καὶ διατὶ ὁμιλῶ περὶ πόλεως; Διότι διὰ νὰ μάθῃς ἀκριβῶς, ὅτι μόνη ἡ ἀρετὴ στολιζοῖ τοὺς κατοίκους, δὲν σοῦ ὁμιλῶ περὶ πόλεως, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ νὰ ἀποδείξω αὐτό, ἀφοῦ φέρω εἰς τὸ μέσον ὡς παράδειγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι περισσότερον σεβάσμιον ἀπὸ κάθε πόλιν, δηλαδὴ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Διότι αὐτὸς ἦτο ὁ ναός, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγίνοντο θυσίαι καὶ εὐχαὶ καὶ λατρεῖαι, ὅπου ὑπῆρχον τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τὰ χερουβὶμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ χρυσὴ σάμνα, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ γένος ἐκεῖνο (τῶν Ἰσραηλιτῶν) ..., ὅπου οἱ τοῖχοι ἀπὸ παντοῦ ἐλαμποκοποῦσαν μὲ πολλὴν χρυσὴν καὶ ὅπου ἡ πολυτέλεια τῶν ὑλικῶν καὶ ἡ τελειότης τῆς τέχνης, συνενωθεῖσαι κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν, παρουσίασαν τότε ὡς μοναδικὸν ἓνα τοιοῦτον ναὸν ἐπὶ τῆς γῆς· μᾶλλον ὄχι μόνον ἡ τελειότης τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησεν εἰς ἐκείνην τὴν οἰκοδομήν... Ἄλλ' ὅμως ὁ ὥραϊος αὐτὸς καὶ θαυμαστὸς καὶ ἅγιος ναός, ἐπειδὴ οἱ χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν διεφθάρησαν, τόσον πολὺ ἔγινε τόπος αἰσχύνῃς καὶ περιεφρονήθῃ καὶ ἐβεβηλώθῃ, ὥστε πρὸ τῆς ἀλώσεως (τῆς Ἱερουσαλὴμ) νὰ ὀνομάζεται σπήλαιον ληστῶν καὶ σπήλαιον ὑαίνης· μετὰ δὲ ταῦτα νὰ παραδοθῇ εἰς βαρβαρικά καὶ ἀκάθαρτα καὶ βέβηλα χέρια. Θέλεις νὰ μάθῃς τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ διὰ πόλεις; Τί ὑπῆρχε λαμπρότερον ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς περιοχῆς τῶν Σοδόμων; Διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον καὶ σπίτια καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ πλησίον αὐτῶν τείχη καὶ χώρα πλουσία καὶ μὲ εὐφορον γῆν καὶ ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν παράδεισον τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ καλύβα τοῦ Ἀβραάμ ἦτο μικρὰ καὶ ἀσήμαντος καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἀσφάλειαν· ἀλλὰ ὅταν κάποτε ἔγινε βαρβαρικὸς πόλεμος, οἱ βάρβαροι τὰς μὲν πόλεις μὲ τὰ τείχη κατέσκαψαν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ, ἀφοῦ ἐπῆραν τοὺς κατοίκους ὡς αἰχμαλώτους, ἀπῆλθον, τὸν δὲ πολίτην τῆς ἐρήμου Ἀβραάμ δὲν τὸν ὑπέμειναν, ὅταν ἐπετέθῃ εἰς αὐτούς... "Ὅχι τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι στολισμὸς καὶ ἀσφάλεια».

146. Μετάφρασις.

«Ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς, ποῦ εἴμεθα μαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ

Κυρίου τοῦ εἰπόντος· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς θηρευτὰς καὶ θηρεύουσιν αὐτοὺς ἐπάνω παντὸς ὄρου. Πρόσσεχε οὖν ἐπιμελῶς, μὴ πού σε διαφύγῃ τὸ θήραμα, ἵνα, συλλαβόμενος τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἀγριωθέντας προσαγάγῃς τῷ σῶζοντι. Ὁδοιπόρος εἰ ὁμοίως τῷ εὐχομένῳ· Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον. Πρόσσεχε σεαυτῷ, μὴ παρατραπῇς τῆς ὁδοῦ, μὴ ἐκκλίνῃς δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ· ὁδῷ βασιλικῇ πορεύου. Ὁ ἀρχιτέκτων ἀσφαλῶς τὸν θεμέλιον καταβαλλέσθω τῆς πίστεως, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος βλέπει πῶς ἐποικοδομεῖ· μὴ ξύλα, μὴ χόρτον, μὴ καλάμην, ἀλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους. Ὁ ποιμὴν, πρόσσεχε μὴ τι παρέλθῃ τῶν ἐπιβαλλόντων τῇ ποιμαντικῇ. Ταῦτα δέ εἰσι ποῖα· Τὸ πεπλανημένον ἐπίστρεψε, τὸ συντετριμμένον ἐπίδησον, τὸ νοσοῦν ἴασαι. Ὁ γεωργός, περὶ σκαπτε τὴν ἄκαρπον σκὴν καὶ ἐπίβαλλε τὰ πρὸς βοήθειαν τῆς καρπογονίας. Ὁ στρατιώτης, συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ... Ὁ ἀθλητῆς, πρόσσεχε σεαυτῷ, μὴ πού τινα παραβῇς τῶν ἀθλητικῶν νόμων. Οὐδεὶς γὰρ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ ».

147. Η ΤΑΞΙΣ ΕΝ Τῷ ΣΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Τάξις τῶν ὄντων ἐστὶ μήτηρ καὶ ἀσφάλεια... Τάξις καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις, τὸ μὲν εἶναι τι ποίμνιον, τὸ δὲ ποιμένας διώρισε· καὶ τὸ

146. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸ « πρόσσεχε σεαυτῷ » (Ἑ.Π. 31, 205 - 208).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : σκεύη παντοδαπά· ἰδὲ καὶ Β' Τιμ., β', 20. — ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω... Ἱερεμ. 1στ', 16. — μὴ ξύλα... λίθους τιμίους· Α' Κορ. γ', 12. — συγκακοπάθησον· Β' Τιμ. α', 8. — νομίμως ἀθλήσῃ· Β' Τιμ. β', 5.

147. Περικοπή ἐκ τοῦ λβ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας » (Ἑ.Π. 36, 185).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φησὶν ὁ Ἰώβ· Ἰώβ λδ', 3. — ἐν σῶμα ἐν Χριστῷ... ἀλλήλων μέλη· Ρωμ. ιβ', 5. — Γενικῶς ἡ ὅλη περικοπή ἐπαναλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου, κατὰ τὴν ὁποίαν πάντα τὰ μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ συναποτελοῦν μίαν μυστικὴν ὀργανικὴν ὁλότητα, ἡ ὁποία διαμορφώνεται μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Α' Κορ. ιβ', 12 - 13). Ἐκαστος ἐκ τῶν πιστῶν ἔχει ἰδιαιτέραν θέσιν καὶ ἀποστολὴν εἰς τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

λόγου τοῦ Θεοῦ, ἔχει ἀναλάβει τὴν ὑπηρεσίαν κάποιας ὠρισμένης πράξεως ἐξ ἐκείνων, ποὺ ἔχουν διαταχθῇ εἰς ἡμᾶς συμφώνως πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον. Διότι εἰς τὸ μεγάλο αὐτὸ σπῆτι, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, δὲν ὑπάρχουν μόνον κάθε εἵδους σκεύη, χρυσᾶ καὶ ἀσημένια καὶ ξύλινα καὶ πῆλινα, ἀλλὰ καὶ ποικίλαι τέχναι. Διότι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἔχει κυνηγούς, ὁδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Εἶσαι κυνηγός, ποὺ ἔχει σταλῇ ἀπὸ τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶπεν· Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς κυνηγούς, οἱ ὅποιοι θὰ κυνηγήσουν αὐτοὺς ἐπάνω εἰς κάθε βουνόν. Πρόσεχε λοιπὸν μὲ ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ μὴ σοῦ ξεφύγῃ τὸ θῆραμα, διὰ νὰ ὀδηγήσῃς εἰς τὸν Σωτῆρα ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐξακριωθῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀφοῦ τοὺς συλλάβῃς μὲ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶσαι ὁδοιπόρος, ὅμοια μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος προσεύχεται· Κατεύθυνε τὰ βήματά μου. Νὰ προσέχῃς μὴ παρεκτραπῇς ἀπὸ τὴν (εὐθεῖαν) ὁδόν, νὰ μὴ παραστρατήσῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερά· νὰ πορεύεσαι εἰς τὴν βασιλικὴν ὁδόν. Ὁ ἀρχιτέκτων ἃς τοποθετῇ ἀσφαλῶς τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος ἃς προσέχῃ κατὰ ποῖον τρόπον οἰκοδομεῖ· ἃς μὴ χρησιμοποιεῖ ξύλα, χορτάρι, καλάμια, ἀλλὰ χρυσάφι, ἀσῆμι, πολυτίμους λίθους. Σὺ ὁ ποιμὴν, νὰ προσέχῃς μήπως διαφύγῃ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ἀνήκουν (πίπτουν ἐπάνω) εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; Νὰ φέρνῃς ὀπίσω εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον τὸ πρόβατον, ποὺ ἔχει πλανηθῇ, νὰ βάλῃς κατάλληλον ἐπίδεσμον εἰς ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι καταπληγωμένον, νὰ θεραπεύσῃς τὸ ἄρρωστον. Σὺ ὁ γεωργός, νὰ σκάπτῃς τριγύρω ἀπὸ τὴν ἄκαρπον συκὴν καὶ νὰ θέτῃς ἐπάνω εἰς αὐτὴν ὅσα ὑποβοηθοῦν τὴν καρποφορίαν. Σὺ ὁ στρατιώτης, νὰ κακοπαθήσῃς μαζὶ (μὲ τὸν Παῦλον) πρὸς χάριν τοῦ Εὐαγγελίου... Σὺ ὁ ἀθλητής, νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου, μήπως κάπου παραβῇς κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀθλητικούς κανόνες. Διότι κανεὶς δὲν δέχεται τὸ στεφάνι τῆς νίκης, ἐὰν δὲν ἀγωνισθῇ σύμφωνα πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἀθλήσεως ».

147. Μετάφρασις.

« Ἡ τάξις εἶναι ἡ μέτρη καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν ὄντων... Καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡ τάξις εἶναι τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ὥρισεν ἄλλοι μὲν νὰ εἶναι τὸ ποιμνιον, ἄλλοι δὲ οἱ ποιμένες· ἄλλοι νὰ εἶναι ἄρχοντες, ἄλλοι ἀρχόμενοι· καὶ ἄλλος μὲν νὰ εἶναι τρόπον τινὰ τὸ κεφάλι, ἄλλοι δὲ τὰ πόδια, ἄλλοι τὰ χέρια, ἄλλος τὸ μάτι καὶ ἄλλος κάτι ἀπὸ τὰ (ἄλλα) μέλη τοῦ σώμα-

μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι καὶ τὸ μὲν οἶον εἶναι κεφαλὴν, τὸ δὲ πόδας,
 τὸ δὲ χεῖρας, τὸ δὲ ὀφθαλμόν, τὸ δὲ ἄλλο τι τῶν μελῶν τοῦ σώματος,
 πρὸς τὴν τοῦ παντός εὐδαρμοσίαν καὶ τὸ συμφέρον ἢ προεχομένων ἢ
 προεχόντων· καί, ὥσπερ ἐν τοῖς σώμασιν, οὔτε ἀπέρρηκται ἀλλήλων
 τὰ μέλη, ἀλλ' ἐν σῶμα τὸ πᾶν ἐστὶν ἐκ διαφορῶν συγκείμενον· οὔτε
 ταυτὸ πάντων ἐνέργημα καὶ οὔτε ὀφθαλμός βαδίζει, ἀλλ' ὁδηγεῖ· οὔτε
 πούς προβλέπει, ἀλλὰ μεταβαίνει καὶ μετατίθην· οὔτε γλῶσσα δέ-
 χεται φωνάς, ἀκοῆς γάρ· οὔτε ἀκοὴ φθέγγεται, γλώσσης γάρ· καὶ οἷς
 μὲν ὁδμῶν αἰσθητήριον· λάρυγξ δὲ σῖτα γεύεται, φησὶν ὁ Ἰώβ· χεὶρ δὲ
 τοῦ διδόναι καὶ τοῦ λαμβάνειν ὄργανον· νοῦς δὲ τοῖς πᾶσιν ἡγεμών,
 παρ' οὗ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ εἰς ὃν ἡ αἴσθησις· οὕτω καὶ παρ' ἡμῶν, τῷ
 κοινῷ Χριστοῦ σώματι. Οἱ γὰρ πάντες ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ· οἱ
 δὲ καθ' ἓνα Χριστοῦ, καὶ ἀλλήλων μέλη. Τὸ μὲν γὰρ ἄρχει καὶ προ-
 καθεύεται, τὸ δὲ ἄγεται καὶ εὐθύνεται καὶ οὔτε ταυτὸν ἀμφοτέρα
 ἐνεργεῖ, εἴπερ μὴ ταυτὸν ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι καὶ γίνεται ἀμφοτέρα
 ἐν εἰς ἓνα Χριστόν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συναρμολογούμενα καὶ συντιθέμενα
 Πνεύματος».

τος, τὰ ὅποια, διὰ τὴν καλὴν συναρμογὴν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ὅλου, ἢ εἶναι κατώτερα ἢ ὑπερέχουν τῶν ἄλλων· καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰ σώματα τὰ μέλη δὲν εἶναι ἀποσχισμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ τὸ ὅλον εἶναι ἓν σῶμα, ποῦ συναποτελεῖται ἀπὸ διάφορα μέρη· οὔτε ἔχουν ὅλα τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν· καὶ οὔτε τὸ μᾶτι βαδίζει, ἀλλὰ ὁδηγεῖ· οὔτε τὸ πόδι βλέπει μπροστά, ἀλλὰ πηγαίνει καὶ μετατοπίζει ἀπὸ τὴν μίαν θέσιν εἰς τὴν ἄλλην· οὔτε ἡ γλῶσσα δέχεται τὰς φωνάς, διότι ὑπάρχει ἡ ἀκοή· οὔτε ἡ ἀκοή ὁμιλεῖ, διότι ὑπάρχει ἡ γλῶσσα· καὶ ἡ μύτη μὲν εἶναι τὸ αἰσθητήριον τῶν ὀσμῶν· ὁ δὲ λάρυγξ δέχεται τὰς τροφάς, λέγει ὁ Ἰώβ· ἐνῶ τὸ χέρι εἶναι τὸ ὄργανον διὰ νὰ δίδωμεν καὶ νὰ λαμβάνωμεν· ὁ νοῦς ἐξ ἄλλου εἶναι εἰς ὅλα ὁ ἡγεμῶν, ἐκ τοῦ ὁποῖου προέρχεται ἡ δύναμις καὶ ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως καὶ πρὸς τὸν ὅποιον δίδει ἀναφορὰν ἡ λειτουργία τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων· (ὅπως λοιπὸν γίνονται ὅλα αὐτὰ) τοιοῦτοτρόπως συμβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς, τὸ κοινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὅλοι εἴμεθα ἐν σῶμα ἐν Χριστῷ· ὁ καθένας δὲ ἀπὸ ἡμᾶς εἴμεθα μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀλλήλων. Τὸ ἐν μέλος βέβαια ἐξουσιάζει καὶ ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρίαν, τὸ δὲ ἄλλο ὁδηγεῖται καὶ κατευθύνεται καὶ δὲν ἔχουν τὰ δύο τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, ἐφ' ὅσον βεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ εἶναι κανεὶς ἄρχων καὶ νὰ εἶναι ἀρχόμενος· καὶ γίνονται τὰ δύο ἐν εἰς τὸν ἓνα Χριστόν, διότι συναρμολογοῦνται καὶ συνάπτονται ἀπὸ τὸ ἴδιον Πνεῦμα ».

Μέγας Βασίλειος και Μέγας Ἀθανάσιος. Τοιχογραφία τῆς ἱ. μονῆς
Μεταμορφώσεως Μετεώρων (ιστ' αἰών).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Ἀθανάσιος ὁ Μέγας (295 - 373). Ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ὡς διάκονος μετέσχε τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Βραδύτερον ἐγένε πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Καταπολεμήσας τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, ἀνεδείχθη ἡρωϊκὸς ὑπερασπιστὴς τῆς Ὀρθοδοξίας. Πλέον τῶν 16 ἐτῶν ἐζησεν εἰς τὴν ἐξορίαν. *Ἔργα*: « Λόγος κατὰ Ἑλλήνων (= εἰδωλολατρῶν) », « Λόγος περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου », « Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν » (τρεις), « Ἀπολογίαι » ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, ἐπιστολαί, ἐρμηνευτικά καὶ συγγράμματα πρακτικοῦ καὶ ἀσκητικοῦ περιεχομένου.

Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου († μετὰ τὸ 394). Μαθητὴς τοῦ περιφήμου σοφιστοῦ Λιβανίου ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ στενὸς φίλος τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ. Περὶ τὸ 373 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἰκονίου. *Ἔργα*: « Πρὸς Σέλευκον » (ἔπος), « κατὰ Ἀποτακτικῶν ἢ Γεμελλιτῶν » (= αἱρετικῶν ὑπερασκητικῆς τάσεως) καὶ Λόγοι (εἰς μεγάλας ἑορτάς).

Ἀστέριος Ἀμασειάς († περὶ τὸ 410). Ἐπίσκοπος Ἀμασειάς ἐν Πόντῳ. Ἐγραψεν ἀξιολόγους λόγους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται δόκιμος ρήτωρ. Σπουδαϊότατος εἶναι ὁ « λόγος κατηγορικὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν », εἰς τὸν ὁποῖον καταδικάζεται ἡ συμμετοχὴ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην ἑορτὴν.

Βασίλειος ὁ Μέγας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 330 πιθανώτατα ἐν Νεοκαισαρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 379 ἐν Καισαρείᾳ. Μὲ τὸν φίλον του καὶ συμφοιτητὴν του ἐν Ἀθήναις Γρηγόριον Ναζιανζηνὸν καὶ μὲ τὸν Γρηγόριον Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Εἰς τὴν ἀνατροφὴν του συνετέλεσαν ἡ ἐκ πατρὸς μάμη του Μακρίνα καὶ ἡ μήτηρ του Ἑμμέλεια. Ἐλαβεν ἐπιμελῆ χριστιανικὴν καὶ κλασσικὴν μόρφωσιν. Μετὰ τὴν βάπτισίν του ἐπεσκέφθη μοναστικά κέντρα. Ἐχειροτονήθη διάκονος ἐν Καισαρείᾳ, διεμοίρασε τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς, μετὰ ταῦτα ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ βραδύτερον ἐγένε ἐπίσκοπος Καισαρείας, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, τὸ θάρρος του ἐναντι τοῦ Οὐάλεντος καὶ τὴν κοινωνικὴν του δράσιν (« Βασιλείας »). *Ἔργα*: α') Δογματικά καὶ ἀπολογητικά ('Ἀνατρεπτικὸς τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου — Περὶ ἁγίου Πνεύματος). β') Πρακτικά ('Ἀσκητικά — ὁ πυρὴν τῆς Λειτουργίας, ἡ ὁποία σφύζεται ἐπ' ὀνόματί του — « Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων » — « Περὶ βαπτίσματος » κ.λπ.). γ') Ὁμιλίας (ἐρμηνευτικαὶ εἰς τὴν Ἐξαήμερον

καί εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, ἠθικάι, ἐγκωμιαστικάι, δογματικάι). δ') 'Επιστολαί, ἐκ τῶν ὁποίων σφύζονται 366, μαρτυροῦσαι τὴν πολυμέρειαν τοῦ Μ. Βασιλείου, ὡς καὶ τὴν χάριν τοῦ ὕφους (Περὶ σφόδρα περὶ τοῦ Μ. Βασιλείου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς « Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας »).

Γεώργιος Σχολάριος — Γεννάδιος. 'Εγεννήθη εἰς Κωνσταντινουπόλιν περὶ τὸ 1405. Μετὰ τὴν ἀλῶσιν ἐγένε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὡς Γεννάδιος Β'. Ἐγραψε πολλὰ θεολογικά καὶ φιλοσοφικά ἔργα.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. 'Εγεννήθη τὸ 329 ἢ 330 ἐν Ἀριανζῷ παρὰ τὴν Ναζιανζόν, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 389 ἢ 390. Μετὰ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ὁ πατὴρ του, ὅστις ἦτο ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον. Ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Σασίμων. Κληθεὶς ὁ Γρηγόριος εἰς Κωνσταντινουπόλιν πρὸς καταπολέμῃσιν τῶν ἐπικρατούντων Ἀρειανῶν ἐξεφώνησε τοὺς περιφήμους λόγους περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ χαρακτηρίζεται ὡς « θεολόγος ». Συνέτελεσεν εἰς τὴν νίκην τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντίον τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ταχέως παρητήθη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετήσας κληρὸν καὶ λαὸν διὰ τοῦ « Συντακτηρίου » λόγου του. Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπεσύρθη εἰς Ἀριανζόν. *Ἔργα :* α') 45 λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι εἶναι δογματικοὶ (πέντε θεολογικοὶ λόγοι, λόγος περὶ δόγματος, λόγος εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα), ἄλλοι εἶναι ἑορταστικοὶ (λ.χ. « εἰς τὰ Θεοφάνεια εἴτουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος », εἰς τὰ Φῶτα, εἰς τὸ Πάσχα, εἰς τὴν Πεντηκοστὴν κ.λπ.), ἄλλοι εἶναι ἐπιτάφιοι (λ.χ. εἰς τὸν πατέρα του, εἰς τὸν Μ. Βασίλειον κ.λπ.), ἄλλοι ἀναφέρονται εἰς τὴν προσωπικὴν ζωὴν του καὶ εἰς διάφορα ἐπίκαιρα ἢ ἠθικά ζητήματα. β') Ἐπιστολαί (περίπου 250), διακρινόμεναι διὰ συντομίαν, χάριν καὶ σαφήνειαν. γ') Ποιήματα (ὑπὲρ τὰ τετρακόσια), πολλὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται διὰ τὸν ἐξάίρετον λυρισμὸν των. Ταῦτα δὲν ἔτυχον εὐρείας διαδόσεως ἐνεκα χρήσεως ἐν αὐτοῖς ἀρχαϊκῆς γλώσσης καὶ προσωδιακῶν μέτρων. (Περὶ σφόδρα περὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ διδάσκονται εἰς τὴν « Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίαν »).

Γρηγόριος Νύσσης. 'Εγεννήθη περὶ τὸ 335 ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοῦ Πόντου καὶ ἀπέθανε τὸ 394. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀνῆκων μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Διεκρίθη διὰ τὴν φιλοσοφικὴν του μόρφωσιν. Ἦτο ἑγγαμὸς. Ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μ. Βασιλείου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Νύσσης, πολίχνης ἐν Καππαδοκίᾳ. Διεκρίθη ὡς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς, γράψας ἔργα μὲ φιλοσοφικὸν βάθος. *Ἔργα :* α') Ἑρμηνευτικά (Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου — Ἀπολογητικὸς εἰς τὴν Ἐξαήμερον — Περὶ τοῦ βίου τοῦ Μωϋσέως — Ἐξηγήσεις εἰς τὰ ᾠσματα τῶν ᾠσμάτων κ.λπ.). β') Δογματικά (πρὸς Εὐνόμιον ἀντιρρητικοὶ λόγοι — Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολλιναρίου — Περὶ τοῦ ἁγ. Πνεύματος κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν πνευματομάχων — Λόγος Κατήχητικὸς ὁ μέγας — Περὶ ψυχῆς καὶ

ἀναστάσεως κ.λπ.). γ') Πρακτικά (Περὶ τοῦ τί τὸ Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα — Περὶ τελειότητος καὶ ὁποῖον χρή εἶναι τὸν Χριστιανὸν — Περὶ παρθενίας — Εἰς τὸν βίον τῆς ὁσίας Μακρίνης κ.λπ.). δ') Λόγοι (ἠθικοί, δογματικοί, ἔγκωμιαστικοί, ἐπιτάφιοι). ε') Ἐπιστολαί.

Διάδοχος, ἐπίσκοπος Φωτικῆς (ε' αἰών). Διαπρεπὴς ἐπίσκοπος Φωτικῆς, μεγάλης τότε πόλεως τῆς Ἠπείρου παρὰ τὴν σημερινὴν Παραμυθίαν. *Ἔργα* : α') Κεφάλαια γνωστικά ἑκατὸν (περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἐν Χριστῷ γνώσεως). β') Ὅρασις. γ') Λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων σφύζεται λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.

Διόγνητος (Πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή). Ἡ ἐπιστολή αὕτη, γραφεῖσα πιθανῶς τὸ β' ἡμῖς τοῦ β' αἰῶνος, ἀπευθύνεται πρὸς Διόγνητόν τινα, ζητήσαντα ἐκ τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως πληροφορίας περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τοῦ βίου τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἐπιστολή χαρακτηρίζεται ὡς « ἀδάμας τῆς ἀπολογητικῆς φιλολογίας ».

Διονύσιος Ἀλεξανδρείας († 264 / 5). Μαθητὴς τοῦ Ὡριγένους, διευθυντὴς τῆς Ἀλεξανδρινῆς κατηχητικῆς σχολῆς καὶ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἔργων του σφύζονται μόνον ἀποσπάσματα, παρατιθέμενα ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Εὐσεβίου. *Ἔργα* : α') Περὶ φύσεως (ἐναντίον τῶν Ἐπικουρείων). β') Περὶ ἐπαγγελιῶν. γ') Βιβλία ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας. δ') Ἐπιστολαί.

Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης. Ἰδὲ **Ψευδο - Διονύσιος**.

Εἰρηναῖος (β' αἰών). Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ, ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀγ. Πολυκάρπου καὶ διετέλεσε πρεσβύτερος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπίσκοπος εἰς τὸ Λούγδουνον (Λυῶνα) τῆς Ν. Γαλλίας, διακριθεὶς διὰ τὰς ἐνεργείας του πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς Κέλτας. *Ἔργα* : α') Ἐλέγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. β') Ἐπίδειξις τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος.

Ἐπιφάνιος Κύπρου († 403). Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κύπρῳ Κωνσταντίας (ἀρχαίας Σαλαμῖνος). *Ἔργα* : α') Ἀγκυρωτὸς (= δογματικὸν ἐγγχειρίδιον μὲ πολεμικὸν χαρακτῆρα κατὰ τῶν αἱρέσεων). β') Κατὰ αἱρέσεων ὁδοῆκοντα, τὸ ἐπικληθὲν Πανάριος. γ') Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. δ') Ἐπιστολαί καὶ ἄλλα.

Εὐσέβιος Καισαρείας († 339). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 265 ἐν Παλαιστίνῃ, ἴσως ἐν Καισαρείᾳ καὶ διετέλεσεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Διέτρεψεν ὡς πολυμαθὴς καὶ πολυμερὴς συγγραφεύς. *Ἔργα* : α') Ἑρμηνευτικά (Ἑρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς — Περὶ τῶν ἐὺαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων — Περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κ.ἄ.). β') Ἱστορικά (Χρονικά — Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία — Τῶν ἀρχαίων μαρτύρων συναγωγή — Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαρτυρησάντων κ.ἄ.). γ') Ἐγκώμια καὶ λόγοι (εἰς τὸν βίον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κ.ἄ.). δ') Ἀπολογητικά (Ἡ εὐαγγελικὴ προπαρὰσκευή — Ἡ εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις κ.ἄ.). ε') Δογματικά (Κατὰ Μαρκέλλου — Περὶ ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας). στ') Ἐπιστολαί.

Ήσυχιος Ἱεροσολυμίτης. (ε' αἰών). Πρεσβύτερος καὶ διδάσκαλος ἐν Ἱεροσολύμοις. *Ἔργα:* α') Ἑρμηνευτικά εἰς διάφορα βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. β') Ἑκκλησιαστική Ἱστορία. γ') Λόγος ψυχωφελῆς περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς κ.ἄ.

Θεοδώρητος, ἐπίσκοπος Κύρου. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 395 ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 466. Διετέλεσεν ἐπίσκοπος Κύρου, πολίχνης ἐν τῇ Εὐφρατησίᾳ Συρίᾳ. *Ἔργα:* α') Ἑρμηνευτικά. β') Ἱστορικά (Ἑκκλ. Ἱστορία — Φιλόθεος Ἱστορία ἡ ἀσκητική πολιτεία). γ') Ἀπολογητικά. δ') Δογματικοπολεμικά (Αἰρετικῆς κακομυθίας λόγοι πέντε κ.ἄ.). ε') Κηρύγματα. στ') Ἐπιστολαί.

Θεόδωρος Στουδίτης (759 — 826). Ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὡς μοναχὸς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τοῦ Στουδίου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀναδειχθῇ αὕτη εἰς σπουδαιότατον πνευματικὸν κέντρον. *Ἔργα:* α') Ἀντιρρητικοὶ λόγοι τρεῖς κατὰ εἰκονομάχων. β') Κατηχητικοὶ λόγοι. γ') Πολλὰ ἐπιστολαί. δ') Ὕμνοι.

Θεοφάνης Κεραμεὺς (ιβ' αἰών). Ἀρχιεπίσκοπος Ρωσάννου ἐν Καλαβρίᾳ. Ἐγράψε πλείστας ὁμιλίας εἰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς.

Θεοφύλακτος Ἀχρίδος († περὶ τὸ 1110). Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ια' αἰῶνος. Ἦτο λόγιος καὶ συγγραφεὺς ἐξηγητικῶν ἔργων καὶ πολλῶν ἐπιστολῶν. Τὴν γνησιότητα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντος « Βίου τοῦ Κλήμεντος Ἀχρίδος » δέχονται πολλοὶ διαπρεπεῖς σλαβολόγοι.

Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας (Θεοφόρος) († περὶ τὸ 110). Δεύτερος κατὰ σειρὰν ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας τῆς Συρίας. Μεταφερθεὶς ἐκ Συρίας εἰς Ρώμην ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ριφθεὶς εἰς τὰ θηρία. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταφορᾶς πρὸς τὴν Ρώμην ἔγραψεν 7 ἐπιστολάς (πρὸς Ἐφεσίους, Μαγνησιεῖς, Τραλλιανούς, Ρωμαίους, Φιλαδελφεῖς, Σμυρναίους καὶ Πολύκαρπον).

Ἱερεμίας Β' Κωνσταντινουπόλεως (ιστ' αἰών). Κατέστη ὀνομαστὸς διὰ τῶν τριῶν θεολογικῶν ἀποκρίσεων, τὰς ὁποίας οὗτος ἔγραψε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἑλλήνων θεολόγων πρὸς τοὺς περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης Βυρτεμβέργιους λουθηρανούς θεολόγους, ἐπιδιδώκοντας ἐπαφὴν μὲ τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολὴν καὶ ὑποβαλόντας ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὴν « Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν » καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποστείλαντας εἰς αὐτὸν τρεῖς ἀνταποκρίσεις. Ὁ Ἱερεμίας εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του αὐτὴν παρουσιάζεται πιστὸς καὶ ἀσπληρῶς προσηλωμένος εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν.

Ἰουστίνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς († περὶ τὸ 165). Εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῶν ἀπολογητῶν τοῦ β' αἰῶνος. Ἀναζητήσας ματαίως τὴν πλήρη ἀλήθειαν εἰς τοὺς Στωϊκοὺς, Πυθαγορεῖους, Περιπατητικοὺς καὶ Πλατωνικοὺς, εὗρε ταύτην εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὸν ὁποῖον ἑθώρει τὴν « μόνην φιλοσοφίαν ἀσφαλῆ τε καὶ σύμφορον ». Ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀποκεφαλισθεὶς ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου. *Ἔργα:* α') Α' καὶ Β' Ἀπολογία. β') Διάλογος πρὸς Τρύφωνα κ.ἄ.

Ίσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης († περὶ τὸ 435). Ἐγενήθη περὶ τὸ 360 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐμόνασε παρὰ τὸ Πηλούσιον, πόλιν τῆς ἀρχαίας Κάτω Αἰγύπτου. Διεκρίθη διὰ τὸ ἦθος, τὴν κλασσικὴν του μόρφωσιν καὶ τὴν σαφήνειαν τοῦ ὕφους του. Σφύζονται δισχίλιαι περίπτου ἐπιστολαὶ του.

Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἐγενήθη περὶ τὸ 675 ἐν Δαμασκῷ, καταγόμενος ἐκ χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἣτις εἶχεν ἀξίωμα εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς. Ἐζήσεν ὡς μοναχὸς καὶ ἔπειτα ὡς πρεσβύτερος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 750. Ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος θεολόγος τῆς ἐποχῆς του καὶ διεκρίθη διὰ τὴν προσήλωσίν του εἰς τὰς παραδόσεις. *Ἔργα* : α') Δογματικά, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ Πηγὴ γνώσεως. Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη : 1. Κεφάλαια φιλοσοφικά. 2. Περί αἰρέσεων. 3. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. β') Πολεμικά (Λόγοι τρεῖς ὑπὲρ τῶν ἀγίων εἰκόνων — Κατὰ Μανιχαίων διάλεξις — Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ κ.ά.). γ') Ἀσκητικά. δ') Ἑρμηνευτικά. ε') Ὀμιλίας καὶ στ') Ἀναρίθμητοι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι.

Ἰωάννης (τῆς) Κλίμακος. Μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς Σινᾶ. Ἐγενήθη πρὸ τοῦ 579 καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 649. Τὸ ὄνομά του ὀφείλεται εἰς τὸ ἔργον του « Κλίμαξ » (τοῦ παραδείσου), ὅπερ μελετᾶται ὑπὸ πολλῶν ξένων ὡς προῖον τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐγενήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ μεταξύ τῶν ἐτῶν 344 καὶ 354. Τὴν μόρφωσίν του ὀφείλει εἰς τὴν μητέρα του Ἀνθοῦσαν, εἰς τὸν φιλόσοφον Ἀνδραγαθίον καὶ εἰς τὸν περίφημον τότε ρήτορα Λιβάνιον. Διεκρίθη ὡς πρεσβύτερος ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ εἰς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα συνεκρότησεν ἐπιτελεῖον ἐκλεκτῶν συνεργατῶν (Πρόκλος, Τίγριος, Ὀλυμπιάς κ.ά.). Θεωρεῖται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ρήτωρ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσίς του πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἱεραποστολῆς, πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς λατρευτικῆς ζωῆς, πρὸς διοργάνωσιν τῶν ἔργων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ κοινωνικῆς προνοίας καὶ πρὸς ἠθικὴν κάθαρσιν τοῦ κλήρου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνακαινιστικὴ δρᾶσίς του καὶ ἡ ἀκαμπτος καὶ μὴ γνωρίζουσα συμβιβασμοὺς προσωπικότης του ἐδημιούργησαν πλείστους ἐχθροὺς, οἵτινες συνασπισθέντες ἐπέτυχον νὰ ἐξορίσθῃ οὗτος εἰς Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας. Ἐκεῖθεν μεταφερόμενος εἰς Πιτυοῦντα, ἀπέθανε καθ' ὁδὸν εἰς Κόμανα τοῦ Πόντου τὸ 407. Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔγινε τὸ 438 ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Πρόκλου. Ἀπὸ τοῦ στ' αἰῶνος τὸ ὄνομά του συνοδεύεται μὲ τὸ ἐπώνυμον « Χρυσόστομος ». Τὰ ἔργα του εἶναι « παγχριστιανικὸν κτῆμα ἑσαεί ». *Ἔργα* : α') Πραγματεῖαι καὶ δοκίμια : Περί ἱερωσύνης (6 λόγοι), Λόγοι παραινετικοὶ εἰς Θεόδωρον ἐκπεσόντα, περὶ κατανύξεως, περὶ παρθενίας, περὶ κενοδοξίας καὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλλήνας, πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας ἀπόδειξις ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς καὶ πολλὰ ἄλλα. β') Ὀμιλίας καὶ λόγοι : Ἐξηγητικαὶ ὁμιλίας εἰς τὰ πλεῖστα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἠθικαὶ ὁμιλίας (εἰς τὰς Καλάνδας, Κατη-

χήσεις πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, λόγοι περὶ μετανοίας, περὶ ἐλεημοσύνης κ.λπ.), λόγοι πανηγυρικοὶ εἰς πλείστας ἑορτάς, λόγοι ἐγκωμιαστικοί, ἐπικάαιρα κηρύγματα (21 ὁμιλίες εἰς τοὺς ἀνδριάντας ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐκφωνηθεῖσαι, ὅταν ἄγνωστοι κατέστρεψαν τοὺς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος· εἰς Εὐτρόπιον· πρὸ τῆς ἐξορίας· πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς Ἱπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα κ.ἄ.). γ') Ἐπιστολαὶ (σφύζονται 238). δ') Λειτουργικαὶ εὐχαὶ (εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματί του λειτουργίαν). (Περισσότερα περὶ τοῦ Χρυσοστόμου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἐκκλ. ἱστορίας).

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 150 καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 215. Διετέλεσε διδάσκαλος τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὑπεστήριζεν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία «ἐπαιδαγωγεῖ τὸ ἑλληνικόν, ὥς ὁ νόμος τοὺς Ἑβραίους εἰς Χριστόν», καὶ ὅτι «πρὸς σοφίας κτῆσιν συνεργεῖ». *Ἔργα* : α') Λόγος προτρεπτικός πρὸς Ἕλληνας. β') Παιδαγωγός. γ') Στρωματεῖς. δ') Τίς ὁ σφύζομενος πλούσιος καὶ ἄλλα.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας († 444). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 370 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ἔγινε διάκονος, πρεσβύτερος καὶ τέλος πατριάρχης. Διεκρίθη ὡς κύριος πολέμιος τῆς αἵρέσεως τοῦ Νεστορίου. *Ἔργα* : α') Ἑρμηνευτικά (Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας — Ἑρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς Π.Δ. — Ἑρμηνεῖαι εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην). β') Ἀπολογητικά (ἐναντίον τοῦ Ἰουλιανοῦ). γ') Δογματικοπολεμικά (κατὰ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν — κατὰ Νεστοριανισμοῦ). δ') Ὁμιλίες. ε') Ἐπιστολαί.

Κύριλλος Ἱεροσολύμων († 386). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 312 ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἔγινε ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. *Ἔργα* : α') 24 κατηχήσεις (1 προκατήχησις — 18 κατηχήσεις πρὸς φωτιζομένους καὶ 5 μυσταγωγικαὶ κατηχήσεις πρὸς νεοφωτιστούς). β') Ὁμιλίες.

Μακάριος Αἰγύπτου. (Ἐγεννήθη περὶ τὸ 300 καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 390). Ἀσκητὴς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς μέσης Αἰγύπτου. Εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν ἔγινε πρεσβύτερος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τὸ σφύζοντα 50 ὁμιλίες πνευματικά, αἵτινες, καὶ ἐὰν δὲν ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀξιόλογοι καὶ προσεῖλικουσιν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ αὐτοῦ τοῦ κορυφαίου φιλολόγου Γαῖγκερ.

Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 580. Κατ' ἀρχὰς ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Χρυσοπόλεως, ἐναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀφρικήν καὶ βραδύτερον εἰς Ρώμην, ἔνθα κατεπολέμησε τὸν Μονοθελητισμόν. Δι' αὐτὸ ὑπεβλήθη εἰς μαρτύρια καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀλανάν παρὰ τὴν Καστίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 662. *Ἔργα* : α') Δογματικά καὶ πολεμικά. β') Ἑρμηνευτικά. γ') Σχόλια εἰς Πατέρας. δ') Ἠθικά καὶ ἀσκητικά. ε') Μυσταγωγία (= συμβολικὴ ἐρμηνεία τῶν τῆς λατρείας) καὶ στ') Ἐπιστολαί.

Μάρκος ὁ Εὐγενικός. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1400. Διετέλεσε ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου. Μετέσχε τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἔνθα ἀπέ-

κρουσε τὰς ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ἐνωτικὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἔγινεν « ὁ σημαιοφόρος τῆς ἀνευ συμβιβασμῶν αὐστηρᾶς ὀρθοδόξου παραδόσεως », ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀνθενωτικῆς μερίδος, ἥτις κατεπολέμει τὴν εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὑποταγὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐνωσιν μετ' αὐτῶν. Ἀπέθανε τὸ 1444. *Ἔργα*: α') Διάφορα ἐναντίον τῶν ἐνωτικῶν καὶ λατινικῶν ἀπόψεων. β') Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ ἄλλα.

Νεῖλος Καβάσιλας (18' αἰών). Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε τρία βιβλία κατὰ Λατίνων.

Νεκτάριος Ἱεροσολύμων (1602 — 1676 / 1680). Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καταγόμενος ἐκ Πελοποννήσου. Ὡς πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἠγωνίσθη σθεναρῶς ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου Τάφου. Ἐπίσης ὑπερησπίσθη τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐναντίον τῶν λατίνων. *Ἔργα*: α') Ἱεροκοσμικὴ Ἱστορία. β') Περὶ ἀναβαπτισμοῦ. γ') Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα κ.ά.

Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 365 καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 431. Κατ' ἀρχὰς ἐξῆσεν ὡς μοναχὸς ἐν Αἰγύπτῳ. Μετὰ ταῦτα διετέλεσεν ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως ἐν Βιθυνίᾳ. Ἦτο θαυμαστὴς τοῦ Χρυσοστόμου. *Ἔργα*: α') Λαυσαικὴ Ἱστορία. β') Διάλογος ἱστορικὸς πρὸς Θεόδωρον διάκονον Ρώμης περὶ βίου καὶ πολιτείας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Πρόκλος, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως († 446). Διεκρίθη ὡς ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ. Καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἦτο ἀρχιεπίσκοπος, μετεφέρθησαν ἐκ Κομάνων τὰ λείψανα τοῦ Χρυσοστόμου εἰς Κωνσταντινούπολιν (438). Σφύζονται 25 λόγοι του, ὡς καὶ μία ἐπιστολὴ του πρὸς Ἀρμενίους περὶ πίστεως.

Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 575 καὶ ἀπέθανε τὸ 638. Κατ' ἀρχὰς ἐξῆσεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ ἁγίου Θεοδοσίου παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα. Μετὰ ταῦτα ἔγινε πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ κατεπολέμησε τὸν Μονοθελητισμόν. *Ἔργα*: α') Δογματικά. β') Βίοι ἁγίων. γ') Λόγοι εἰς ἑορτάς. δ') Ὑμνοί.

Φώτιος ὁ Μέγας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 820 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀπέθανε πιθανώτατα τὸ ἔτος 893 εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τῶν Ἀρμενιανῶν. Διεκρίθη διὰ τὴν βαθείαν του μόρφωσιν, ἐνεκα τῆς ὁποίας διετέλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκαλος τῆς θεολογίας, φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ἐγίνε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ ἐντὸς 5 ἡμερῶν ἐδέχθη τὴν χειροτονίαν πάντων τῶν βαθμῶν τῆς ἱερουσύννης. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Φωτίου ἤρχισε τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἔγινεν ὀριστικὸν τὸ 1054 ἐπὶ πατριαρχείας Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. *Ἔργα*: α') Τὸ Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. β') Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι. γ') Ὑπομνήματα εἰς τὰς Γραφάς. δ') Λέξεων συναγωγὴ. ε') Λόγος περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας. στ') Διήγησις περὶ τῆς τῶν Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως. ζ') Ὑμνοί. η') Λόγοι. θ') Ἐπιστολαὶ (ἐρμηνευτικά, δογματικά, ἠθικά, παραινετικά, παραμυθητικά, κανονικά, φιλικὰ κ.λπ.).

Ψευδο - Διονύσιος 'Αρεοπαγίτης. 'Αγνωστος συγγραφεὺς συγγράμματος περὶ τὸ ἔτος 500 μὲ τὸ ψευδώνυμον «Διονύσιος 'Αρεοπαγίτης» πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: α') Περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας. β') Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. γ') Περὶ θεῶν ὀνομάτων. δ') Περὶ μυστικῆς θεολογίας.

'Ωριγένης. 'Εγεννήθη τὸ 185 ἢ 186 ἐν 'Αλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 253/4. Παιδισθέν ἐδείξεν ἐνδιαφέρον πρὸς μάθησιν. Δεκαοκταετῆς ὦν ἐγινε διευθυντὴς τῆς κατηχητικῆς σχολῆς 'Αλεξανδρείας. 'Εδίδαξε πολλοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ἑθνικοὺς καὶ 'Ιουδαίους. 'Επέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, οἵτινες ἐθαύμαζον αὐτόν. Εἶναι εἰς τῶν πολυγραφωτέρων συγγραφέων τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. *Ἔργα:* α') 'Ερμηνευτικά: 1. 'Εξ-απλά. 2. Καθαρῶς ἐξηγητικά ἔργασαι. β') 'Απολογητικά συγγράμματα: Κατὰ Κέλσου (8 τόμοι). γ') Δογματικά συγγράμματα: Περὶ ἀρχῶν κ.ά. δ') 'Ηθικά ἢ οἰκοδομητικά. ε') 'Επιστολαί. Πλεῖστα τῶν ἔργων του ἀπωλέσθησαν. Εἶναι λυπηρόν, ὅτι ὁ κατὰ τὰ ἄλλα μέγας 'Ωριγένης περιέπεσεν εἰς κακοδοξίας, αἵτινες κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς ε', στ' καὶ ζ' οἰκουμένης συνόδου.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(Διὰ τὴν Δ' τάξιν)

1.	Ἡ Πεντηκοστὴ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	Σελ.	8
2.	Ἐγκώμιον εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον (Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως)	»	10
3.	Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	14
4.	Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	16
5.	Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος (Ἀστερίου, ἐπισκ. Ἀμασείας) »	»	18
6.	Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας) »	»	20
7.	Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	»	22
8.	Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	26
9.	Ἀφοσίωσις εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν (Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	28
10.	Ἡ στάσις ἔναντι τοῦ μαρτυρίου (Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου)	»	28
11.	Τὸ μαρτύριον τοῦ νεαροῦ Πέτρου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	»	30
12.	Οἱ ἅγιοι τεσσαράκοντα μάρτυρες (Μεγ. Βασιλείου) »	»	34
13.	Ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	36
14.	Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀκλόνητος (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	38
15.	Ἀπολογία ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ (Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	40
16.	Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Ἡ τέλεις τῆς θείας λειτουργίας (Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	42
17.	Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς περίοδον ἐπιδημίας πανώλους περὶ τὸ ἔτος 250 (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας)	»	44

18.	Ἡ βάπτισις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	Σελ.	46
19.	Αἵρέσεις - Λύκοι μὲ ἐνδύματα προβάτων (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	48
20.	Ἡ καταπολέμησις τῶν αἱρέσεων διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (Μεγάλου Φωτίου)	»	50
21.	Τὸ κοινωνικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	52
22.	Ἐγκατάλειψις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ) ...	»	54
23.	Τὸ ἡρωικὸν φρόνημα τοῦ Χρυσοστόμου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	56
24.	Ὁ πλοῦτος τῆς ἀγάπης Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου)	»	58
25.	Ὀλυμπιάς ἡ διακόνισσα (Παλλαδίου, ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως)	»	58
26.	Μοναχικὸς βίος (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	62
27.	Ἡ ζωὴ εἰς τὸ κοινόβιον (Μεγάλου Βασιλείου)	»	62
28.	Ἀναίρεσις τῆς Εἰκονομαχίας (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	64
29.	Οἱ ἅγιοι ἱεραπόστολοι τῶν Σλάβων Κύριλλος καὶ Μεθόδιος (Θεοφυλάκτου Ἀχρίδος)	»	66
30.	Τὰ αἷτια τοῦ σχίσματος (Νεῖλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης)	»	68
31.	Αἱ πρὸς ἔνωσιν ἀπόπειραι — Σύνοδος Φλωρεντίας (Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ)	»	70
32.	Ἀπόκρισις πρὸς λουθηρανούς θεολόγους περὶ σχέσεως πίστεως καὶ ἔργων (Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	72
33.	Ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις (Γεωργίου Σχολαρίου - Γενναδίου)	»	74
34.	Ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν — Νεομάρτυρες (Νεκταρίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων)	»	76
35.	Ἡ ἐνότης τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν (Εἰρηναίου)	»	80
36.	Ἡ συμπεριφορὰ ἐναντι τῶν ἑτεροδόξων (Οἰκουμενικὴ κίνησις) (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	82
37.	Προϋπόθεσις τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν (Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	84

ΜΕΡΟΣ Β'

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ — ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

(Διὰ τὴν Ε' τάξιν)

38.	Ἡ Ἀγία Γραφή (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	Σελ.	90
39.	Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις (Μεγάλου Βασιλείου)	»	92
40.	Ἡ μερική γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς μελέτης τῶν δημι- ουργημάτων (Γρηγορίου Νύσσης)	»	94
41.	Οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ βλέπουν τὸν Θεὸν (Γρηγορίου Νύσσης)	»	96
42.	Αἱ ιδιότητες καὶ τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	98
43.	Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου (Μεγάλου Βασιλείου) . . .	»	100
44.	Ὁ κυβερνήτης τοῦ παντὸς (Μεγάλου Ἀθανασίου) . .	»	102
45.	Ἡ συντήρησις τοῦ κόσμου (Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου)	»	104
46.	Ἡ ὑπάρξις τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κακοῦ — Τὸ πρό- βλημα τῆς Θεοδικίας (Μεγάλου Βασιλείου)	»	106
47.	Οἱ Ἄγγελοι (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	108
48.	Ἡ συνένωσις τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου εἰς τὸν ἄνθρωπον (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	110
49.	Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσο- στόμου)	»	110
50.	Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	112
51.	Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	114
52.	Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου (Ἐπιφανίου Κύπρου) . .	»	114
53.	Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	116
54.	Ἡ θεία Χάρις ὡς πνευματικὸν ὕδωρ (Κυρίλλου Ἱερο- σολύμων)	»	118
55.	Ἡ ἀγιαστικὴ καὶ ἀνακαινιστικὴ δύναμις τῆς Ἐκκλη- σίας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	120
56.	Ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας (Κυρίλλου Ἱεροσο- λύμων)	»	122
57.	Γενικὰ περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων (Συμεὼν τοῦ Θεσ- σαλονίκης)	»	124
58.	Ἡ μετάνοια (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	126
59.	Ἡ συχνὴ θεία Κοινωνία (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
60.	Ἡ χριστιανικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θανάτου (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
61.	Ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἐκκλησιασμός (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	130

62.	Αἱ ἀκολουθίαι τοῦ Εἰκοσιτετραώρου (Μ. Βασιλείου)	Σελ.	132
63.	Ἡ θεία Λειτουργία - Ἰκετήριος δέσις (Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου)	»	134
64.	Εὐχή τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων	»	138
65.	Εὐχή τοῦ ἱερέως εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος	»	138
66.	Εὐχή τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Χρίσματος	»	140
67.	Εὐχή τοῦ ἱερέως πρὸς τὸν μετανοοῦντα καὶ ἐξομολογούμενον	»	140
68.	Εὐχή τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβυτέρου	»	140
69.	Εὐχή τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ χειροτονίᾳ διακονίσσης	»	142
70.	Εὐχή ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου	»	142
71.	Εὐχή ἐκ τῆς τελετῆς τοῦ Εὐχελαίου	»	142
72.	Νεκρώσιμον εὐλογητᾶριον	»	144
73.	Νεκρώσιμον ἰδιόμελον (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	144
74.	Νεκρώσιμον στιχηρὸν ἐκ τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου	»	144
75.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων (Γρηγορ. Ναζιανζηνοῦ)	»	146
76.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων — Ὑμνοὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ (Σωφρονίου Ἱεροσολύμων)	»	146
77.	Εὐχή τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ	»	148
78.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	148
79.	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	150
80.	Ὁ Τίμιος Σταυρὸς (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	150
81.	Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας)	»	152
82.	Τὸ νόημα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου (Μεγάλου Φωτίου)	»	154
83.	Τὸ μέγα Σάββατον (Ἀμφιλοχίου Ἱκονίου)	»	154
84.	«Ἀναστάσεως ἡμέρα» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	156
85.	«Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο» (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	158
86.	Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου (Θεοφάνους Κεραμέως)	»	158
87.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ προϋπόθεσις τῆς «μετουσίας» τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Γρηγορίου Νύσσης)	»	160
88.	Αἵτησις πρὸς λήψιν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Εὐχὴ γονυκλισίας)	»	162
89.	Ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου)	»	162
90.	Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου (Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου)	»	164
91.	Τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων (Μεγάλου Βασιλείου)	»	166
92.	Ἡ τιμὴ τῶν ἁγίων (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	166

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

(Διὰ τὴν Στ' τάξιν)

93.	Ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου (Μεγ. Βασιλείου)	Σελ. 172
94.	«Ἡ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις» (Γρηγορίου Νύσσης) ..	» 172
95.	Αἱ δύο ὁδοὶ (Μεγάλου Ἀθανασίου)	» 174
96.	Τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 174
97.	Ἡ ἔννοια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας (Μ. Βασιλείου)	» 176
98.	Ἡ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν καὶ ἀξιῶν (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ)	» 176
99.	Ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν ἀρετῶν ἢ τῶν κακιῶν (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	» 178
100.	Ἡ ἀρετὴ καθιστᾷ τὴν ζωὴν εὐκολωτέραν καὶ φέρει ἀγαλλίασιν (Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου)	» 180
101.	«Καλὸν θεωρεῖν καὶ καλὸν πράξις» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	» 182
102.	«Πρᾶξις θεωρίας ἐπίβασις» (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	» 182
103.	Μίμησις τῆς θείας φύσεως (Γρηγορίου Νύσσης)	» 182
104.	Ἀρμονία λόγων καὶ ἔργων καὶ ἀμέσου ἐμπειρίας (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	» 184
105.	Ἡ οὐρανία εἰκὼν τοῦ ἀτενίζοντος πρὸς τὸν Χριστὸν (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	» 184
106.	Ἡ συνειδησις ὡς παράγων τοῦ ἠθικοῦ βίου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 186
107.	Μορφαὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος (Ἡσαχίου Ἱεροσολύμων)	» 188
108.	Ἀποφυγὴ τῆς ἀπογνώσεως (Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου)	» 188
109.	Ἡ διὰ τοῦ ἀγῶνος ἠθικὴ πρόοδος καὶ τελείωσις (Γρηγορίου Νύσσης)	» 190
110.	Ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν (Μεγάλου Βασιλείου)	» 192
111.	Ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 192
112.	Σχέσις πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως)	» 194
113.	Ἡ ἀδιάλειπτος προσευχὴ (Ὠριγένους)	» 194
114.	Ὁ τόπος καὶ ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 194

115.	Αἱ ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ὠφέλειαι (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	Σελ.	196
116.	«Ταπείνου σαυτὸν» (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου) ..	»	198
117.	Προσωπογραφία τοῦ ταπεινόφρονος (Μ. Βασιλείου) ..	»	198
118.	Ἡ ἐπαφή μὲ τὴν ἄψυχον καὶ ἔμψυχον φύσιν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	200
119.	Ἡ χρῆσις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν (Μεγάλου Βασιλείου) ..	»	202
120.	Ἡ χρῆσις τοῦ πλοῦτου (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως) ..	»	204
121.	Χριστιανισμὸς καὶ σῶμα — Ἡ ἀφθαρσία ὡς προορισμὸς τοῦ σώματος (Γρηγορίου Νύσσης)	»	204
122.	Ἡ καλὴ χρῆσις τῆς νηστείας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	ς	206
123.	Ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς ὡς δημιουργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος (Μεγάλου Βασιλείου)	»	208
124.	Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ὡς συνέχεια τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Νύσσης)	»	208
125.	Ἔργασία καὶ ἀργία (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου) ..	»	210
126.	Ἡ ἐπιμελὴς μελέτη καὶ ἀσκήσις ὡς προϋπὸθεσις ἐπιτυχίας τοῦ ἐπαγγέλματος (Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου) ..	»	210
127.	Ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ κριτήριον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	212
128.	Ἡ πνευματικὴ μόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ «κατ' εἰκόνα» εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» (Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς)	»	212
129.	Ὁ Χριστιανὸς καὶ αἱ «ἀνθρωπιστικαὶ» σπουδαί - Ἡ «παίδευσις» εἶναι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	214
130.	Ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς θύραθεν παιδείας (Μ. Βασιλείου) ..	»	216
131.	Τὸ κορύφωμα τῆς γνώσεως διὰ τῆς τελείας «διακρίσεως» (Ἰωάννου τῆς Κλίμακος)	»	218
132.	Ὁ Χριστιανὸς καὶ αἱ αἰσθητικαὶ ἀξίαι - Ἡ δίωσις τοῦ ὠραίου ἐν τῇ φύσει (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου) ..	»	218
133.	Ἡ δίωσις τοῦ ὠραίου ἐν τῇ τέχνῃ - Ἡ «ἀμείνων καὶ εἰς ἄμεινον φέρουσα» μουσικὴ (Μεγάλου Βασιλείου) ..	»	220
134.	Αἱ ἐκ τῆς ψαλμωδίας ὠφέλειαι (Μεγάλου Βασιλείου) ..	»	222
135.	Ἡ δίωσις τοῦ θείου κάλλους (Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου)	»	222
136.	Ἡ ἐκλογὴ τῶν φίλων (Μεγάλου Φωτίου)	»	224
137.	Οἱ ἔλεγχοι τῶν πραγματικῶν φίλων (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	224
138.	Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀξίαι - Ἐνότης καὶ εἰρήνη (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	226
139.	Ἡ ἀλληλεξάρτησις εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης (Ἰσιδώ-		

	ρου Πηλουσιώτου)	Σελ.	228
140.	Ἡ πλεονεξία ἀδικεῖ τὸ κοινωνικὸν σύνολον (Μεγάλου Βασιλείου)	»	228
141.	Περίθαψις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πασχόντων (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	228
142.	Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	230
143.	Προϋπόθεσις καὶ γνωρίσματα τοῦ ἐπιτυχοῦς γάμου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	232
144.	Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ πολιτισμῷ (Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον)	»	234
145.	Τὸ μεγαλεῖον τῆς πολιτείας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	236
146.	Τὰ διάφορα μέλη τῆς Ἐκκλησίας (Μεγ. Βασιλείου)	»	238
146.	Ἡ τάξις ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)	»	240
	Γραμματολογικὸν εὐρετήριον	»	245

Σημειώσεις: Αἱ φωτογραφίαι τῶν εἰκόνων, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν φωτογράφον κ. Περικλῆν Παπαχατζιδάκην, παρεχωρήθησαν εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος τῆς Θεολογίας κ. Ἰωάννου Κωνσταντινίδου.

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσχημον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15)21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

024000018159

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1969 (X) - ANT. 220.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 1956/21-8-69

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε.

